T (Ameerika> S 54

Tõlgitud väljaannetest: Clifford D. Simak They Walked Like Men
Clifford D. Simak The Goblin Reservation Daw Books
Tõlkinud Krista Kaer Illustreerinud Bella Grodinski Sarja kujundanud Andres Tali

JSimak, C. D.
Libainimesed. HärjapõlvIaste kaitseala. Raamat, 1989. - 320 lk.: ill. - (Põnevik). ISBN 5-450-00416-8

Ameerika ulmekirjanduse klassiku CUfford 'D. Simaki (1904> kaks jutustust «Libainimesed» ja «Härjapõlvlaste kaitseala.» viivad lugeja põnevasse fantaasiavalda. «Libainimestes» on Maa-asukad vastamisi tundmatu tsivilisatsiooni esindajatega, kes, kasutades inimeste loodud omandiseadusi, ostavad Maa ära, määrates inimsoo väljasuremisele. Ärapidise olukorra läbi kujutab autor inimeste hüvanguks loodud seaduste inimvaenulikku olemust.

«Härjapõlvlaste kaitsealasse» on kätketud hoiatav sõnum: hoida ja kaitsta minevikku, sest tuleb aeg, mil tänane päev on samuti möödanik. On asju, millele inimmõistus ei suuda veel seletust anda. See aga ei tähenda, et neid poleks vaja tuleviku tarvis alal hoida:

4703000000-060
S 901(15)-89 321-89

S 54

Tln.:

Eesti

84.37 Am

ISBN 5-450--00416-8

LIBAINIMESED

I

Oli neljapäeva õhtu, ma olin ülearu joonud ja koridor oli pime ning see mind päästiski. Kui ma ei oleks otse oma ukse taha seisma jäänud, et koridorilambi valgel õige võti välja otsida, oleksin ma surmkindlalt püünisesse astunud.

See, et oli neljapäeva õhtu, pole tegelikult üldse oluline, aga mul on kord juba kombeks niiviisi kirjutada. Ma olen lehemees ja lehemehed panevad nädalapäeva ja täpse aja ja igasugused muud asjassepuutuvad andmed kõigesse, millest nad kirjutavad.

Koridor oli pime, sest vana George Weber oli igavene ihnuskoi. Poole oma ajast kulutas ta teiste üürnikega tülitsemisele, sest köeti vähem, õhukonditsioneerimisseadmeid ei paigaldatud, veevärk oli jälle rikkis ja kunagi ei saadud remonti tehtud. Minuga ei tülitsenud ta kunagi, sest mul oli ükspuha. Korter oli lihtsalt üks koht, kus ma magasin, vahetevahel sõin ma seal ja veetsin selle vaba aja, mis mul leidus, ning ma ei olnud eriti noriv. Mina ja vana George saime hirmus hästi läbi. Me mängisime kahekesi kaarte ja jõime õlut ning käisime igal sügisel Lõuna-Dakotas faasanijahil. Aga

mulle meenus, et sel aastal me jahile ei lähe, sest just täna hommikul olin ma vana George'i ja tema proua lennujaama sõidutanud ning Californiasse saatnud. Ja isegi kui vana George koju oleks jäänud, poleks me ikkagi Dakotasse sõitnud, sest järgmisel nädalal lähen ma sellele reisile, millega Vana on mulle juba viimased kuus kuud kaela peale käinud.

Otsisin kobamisi võtmeid ja mu käsi polnud üldsligi kindel, sest ma olin läinud vaidlema kohalike uudiste toimetaja Gavin

Walkeriga selle üle, kas teaduse teemal kirjutajad on kohustatud puudutama seda sorti värki nagu linnakogu koosolekud Ja Vanemate-Õpetajate ühingu istungid ning muud saarast. Gavin ütles, et peaksid tegema, aga mina ütlesin, et ei peaks, mng alguses tegi tema välja ja siis tegin mina välja, kuni jõudis kätte baari sulgemisaeg ja baaripidaja Ed pidi meid välja viskama. Sealt lahkudes olin aru pidanud, kas õige riskida ise koju sõita või tuleks mul takso võtta. Lõpuks olin otsustanud, et küllap ma ikkagi suudan sõita, aga ma hoidusin kõrvaltänavatele, kus tõenäoliselt võmme ei liikunud. Jõudsin kenasti koju ja manööverdasin auto majatagusele platsile, aga parkida ma seda ei püüdnudki. Jätsin auto lihtsalt keset platsi.

Nägin õige võtme otsimisega kurja vaeva. Kõik võtmed paistsid ühesugused, ja kui ma neid sorisin, libises kimp mu sõrmede vahelt ja kukkus vaibale.

Kummardusin võtmeid üles võtma, aga esimese hooga ei saanud ma. neid kätte ja ka teisel katsel ei läinud see mul korda ning ma laskusin põlvili, et neile teistmoodi läheneda.

Ning siis ma seda nägingi.

Võtke arvesse: kui vana George poleks olnud kitsipung, oleks ta pannud koridori heledamad pirnid, nii et igaüks oleks võinud otse oma ukse juurde kõndida ja võtme välja võtta, selle asemel et minna koridori keskele ja otsida võtit käsikaudu selle äraeksinud jaanimardika all, mis elektripirni aset täitis. Ja kui ma ei oleks Gaviniga vaidlema läinud ja nina täis võtnud, siis ei oleks ma kõigepealt üldse võtmeid maha pillanud. Ja isegi kui ma oleksin, pillanud, oleksin ma nad tõenäoliselt põlvili laskumata kätte saanud. Ja kui ma poleks põlvili laskunud, ei oleks ma näinud, et vaip on katki lõigatud..

Saage aru, see ei olnud rebitud. Ei olnud katki kulunud. See oli lõigatud. Ja imelikult lõigatud - poolringikujuliselt minu ukse ees. Otsekui oleks keegi võtnud minu ukse keskpaiga keskpunktiks ja lõiganud kolme jala pikkuse nööri otsa seotud noaga vaibast poolringi välja. Lõiganud välja ja jätnud sinnapaika, sest vaibatükki polnud kaasa võetud. Keegi oli lõiganud poolringikujulise tüki vaibast välja ja jätnud selle siis sinnapaika.

Ja see, ütlesin ma endale, on üks kuradima naljakas tegu, üks üsna mõttetu tegu. Sest miks peaks keegi tahtma sellise iseäraliku kujuga vaibatükki? Ja kui keegi mingil äraarvamatul põhjusel seda siiski oli tahtnud, miks ta selle siis välja lõikas ja sinna vedelema jättis?

Sirutasin sõrme ettevaatlikult välja veendumaks, et ma tõesti ei eksi, et see pole silmapete. Ja ma ei eksinud, ainult et see polnud vaip. Selle kolmejalase läbimõõduga poolringi materjal nägi välja täpipealt nagu ülejäänud vaip, aga vaip see ei olnud. See oli

mingisugune paber, väga õhukene paber, mis jättis täpselt vaiba mulje.

Tõmbasin käe tagasi, jäin põlvili ja ei mõelnud niivõrd sellest väljalõigatud vaibast ja paberist, kuivõrd sellest, kuidas ma seletan oma põlvitamist, kui keegi mõnest teisest korterist koridori peaks tulema.

Kuid kedagi ei tulnud. Koridor oli endiselt tühi ja seal heljus kopitanud lõhn, mida tavaliselt ikka üürimajade koridoridega seostatakse. Ma kuulsin pea kohal tillukese lambi nõrka surinat ja mõistsin sellest, et lamp hakkab läbi põlema. Ja uus majahoidja paneb selle asemele ehk ühe võimsama pirni.

Kuigi, ütlesin ma järele mõeldes endale, see pole eriti usutav, sest arvatavasti oli vana George teda kokkuhoidliku majapidamise osas äärmiselt täpselt instrueednud.
Sirutasin käe uuesti. välja ja puudutasin paberit sõrmeotsaga ning see oli tõesti paber - nagu ma olingi arvanud - või vähemalt oli see katsumisel väga paberi moodi.

Ning mõeldes sellest väljalõigatud vaibatükist ja asemele pandud paberist, sain ma põrgulikult pahaseks. See oli üks närupe nali ja närune sulitemp ning ma krahmasin paberist kinni ja kiskusin ta ära.
Paberi all olid püünisrauad.
Tõusin vaarudes jalule, paber ikka veel sõrmede vahel ripnemas, ja jõllitasin püünist.

Ma ei uskunud oma silmi. Ükski täie mõistusega inimene poleks uskunud. Inimesed lihtsalt ei kola ringi teistele inimestele raudu üles seades - otsekui oleks need teised inimesed karud või rebased.

Aga püünisrauad jäid paigale, lebasid põrandal äralõigatud vaiba asemel ning selle hetkeni olid nad olnud kaetud paberiga, just nii nagu inimesest kütt katab oma püünise õhukese lehe- või rohukihiga. et seda saaklooma eest varjata.

See oli suur raudlõks. Ma ei ole küll kunagi karupüüniseid näinud, aga ma kujutan ette, et need siin olid niisama suured kui karurauad või suuremadki. Need on inimeserauad, ütlesin ma endale, sest need on inimeste püüdmiseks üles pandud. Eriti ühe inimese püüdmiseks. Sest polnulj! mingit kahtlust, et rauad olid pandud minu jaoks.

Ma taganesin, kuni põrkasin vastu seina. Jäin vastu seina toetudes seisma ja vaatasin püünist ning minu ja püünise vahel vaibal lebas võtmekimp, mille ma olin maha pillanud.

See on mingi vingerpuss, ütlesin ma endale. Aga muidugi ei olnud mul õigus. See polnud mingi vingerpuss. Oleksin ma lambi all seisatamise asemel ukse juurde astunud, poleks see olnud mingi vingerpuss. Mu jalg - võib-olla ka mõlemad jalad - olek-

sid praegu vigastatud ja küllap isegi mõned luud katki – sest püünise löökrauad olid varustatud sakiliste, järguliste hammastega. Ja mitte keegi sellessinases maailmas ei oleks suutnud neid löökraudu lahku suruda, kui nad kord juba oma ohvri ümber kinni oleksid plaksatanud. Et inimest sellisest püünisest vabastada, tulnuks püünis mutrivõtme abil lahti võtta.

Ma judisesin sellest mõeldes. Ohver oleks võinud verest kuivaks joosta, enne kui keegi need rauad lahti suutnuks saada.

Seisin ja vaatasin püünist, kägardades ise käega paberit. Ja siis tõstsin ma käe ja virutasin paberinutsaka rauda de pihta. See tabas üht löökrauda, veeres kõrvale, möödus äärepealt taldrikust ja jäi löökraudade vahele lebama.

Ma pean ühe kepi või mõne muu asja muretsema, ütlesin ma endale, ja rauad kinni laskma, enne kui ma korterisse sisse pääsen. Ma võisin muidugi võmmid kutsuda, aga sellel poleks olnud mingit mõtet. Nad oleksid tõstnud kohutavat kära ja küllap oleks mind viidud jaoskonda ja mulle oleks esitatud hulk küsimusi, aga selleks polnud mul aega. Olin täiesti omadega läbi ja tahtsin üksnes voodisse roomata.

Ja pealegi tooks seda sorti möll majale kahtlast kuulsust ning see oleks alatu temp vana George'i suhtes parajasti nüüd, kui ta Californias puhkab. See oleks andnud kõigile mu naabritele kauaks kõneainet ning nad oleksid tahtnud sellest minuga rää.kida, aga mina ei tahtnud. Siiani olid nad mind rahule jätnud ja see oli mulle meeltmööda. Ma olin rõõmus, kui asjad olid just nii, nagu nad olid.

Murdsin pead, kust küll leida mingit keppi, ja ainus, mis mulle pähe tuli, oli esimese korruse seinakapp, kus hoiti lappe, harju, tolmuimejat ja muud koli. Katsusin meelde tuletada, kas kapp võib lukus olla ja arvasin, et ei ole, aga päris kindel ma selles ka polnud..

Astusin seinast eemale ja hakkasin trepi poole minema. Olin just mademeIe jõudnud, kui miski mind ümber pöörduma sundis. Ma ei kuulnud enda meelest midagi. Päris kindlasti ei kuulnud. Aga

ometi toimisin ma nii, nagu oleksin midagi kuulnud.

Miski sundis mind ümber pöörduma ja ma tegin seda nii kiiresti, et mu jalad läksid sõlme ning pillasid mind põrandale.

Ja juba kukkumise pealt nägin ma, et rauad hakkasid longu vajuma.

Püüdsin käsi ette sirutades kukkumist pehmendada, aga sellest ei tulnud suurt midagi välja. Langesin paraja mütsuga maha ja koksasin pea nii kõvasti. ära, et silmist lõi tuld.

Toetasin käed põrandale, vinnasin ülemise kehapoole nende najale, raputasin silmad selgeks ning nägin, et rauad olid veel rohkem longus.

8

Löökrauad olid lõdvad ja kogu see kaadervärk oli kuidagi iseäralikult kühmu tõmbunud. Jälgisin asja üpris imestunult ja ei võtnud midagi ette, lihtsalt lebasin seal, esiots käte najale upitatud.

Püünis muutus üha pehmemaks ja pehmemaks ning hakkas kokku vajuma. Jäi mulje, otsekui püüaks üks pehme, muljutud ja laiaks litsutud kititükk ise uuesti mingit kuju võtta. Ja tõesti, ta võttiski kuju! Ta vormis ennast palliks. Terve kokkutõmbumise aja jooksul oli ta värvi vahetanud ning, saanud lõpuks palliks, oli ta pigimust.

Pall lebas hetke ukse ees ja hakkas siis aeglaselt veerema, otsekui oleks paigast liikumine talt suurt pingutust nõudnud.

Ja ta veeres otse minu poole.

Ma katsusin tal tee pealt eest saada, aga ta lisas jõudsalt kiirust ning hetke vältel arvasin ma, et ta kihutab mulle suisa otsa. Pall oli umbes keeglikuuli suurune, võib-olla õige pisut suurem ja kust võisin ma teada, kui raske ta oli.

Aga ta ei tabanud mind. Ta ainult riivas mind, muud midagi. Ma pöördusin vaatama, kuidas ta trepist alla läheb ja see oli pentsik vaatepilt. Pall hüples mööda astmeid alla, aga ta ei teinud seda hariliku palli kombel. Tema hüpped olid lühikesed ja kiired, mitte pikad ja laisad – tal oleks just nagu olnud kohustus puudutada igat astet, aga liikuda sealjuures nii kiiresti, kui ta vähegi suudab. Ta läks igat astet puudutades trepist alla ning kadus ümber nurgaposti nii kähku, et sinine suits oli peaaegu silmaga näha.

Ajasin end jalule, läksin trepikäsipuu juurde ning vaatasin üle selle kummardudes alumisse trepikäiku. Palli polnud näha. Sellest polnud mingit märki.

Kõndisin mööda koridori tagasi ja seal, lambi all lebas võtmekimp ning kolme jalase raadiusega poolring oli vaibast välja lõigatud.

Laskusin põlvili, võtsin võtmed üles, leidsin lõpuks õige võtme ja läksin ukse juurde. Keerasin ukse lukust lahti, astusin korterisse ja lukustasin ukse enda järel väga kärmesti, isegi enne, kui ma tule põlema panin.

Panin tule põlema ja läksin kööki. Istusin köögilaua taha ja mulle meenus, et külmkapis on peaaegu pool kannutäit tomatimahla ja ma peaksin seda natuke jooma. Aga ma ei tahtnud sellest mõeldagi. Paljas mõte ajas mind öökima. Tegelikult oleks mulle veel üks naps ära kulunud, aga seda olin ma juba niigi liiga palju võtnud.

Istusin ja mõtlesin nendest püünisraudadest ning sellest, miks peaks keegi mulle rauad üles panema. See oli kõige jaburam

10

lugu, mida ma kunagi kuulnud olin. Kui ma ei oleks neid raudu ise näinud, poleks ma seda elu seeski uskunud.

Need ei olnud muidugi üldse püünisrauad - see tähendab, polnud tavalised rauad. Sest tavalised rauad ei lõtvu, ei tõmbu kerra ega veere minema, kui neil ei lähe korda saaki tabada.

Püüdsin selles kõiges mõistusega selgusele jõuda, aga pea oli uimane, ma olin unine, õnnelikult koju jõudnud ning homme oli ka päev. Nii ma lõingi kõigele käega ja vaarusin voodisse.

II

Miski raputas mind unest üles.
Ma ärkasin äkitselt ja ei mõistnud, kus ma olen, ei mõistnud, kes ma olen - ma ei olnud uimane, unine või hämmeldunud, olin täielikus kaoses ning mind valdas see hirmus külm mõtteselgus, mille äkiline sähvatus kõik tühjaks muudab. .

Viibisin vaikuses, tühjuses, pimeclas olematuses ning see selge külm mõte sööstis ettepoole nagu salvav madu, otsis midagi, kuid ei leidnud ning tundis kogu selle olematuse ees õudust.

Siis tuli lärm - terav, kile, pealetükkiv, hullumeeine lärm, täiesti hoolimatu, kuna see polnud minu jaoks ega üldse mingiks otstarbeks mõeldud - lärm oli ainuüksi enda lõbuks.

Saabus uuesti vaikus ja ilmusid varjud, millel oli kuju - tuhmi valguse nelinurk, mis osutus aknaks, nõrk kuna köögist, kus tuli ikka veel põles, küürutombunud tume peletis, mis oli tugitool.

Telefon kriiskas jälle hommikupimeduses ja ma ronisin ülepeakaela voodist välja, suundudes pimesi ukse poole, mida ma ei näinud. Leidsin käsikaudu ukse, aga nüüd oli telefon vait.
Läksin pimeduses asjade otsa komistades läbi elutoa ning sirutasin parajasti käe välja, kui telefon uuesti helisema hakkas.
Vihaselt krahmasin ma toru hargilt ja pomisesin sellesse. Mu keelega oli midagi laht,. See ei tahtnud liikuda.
«Kas Parker kuuleb?»
«Kes siis veel?»
«Siin Joe - Joe Newman.»
«Joe?» Siis mulle meenus. Joe Newman oli öine valvetoimetaja.
«Ma ei oleks tahtnud sind üles ajada,» ütles Joe.
Vastuseks porisesIn raevukalt.
«Juhtus üks pentsik asi. Arvasin, et peaksid sellest teada saama.»

«Kuule, Joe,» ütlesin ma. «Helista Gavinile. Tema on kohalike uudiste toimetaja. Ta saab selle eest palka, et teda öösel voodist üles aetakse.»
«Aga see on sinu rida, Parker. See on . . .»
«Jajah, ma tean küll,» ütlesin ma talle. «Siinsamas maandus üks lendav taldrik.»
«Seda mitte. Oled sa kunagi Metsa teest kuulnud?»
«Järve ääres,» vastasin ma, «linnas väljas, lääne pool.»
«Täpselt, Belmonti vana maja on päris seal lõpus. Maja on suletud. Juba sellest ajast peale, kui Belmonti pere Arizonasse kolis. Noored käisid seal tee peal kurameerimas.»
«Tead mis, Joe. . .»
«Kohe lähen asja juurde, Parker. Mõned plikad ja poisid olid täna õhtul autodega seal. Nad nägid, kuidas mööda teed veeresid pallid. Nagu keeglikuulid, üksteise järel reas.»
Ma kardan, et röögatasin ta peale. «Misasja nad nägid?»
«Poisid märkasid palle autotulede valguses, kui nad tee peale välja hakkasid sõitma, ja lõid kartma. Helistasid võmmidele.»
Võtsin ennast kokku ja sundisin hääle rahulikuks. «Kas võmmid leidsid midagi?»
«Ainult jäljed,» ütles Joe.
«Keeglikuulide jäljed?»
«Jah, ma arvan, et neid võib nii nimetada.»
«Poisid olid ehk joonud,» ütlesin ma talle.
«Võmmid seda ei öelnud. Nad rääkistd nende kuttidega. Nood lihtsalt nägid, kuidas pallid veeresid mööda teed. Nad ei jäänud asja uurima. Nad tulid sealt lihtsalt tulema.»
Ma ei lausunud sõnagi. Püüdsin välja nuputada, mida ma peaksin ütlema. Ja mul oli hirm. Ma olin hirmust kange.

«Mis sa sellest arvad, Parker?»
«Ei tea,» ütlesin ma. «Võib-olla nad kujutasid seda ette. Või tahtsid võmme õrritada.»
«Võmmid leidsid jäljed.»
«Kutid võisid need ise teha. Vahest veeretasid keeglikuule tee peal edasi-tagasi, otsisid tolmusemad kohad välja. Mõtlesid, et nende nimed pannakse lehte. Mõnikord hakkab neil igav ja nad teevad pööraseid. . .»

«Sa siis ei taha seda kasutada?»
«Kuule, Joe, mina ei ole kohalike uudiste toimetaja. See ei ole minu teha. Küsi Gavinilt. Tema on see mees, kes otsustab, mida me avaldame.»
«Ja sa arvad, et selles ei ole midagi? Äkki tahetakse meid alt tõmmata?»
«Kust kurat mina seda teadma peaksin?» röökisin ma tema peale.
12

Ta sai vihaseks. Ega ma seda talle eriti pahaks ei pane.
«Tänan, Parker. Vabanda, et ma sind tülitasin,» ütles ta, pani toru hargile ja telefonist hakkas kostma kinnine toon.
«Head ööd, Joe,» ütlesin ma sinna sekka. «Anna andeks, et ma lõugama pistsin.»
See aitas, olgugi et teda kuulamas ei olnud.
Ja ma mõtlesin, miks olin ma püüdnud seda lugu pisendada, miks olin ma püüdnud vihjata, et see oli ainult üks teismeliste temp.

Sellepärast, sa juhmard, et sa oled hirmu täis, ütles see sisemine hääl, mis mõnikord sõna võtab. Sest sa annaksid ei tea mis, et ennast uskuma panna, nagu ei peituks selles loos midagi. Sest sa ei taha,. et sulle meenuksid need püünisrauad koridoris.

Panin toru uuesti hargile, aga mu käsi värises, nii et kui ma toru kohale asetasin, kostis klõbin.

Seisin pimeduses ja tundsin, kuidas mind haaras õudustunne. Ja kui ma selle põhjustpüüdsin tabada, ei leidnud ma midagi.

Sest ukse taha seatud püünisrauad, rahulikult mööda maanteed veerevad keeglikuulid ei olnud õudsed, need olid naljakad. See oli pilapiltide jaoks paras aine. See oli liiga naeruväärne, et seda uskuda. See oli midagi, mis paneb sind tahes-tahtmata laginal naerma, jsegi kui see sind tapab.
Kui see tapma pidi. .
Ja selles muidugi oligi küsimus. Kas see pidi tapma?
Kas need püünisrauad ukse taga olid tõesti ehtsast terasest või millestki sarnasest? Või olid nad ehk kahjutust plastmassist või muust selletaolisest valmistatud lelud?

Ja kõige raskem küsimus - kas seda püünist üldse oli? Ma muidugi teadsin, et oli. Sest ma ise nägin. Aga mu mõistus püüdis seda mõtet ikka veel tagasi tõrjuda. Minu mugavuse ja terve mõistuse huvides lükkas mu aju seda eemale ja mu loogikataju tõstis kisa juba üksnes selle mõtte peale.

Kahtlemata olin ma eile purjus, aga mitte nii purjus. Mitte nii purjus, et ma püsti poleks püsinud, mitte nii purjus, et ma viirastusi oleksin näinud - lihtsalt mu käed olid natuke kohmakad ja põlved nõrgavõitu.

Praegu oli minuga kõik korras - välja arvatud see hirmus ja külm üksindustunne. Kolmandat liiki kassiahastus - ja nii mõneski mõttes kõige hullem. .

Nüüdseks olid mu silmad pimedusega mõnevõrra harjunud ja ma hakkasin mööbli ähmaseid piirjooni eraldama. Jõudsin millegi otsa komistamata kööki. Uks oli irvakil ja sealt hoovas valgust.

Kui ma ennast vdodisse olin vedanud, oli laelamp põlema jäänud ja praegu näitas seinakell pool neli.
Avastasin, et olin ikka veel peaaegu täiesti riides ja üsna
13
koledasti kortsus. Kingi mul jalas polnud, kaelaside oli küll lahti, aga rippus krae küljes ning ma nägin üldse kaunikesti hirmus välja.

Seisin ja pidasin endamisi aru. Kui ma sel kellaajal uuesti voodisse lähen, siis magan nagu surnu lõunani või veelgi kauem ja ärkan kohutava enesetundega.

Aga kui ma ennast nüüd korda sean, natuke söön ja varakult enne teisi tööle lähen, jõuan ma hulga tööd ära teha, võin aegsasti jalga lasta ning mõnusasti nädalalõppu veetma hakata.

Ja täna oli reede ja muloli Joyga kohtamine. Veidi aega seisin lihtsalt niisama ja mõnulesin, mõeldes reede õhtust ja Joyst.

Ma tegin täpse kava - selle aja peale, kui ma duši all käidud saan, läheb kohvivesi keema, ma söön praesaia, praetud mune ja liha ning joon hulga tomatimahla, mis ehk leevendab natuke mu külma üksindustunnet.

Aga kõigepealt, enne kui ma üldse midagi ette võtsin, pidin ma vaatama, kas koridori vaibast oli veel ikka poolring puudu.

Läksin ukse juurde ja vaatasin.

Läve ees oli see jabur palja põranda poolring.

Pilkasin hädiselt oma kahtlevat vaimu ja solvatud loogikataju ning läksin kööki kohvivett üles panema.

III

Varahommikul on ajalehetoimetus külm ja kõle. Tuba on suur ja tühi, kõik on korras,. nii korr'äs, et mõjub lausa masendavalt. Hiljem, päeva peale, tekib siin segadus, mis annab toale soojust ja inimlikkust - laudadel vedelevad klambritega kokkupandud ajaleheväljalõiked, põrand on täis kokkukägardatud kopeerpaberi nutsakuid, kõikjal ümbermineku äärel paberivirnad. Aga hommikul, pärast seda, kui koristajad toimetusetoa korda olid teinud, oli selles midagi operatsioonisaali ilmetusest. Tundub, et mõned süüdatud tuled on üleliia heledad ja lagedaks tehtud lauad ja toolid on nii täpselt paika pandud, et neist õhkub kalki töökindlust - töökindlust, mis on varjatum ja pehmem pärast poole päeva ajal, kui inimesed kõvasti tööd rabavad, tuba on prahti täis ning kui see veider hullumajaõhkkond, mis lehe iga väljaannet saadab, hakkab haripunkti jõudma.

Hommikune vahetus oli juba mitme tunni eest koju läinud ja läinud oli ka Joe Newman. Ma päris lootsin teda eest leida, aga tema laud oli niisama puhas ja korras nagu kõik ülejäänud ning temast polnud jälgegi.

Liimipotid, kõik äsja tühjaks kraabitud, puhastatud ja uue

värske liimiga täidetud, seisid pühalikuIt läikivates ridades sekretariaadi ja kohalike uudiste laual. Iga potti ehtis pintsel, mis oli vallatult viltu liimi sisse pistetud. Teletaipide sõnumid olid korralikult uudistelauale asetatud. Ja nurgapugerikust kostis summutatud loksumist teletaipidelt endilt, mis parajasti toimekalt jahvatasid kõigist maailma osadest saabuvaid uudiseid.

Kusagil poolpimeda uudistetoa käänulistes sügavustes vilistas jooksupoiss üht neist kimedatest ja katkendlikest viisidest, mis polegi õieti viisid. See ajas mulle külmajudinad peale. Tundus lausa sündsusetu, et keegi nii vara hommikul vilistab.

Läksin oma laua juurde ja istusin. Keegi koristajatest oli võtnud ja ladunud kõik mu ajakirjad ja teaduslikud väljaanded ühte virna. Alles eile õhtupoolikul olin ma nad hoolikalt läbi vaadanud ja pannud need kõrvale, mida ma oma veergude lõpetamiseks kasutada sain. Silmitsesin hapu näoga seda virna ja vandusin. Nüüd pidin ma vajalike numbrite leidmiseks kõik uuesti läbi lappama.

Hommikulehe värske number lebas valgena ja alasti puhtal laual. Võtsin selle kätte. nõjatusin vastu tooli seljatuge ja lasksin pilgul üle uudiste käia. .

Midagi erilist seal polnud. Aafrikas kestsid ikka veel rahutused ja möll Venetsueelas jättis kaunis vastiku mulje. Keegi oli ühe kesklinna rohupoe just enne sulgemist paljaks röövinud ja lehes oli pilt hobusehammastega müüjast, kes näitas igavlevale politseinikule, kus röövel oli seisnud. Kuberner

ütles, et kui seadusandlik kogu järgmisel aastal jälle kokku tuleb, peab ta suhtuma tõsiselt kohusesse leida uued, riigituludesse minevate tollide allikad. Kui seda ei tehta, osariik laostub, ütles kuberner. Seda oli kuberner juba mitu korda öelnud.

Esilehekülje ülemises vasakus nurgas seisis piirkonna majanduskokkuvõte, mille autoriks oli Grant Jensen, hommikune majandustoimetaja. Grant oli professionaalselt optimistlikus tujus. Tendents ülesmäge, kirjutas ta, on kindel ja pidev. Hulgimüügid on heal järjel, tööstusnäitajad on kõik plusspoolel, mingit tööjõu probleemi pole lähemal ajal ette näha - olukord on roosiline. Eriti kehtib see, jätkas artikkel, elamuehituse vallas. Nõudmine elamispinna järele oli ületanud pakkumise ja kõik ehitajad terves föderaalreservpanga piirkonnas on täies võimsuses umbes aastaks ette tellitud.

Kardan, et ma haigutasin. See kõik oli kahtlemata tõsi, aga see oli ikka seesama vana jama, mida Jenseni-sugused tainapead alalõpmata välja pakkusid. Aga kirjastajale see meeldib, sest reklaamimeeste tuju tõuseb ja õitsengumeeleolud levivad ja finantspiirkonna vanad kalad räägivad täna ühinguklubisse lõunale minhes sellest hommikulehes ilmunud loost.

Aga kui asi läheb teisipidi, ütlesin ma endale - kui hulgimüük järsult langeb, kui elamuehitus põhja kõrbeb, kui vabrikutest töölisi lahti laskma hakatakse - ei kõssata sellest kusagil sõnakestki, kuni see päris möödapääsmatuks ei osutu.

Murdsin lehe kokku ja panin lauaäärele. Avasin sahtli, võtsin välja eelmisel õhtul tehtud märkmete paki ning hakkasin neid läbi vaatama.

Õlitatud Välk, varahommikune jooksupoiss, ilmus varjude seast lagedale ja jäi minu laua juurde seisma.

«Tere hommikust, mister Graves,» ütles ta.

«Kas sina vilistasid?» küsisin ma.

«Jaa, küllap vist.»

Ta asetas korrektuurtõmmise mu lauale.

«Teie tänane veerg,» ütles ta. «Sellest, kuidas mammut ja kõik need teised suured loomad välja surid. Ma arvasin, et te tahate ehk näha.»

Ma võtsin ja vaatasin. Nagu ikka oli keegi naljamees sekretariaadis artikiile mingi karjuva pealkirja leiutanud.

«Te olete varajane, mister Graves,» ütles Õlitatud Välk.

Ma seletasin: «Pean oma veerud paari nädala peale ette ära tegema. Lähen sõitu.»

«Ma kuulsin,» ütles Õlitatud Välk õhinal. «Astronoomia asjus.»

«Nojah, seda võib vist nii nimetada. Kõik suured observatooriumid. Pean kirjutama artiklite seeria avakosmosest. Kaugest kosmosest. Galaktikad ja muu seda sorti värk.»

«Mister Graves,» küsis Õlitatud Välk, «mis te arvate, kas teil äkki lastakse läbi mõne teleskoobi vaadata?»

« Vaevalt küll. Te leskoopide aeg on kaunis tihedalt kinni.» «Mister Graves . ..»

«Mis on?»

«Kas teie arvates seal kaugel inimesi on? Nendel teistel tähtedel?»

«Kust mina tean? Keegi ei tea. Tõenäoliselt peaks kusagil mujal ka elu olema.»

«Meie moodi?»

«Ei, ma arvan, et meie moodi ei ole.»

Õlitatud Välk seisis ja tammus paigal, siis äkki ütles ta:

«Pagan võtaks! Mul läks meelest teile öelda, mister Gräves, et teid tahetakse näha.»

«Kas keegi tuli siia?»

«Justament. Ta tuli paari tunni eest. Ma ütlesin, et teie ei tule veel niipeagi. Aga ta vastas, et jääb ootama.»

«Kus ta siis on?»

«Ta läks valvetuppa ja istus tugitooli. Küllap ta jäi magama!» Ma vinnasin ennast toolilt püsti. «Lähme vaatama,» ütlesin ma.

Ma oleksin võinud seda kohe arvata. Mitte keegi teine poleks niisuguse asjaga hakkama saanud. Polnud ühtegi teist inimest, kellele aeg mitte midagi ei tähendanud.

Ta nõjatus vastu tugitooli seljatuge, totter naeratus näol. Raadiopaneelilt kostis mitmesuguste politseijaoskondade, maanteede patrulli, tuletõrjejaoskondade ja teiste seaduse ja korra kaitse agentuuride vaikne vadin, moodustades tausta tema viisakale norskamisele.

Me seisime ja vaatasime teda.

Õlitatud Välk küsis: «Kes see on, mister Graves? Kas te tunnete teda, mister Graves?» .

«Tema nimi,» vastasin ma, on Carleton Stirling. Ta on bioloog ülikoolis ja minu sõber.»

«Minu meelest ta küll bioloogi moodi välja ei näe,» teatas Õlitatud Välk kindlalt.

«Õlitatud Välk,» ütlesin ma sellele kahtlejale, «aja jooksul leiad sa, et bioloogid, astronoomid, füüsikud ja selle jumalavallatu teadlastehõimu kõik ülejäänud liikmed on samasugused inimesed nagu teisedki.»

«Aga tulla teid otsima öösel kell kolm! Lootes teid siit leida!»«Temal on nii kombeks,» ütlesin ma. «Talle ei tuleks pähegi, et ülejäänud maailm võib teistmoodi elada. Niisugune ta juba kord on.»

Ja niisugune ta juba kord tõesti oli.

Käekell oli tal olemas, aga ta ei kasutanud seda kunagi muuks otstarbeks kui käsilolevate katsete ja eksperimentide aja võtmiseks. Ta ei teadnud kunagi, mis kellaaeg parajasti on. Kui tal kõht tühjaks läks, muretses ta kusagilt toitu. Kui ta enam ärkvel ei püsinud, leidis ta koha, kus kerra tõmbuda ja magas mõne silmatäie. Kui ta oli oma töö lõpetanud või kaotas ehk ajutiselt julguse, siis läks ta majakesse, mis tal öli kusagil põhjas, ühe järve ääres, ning logeles seal päevakese või nädala.

Järjekindlalt unustas ta tööle minna, ilmus nii harva plaanis ettenähtud loengutele, et ülikooli administratsioon loobus sellest lõpuks. Nad ei hakanud enam teesklemagi, et ta üliõpilasi õpetab, Nad lasksid tal oma.labpratooriumi pidada ning lasksid tal seal koos merisigade puuride, rottide ja aparatuuriga peidus istuda. Aga see polnud asjatu raharaiskamine. Alalõpmata tuli ta välja mingi kõmutekitava avastusega - tegi nime mitte ainult endale, vaid ka ülikoolile. Mis puutus temasse endasse, siis oleks ülikool võinud rahumeeli kogu kuulsuse omale pidada. Avalikkuse ees või trükisõnas või ilma selleta - Carleton Stirlingi meelest polnud seal mingit vahet.

Ainsad asjad, mille jaoks ta elas, olid tema katsed, lakkamatu tungimine saladustesse, mis olid talle otsekui väljakutseks. Tal

oli korter, kuid tuli ette, et ta ei käinud seal päevade kaupa. Ta viskas palgatšekid mõnda sahtlisse ja neid kogunes sinna, kuni talle ülikooli raamatupidamisest tungivalt helistati ja päriti, mis tšekkidega võis juhtuda. Kord võitis ta ühe auhinna - mitte mõne suure või aukartust äratava, kuid ikkagi auhinna, mis oli auasi ja millega kaasnes ka teatud rahasumma - ja unustas sootumaks piduliku lõuna, kus see pidi talle kätte antama.

Ja nüüd lebas ta tugitoolis, pea kuklas ja pikad jalad raadiopaneeli alla välja sirutatud. Ta norskas tasa ning ei näinud välja nagu üks maailma paljutõotavamaid teadlasi, vaid pigem nagu läbisõitja, kes on sisse astunud, et magamiskohta leida. Tal ei oleks tulnud mitte ainult habet ajada, vaid ka juukseid pügada. Lips oli lohakalt seotud ja viltu nihkunud ning sellel olid plekid, küllap purgisuppidest, mida ta oli üles soojendanud ja hajameelselt sisse kühveldanud, ise mingi parasjagu käsiloleva probleemiga edasi maadeldes.

Astusin tuppa, panin käe talle õlale ja raputasin õrnalt.

Ta ärkas kergesti, ei võpatanud, vaatas üles minu poole ja naeratas.
«Tere, Parker!» ütles ta mulle.
«Tere ise ka,» vastasin mina. «Ma oleksin lasknud sul välja magada, aga kartsin, et sa murrad kaela, kui see sul veel kaua niiviisi kõveras on.»
Ta ajas ennast sirgu, tõusis üles ja tuli minu järel toimetuse tuppa.
«Hommik jõuab kätte,» ütles ta akna poole noogutades. «Aeg ärgata.»
Vaatasin ja nägin, et aknad ei mustanud enam, vaid hakkasid halliks tõmbuma.
Ta tõmbas sõrmedega läbi juuksepahmaka, tegi liigutuse, nagu pühiks ta lahtise käega üle näo. Siis pistis ta käe taskusse ja tõi lagedale pihutäie kortsus rahatähti. Ta valis neist kaks ja ulatas mulle.
«Võta,» ütles ta. «Mulle tuli juhtumisi meelde. Mõtlesin, et annan parem kohe ära, muidu unustan jälle.»
«Aga, Carl. ..»
Ta liputas rahatähti kärsitult ja sirutas neid minu poole.
«Paari aasta eest,» ütles ta mulle. «See nädalalõpp järve ääres. Ma mängisin oma raha mänguautomaatidega maha.»
Võtsin raha vastu ja panin selle taskusse. Ma ei suutnud kogu seda lugu kuigi hästi meenutada.
«Kas sa tahad öelda. sa astusid läbi ainult selleks, et mulle võlga ära maksta?»
«Just nimelt,» vastas ta. «Sõitsin sellest majast mööda ja siin

oli parkimisplats. Mõtlesin, et jooksen üles ja astun sinu poole sisse. »
«Aga öösiti ma ju ei tööta..»
Ta muigas. «Sest pole lugu, Parker. Ma sain niiviisi natuke magada. »
«Ma teen sulle hommikueine välja. Siinsamas üle tänava on üks koht. Sink ja munad on seal head.»
Ta raputas pead. «Ma pean tagasi minema. Liiga palju aega läks raisku. Mul on üks töö käsil.»
«Kas midagi uut?» küsisin ma.
Ta kõhkles hetke, siis ütles : «Avaldamiseks pole midagi. Praegu veel ei ole. Võib-olla hiljem, aga praegu veel mitte. Tuleb kõvasti tööd teha.» .
Vaatasin talle otsa ja ootasin.
«Ökoloogia,» lausus. tema.
«Ma ei taipa.»
«Parker, kas sa tead, mis asi on ökoloogia?»
«Tean küll. Eluvormide ja keskkonnatingimuste vastastikused suhted mingis piirkonnas.»
Ta küsis mult: «Kas sa oled kunagi mõelnud, missugune peaks olema eluvorm, kes ei sõltuks ühestki ümbritsevast tegurist - nii-öelda mitteökoloogiline olevus?»
«See on võimatu,» vastasin talle. «On ju vaja toitu ja õhku. . .»
«See on lihtsalt üks idee. Lihtsalt üks aimus. Või ütleme, et mõistatus. Kohanemisvõime keerdküsimus. Tõenäoliselt ei tule sellest midagi.»
«Ma küsin sult sellegipoolest aeg-ajalt midagi.»
«Lase käia,» ütles ta. «Ja kui sa järgmine kord läbi astud, tuleta mulle püssi meelde. Seda, mille sa mulle järve äärde kaasa lubasid.»
Ta oli kuu aja eest püssi laenanud, et oma onni juures märki lasta. Mitte ükski täie mõistusega inimene, mitte keegi peale Carleton Stirlingi poleks tahtnud .303-kaliibrise püssiga märkilaskmist harjutada.
«Ma kasutasin su karbitäie padruneid ära,» lausus ta. «Ostsin uue karbi.»
«Seda poleks vaja olnud.»
«Mis kurat!» ütles ta. «Mul oli väga lõbus.»
Hüvasti ta ei jätnud. Ta pööras lihtsalt, kanna peal ringi, kõndis uudistetoast välja ja eemaldus

mööda koridori. Me kuulsime, kuidas ta klobinal trepist alla läks.
«Mister Graves,» ütles Õlitatud Välk, «see mees on püstihull.» Ma ei vastanud talle. Läksin tagasi oma laua juurde ja katsusin tööle hakata.

IV

Gavin Walker tuli tuppa. Ta võttis märkmiku välja ja vaatas seda. Ta turtsatas põlglikult.

«Jälle plindris,» ütles ta mulle tusaselt. «Charlie helistas, et ta on haige. Küllap on tal pohmelus. Al on Melburni loo pärast ringkonnakohtus. Bert püüab lõpetada seda oma seeriat tollivaba maantee edenemise kohta. ülemus ei jõua seda ära oodata. Tähtaeg on juba praegu läbi.»

Ta võttis pintsaku seljast ja riputas selle toolileenile. Ta viskas kaabu korrektuurikorvi. Ta seisis seal lampide pimestavas valguses ja keeras riiakalt varrukaid üles.

«Jumala eest, ühel ilusai päeval läheb Franklini kaubamaja põlema,» ütles ta, «sealsed miljonid ostjad muutuvad röökivaks, paanikas rahvahulgaks . . .»

«Ja sul pole sinna kedagi saata.»

Gavin pilgutas silmi nagu öökull. «Parker,» ütles ta, «täpipealt nii see ongi.»

See oli tema meelismõlgutus tugeva stressi hetkedel. Me kõik teadsime seda juba peast.

«Franklin» oli linna suurim kaubamaja ning meie parim reklaamiklient.

Ma läksin akna juurde ja vaatasin välja. Hakkas valgeks minema. Linnal oli säärane kõle, jäine ilme, nagu ei olekski temas elu; see oli nagu mingi kuri muinasmaa talve künnisel. All tänaval triivisid mööda mõned autod. Oli näha ka paar jalakäijat. Siin-seal kesklinna hoonete akendes põlesid üksikud varahommikused tuled.

«Parker,» ütles Gavin.

Pöördusin näoga tema poole. «Vaat mis,» ütlesin ma. «Ma tean, et sa oled plindris. Aga mul on tööd. Ma pean igavese hunniku veerge kokku panema. Tulin isegi varem siia, et need valmis saada.»

«Ma näen,» pistis ta õelalt, «et sa oled nendega tõsiselt ametis.»

«Pagan võtaks,» vastasin ma talle. «Ma pean ometi üles ärkama. »

Läksin uuesti oma laua juurde ja katsusin tööle asuda.

Tuppa tuli fototoimetaja Lee Hawkins. Sõna otseses mõttes vahutas ta vihast. Värvilabor oli esilehe pildi ära vussinud. Ähvardusi kuuldavale lastes läks ta alla seda korda seadma.

Teised töötajad jõudsid ka kohale ja tuppa tekkis natuke soojust ja elu. Sekretärid hakkasid hüüdma, et Õlitatud Välk läheks

ja tooks neile teiselt poolt tänavat hommikukohvi. Õlitatud Välk läkski ägedalt vastu puigeldes.

Ma asusin tööle. Nüüd läks see libedalt. Sõnad veeresid paika ja mõtted haakusid. Sest nüüd oli olemas vajalik õhkkond, kirjutamist soodustav ümbrus - kogu see lärm ja askeldamine, mis on ajalehe toimetusest lahutamatu.

Sain ühe loo valmis ja alustasin parajasti teist, kui keegi minu laua kõrvale seisma jäi.

Tõstsin pilgu ja nägin, et see oli Dow Crane, majanduskorrespondent. Dow meeldib mulle. Tema ei ole. säherdune tainapea nagu Jensen. Ta kirjutab nii, nagu ta asju näeb. Ta ei määri kellelegi mett moka peale. Tema ei poe kellegi ees. .

Ta oli sünge näoga.

Ma ütlesin talle seda.

«Mul on pahandusi, .Parker.»

Ta võttis suitsupaki yälja ja pakkus mulle sigaretti. Ta teab, et ma suitsu ei tee, aga pakub ikka.

Raputasin pead. Ta pani oma sigareti põlema.
«Kas sa ehk teeksid midagi minu heaks?»
Lubasin teha. .
«Üks mees helistas mulle eile õhtul koju. Ta tuleb täna hommikul siia. Ta ütleb, et ta ei leia maja.»
«Mis maja ta tahab?»
«Elumaja. üsna ükskõik, millist maja. Ta ütleb, et müüs kolm või neli kuud tagasi oma maja maha ja nüüd ei leia enam uut.»
«Noh, siis tal küll ei vea,» ütlesin ma ükskõikselt. «Mida meie teha saame?»
«Ta ütleb, et tema pole ainus. Väidab, et on veel hulk teisigi. Ütleb, et terves linnas ei müüda ühtegi maja ega korterit.»
«Dow, see sell on hull.»
«Äkki ei ole,» vastas Dow. «Kas sa kuulutusi oled vaadanud?» Raputasin pead. «Pole põhjust,» ütlesin ma talle.
«Mnjah, mina vaatasin. Täna hommikul. Veergude kaupa otsivad inimesed kohta, kus elada - ükskõik, millist. Paistab, et mõned on päris meeleheitel.»
«Jenseni tänahommikune lugu. . .»
«Sa mõtled elamuehituse õitsengu kohta?»
«Seda jah,» ütlesin ma.
«See ei klapi, Dow. Lehelugu ja jutt, mida see mees sulle rääkis, ei klapi kokku.».
«Võib-olla. Kindlasti ei klapi. Aga vaata, ma pean ühele suurele ninale lennujaama vastu minema. See on ainus võimalus saada intervjuu, mis esimesse numbrisse jõuaks. Kui see mees, kes mulle helistas, siia tuleb ja mind ennast kohal pole, kas sina räägiksid siis temaga?»
«Kindel see,» lubasin ma.
21
«Aitäh,» ütles Dow ja läks oma laua juurde.
Ilmus välja Õlitatud Välk, kohvid loppis plekilises uudisteagentuuri pappkarbis, mida ta muul ajal fotolaua all hoidis. Otsekohe läks põrgu lahti. Ta oli toonud ühe koorega kohvi, aga koort ei tahtnud keegi. Ta oli toonud kolm suhkruga kohvi, aga seda jõid ainult kaks meest. Ta oli koogid lömmi vajutanud.
Pöörasin end uuesti kirjutusmasina poole ja hakkasin tööle. Tuba oli oma tavalise elurütmi saavutanud.
Kui igapäevane kohvilahing Õlitatud Välgu ja sekretariaadi vahel kord juba aset oli leidnud, siis oli teada, et asi on rööpas, et uudistetuba on lõpuks ometi täiskäigu sisse saanud.
Ma ei töötanud kuigi kaua.
Üks käsi langes mu õlale.
Tõstsin pilgu ja nägin Gavinit.
«Park, vanapoiss,» ütles ta.
«Ei,» vastasin karmilt.
«Sa oled ainus, kes sellega hakkama saab.» ütles ta mulle.
«Asi puudutub Franklini kaubamaja.»
«Ära katsugi öelda, et seaian tulekahju ja et miljon ostjat. . .»
«Ei, seda mitte,» ütles ta. «Just praegu helistas Bruce Montgomery. Ta kutsub kella üheksaks pressikonverentsi kokku.»Bruce Montgomery oli «Franklini» president.
«See on Dow osakond.»
«Dow läks lennujaama.»
Ma andsin alla. Midagi muud ei jäänud üle. Mees oli peaaegu pisarates. Ma ei talu nutvaid toimetajaid.
«Olgu peale,» ütlesin ma. «Ma lähen. Milles on asi?»
«Ma ei tea,» ütles Gavin. «Ma küsisin Bruce'lt, aga ta ei öelnud. Paistab, et see on tähtis. Viimati

kutsuti pressikonverents kokku viisteist aastat tagasi ja siis teatati, et Bruce võtab juhtimise enda kätte. See oli esimene kord, kui keegi väljastpoolt sai kaubamajas kõrgeima ameti. Sinnamaani käis juhtimine ainult perekonnaliinis. »

«Heakene küll,» ütlesin ma, «eks ma siis vaata.»

Ta pöördus ümber ja sörkis kohalike uudiste laua juurde tagasi.

Hüüdsin jooksupoissi ja kui üks neist lõpuks välja ilmus, saatsin ta raamatukogusse, et ta tooks mulle kõik «Franklinit» puudutavad väljalõiked umbes viie viimase aasta kohta.

Võtsin väljalõiked ümbrikutest välja ja lappasin läbi. Kuigi palju uut seal minu jaoks ei leidunud. Polnud midagi tähtsat. Artiklites räägiti moedemonstratsioonidest «Franklinis» ja kunstinäitustest «Franklinis» ja sellest, kuidas «Franklini» personal võttis osa heategevusüritustest.

Franklini kaubamaja oli vana ja kubises traditsioonidest.

Just aasta tagasi oli ta tähistanud oma sajandat aastapäeva. Ta oli olnud igapäevane kõneaine peaaegu meie linna asutamisest peale. Ta oli olnud (ja oli praegugi) perekondlik ettevõte, mille reeglid olid välja töötatud nii hoolikalt, nagu see on võimalik ainult perekondlike ettevõtete puhul. Põlvkond põlvkonna järel oli koos «Frankliniga» üles kasvanud, teinud seal oma ostud peaaegu hällist hauani ning see kaubamaja oli muutunud ausa äri ja kvaliteetse kauba sümboliks.

Joy Kane kõndis lauast mööda.

«Tere, kaunitar,» ütlesin ma. «Mis sul täna teoksil on?»

«Skunksid,» ütles ta.

«Naarits passiks sulle nagu rohkem.»

Ta peatus ja jäi minu juurde seisma. Tundsin tema lõhnaõli vaevutajutavat hõngu ja veelgi enam, ma tundsin tema ilu lähedust.

Ta sirutas käe ja sasis mu juukseid, tegi ühe kiire, hoogsa liigutuse ning oli siis jälle igati pai.

«Taltsad skunksid,» seletas ta. «Koduskunksid. See on uusim mood. Muidugi ilma haisuta.» .

«Loomulikult,» ütlesin, ma. Ja mõtlesin: ilu ja hullus.

«Ma olin Gavini peale vihane, kui ta mind sinna ajas.»

«Metsa või?»

«Ei. Sinna skunksifarmi.»

«Kas sa tahad öelda, et neid kasvatatakse nagu sigu või kanu? »

«Muidugi. Ma ju ütlesin sulle, et need skunksid on koduloomad. Farmi omanik ütleb, et nendest saavad kõige vahvamad lemmikud. Puhtad ja armsad ja naljakad. Ta saab virnade viisi tellimusi. Loomakauplejatelt New Yorgist, Chicagost ja paljudest teistest kohtadest.»

«Ma oletan, et sul on pilte ka.»

«Ben käis minuga kaasas. Ta tegi hulga pilte.»

«Kust see mees oma skunksid saab?»

«Ma ju ütlesin sulle. Ta kasvatab neid.»

«Päris alguses, ma mõtlen.»

«Jahimeestelt. Talupoistelt. Ta maksab metsikute loomade eest head hinda. Ta laiendab oma ettevõtet. Tal on vaja looduslikku aretamismaterjali. Ta ostab ära kõik, mis saab.»

«See tuletab mulle meelde,» ütlesin ma talle, «et täna on palgapäev. Kas sa mul raha kulutada aitad?»

Ta vastas: «Tingimata aitan. Kas sa siis ei mäleta, et sa juba kutsusid mind?»

«Pinecresti teel tehakse uus kõrts lahti.»

«See kõlab ahvatlevalt.»

«Kell seitse?»

«Mitte minutitki hiljem. Mul läheb kõht varakult tühjaks,.» Ta kõndis edasi oma laua juurde ja mina

hakkasin uuesti väljalõikeid vaatama. Aga isegi teistkordsel sirvimisel ei leidnud ma neis midagi. Lükkasin nad hunnikusse kokku ja panin ümbrikutesse tagasi.

Nõjatusin vastu tooli seljatuge ning mõtlesin skunksidest ja hullusest ja mõnede inimeste arututest tegudest.

V

Mees, kes istus laua otsas Bruce Montgomery kõrval, oli kiilaspäine, väljakutsuvalt kiilaspäine, nagu uhkeldaks ta oma kiilaspäisusega; ta oli nii täielikult kiilakas, et ma tabasin end mõttelt, kas tal üldse kunagi juukseid on olnud. Mööda tema pead ronis kärbes, aga ta ei teinud sellest väljagi. Ma tõmbusin pingule pelgast vaatamisest, kuidas see kärbes lustlikult ja muretult mööda paljast roosat peanahka kõndis. Ma oleksin nagu ise tundnuud seda aeglast ja hulluksajavat kihelust, mida tema kepsutamine tekitas.

Aga see mees istus ükskõikselt, ta ei vaadanud mitte meile otsa, vaid jõllitas üle meie peade, just nagu oleks teda miski paelunud konverentsisaali tagaseinal. Tema jaoks ei paistnud meid samahästi kui olemas olevat. Ta oli täiesti ilmetu, temas oli mingit külmust,ning ta ei liigutanud ennast kordagi. Kui tema hingamine poleks välja paistnud, oleks võinud uskuda, et Bruce on ühe mannekeeni vaateaknalt sisse tarinud ja laua äärde istuma pannud. .

Kärbes jalutas üle kiila kupli ja kadus läikiva kolba tagumisele poolele ronides silmist.

Telekutid mässasid ikka veeloma kaadervärgiga, katsudes seda üles seada ning Bruce heitis neile väga kannatamatuid pilke.

Saal oli kenakesti täis. Kohal olid televisiooni- ja raadiorahvas, AP ja UPI reporterid ja üks mees «Wall Street Journali» juurest.

Bruce heitis ülekandeaparatuurile veel ühe pilgu.

«Kas kõik on valmis?» küsis ta.

«Üks hetk, Bruce,» ütles keegi telemeeste seast.

Ootasime siis, kuni kaameraid paika seati ja juhtmeid pingule tõmmati ja tehnikud ringi askeldasid. Nende televisiooni jahupeadega läheb ikka nii. Nad tahavad igal pool kohal olla ja pistavad kisama, kui nad ukse taha jäetakse, aga pruugib nad ainult sisse lasta, kui nad kohe kõik kujuteldamatult segi keeravad. Kõik

kohad on nende koli täis, teil tuleb nende järel oodata ja nad ei mõtlegi kiirustada.

Ma istusin ja mõtted läksid millegi pärast sellele, kui tore meil Joyga viimastel kuudel oli olnud. Me käisime piknikutel ja kalal ning ta oli toredamaid tüdrukuid, keda ma kunagi tundnud olen. Ta oli hea ajakirjanik, aga ajakirjanikuks hakates oli ta jäänud naiseks ning see pole mitte alati nii. Liigagi paljud naised arvavad, et nad peavad kombekohaselt jämedaks ja jõhkraks muutuma, aga see on muidugi täielik jamps. Ajakirjanikud pole kunagi nii jämedad ja jõhkrad, kui filmides katsutakse näidata. Nad on lihtsalt kõvasti tööd tegevad oma ala tundvad inimesed, kes töötavad nii hästi, kui vähegi suudavad. .

Kärbes ronis pea läikiva kumeruse tagant uuesti nähtavale. Ta seisatas hetke, tõusis siis pea peale ja hõõrus tagumiste jalgadega oma tiibu. Ta jäi. vähekeseks ajaks olukorda hinnates paigale, pöördus siis ringi ja kadus taas silmist.

Bruce koputas pliiatsiga vastu lauda.

«Härrased,» ütles ta. .

Toas jäi nii vaikseks, et ma kuulsin enda kõrval istuva mehe hingamist.

Ja sel ootushetkel tajusin ma jälle, kui sügav oli see korralikkus ja väärikus,mida nii enesestmõistetavalt õhkus sellest saalist paksu vaiba, uhkelt tahveldatud seinte, raskete draperiide ning laua taga seinal rippuva kahe maaliga.

See siin, mõtlesin ma, on kokkuvõte Franklini perekonnast ja kaubamajast, mille nad ehitasid, selle positsioonist ja tähendusest meie linnale. Siin oli väärikust ja vankumatut vooruslikkust, siin oli kodanikutunnet ja kultuuritaset.

«Härrased,» ütles Bruce, «pole mõtet pika sissejuhatusega aega viita. On toimunud midagi, mis mulle veel kuu aja eest võimatuna oleks tundunud. Ma räägin teile sellest ja siis võite esitada küsimusi. . .»

Ta vaikis hetk ks, otsekui õigeid sõnu otsides. Ta vakatas poole lause pealt ja ei langetanud häält. Tema nägu oli külm ja valge.

Siis sõnas ta aeglfselt ja lühidalt: «Franklini kaubamaja on müüdud. »

Me istusime silmapilgu vaikides, keegi ei olnud rabatud, keegi ei olnud vapustatud; me lihtsalt ei uskunud kuuldut. Sest ükskõik, mida keegi meist sisimas oli kujutlenud, oli see küll kõige viimane, mille peale me oleksime võinud tulla. Sest Franklini kaubamaja ja Franklini perekond olid meie linna traditsioon. Kaubamaja ja see perekond olid olemas olnud peaaegu niisama kaua kui linn. Franklini kaubamaja müümine võrdus kohtumaja või kiriku müümisega.

Bruce'i nägu oli karm ja ilmetu ning ma imestasin, kuidas ta. need sõnad üldse öeldud sai, sest Bruce Montgomery kuulus,

Franklini kaubamajaga niisama tugevasti kokku nagu Franklini perekond - küllap viimastel aastatel isegi tugevamini, sest ta oli seda juhtinud, poputanud ja selle pärast muretsenud rohkem aastaid, kui enamikule meist esimese hooga meelde tuli.

Siis katkes vaikus ja tulid küsimused, kõik ühekorraga. Käeliigutusega sundis Bruce meid kõiki vaikima.

«Ärge minu käest küsige,» ütles ta meile. «Kõigile teie küsimustele vastab mister Bennett.»

Nüüd osutas kiilaspea esimest korda meile tähelepanu. Ta langetas pilgu punktilt saali tagaseinal.Ta noogutas meile kergelt.

«Olge lahked, ühekaupa,» ütles ta.

«Mister Bennett,» küsis keegi saali tagumisest otsast, «kas teie olete uus omanik?»

«Ei. Ma üksnes esindan omanikku.»

«Kes on siis omanik?»

«See on asi, mida ma teile öelda ei saa,» vastas Bennett.

«Kas see tähendab, et te ei tea, kes on omanik või. . .»

«See tähendab, et ma ei saa teile öelda.»

«Kas te võite nimetada hinda?»

«Te peate muidugi silmas, kui palju kaubamaja eest maksti.»

«Jah, see tähendab...»

«Ka see,» ütles Bennett, «ei kuulu avaldamisele.»

«Bruce,» lausus üks pettunud hääl.

Montgomery raputas pead. «Palun küsige mister Bennettilt,» ütles ta. «Tema vastab kõigile teie küsimustele.»

«Kas te võite meile öelda,» küsisin ma Bennettilt, «milline on uue omaniku poliitika? Kas kaubamaja jätkab vanaviisi? Kas on samasugune poliitika kvaliteedi ja krediidi ja teenindus.. .»

«Kaubamaja suletakse,» ütles Bennett kindlalt.

«Te mõtlete ümberkorraldamiseks. . .»

«Noormees,» lausus Bennett sõnu hakkides, «ma ei mõtle sugugi seda. Kaubamaja suletakse. Seda ei avata kunagi. Franklini kaubamaja lakkab olemast. Seda ei ole enam.»

Silmasin vilksamisi Bruce Montgomery ilmet. Kui ma ka miljoni aasta vanuseks elaksin, ei kaoks mu mälust kunagi see vapustus, üllatus ja piin, mis tema näol paistsid.

26

VI

Lõpetasin parajasti artikli viimast lehekülge, Gavin kummardus mu kohale ja kiirustas mind tagant ning sekretariaadilaud vingus, et tähtaeg on juba ammu möödas, kui helistas kirjastaja sekretär.
«Mister Maynard soovib teiega kõnelda niipea, kui te vabanete,» ütles ta mulle.
«Üsna kohe,» vastasin ma toru hargile pannes. Lõpetasin viimase lõigu ja tõmbasin lehe masinast välja. Gavin kahmas selle enda kätte ja viis kiiresti sekretariaadilauale.
Ta ise tuli minu juurde tagasi. Ta osutas peaga telefoni poole. « Kas Vana?» küsis ta.
Ma ütlesin jah. «Arvatavasti tahab ta mult kõik välja pinnida. Veel üks ülekuulamine.»
Vanal oli selline komme. Mitte et ta meid poleks usaldanud. Mitte et .ja oleks. mõelnud, nagu me viiliksime või varjaksime või moonutaksime midagi. Ma kaldun arvama, et temas lõi välja ajakirjanik – tal oli kisendav vajadus kuulda, üksikasju; lootuses, et meiega kõneldes võib ta avastada mingi vaatenurga, mis meil on kahe silma vahele jäänud, tuhnis ta faktide kruusas kullateri otsides lausa marruajava visadusega. Küllap ta tundis ennast sel kombel asjaosalisena.
«See on õudne põnts,» ütles Gavin. «Tulus leping läheb vett vedama. See reklaamiosakonna poiss, kes nende arvega tegeles, nüsib praegu ilmselt kusagil pimedas nurgas oma kõri läbi.»
«See pole ainult meile põnts,» ütlesin ma. «See on põnts tervele linpale.»
Sest «Franklin» polnud ainuüksi kaubanduskeskus, see oli ka mitteametlik seltsielu keskus. Hästi õmmeldud kostüümide ning peenutsevalt korralike soengutega vanad daamid pidasid seitsmenda korruse teetoas vaikseid ja mõõdukaid pidusid. Koduperenaised said oma poepäevadel «Franklinis» tingimata kokku vanade sõpradega, kes \olid niisamuti sisseoste tegemas - ning nendel juhuslikel kohtumistel püstijalu juteldes ummistasid nad vahekäike. Alalõpmata toimus seal ka kokkulepitud kohtumisi. «Franklinis» leidsid aset kunstinäitused, üldharivad loengud ja muud esindusüritused, mis on iseloomulikud ameerika peenele selts}wnnale. Franklini kaubamaja oli kõigist klassidest ja kõigist kihtidest inimestele ostupaik, kohtumiskoht ja omamoodi klubi.
Ma tõusin laua tagant ja kõndisin mööda koridori bossi kabinetti.
Tema nimi oli William Woodruff Maynard ja ta polegi eriti paha mees, üldsegi mitte nii paha, kui nime järgi arvata võiks.

27
Charlie Gunderson, kes kirjutas reklaamiteateid, oli tema kabinetis ja nende mõlema näod olid murelikud.
Vana pakkus mulle sigarit suurest karbist, mis seisis laua nurgal, aga ma keeldusin ja istusin Chariie kõrvale toolile, näoga laua taga istuva Vana poole.
«Ma helistasin Bruce'ile,» ütles Vana, «ja ta puikles. Ma ütleksin isegi, et hiilis kõrvale. Ta ei taha rääkida.»
«Võib arvata, et ei taha,» ütlesin mina. «Minu meelest vapustas see teda niisama tugevasti kui meid.»
«Ma ei mõista teid, Parker. Miks see teda vapustama pidi? Ilmselt oli just tema see, kes läbirääkimisi pidas ja müügi korraldas. »
«Kaubamaja sulgemine,» täpsustasin mina. «Nagu ma aru saan, me räägime praegu sellest. Minu meelest Bruce ei teadnud, et uus omanik kavatseb kaubamaja sulgeda. Mulle tundub, et kui ta oleks seda kahtlustanud, poleks kaubamaja üldse müüdudki.»
«Mis teid niisugusele mõttele viib, Parker?»
«Bruce'i näoilme,» ütlesin ma talle. «Kui Bennett teatas, et nad kaubamaja päriselt sulgevad, oli ta

üllatunud ja vapustatud ja vihane ja võib-olla hakkas tal pisut paha. Nagu mees, kelle neli kuningat põrkavad kokku nelja ässaga.»
«Aga ta ei öelnud midagi.»
«Mis tal öelda oli? Ta oli tehingu sõlminud ja kaubamaja oli müüdud. Ma kujutlen, talle ei tulnud pähegi, et keegi võiks osta õitsval järjel äri ning selle siis lihtsalt kinni panna.»
«Ei,» lausus Vana mõtlikult, «see on üsna arusaamatu.»
«Äkki on see ainult reklaamitrikk,» ütles Charlie Gunderson.
«Ostjate ligimeelitamiseks. Tuleb tunnistada, et «Franklini» ümber pole kogu tema olemasolu jooksulolnud säärast kõmu nagu praegu.»

«Franklini kaubamaja,» sõnas Vana jäigalt, «pole kunagi kõmu ihaldanud. Nad ei vajanud kõmu.»

«Päeva või paari pärast,» jäi Charlie endale kindlaks, «ilmub tähtis avaldus, et kaubamaja avatakse uuesti. Uus juhatus teatab vastutulekust avalikkuse nõudmisele, et Franklini kaubamaja edasi tegutseks.»

«Mina nii ei arva,» ütlesin ma ja mõistsin jalamaid, et õigem oleks olnud suu pidada. Sest mul polnud mitte mingeid tõendeid, oli ainult mingisugune aimus. Terves selles tehingus oli midagi kahtlast. Oleksin võinud vanduda, et selles peitus midagi enamat kui lihtsalt üks reklaamitrikk, mille mõni osav mees vabal hetkel välja oli nuputanud.

Aga mitte kumbki neist ei küsinud mult, miks ma arvasin, et see ei ole trikk.

«Parker,» küsis Vana, «on teil aimu, kes selle tehingu taga seisab?»

Raputasin pead. «Bennett ei öelnud. Kaubamaja osteti -hoone, inventar, müügiõigus, kogu kupatus - selle mehe või nende meeste poolt, keda ta esindab, ning see suletakse. Sulgemise põhjust ei öeldud. Seda hoonet ei kavatseta millekski muuks kasutada.»
«Kujutan ette, et teda küsitleti üsna põhjalikult.»
Ma noogutasin.
«Ta ei öelnud midagi,» laususin ma.
«Imelik,» ütles Vana. «See on kuradi imelik.»
«Aga Bennett?» küsis Charlie. «Mida sa tema kohta tead?»
«Mitte midagi. Ta esitles ennast ainult ostja agendina.»
«Te muidugi proovisite rohkem välja uurida,» ütles Vana.
«Mina mitte, Mina pidin kirjutama loo, mis jõuaks esimesse väljaandesse ja mul oli ainult kakskümmend minutit aega. Gavin pani paar inimest hotelle kontrollima.»
«Vean. kahekümne dollari peale kihla,» pakkus Vana, «et nad ei leia temast jälgegi.»
Mul oli vist üllatunud ilme.
«See on algusest lõpuni üks veider lugu,» ütles Vana. «Seda laadi läbirääkimisi on väga raske täiesti salajas hoida. Ja ometi ei imbunud midagi läbi, polnud mingeid kuuldusi, mitte hõngugi.».

«Kui midagi kuulda oleks olnud,» märkisin ma, «oleks Dow sellest teadnud. Ja kui ta oleks sellest teadnud, oleks ta selle kallal ka töötanud ja mitte lennujaama läinud. . .»

«Ma olen teiega täiesti päri,» ütles Vana, «Dow on kursis kõigega, mis äriringkondades toimub.
«Kas selle Bennetti juures ei olnud midagi, mis võiks pidepunkti anda,» küsis Charlie minult, «ükskõik millise pidepunkti?»

Raputasin pead. Suutsin temast meenutada üksnes tema täiesti kiilast pead, seal kõndivat kärbest ja seda, et ta sellele üldse tähelepanu ei pööranud. .

«Olgu, Parker, tänan, teid!,» ütles Vana. «Küllap te tegite oma tööd nagu ikka. Ülimalt asjatundlikult. Kui kohalike uudiste toimetuses on sellised mehed nagu teie, Dow ja Gavin, siis pole meil põhjust muretseda.»
Ma lasksin jalga enne, kui ta sedavõrd heldis, et oleks võinud hakata mu palka tõstma. See oleks

olnud kohutav.
Läksin tagasi uudistetuppa.
Ajalehed olid just trükikojast tulnud ning esiküljel oli minu lugu suurelt trükitud autorinime ja üle kaheksa veeru ulatuva pealkirjaga.
Veel oli esiküljel pilt Joyst, skunks süles, ning see paistis talle meeldivat. Pildi all oli tema kirjutatud lugu ja keegi sekre-

tariaadi naljavendadest oli sellele kombekohaselt totra pealkirja. ponnistanud.
Läksin kohalike uudiste laua juurde ja jäin Gavini kõrvale seisma.
«Kas, Bennetti-jaht on hästi edenenud?» küsisin ma talt.
«Üldsegi mitte,» vastas ta tusaselt. «Minu meelest pole teda olemas olnudki. Minu meelest mõtlesid sa ta ise välja.»
«Võib-olla Bruce. . .»
«Ma helistasin Bruce'ile. Bruce ütles , et tema arusaamist mööda peaks Bennett kusagil hotellis peatuma. Ta ütles, et see mees ei rääkinud kunagi midagi muud peale ärijutu. Isiklikke asju ei maininud ta kordagi.»
«Kuidas on lugu hotellidega?»
«Teda ei ole ega ole kunagi olnud. Viimase kolme nädala jooksul pole kusagil hotellis elanud ühtegi Bennettit. Nüüd võtsime käsile motellid, aga ma ütlen sulle, Parker, see on tühi ajaraiskamine. Sellist meest ei ole olemas.»
«Järsku ta kirjutas ennast sisse mõne teise nime all. Kontrolli kiilaspäiseid . . .»
«Vaimustav mõte!» urises Gavin. «Kas sul on mingit ettekujutust, kui palju kiilaspäiseid mehi ennast iga päev meie hotellidesse sisse kirjutab?»
«Ei,» vastasin ma. «Ei ole.»
Gavin sattus oma tavalisse hoogu kohalikel teemadel ja temaga polnud enam mõtet kõnelda. Ma. eemaldusin ja hakkasin minema läbi toa, et Dow'ga rääkida. Aga ma nägin, et teda polnud ja peatusin oma laua juures.
Võtsin laual lebava lehe ja istusin seda vaatama. Lugesin oma loo läbi ja sain enda peale pähaseks paari lõigu pärast, mis tundusid lugemisel segased ja katkendlikud. Nii juhtub alati, kui kk-jutad kiirustades. Paned asja kirja nii hästi kui suudad ning silud siis järgmise väljaande jaoks ilusti ära.
Nõnda ma tõmbasingi kirjutusmasina lähemale ja tegin need lõigud ümber. Rebisin trükitud artikli joonlaua abil lehest välja ja kleepisin veerud kahele paberile. Kriipsutasin need kaks vastu-meelset lõiku läbi ja tegin märkuse, et nad asendataks. Lugesin artikli uuesti läbi, leidsin paar trükiviga ning kohendasin veel mõnes kohas sõnastust.
On ime, et ma selle loo üldse kirjutatud sain, ütlesin ma endale, mõeldes, kuidas sekretariaadist alatasa hõigati, et aeg on ammu läbi ning kuidas Gavin siinsamas kõrval jalalt-jalale kargles, ja iga rida ähkides kordas.
Viisin vahelekirjutused ja oma märkustega lehe kohalike uudiste laua juurde ja viskasin korvi: Siis läksin tagasi oma kohale ja võtsin lõhkise lehe kätte. Lugesin Joy artikli läbi ja

see oli hiilgav. Seejärel otsisin lugu, mille pärast Dow lennujaama oli läinud, aga seda polnudki. Vaatasin uuesti ringi, kuid Dow'd ei paistnud kusagil. .
Lasksin lehe lauale langeda ja istusin niisama, meenutades hajameelselt, mis oli juhtunud täna hommikul Franklini kaubamaja konverentsisaalis. Aga mulle tuli meelde üksnes mööda kiilaspead kõndiv kärbes.

Siis äkki meenus mulle veel midagi.
Gunderson oli mult küsinud, kas Bennetti juures polnud midagi, misvõiks anda pidepunkti tema iseloomustamiseks ja mina olin öelnud ei.

Aga ma ei rääkinud talle tõtt. Sest midagi seal siiski oli. See polnud õieti pidepunkt, küll aga midagi neetult veidrat. Nüüd tuli mulle meelde - see oli tema lõhn. Näovesi, olin ma mõelnud, kui see mulle esimest korda ninna puutus. Kuid säherdune näovesi, mille lõhna ma polnud kunagi varem tundnud. Seesugust näovett poleks keegi teine suutnud taluda. See ei olnudki kuigi vänge ega tugev.- sest ma ei tundnud muud kui parasjagu nõrka hõngu. Aga see oli seda sorti lõhn, mis ei seostu inimesega.

Ma istusin ja püüdsin seda määratleda, katsusin mõelda, millega ma seda võrrelda võiksin. Aga midagi ei tulnud välja, sest jumala eest, ma ei suutnud meenutada, missugune lõhn see täpselt oli- olnud. Aga ma olin surmkindel, et tunnen selle ära, kui ma seda veel kunagi peaksin kohtama.

Tõusin ja läksin Joy laua juurde. Ta katkestas masinal toksimise; kui ma tema juurde jõudsin. Ta tõstis pea ja vaatas mulle otsa ning tema säravad silmad läikisid, nagu hoiaks ta pisaraid tagasi.
«Mis lahti?» küsisin ma.
«Oh, Parker,» ütles ta. «Vaesed inimesed! Vapustav lugu!»
« Mis vaesed...» alustasin ma, aga siis aimasin, mis temaga oli juhtunud.
«Kuidas sina selle peale sattusid?» nõudsin ma.
«Dow ei olnud kohal,» ütles ta. «Nad tulid ja küsisid teda. Ja kõigil teistel oli tegemist. Eks siis Gavin tõigi nad minu juurde.»
«Mina pidin nendega tegelema,» seletasin ma talle. «Dow rääkis mulle asja ära ja ma olin nõus. Siis tuli see «Franklini» lugu vahele ja kõik muu läks mul sootuks meelest. Pidi tulema ainult üks mees. Sa ütlesid, et nemad. . .»

«Ta tõi kaasa naise ja lapsed ning nad istusid ja vaatasid mind oma suurte ,tõsiste silmadega. Nad rääkisid, kuidas nad olid oma kodu maha müünud, sest pere oli liiga suureks kasvanud ja nüüd ei leia nad kuidagi uut. Paari päeva pärast peavad nad majast välja kolima, aga neil pole kuhugi minna. Nad istuvad. ja kurdavad oma .hädasid ja vaatavad sind nii lootusrikkalt. Just nagu

oleksid sa jõuluvana või hea haldjas või muu seesugune. Just nagu oleks su pliiats võlukepike. Just nagu usuksid nad, et sa suudad nende probleemid lahendada ja üldse kõik korda ajada. Tead, Parker, inimestel on ajalehtedest nii kentsakas ettekujutus. Nad arvavad, et me tegeleme võlukunstiga. Nad arvavad, et kui nad oma lood trükki saavad, juhtub kohe midagi head. Nad peavad meid imetegijateks. Ja sina istud ja vaatad neile vastu ja tead, et sa imet teha ei suuda.»
«Ma tean,» ütlesin ma talle. «Sa ära võta seda südamesse. Ei tohi olla liiga härdameelne. Tuleb tuimemaks muutuda.»

«Parker, kao siit ja lase mul töö ära lõpetada,» kostis ta. «Gavin on juba kümme minutit kisendanud ja seda saada tahtnud.»

Tal ei läinud korda mind hetkekski petta. Ta tahtis, et ma minema läheksin - et ta saaks rahulikult nutta.
«Heakene küll,» ütlesin ma. «Eks õhtul näeme.»

Oma laua juurde tagasi jõudnud, panin ma varem hommikul kirjutatud artikli ära. Seejärel võtsin kaabu ja mantli ning läksin välja, et teha üks naps.

VII

Ed oli üksi oma baaris, ta seisis, küünarnukid letil ja lõug kätele toetatud. Ta ei näinud kuigi hea

välja.
Ronisin baaripukile ja panin viis dollarit letile.
«Anna mulle kähku üks naps, Ed,» ütlesin ma. «See kulub mulle tõesti hädasti ära.»
«Pane oma raha taskusse,» vastas ta mulle pahuralt. «Ma teen kõigile välja.»
Pidin peaaegu puki otsast alla kukkuma. Kunagi varem ei olnud ta midagi säherdust teinud.
«Kas sa oled arust ära?» küsisin ma talt.
«Üldsegi mitte,» kostis Ed kätt minu lemmikviski järele sirutades. «Ma panen poe kinni. Kostitan oma vanasid truusid kundesid, mil iganes nad sisse astuvad.»
«Oled oma rahahunniku kokku ajanud,» laususin ma muretult, sest see sell viskab alalõpmata nalja, tal ükskõik, mida lobiseda, peaasi, et suutäie naerda saaks.
«Mu üürileping öeldi üles,» ütles ta.
Tundsin talle kaasa. «Noh, see on küll paha,» ütlesin ma. «Aga küllap sa leiad siitsamast lähedalt vähemasti kümme uut võimalust.» .
Ed raputas kurvalt pead. «Mu äri on läbi,» ütles ta. «Mul pole

kuhugi minna. Olen igal pool järele kuulanud. Kui sa teada tahad, Parker, siis minu arust on see mingi linnavalitsuse sulitemp. Keegi tahab mu äriluba. endale ja pistis paarile linnanõunikule natuke nodi pihku.»
Ta valas viski klaasi ja lükkas klaasi üle leti mulle.
Ta valas ka endale ühe napsi, see aga on asi, mida ükski baarimees kunagi ei tee. Polnud kuigi raske märgata, et Edil oli täiesti ükspuha.
«Kakskümmend kaheksa aastat,» kurtis ta mulle. «Täpselt nii kaua olen ma siin olnud. Mui oli alati korralik koht. Sina tead, Parker, et see nii oli. Sina oled kindel kunde. Sa oled näinud, kuidas ma seda baari pean. Sa pole siin kunagi mingeid mürgeldajaid ega naisi kohanud. Ja nii mitmelgi korraloled sa näinud, kuidas võmmid siin reas minu kulul joovad.»
Ma nõustusin temaga. Kõik, mis ta ütles, oli sulatõsi. «Ma tean seda, Ed,» vastasin ma. «Jumal hoidku, ma ei kujuta ette, mismoodi see meie jõuk lehe üldse tehtud saab, kui sa poe kinni pead panema. Poistel pole enam kusagil kurku kasta. Teised lähemad baarid jäävad toimetusest kaheksa tänavavahe kaugusele.»
«Ma ei tea, mis ma teeb,» ütles ta. «Päriselt loobumiseks olen ma liiga noor ning ega seda rahagi jätku. Ma pean elatist teenima. Võiksin muidugi kellegi teise juurde tööle minna. Siin linnas leiaks peaaegu igaüks mulle mingi koha. Aga mul on alati olnud oma baar ja ümberharjumine võtaks aega. Ma ei häbene sulle öelda, et see oleks kaunis raske.»
«See on lausa kisendav häbiasi,» ütlesin ma.
«Mina ja «Franklin» läheme üheskoos hingusele,» lausus ta.
«Just nüüdsama lugesin lehest. Seda sinu kirjatükki. Ilma «Franklinita» pole lmn enam see mis enne.»
Ma ütlesin, et linn pole see mis enne ka ilma tema baarita, ning ta valas mulle veel ühe napsi, aga seekord ta ise ei joonud.
Ed seisis ja mina istusin ning me arutasime seda asja - «Franklini» sulgemist ja tema lõpetatud üürilepingut ja seda, et me kumbki ei teadnud, kuhu see äraneetud maailm ükskord välja jõuab. Ta valas mulle veel paar napsi ja võttis ise ka ühe ning seejärel jõime veel mõned ja ma nõudsin, et ta laseks minul nende eest maksta. Ma ütlesin talle, et isegi kui ta baari kinni paneb, ei või ta oma joogipoolist lihtsalt niisama laiali jagada, aga tema vastas, et viimase kuue või seitsme aasta jooksul on ta minu pealt piisavalt teeninud ning võib lubada mul ühe pärastlõuna tasuta juua.
Tulid mõned külastajad ja Ed läks neid teenindama. Kuna tegemist oli võõraste või lihtsalt viletsate klientidega, siis laskis

ta neil napside eest maksta. Ta lõi arve kassaaparaati, andis raha tagasi ja tuli siis uuesti minu juurde. Me arutasime olukorra veel kord läbi ja kordasime ennast tublisti, seda ise märkamata või sellest hoolimata.

Kui ma sealt ükskord tulema sain, oli kell juba kaks läbi.

Pisut härdaks muutudes lubasin ma Edile, et tulen veel enne baari lõplikku sulgemist temaga viimast korda juttu ajama.

Arvestades seda viskihulka, mis ma endasse olin kallanud, oleksin ma pidanud purjus olema. Aga ma ei olnud purjus. Olin lihtsalt masenduses.

Hakkasin tagasi toimetusse minema, aga poolel teel otsustasin, et mul ei tasu seda teha. Tööpäeva lõpuni oli jäänud ainult tunni ringis ning sel pärastlõunasel ajal, kui enamik väljaandeid on juba trükkiandmiseks valmis, pole mul õieti midagi teha. Artiklite kirjutamine vahest välja arvatud, aga mul polnud tuju mingeid artikleid kirjutada. Nii ma otsustasin hoopis koju minna. Töötan parem nädalalõpul, saan veerud valmis ja teen tänase viilimise tasa.

Läksin parklasse, pugesin oma autoga teiste vahelt välja ning sõitsin aeglaselt ja hoolikalt kodu poole, et ükski võmm mind kinni ei peaks.

VIII

Pöörasin sissesõiduteele, sõitsin maja taha platsile ja parkisin auto ettenähtud kohas.

Siin oli rahulik ja ma jäin veel veidikeseks autosse istuma. Päike paistis soojalt ja platsi kolmest küljest piirav maja varjas tuule eest. Maja ühe nurga juures kasvas kängunud pappel ja päikesevalgus langes otse selle peale, nii et see hõõgus oma sügislehestikus nagu lootustepuu. Ohk oli roiutav, täis päikest ja aja voolamist ning ma kuulsin, kuidas teel sörkiva koera küüned klõbisesid. Koer ilmus nähtavale ja märkas mind. Ta istus maha ja ajas kõrvad ärevalt kikki. Ta oli poole hobuse suurune ja nii karvane, et tal peaaegu polnudki õiget kuju. Koer tõstis oma raske tagajala ja kratsis tõsiselt kirpu.

«Tere, kutsa,» ütlesin ma.

Koer tõusis püsti ja sörkis teed mööda minema. Enne silmist kadumist peatus ta . viivuks ja vaatas üle õla minu poole.

Tulin autost välja, läksin teed mööda edasi ning pöördusin ümber nurga maja sissekäigu juurde. Fuajee oli vaikne ja tühi ning mu sammud kajasid seal vastu. Postkastis oli paar kirja,

toppisin need taskusse ning kõmpisin siis aeglaselt trepist üles teisele korrusele.

Kõigepealt tukastan natuke, ütlesin ma endale. Varane tõusmine hakkas tunda andma.

Ukse eest puudus ikka veel poolringikujuline põrandakattetükk ning ma seisatasin ja jäin seda vahtima. Olin selle juba peaaegu unustanud, aga nüüd tulvasid eelmise õhtu sündmused mulle meelde. Põrandakatte vaatamine ajas mulle judinad peale, kobasin taskust võtmeid, et korterisse sisse saada ja see poolring ukse taha koridori jätta.

Korterisse jõudnud, panin ma ukse enda järel kinni, viskasin kaabu ja mantli toolile ning jäin ringi vaadates seisma. Aga kõik oli korras. Midagi polnud viga. Polnud mingit liikumist. Polnud midagi võõrast.

Ega see polnudki tea mis uhke korter, aga mulle tast piisas. See oli päris minu oma ning üle hulga aja esimene koht, kus ma olin elanud küllalt kaua, et seda koduks pidada. Ma olin olnud siin kuus aastat ja mahtusin kenasti ära. Ühe seina ääres oli mu püssikapp, nurgas seisis grammofon ning

terve esimese toa ots oli täis minu enda kokkuklopsitud koletu suurde raamatukappi kuhjatud raamatuid.

Läksin kööki, vaatasin külmkappi ja leidsin sealt tomatimahla. Valasin endale klaasitäie ja istusin laua äärde. Kirjad mu taskus krabisesid ning eks ma siis tõmbasin nad välja. üks oli ametiühingust ja ma teadsin, et see oli järjekordne hoiatus tasumata maksude pärast. Teine oli mingist pika ja keerulise nimega firmast.

Tegin ümbriku lahti ja tõmbasin välja üheainsa lehe.

Ma lugesin: Kallis rnister Graves. Käesolevaga teatame teile, et vastavalt 31. klauslile lõpetatakse teie üürileping 210. korteri kasutamiseks Wellington Armsis tähtajaga 1. jaanuar.

Järgnes allkiri, millest ma ei suutnud midagi välja lugeda.

Ja selles oli midagi hirmus kahtlast, sest maja ei kuulunud ju neile inimestele, kes selle kirja olid saatnud. Maja kuulus vanale George'ile - vanale George Weberile, kes elas esimesel korrusel 116. korteris. .

Hakkasin juba püsti tõusma, kavatsedes trepist alla tormata ja vanalt George'ilt pärida, mis kurat see tähendab. Siis meenus mulle, et vana George ja tema proua olid Californias.

Võib-olla, ütlesin ma endale, jättis vana George oma äraolekul maja nende inimeste hoole alla. Ja kui asi seisis selles, siis oli tegemist mingi veaga. Vana George ja mina olime semud. Ta ei viskaks mind ealeski välja. Ta hiilis vahetevahel minu poole napsi võtma, kõigil teisipäeva õhtutel mängisime kahe

kesi kaarte ning peaaegu igal sügisel käis ta koos minuga Lõuna Dakotas faasanijahil.

Vaatasin veel kord kirjapead ja nägin, et firma nimi oli Ross. Martin, Park & Gobel. Firma nime alla oli väikeste tähtedega kirjutatud «Kinnisvaratehingud».

Ma mõtlesin, mida see 31. klausel endast õige kujutab. Kavatsesin järele vaadata, aga mõistsin siis, et mul pole aimugi, kuhu ma oma üürilepingu olin pannud. Küllap see on kusagil siin korteris, aga mul ei olnud vähimatki aimu, kus.

Läksin elutuppa ja valisin Ross, Martin, Park & Gobeli numbri. Mulle vastas telefonihääl - ametialaselt lihvitud, hele naisehääl, selline kui-tore-et-te-helistasite hääl.

«Kuulge, preili,» ütlesin ma talle, «teie kontoris on keegi rumala vea teinud. Mul on siin üks kiri, kus on öeldud, et mind tõstetakse korterist välja.»

Kostis klõpsatus ja üks mees võttis toru. Ma seletasin talle, mis oli toimunud.

«Kuidas see juhtus, et asjasse on segatud teie firma,» küsisin ma talt. «Minu teada on majaomanik minu hea naaber ja vana sõber George Weber.»

«Te eksite, mister Graves,» teatas see härra mulle häälega, mille rahu ja ülespuhutus oleks au teinud igale kohtunikule. «Mister Weber müüs kõnealuse kinnisvara juba mitu nädalat tagasi ühele meie kliendile.»

«Vana George ei lausunud mulle selle kohta sõnagi.»

«Võib-olla jäi see tal lihtsalt kahe silma vahele,» ütles mees toru teises otsas ja tema hääl oli peaaegu mõnitav. «Võib-olla ta ei jõudnud. Meie klient võttis asja üle kuu keskel.»

«Ja saatis otsekohe teate, mis tühistab mu lepingu?»

«Kõik lepingud, mister Graves. Ta vajab kinnisvara muuks otstarbeks. »

«Näiteks parklaks.»

«Täpselt nii,» vastas mees. «Parklaks.»

Panin toru ära. Ma ei hakanud isegi head aega ütlema. Teadsin, et selle naljavennaga kõneldes ei saavuta ma midagi.

Istusin vaikselt elutoas ja kuulasin väljast kostvat liiklusmüra. Paar lobisevat tüdrukut läks

itsitades mööda. Päike paistis läänepoolsetest akendest sisse ning valgus oli soe ja mahe. .

Aga toas oli külm - mingi õudne jäine hingus roomas kusagilt kaugusest ning ei immitsenud mitte tuppa vaid lausa mu kontidesse.

Kõigepealt oli «Franklin», seejärel Edi baar ja nüüd see korter, mida ma koduks nimetasin. Ei, see oli vale, mõtlesin ma. Kõigepealt oli mees, kes helistas Dow'le ja rääkis lõpuks Joyga, seletades talle, kuidas tal ei läinud korda maja osta. Tema ja kõik

need teised, kelle vaikne meeleheide väljendus kuulutuseveergudel - nemad olid olnud kõige esimesed.

Ma võtsin lehe laualt, kuhu ma olin selle tuppa tulles visanud, avasin kuulutuste lehekülje ning leidsin kõik täpselt nii, nagu Dow oli öelnud. Veerg veeru järel, pealkirjade all «Otsitakse maja» või «Otsitakse korterit». Väikesed haledad trükiread, mis anusid peavarju.

Mis toimub, mõtlesin ma. Mis on nii äkki kogu elamispinnaga juhtunud? Kus on kõik need uued elumajad, need äärelinnas täis ehitatud aakrid?

Pillasin lehe põrandale ja valisin tuttava kinnisvaramaakleri numbri. Sekretär vastas ning mul tuli oodata, kuni ta ühe teise kõne lõpetas.

Lõpuks võttis ta toru.

«Parker,» küsis ta. «mida ma sinu heaks teha saan?»

«Mind tõstetakse välja,» ütlesin ma. «Ma vajan ulualust.»

«Oh jumal!» ohkas ta.

«ühest toast aitab,» seletasin ma edasi. «üksainus suur tuba, kui midagi paremat pole.»

«Kuule, Parker, palju sul aega on?»

«Järgmise aasta alguseni.»

«Võib-olla selle aja peale saan ma sinu heaks midagi teha. Ehk läheb siis pisut lahedamaks. Ma pean sind meeles. Sa ütled, et sul on üsna ükskõik?»

«Kas lugu on tõesti nii hull, Bob?»

«Nad on mul siin, kontoris. Nad on telefoni otsas. Ikka need korteriotsijad. »

«Aga mis siis juhtus? Kõik need uued üürimajad pandi püsti ja ehitus edeneb. terve suve olid majade ees üüri- või müügikuulutused. »

«Ma ei tea,» ütles ta ning tema hääles kõlas ahastus. «Ma parem ei püüagi vastata. Ma ei saa sellest lihtsalt aru. Võiksin praegu kas või tuhat maja müüa. Võiksin, lugematul hulgal kortereid üürile anda. Aga mul pole ainustki. Istun siin ja lähen täiesti pankrotti, sest mul pole ühtegi pakkumist. Tubli kümme päeva tagasi langesid pakkumised nullini. Inimesed paluvad mind. Nad pakuvad mulle altkäemaksu. Nad arvavad, et ma varjan midagi. Mul pole kunagi varem nii palju kliente olnud ja mul pole vähimatki võimalust nendega äri ajada.»

«Kas linna tuleb uusi inimesi?»

«Oh jumal, Parker, minu meelest ei tule. Niipalju küll mitte.»

«Noored abielupaarid loovad kodu?»

«ütlen sulle ausalt, pool sellest rahvast, kes mui ootab, on vanemad inimesed, kes müüsid oma maja maha, sest lapsed

olid suureks kasvanud ning neil polnud enam nii suurt maja vaja. Ja palju on inimesi, kes müüsid oma maja maha, sest pere kasvas ja neil läks tarvis rohkem ruumi.»

«Ja nüüd,» ütlesin ma, «ei ole enam üldse ruumi.»

«Õigesti öeldud,» vastas ta.

Mul polnud enam rohkem lisada.
Nii ma ütlesingi.
«Aitäh, Bob.»
«Ma pean sind meeles,» lubas ta. See ei kõlanud kuigi lootusrikkait.

Panin toru ära, istusin ja mõtlesin, mis on teoksil. Midagi oli teoksil - selles olin ma kindel. Tegemist polnud lihtsalt tavatult suurest nõudmisest tekkinud olukorraga. Siin oli midagi, mis trotsis kõiki majandusseadusi. Asi lõhnas lehesõnumi järele. Mu nina juba peaaegu tundis seda. «Franklin» müüdi maha, Edi leping lõpetati, vana George oli selle maja ära müünud ja inimesed jooksid maaklerikontoritele tormi, püüdes meeletult eluaset leida.
Ma tõusin, panin kaabu pähe ja mantli selga. Püüdsin väljumisel sellest tühjast poolringist üle vaadata.
Mul oli õudne aimus – õudusttekitav aimus.

Meie maja asus kaubanduskeskuse serval. See kaubanduskeskus oli välja kujunenud juba aastate eest, ammu enne seda, kui kellelegi tuli pähe kaubanduskeskused pilla-palla igasugustesse kolgastesse paisata.
Kui mu aimus oli õige, siis võis vastus peituda kaubanduskeskuses - ükskõik millises kaubanduskeskuses.
Ma asusin seda vastust otsima.

IX

Üheksakümmend minutit hiljem oli vastus käes ja mul lõi ehmatusest süda külmaks.
Suurem osa siitkandi äridest oli üürilepingutest ilma jäänud või oli neist kohe ilma jäämas. Pikaajaliste lepingute omanikest olid mitmed oma äri maha müünud. Ilmselt oli enamik maju peremeest vahetanud mõne viimase nädala jooksul.
Ma rääkisin meestega, kes olid meeleheitel, ja nendega, kes olid saatusele alistunud. Ja mõned olid vihased ja mõned möönsid, et nad on omadega läbi.
«Ma ütlen teile,» lausus üks apteeker, «et nii on vahest paremgi. Praeguste maksude, kõigi nende eeskirjade ja valitsuse sekkumise juures olen ma mõnikord mõelnud, kas on veel üldse

tark äriga tegelda. Muidugi olen ma uut kohta otsinud. Aga see oli puhtal kujul automaatne liigutus. Eks igaühelole raske harjumustest vabaneda. Aga kohta ei ole. Mul pole kuhugi minna. Nüüd ma müüngi kogu vara maha nii tulusalt kui saan, vabanen sellest rumalast kombest ning näis, mis siis juhtub.»
«Kas teil on mingeid plaane?» küsisin ma.
«Noh, meie naisega oleme juba ammu ühest pikast puhkusest rääkinud. Aga me ei ole seda endale kunagi võtnud. Pole kunagi niikaugele jõudnud. Äri hoidis mind ühe koha peal kinni ja head abilist on ka raske leida.»
Ja siis oli üks juuksur, kes vehkis kääridega ja napsas nendega vihaselt õhku.
«Pagana pihta!» ütles ta. «Inimene ei saa endale enam leiba teenida. Seda ei lasta teha.» . . Tahtsin talt küsida,. kes teda keelab, aga ta ei lasknud mul sõnakestki vahele poetada.

«Jumal näeb, et ma teenisin niigi vähe,» kurtis ta. «Juuksuri töö pole enam see, mis varemalt. Ainult lõikamine. Mõnikord veel pesemine, aga see on kõik. Enne ajasime habet, masseerisime nägu ja kõik nõudsid pumatit. Aga nüüd on ainult lõikamine: Ja isegi selle vähese tahavad nad käest ära võtta!»
Mul läks korda küsida, kes need «nad» on, aga ta ei osanud vastata: Mu küsimus ajas teda vihale. Ta

arvas, et ma irvitan.

Teiste hulgas oli kaks vana perekonnaettevõtet, mis asusid neile endile kuuluvates majades, vastu pannud pakkumistele, üks ahvatlevam kui teine.

«Kas teate, mister Graves,» ütles mulle vanahärra ühes allesjäänud ettevõttes. «Võib-olla kunagi oleksin ma ühe pakkumise vastu võtnud. Küllap ma olen rumal, et ma seda ei teinud. Aga ma olen liiga vana. Mina ja see kauplus oleme nii kokku kasvanud, et me moodustame ühe terviku. Poe müümine oleks nagu iseenda müümine. Ma mõtlen, et ega teie seda ei mõista.»

«Arvan, et mõistan.»

Ta tõstis kahvatu vana käe, mille portselanivarjundi taustal torkasid silma hämmastavalt sinised veresooned, ning silus õhukesi halle juukseid, plis nagu võitult tema pea vastu liibusid.

«On olemas selline asi nagu uhkus,» seletas ta mulle. «Uhkus selle üle, kuidas sa kaupled. Võin teile kinnitada, et keegi teine ei ajaks seda äri sel kombel nagu mina. Tänapäeva maailmas pole üldse mingeid kombeid, noormees. Ei ole lahkust. Ega vastutulelikkust. Mitte keegi ei mõtle ligimesest kõige paremat. Ärimaailm on muutunud raamatupidamistehteks, mida sooritavad masinad ja mehed, kes on väga masina moodi, kuna neil pole hinge. Ei ole enam au ega usaldust ja kehtima on hakanud Rundikarjaeetika.»

Ta sirutas oma portselankäe välja ning asetas selle nii kergelt mu käsivarrele, et ma ei tundnudki puudutust.

«Te ütlete, et kõik mu naabrid on üürilepingust ilma või poed maha müünud?»

«Suurem osa.»

«Ega Jake vist ei müünud - tänava teises otsas? Tal on mööblikauplus. Ta on küll üks pikkade näppudega vana suli, aga ta mõtleb nii nagu minagi.»

Ütlesin, et tal on õigus. Jake ei kavatsenud müüa, ta kuulus allesjäänud poole tosina hulka.

«Tema on minu moodi,» ütles vanamees. «Meie võtame kauplemist kui usaldusavaldust ja eesõigust. Nood teised näevad selles ainult rahategemise moodust. Jake'il on pojad, kellele ta oma äri võib jätta ja see muudab asja. Võib-olla sellepärast peabki ta vastu. Minuga on teistsugune lugu. Mul ei ole peret. Ainult õde. Me oleme kõigest kahekesi. Kui me läinud oleme, läheb ühes meiega ka äri. Aga senikaua, kuni me elame, jääme siia .ja teenime rahvast nii ausalt kui suudame. Sest ma ütlen teile, härra, see äri on midagi enamat kui lihtsalt kasude kokkuarvamine. See on võimalus oma maad teenida, võimalus anda oma panus. See on liim, mis hoiab meie tsivilisatsiooni koos ning pole uhkemat ametit, millele pühenduda.»

See kõlas nagu summutatud pasunahüüd mõnest teisest ajastust, ja seda ta ehk oligi. Hetkeks hoomasin erutust, mida tekitasid taevasinas uhkelt lehvivad eredad lipud ning ma kogesin uudsuse ja selguse tunnet, mis nüüd oli igaveseks kadunud.

Ja võib-olla nägi vanamees sedasama mis minagi, sest ta ütles : «Nüüd on kõik tuhmunud. Ainult siin-seal, mõnes eraldatud nurgakeses saab puhast sära alles hoida. ».

«Tänan teid, härra,» ütlesin ma. «Te tegite mulle palju head.»

Kui me lahkumisel kätt surusime, imestasin ma, miks ma talle küll seda ütlesin. Samal ajal teadsin, et see oli tõsi - ta oli kuidagiviisi teinud või öelnud midagi, mis mulle pisut uut usku andis. Usku millesse? mõtlesin ma ja ei olnud endas kindel. Võib-ollausku inimesesse? Usku maailma? Võib-olla isegi natuke eneseusku.

Läksin poest välja, jäin kõnniteele seisma ja judisesin, tundes hääbuvas päevasoojuses külmavärinaid.

Sest mis see ka oli, mis toimus - tegemist polnud lihtsalt mingi juhusliku sündmusega. Asi polnud ainult Franklini kaubamajas või minu korteris. See ei puudutanud ainult Edi, kes oli oma lepingust ilma jäänud, või inimesi, kes ei suutnud eluaset leida.

Siin oli plaan - plaan ja kuri kavatsus. Ning lausa saatanlik põhjalikkus ja süsteem.

40

Ja kusagil kõige selle taga peitus sujuvalt töötav organisatsioon, mis toimis salaja ning kiiresti. Sest ilmselt olid kõik need kokkulepped sõlmitud viimaste kuude jooksul ning nende jõustumisaeg pidi laias laastus kokku langema.

Ma ei teadnud ja võisin ainult oletada üht asja - kas tingimiseks, pakkumiste tegemiseks ja lõpuks lepete sõlmimiseks oli läinud tarvis ühtainsat meest, väikest gruppi või tohutut armeed. Püüdsin seda välja uurida, aga keegi ei paistnud teadvat. Enamik neist, kellega ma rääkisin, olid oma ruumid üürinud ning nad ei saanudki teada. .

Kõndisin tänavanurgani ja astusin rohupoodi.Pressisin ennast telefoniputkasse ja valisin toimetuse numbri: Kui valvesekretär vastas, palusin Dow' d.

«Kus sa oled olnud?» küsis ta.

«Löön niisama aega surnuks,» ütlesin ma talle.

«Me oleme siin hulluks minemas,» teatas Dow. «Hennessey kaubamaja teatas, et neile öeldi üürileping üles.»

«Hennessey kaubamaja!» Kuigi ma ei tea, mispärast ma üldse imestasin, arvestades kõike, mida ma teadsin.

«See pole võimalik,» ütles Dow. «Mõlemad ühel päeval!»

«Hennessey» oli kesklinna teine kaubamaja. Kui «Hennessey» ja «Franklin» mõlemad suletakse, jääb keskuse kaubanduselu hoopis soiku.. . «Sinu lennujaama-intervjuu esimesse numbrisse ei jõudnud,» ütlesin ma talle aja võitmiseks, mõeldes ise, kui palju ma talle rääkima peaksin.

«Lennuk hilines,» vastas ta.

«Kuidas see neil nii vaikselt läks?» pärisin ma. ««Franklini» müümisest ei olnud kõige vähematki kuulda.»

«Ma käisin Bruce'i juures,» ütles Dow. «Ma küsisin talt seda. Ta näitas mulle lepingut - mitte avaldamiseks, lihtsalt nelja silma all. Seal oli klausel, mis ennatliku teadaande korral müügi automaatselt tühistas.»

«Ja «Hennessey»?»

«See maja kuulus. Rahvuspangale. Küllap oli nende lepingus samasugune punkt. «Hennessey» võib veel üheks aastaks sinna jääda, aga ühtki teist maja. . .» .

«Hind pidi olema hea. Vähemasti nii hea, et nad ei tahtnud lepingu tühistamist. Ma pean silmas nende vaikimist.»

««Franklini» puhul oli küll nii. Jällegi mitte avaldamiseks, kõige rangema saladuskatte all - hind oli kaks korda nii suur, kui täie mõistusega inimene maksaks. Ja pärast sellise hinna maksmist paneb uus omanik kaubamaja kinni. See ongi Bruce'i jaoks kõige valusam hoop. Just nagu oleks keegi Franklini kauba-

41

maja sedavõrd vihanud, et oli valmis selle sulgemiseks kahekordset hinda maksma.»

Dow kõhkles hetke ja lausus siis: «Parker, see tundub täiesti mõttetu. See tähendab, majanduslikust seisukohast.»

Aga mina mõtlesin: «Nüüd on kogu see saladuskate selge. Miks polnud mingeid kuulujutte. Miks vana George ei öelnud mulle, et ta on maja maha müünud - ta plagas Californiasse, et sõbrad ja üürilised ei saaks talt aru pärida, miks ta neile maja müügist ei olnud rääkinud.» .

Seisin putkas ja mõtlesin, kas on võimalik, et piiravad klauslid olid igas lepingus ning kas nende klauslite kuupäevad kattusid. See tundus muidugi uskumatu, aga kogu lugu oli uskumatu. «Parker,»

küsis Dow, «kas sa ikka kuuled veel?»
«Jah,» vastasin ma. «Jah, ma kuulen. ütle mulle ühte, Dow, kes see oli, kes «Franklini» ostis?»

«Ma ei tea,» ütles ta. «Dokumentide vormistamisse oli segatud mingi kinnisvarafirma, mille nimi on Ross, Martin, Park & Gobel.

Ma helistasin neile. . .» .
«Ja nad ütlesid sulle, et nad esindavad üht klienti. Selle kliendi nime pole neil õigust avaldada.»
«Täpipealt. Kust sa tead?»
«Lihtsalt oletasin,» tähendasin ma. «See on üks must lugu.» «Ma kontrollisin Ross, Martin, Park & Gobelit,» ütles Dow. «Nad on ühtekokku kümme nädalat tegutsenud.»
Ma ütlesin lolluse. «Edile öeldi täna ruumid üles. Kuidagi üksildaseks läheb see olemine.»
«Edile?»
«Jah, Edi baar.»
«Parker, mis on lahti?»
«Olgu ma neetud, kui ma tean,» ütlesin ma. «Kas on veel midagi uut?»

«Raha. Ma uurisin järele. Pangad on pilgeni raha täis. Sularaha. Terve möödunud nädala kühveldati raha sisse. Inimesed toovad seda koormate kaupa ja panevad hoiule.»

«Nonoh,» ütlesin ma, «kena kuulda, et ringkonna majandus on nii heal järjel.»
«Parker,» nähvas Dow, «mis kurat sinuga lahti on?»
«Mitte kõige vähematki,» kostsin ma. «Hommikul näeme.»
Panin toru ruttu ära, enne kui ta veel midagi küsida jõudis.

Seisin ja imestasin, miks ma ei rääkinud talle, mida teadsin. Polnud mingit põhjust, miks ma ei oleks pidanud seda tegema. Oigupoolest oli vist põhjust ülearugi, miks ma oleksin pidanud, sest see käis ametialaste koguste juurde.

Ja ometi ei lausunud ma sõnagi, sest ma polnud selleks võimeline, ei suutnud end selleks sundida. Jättes selle välja ütle-

mata, oleksin ma otsekui takistanud selle tõeks osutumist. Selles nagu polekski olnud mingit tõetera, kui ma seda valjusti välja ei öelnud.
Ja see oli muidugi lollus.
Väljusin putkast ja kõndisin mööda tänavat edasi. Jäin nurga peale seisma, pistsin käe taskusse ja tõmbasin välja teate, mille ma olin postiga saanud. Ross, Martin, Park & Gobel asus kesklinnas - vanas McCandlessi majas, ühes neist iidsetest liivakivist hauakambritest, mis pidid linna ümberkujundamise käigus peatselt lammutatama.

Nägin seda maja vaimusilma ees - kriuksuvad liftid, marmorastmete ja toekate pronkskäsipuudega trepid, nüüd juba vanadusest mustaks tõmbunud; sünged, läikima kulunud tammetahveldis,ega koridorid; kõrged laed ja uksed, mida poolenisti katsid suured jääklaasiruudud. Ja alumise korruse võlvide all margi- poed, tubaka- ja ajakirjalett, saapapuhastaja nurgake ning tosin muud pisipoodi.

Ma vaatasin kella ja see näitas viis läbi. Tänav oli tihedalt autosid täis, algas õhtune tipptund, kui liiklus suundus läände, ühele kahest suurest maanteest, mis viisid linnast välja suurtesse elamurajoonidesse ja väikestesse, õdusatesse, järvede ja mägede vahele peiqetud äärelinnadesse.

Päike oli loojunud ning käes oli hetk, mil päevavalgus hääbuma hakkab ja videvik pole veel päriselt võimust võtnud. Inimese jaoks, kellel pole muresid ja kes millegagi oma pead ei vaeva, on see kõige toredam aeg, mõtlesin ma.

Sammusin aegapidi mööda tänavat ja vaagisin aegapidi seda, mis mind painas. Midagi meeldivat selles polnud, aga mul oli aimus ning kauasest kogemusest olin ma õppinud, et aimustele ei maksa selga pöörata. Liiga paljud neist olid varemalt õigeks osutunud, et ma oleksin saanud neile käega lüüa.

Leidsin ühe rauakaupluse ja astusin sisse. Süüdlase tundega ostsin klaasinoa. Pistsin selle taskusse ja läksin uuesti tänavale.
Kõnniteel oli nüüd rohkem inimesi ja tänaval tuututas rohkem autosid. Seisin päris vastu seina ja jälgisin, kuidas rahvahulk mööda voolas. .

Võib-olla peaksin asja nüüd katki jätma, ütlesin endale. Võib olla oleks kõige targem lihtsalt koju minna, umbes tunnikese pärast ümber riietuda ja Joyle järele sõita.

Seisin ja ei jõudnud otsusele ning oleksirigi juba äärepealt asja katki jätnud, kuid hinges kripeldas midagi, mis ei lasknud mul kõike sinnapaika jätta.

Mööda tänavat lähenes teistest autodest ümbritsetud takso.
See peatus koos liiklusvooluga peaaegu minu kõrval. valgusfoori ees. Nägin, et. takso oli tühi, ega hakanud pikalt mõtlema. Ma

lihtsalt ei andnudki endale võimalust otsustada. Astusin kõnnitee servale, taksojuht märkas mind ja lükkas ukse lahti, et ma saaksin sisse istuda. .
«Kuhu te soovite, härra?»
Nimetasin tänavaristi otse McCandlessi maja taga. Valgusfoori tuli muutus ja takso liikus edasi.
«Kas te olete märganud, härra,» ütles taksojuht vestluse alustamiseks, «kuidas maailm on omadega rappa läinud?»

McCandlessi maja vastas täpselt mu kujutlusele, ta oli niisugune nagu kõik need vanad liivakivist ametihooned.

Kolmanda korruse koridor oli vaikne, läbi otsaakende immitses hääbuva päeva nõrka valgust. Vaip oli kulunud ja seinad plekilised, puidul oli vanast läikest hoolimata väsinud ja kurb väljanägemine.

Kontoriuksed olid jääklaasist, kuldtähtedega kirjutatud firmanimetused maha koorunud ja pudenenud. Panin tähele, et lisak..ti vanale uksenupuga ühendatud lukule oli iga uks varustatud veel ühe lukuga,

Käisin läbi terve koridori, et veenduda, kas kedagi ei ole. Ilmselt olid kõik toad tühjad. Oli reede õhtu ja ametnikud olid nii kiiresti kui võimalik nädalalõppu alustama tõtanud. Koristajate tulekuks oli aeg veel liiga varane.

Ross, Martin, Park & Gobeli kontor asus üsna koridori lõpus. Katsusin ust ja see oli lukus, nagu ma olingi arvanud. Võtsin klaasinoa välja ja asusin tööle. See ei olnud kerge ülesanne. Klaasilõikamise juures eeldatakse, et te asetate klaasi tasasele pinnale ja vajutate sellele ülevalt poolt. Kui te olete hoolikas, siis ehkõnnestub teil sel kombel klaasile kindlat ja pidevat survet avaldada, nii et noa ratas klaasi täkestab. Aga siin ma nüüd ponnistasin, lõigates klaasitükki, mis seisis serva peal püsti.

Mul võttis see hulk aega, aga lõpuks olid klaasil täkked sees ning ma pistsin noa tagasi taskusse. Seisin hetke kuulatades, kas keegi koridoris või trepil liigub. Siis müksasin klaasi küünarnukiga, täkestatud tükk prõksatas ning langes viltu rippuma, sest ukseraam hoidis teda ikka veel kinni. Müksasin uuesti ning nüüd see purunes ja kukkus tuppa sisse. Ja parajasti luku kohale jäi rusikasuurune auk.

Hoidudes hoolikalt vastu sakiliste servadega klaasitükke puutumast, mis olid raami külge jäänud, pistsin käe sisse ja leidsin

nupu, mis keeras lukku. Poorasin seda ja lukukeel liikus tagasi. Pöörasin teise käega välimist nuppu,

lükkasin, ja uks avanes.
Nihkusin sisse ja panin ukse enda taga kinni, siis hiilisin mööda seinaäärt edasi ning seisatasin ühe pika hetke, selg vastu seina.
Tundsin, kuidas mu kuklakarvad püsti tõusid ja süda taguma hakkas, sest ma haistsin jälle seda lõhna - Bennetti näovee lõhna. Siin oli üksnes nõrk hõng, kuid ikkagi eksimatult äratuntav, otsekui oleks Bennett hommikul lõhnavett tarvitanud ja pärastlõunal tänaval minust lähedalt möödunud. Püüdsin seda veel kord iseloomustada, kuid ma ei osanud seda millegagi võrrelda. Sellist lõhna ei olnud ma elus kordagi tundnud. Sellel ei olnud midagi viga - see tähendab, ta ei olnud väga hull - aga see oli säärane lõhn, mida ma kunagi enne polnud tundnud,
Ruumis, mille seina ,ääres ma seisin, paistsid tumedad kogud ja kühmud ning sedamööda, kuidas mu silmad neid vahtides pimedusega harjusid, nägin ma, et see oli lihtsalt üks päris harilik kontor. Tumedad kogud ja mustad kühmud olid lauad ja kartoteegikapid ning igasugune muu mööbel, mis on kontoriruumides ootuspärane.
Seisin üleni pingul ja ootel, aga ei juhtunud kõige vähematki. Akendest immitses Sisse tihe hall videvik, aga see näis päris akna all peatttvat, tuppa ta ei tunginud. Ja siin oli vaikne, nii haudvaikne, et see ajas mind närvi.
Vaatasin ruumis ringi ning märkasin alles nüüd midagi veidrat. Ühes nurgas oli seinaorv kardinaga eraldatud - ametiruumis oli see igatahes kummaline.
Uurisin ülejäänud kontori läbi, sundides ennast silmitsema seda peaaegu toll-tollilt, katsusin tabada kõige tühisematki erinevust tavapärasest. Kuid polnud midagi - polnud midagi imelikku peale selle kardinaga eraldatud orva. Ja näovee lõhna.
Astusin ettevaatlikult semast eemale ja kõndisin üle toa. Ma ei teadnud täpselt, mida ma kartsin, aga kusagil siin ruumis varitses mingisugune oht.
Peatusin orva ees laua juures ja vajutasin laualambi põlema. Ma teadsin, et see polnud tark tegu. Olin siia kontorisse sisse murdnud ja valgust süüdates kuulutasin seda nüüd avalikult. Aga ma riskisin siiski. Tahtsin otsekohe ja selgesti näha, mis on orva varjavate kardinate taga. .   .
Lambivalguses nägin ma, et kardinad olid mingist raskest tumedast riidest ja rippusid põikpuu küljes. Astusin ühele poole ja leidsin kobades nöörid. Sikutasin, ning kardinad läksid lahti, libisedes sujuvalt kahele poole. Kardinate taga oli rida rõivaid, kõik seatud korralikult riidepuudele, mis varva küljes rippusid. Seisin ja vahtisin neid ammuli sui. Ja ajapikku hakkasin ma

nägema neid mitte lihtsalt rõivahunnikuna, vaid üksikute rõivastena. Seal olid meesteülikonnad ja mantlid, pool tosinat särki, ühe riidepuu küljes olid lipsud. Põikpuu kohal riiulil seisid korralikult ritta seatud kübarad. Seal olid naiste kostüümid ja kleidid ning mõned üsna krookelised hilbud, mida kutsutakse vist õhtukleitideks. Seal oli nii meeste kui naiste pesu, olid sokid ja sukad. Riiete all, pikal raamistikuI asusid sirges reas nii meeste kui naiste kingad.
Ja see oli päris jabur lugu. Kui kontoris pole seinakappi, siis on üpris tõenäoline, et mõni sekeldaja seab üles mingi riistapuu, kuhu riputada mantlid, vihmakuued ja jakid ning panna kübarad. Aga siin oli täielik garderoob kõigi töötajate jaoks, alates bossist ja lõpetades kõige tähtsusetuma sekretäriga.
Pingutasin ajusid seletuse leidmiseks, aga seletust ma ei leidnud. Ja mis kõige pöörasem, kontor oli ju nüüd tühi, kõik olid lahkunud - ja nad olid oma rõivad maha jätnud. Kindla peale ei läinud nad siit ära ihualasti.
Liikusin aeglaselt piki rõivasterida, sirutasin käe välja ja katsusin neid, et veenduda, kas nad on ikka tõelisest riidest, kas nad on tõesti olemas. Nad olid harilikust riidest. Nad olid tõesti olemas.
Niiviisi kõndides tundsin ma äkki pahkluude kõrgusel tõmbetuult. Jäi mulje, nagu keegi oleks akna lahti unustanud. Kui ma astusin järgmise sammu, oli tõmbetuul niisama äkki kadunud.

Kõndisin riidevama lõpuni, pöördusin ringi ja tulin tagasi. Veel kord hoovas külm õhk vastu,mu pahkluid.

Siin oli midagi korrast ära. Polnud ainustki lahtist akent. Sest tõmbetuul avatud aknast ei rooma pahkluu kõrgusel mööda põrandat, ta ei puhu ka nii kitsa joana, et teed ühe sammu ja tunned tõmbust, teed järgmise ja tõmbust ei ole.

Selle riidevama taga oli midagi. Aga, jumal hoidku, mis asi võis külma õhkuda ühe nagi taga? Pikalt mõtlemata kükitasin ma maha, lükkasin riided kõrvale ja leidsin, kust see külm õhk tuli.

See tuli ühest august, mis kulges läbi McCandlessi maja, aga ta ei ulatunud väljapoole, ei läinud otse läbi seina, sest kui tegemist oleks olnud lihtsalt seina sisse löödud auguga, oleksin ma läbi selle tänavatulesid näinud.

Mingeid tulesid ei paistnud. Oli pilkane pimedus ja õhukeeris ja külm, mis oli midagi enamat kui tavaline külm - pigem igasuguse soojuse puudumine. Taipasin, et siin - ja ma ei tea, kuidas ma seda taipasin - puudus midagi, võib-olla oli see siin maapealse vormi, valguse ja soojuse täielik eitus. Kuigi ma midagi ei näinud, tajusin ometi liikumist - käis mingi pimeduse ja külma pöörlemine, otsekui segaks üks saladuslik mikser neid

segamini; see oli nagu pime ja külm neelukoht. Kui ma sellesse auku vahtisin, püüdis sealne õhukeeris mind ettepoole kallutada ja sisse imeda ning ma nõksatasin õudustundega tagasi ja kukkusin põrandale siruli.

Lamasin ehmatusest kangena ja üleni pingul, tundsin, kuidas külm tuppa immitses ja jälgisin rõivaste liikumist, kui need seina lõhutud augu ette tagasi vajusid.

Tõusin aeglaselt jalule ja nihkusin laua poole, jättes laua nagu tõkke eraldama ennast ja seda, mille ma kardina tagant leidnud olin.

Ja mida ma siis õieti leidnud olin?

Küsimus vasardas mul peas, aga vastust ei olnud, nagu polnud ka seletust rippuvale rõivareale.

Ihkasin mingit kindlat tuge selle tundmatu ohu ees ning sirutasin käe, et lauast kinni haarata. Aga laua asemel klammerdusid mu sõrmed ühe korvi külge ja kallutasid seda nii, et paberid sealt põrandale kukkusid. Laskusin neljakäpukile, korjasin paberid kokku ja seadsin virna. Nad kõik olid korralikult kokku murtud ning jätsid ametliku mulje; see oli säärane imelik, tähtsa väljanägemisega paber, mida kasutatakse juriidiliste dokumentide jaoks.

Tõusin püsti, viskasin paberid lauale, lappasin nad kiiresti läbi ning kõik - viimane kui üks - olid kinnisvaraülekanded. Ja kõik viimseni olid koostatud Fletcher Atwoodi nimele.

See nimi äratas mingeid ähmaseid mälestusi ning laua ääres seistes sobrasin ja tuhlasin oma ülekoormatud (ja lünklikus) mälus, otsides mingit pidepunkti, mis laseks mul selle mehe paika panna.

Kunagi minevikus oll Fletcher Atwoodi nimi minu jaoks midagi tähendanud. Ma olin seda meest kusagil kohanud või temast kirjutanud või temaga telefoni teel rääkinud. Tema nimi oli mu ajusoppides tallele pandud, aga see oli nii ammu unustatud ja vahest oli ta juba tollalgi nii tähtsusetu, et fakt, koht ja aeg olid mul nagu peast pühitud.

Tundus, nagu oleks Joy mulle midagi tema kohta ütelnud kõndis minu lauast mööda ja ajas paar sõna juttu - natuke tühja loba toimekas uudistetoas, kus igatunnised ülepeakaela, kuhjuvad uued sündmused ühelgi nimel kaua püsida ei lase.

Näis, et. juttu oli mingist majast - majast, mille Atwood oli ostnud.

Ja just see mind otsa peale aitaski. Fletcher Atwood oli mees, kes ostis kuulsa Belmonti maja Metsa teel. Mõistatuslik mees, kes ei sobinud õieti selle moodsa linnajao lärmakasse seltskonda. Kes tegelikult ei elanudki ostetud majas; kes veetis seal küll mõne öö või nädala, aga päriselt seal ei elanud; mees, kellel polnud ei

peret ega sõpru ja kel liiatigi ei paistnud oievat mingit soovi sõpru soetada.
Metsa teel teda alguses ei sallitud, sest Belmonti maja oli kunagi olnud selle raskesti määratletava nähtuse keskpunktiks, mida Metsa tee seltskonnaks nimetati. Nüüd enam tema nime ei mainitud, vähemasti mitte Metsa teel. Ta tähendas ammust, unustuse kolikambrisse peidetud skandaali.
Ja kas see oli nüüd kättemaks? Niisugune mõte turgatas mulle pähe, kui ma lepinguid lambivalgusesse laiali laotasin. Ehkki vaevalt, sest miski ei näidanud, et Atwoodile läks üldse korda, mida Metsa tee temast mõtles.
Siin olid miljarditesse ulatuva, väärtusega kinnisvarad. Siin olid vanade traditsioonidega uhked ärifirmad, millega seostusid kuulsad nimed; olid väikeettevõtted; olid iidsed ehitised, mida peeti linna sümboliteks juba nii kaua kui mäletati. Kõik need olid raskepärases, täpses juriidilises sõnastuses Fletcher Atwoodi nimele üle kantud - kõik kenasti hunnikus - tööta ainult läbi ja pane kartoteeki. .
Ehk ootasid need oma järge sellepärast, et neid polnud jõutud veel kartoteeki seada. Ootasid järge, kuna muud tööd oli liiga palju. Missugust muud tööd, imestasin ma.
Nii uskumatu kui see ka tundus, siin see oli - läbi ja lõhki seaduslik tõend, et üksainus mees oli lõviosa linna ärirajoonist nii-öelda kogu täiega üles ostnud.
Ühelgi inimesel ei saanud olla nii palju raha, kui see paberipatakas näitas. Ühelgi rühmitusel vististi ka mitte. Aga kui see. mõnel inimesel tõesti olemas oli, mis võis siis olla nende eesmärk?
Linn ära osta?
Sest lauale lahtisesse korvi oli jäetud vedelema ainult üks väike paberipakk, just nagu poleks paberitel suurt tähtsust. Kahtlemata oli neid mitu korda rohkem isegi siinsamas toas. Ja kui Fletcher Atwood või inimesed, keda ta esindas, selle linna ära on ostnud, mida ta siis sellega mõtles peale hakata?
Panin paberid korvi tagasi ja astusin laua juurest eemale, riidevarna poole. Vahtisin üles riiulile, kus olid kübarad ritta seatud ning nägin nende hulgas midagi, mis sarnanes kingakarbiga.
Äkki oli selles karbis veel dokumente?
Tõusin kikivarvule ja nihutasin karpi sõrmeotstega, kuni see ettepoole kaldus ning ma sellest kinni hakata sain. Karp oli raskem, kui ma ootasin. Viisin selle laua juurde, asetasin valguse kätte ja võtsin kaane pealt.
Karp oli täis nukke - ja ometi ei olnud need lihtsalt harilikud nukud, sest neil puudus nukkudele omane rõhutatud tinglikkus. Need nukud olid nii inimlikud, et tekkis mõte, kas pole

tegemist päris inimestega, kes on umbes nelja tolli pikkusele kahandatud, kuid nii meisterlikult, et keha proportsioonid ei muutunud.
Ja selle kuhja kõige pealmine nukk oli täpne koopia Bennettist, kes oli koos Bruce Montgomeryga konverentsilaua taga istunud!

XI

Seisin nagu välgust rabatud ja jõllitasin nukku. Ja mida rohkem ma teda vaatasin, seda rohkem ta Bennettiga sarnanes - ihualasti Bennett, nukuke Bennett, kes ootas, et keegi teda riidesse paneks ja konverentsilaua taha tooli peale istuma seaks. Ta olinii tõepärane, et ma kujutasin ette, kuidas kärbes mööda tema kolpa ronib.

Aeglaselt, peaaegu peljates seda nukku katsuda - sest äkki osutub ta elusaks - pistsin, ma käe kingakarpi ja võtsin Bennetti välja. Ta oli oodatust raskem, raskem, kui ükski harilik neljatolline nukk olla tohiks. Tõstsin ta lambivalgusesse ning polnud mingit kahtlust, et see ese minu sõrmede vahel oli elusa Bennetti täpne koopia. Silmad olid külmad ja ilmetud ning huuled niisama õhukesed ja sirged. Kolp ei tundunud mitte üksnes kiilas, vaid lausa steriilne, otsekui poleks seal kunagi ühtki juuksekarva kasvanud. Keha oli just selline, nagu võib olla ühel hilises keskeas mehel - natuke lõdvavõitu, kuid vormis, tänu plaanipärastele harjutustele ja liialdusteta eluviisi väga hoolikale :järgimisele. .

Asetasin Bennetti lauale ja pistsin käe uuesti karpi, võttes seekord välja ühe nukutüdruku - ,väga ilusa blondiini. Hoidsin teda valguse käes ning enam polnud põhjust kahelda - see ei olnud nukk nagu nukk ikka, vaid naisterahva tõepärane mudel, mille juures polnud kõrvale jäetud ühtki anatoomilist detaili. Ta oli nii elusolendi moodi, et näis, nagu tuleks lausuda ainult õige võlusõna ja ta ärkabki ellu. Pealaest jalatallani peen ja ilus temas polnud jälgegi seeriatoote korrapäratusest või grotesksusest. .

Ma asetasin ta Bennetti kõrvale, pistsin käe karpi ja sobrasin nukkude hulgas. Neid oli palju, oma paar-kolmkümmend tükki ning mitut liiki. Seal olid noored erksad ja agarad habemikud ja vanad tasakaalukad ärihaid ning lihvitud, siledad ja mehelikud asjaajajad; seal olid korralikud kontoripreilid, riiakad vanatüdrukud ja ametiõppijad.

Lõpetasin karbis sorimise ja pöördusin tagasi blondiini juurde. Ta paelus mind.

Võtsin ta kätte, silmitsesin veel korra ja, püüdes asjalikuks jääda, murdsin pead, mis materjalist see nukk tehtud on. See vgis olla mingi plastmass, aga sellisel juhul polnud ma seda liiki plasti varem näinud. Materjaloli kõva ja raske, ent ometi kuidagi vetruv. Kui küllalt kõvasti suruda, vajus see lohku ning surve vähenemisel kerkis tagasi. Ja see jättis isegi mingi väga nõrga soojatunde. Sealjuures oli veider, et mingit kudet ei paistnud või oli siis see silmaga märkamiseks liiga peen.

Tuhnisin karbi veel kord läbi, võtsin nukud ükshaaval kätte ning nad kõik olid viimseni valmistatud ühesuguse osavuse ja meisterlikkusega.

Panin Bennetti ja blondiini koos ülejäänutega karpi ja asetasin selle uuesti hoolikalt riiulile, vanasse kohta kübarate vahel.

Ma taganesin, vaatasin kontoris ringi ning mu mõistus tõstis mässu selle hullumeelsuse vastu - nukud riiulil, riided varnas, külma keerisega auk ja virn pabereid, mis ostsid kokku pool linna.

Sirutasin käe ja tõmbasin kardinad ette. Nad libisesid kergelt, vaevukuuldava sahinaga kinni, varjates nukud, rõivad ja augu, aga hullumeelsust nad ära ei varjanud, sest see oli endiselt alles. See oli peaaegu käega katsutav nagu valgussõõrist väljas, pimeduses liikuv vari.

Mida tuleb ometi teha, küsisin ma endalt, kui komistad millegi otsa, mida on küll võimatu uskuda, ent mis on esialgsete faktide valguses päris kindel. Sest need faktid olid kindlad; ühte seika oleks võinud ette kujutada või vääriti mõista, aga kuidagi ei saanud kujutleda kõike, mis siin kontoris oli.

Lülitasin lambi välja ja saabuv pimedus mähkis toa endasse. Käsi ikka veel lülitil, seisin ma liikumatult ja kuulatasin, kuid ei kostnud kippu ega kõppu.

Kikivarvul hiilisin laudade vahelt läbi ukse juurde ning iga sammuga adusin selja taga roomavat ohtu - kujuteldavat ohtu, mis oli sellegipoolest tugev ja hirmutav. Vahest tekitas selle tundemõte, et ähvardav oht pidi olemas olema; et ma olin avastanud asju, mis ei tohtinud ilmsiks tulla; et loogiliselt võttes pidid neil olema oma kaitsevahendid.

Astusin koridori, sulgesin .enda järel ukse ja seisatasin hetkeks, selg vastu seina. Koridor ise oli pime. Trepikäigus olid tuled põlema pandud ja aknast imbus sisse tänavate nõrka valguskuma.

Kusagil ei olnud mingit liikumist, ühtegi elumärki. Tänavalt kostsid summutatalt pidurikrigin,

autopasuna prääksatus ja rõõmus tütarlapsenaer. .
Ja mingil. arusaamatul põhjusel muutus järsku oluliseks see,

51

et lahkuksin majast märkamatult. Otsekui oleks tegemist mänguga, ühe väga tähtsa mänguga, kus on tohutult palju kaalul, ning ma ei võinud riskida, sest minu tabamine tähendanuks mängu lõppu.

Hiilisin mööda koridori pehmelt nagu kass ja olin trepi ligi jõudnud, kui tundsin, et mind rünnatakse.

«Tundsin» pole vististi õige sõna, «tajusin» pole ka. Sest ma ei tajunud, ma teadsin. Polnud ühtki häält, vähimatki liikumist, ühtegi vilksatavat varju - mitte midagi, mis oleks võinud mind hoiatada - mitte midagi peale selle seletamatu häirekella, mis kaikus mu ajus.

Pöördusin meeletu rutuga ringi ning ta oli mul peaaegu kallal - mingi must inimesesuurune ja inimesekujuline kogu ründas mind täiesti hääletult. Ta oleks otsekui õhus kõndinud, et ükski hääl minu sammude kaja ei summutaks.

Tegin nii äkilise liigutuse, et paiskusin tagurpidi vastu seina ning see kogu kihutas minust mööda, aga ta pöördus välkkiirelt ringi ja sööstis uuesti minu poole. Massiivne kere joonistus trepikoja nõrgas valguses välja ning ma silmasin näo kahkjat laiku. Endale aru andmata tõstsin rusika ja sihtisin seda heledat kohta mustal taustal. Kui mu rusikas märki tabas, kostis hele plaksatus ning mu sõrmenukid hakkasid tugevast löögist kipitama.

Mees, kui see üldse oligi mees, tuikus tagasi, ma järgnesin talle ja virutasin uuesti ning uuesti kajas too õõnes plaksatus.

Mees vajus kokku, ta kukkus, lõi nimmekoha vastu raudpiiret, mis alumist trepikäiku eraldas - varises üle piirde ja langes, käed laiali, haigutavasse tühjusesse marmorastmete kohal.

Silmasin vilksamisi nägu, kui see valguse kätte sattus, suu pärani karjeks, mida ei kõlanudki. Siis kadus see mees mul silmist ja kostis kõva mütsatus, kui ta paarkümmend jalga allpaat trepi peale prantsatas.

Kui ma temaga vastamisi seisin, tundsin ma hirmu ja ahastust, aga nüüd ajas mind iiveldama teadmine, et olin tapnud inimese. Sest mitte keegi, ütlesin ma endale, poleks saanud jääda ellu pärast niisugust kukkumist ja kivitrepile maandumist.

Seisin ja ootasin, et trepikäigust midagi kostaks. Aga midagi ei kostnud. Maja oli nii vaikne, et ta oleks otsekui hinge kinni pidanud.

Liikusin trepi poole, mu põlved olid nõrgad ja käed kleepusid. Kogusin julgust trepil lebava lömastatud keha nägemiseks ja vaatasin üle piirde alla.

Aga trepi peal polnud midagi.

Polnud jälgegi mehest, kes oli peaaegu kindlale surmale vastu kukkunud. .

Pöördusin kiiresti ringi ja jooksin klobinal trepist alla; vaiku-

52

sel polnud enam tähtsust. Ja koos kergendustundega sellest, et ma ikkagi ei olnud inimest tapnud, võttis ähmaselt maad üks uus hirm - kuna mul teda tappa ei õnnestunud, oli ta endiselt vaenlane ja varitses mind.

Juba jooksu peal kaalusin, kas ma äkki ei eksinud, äkki oli laip ikkagi trepi peal ja ma lihtsalt ei märganud seda. Aga lömastatud laip trepil ei jää ometi märkamata, ütlesin ma endale. Mul oli õigus. Sain esimesest järgust alla ja jõudsin teisele, kuid trepp oli tühi.

Nüüd aeglustasin sammu ja läksin ettevaatlikumalt, silmitsedes astmeid, nagu võinuks see aidata mul mõista, mis siis õieti oli juhtunud.

Ning trepil tundsin ma jälle selle näovee lõhna - sedasama lõhna, mida ma olin haistnud Bennetti

juures ja kontoris, kus ma olin leidnud nukk Bennetti.

Alumistel astmetel ja trepimademel olid märjad plekid nagu oleks keegi vett maha loksutanud. Ma kummardusin ja tõmbasin käega üle märja köha, aga see oli lihtsalt märg. Tõstsin käe näo juurde, nuusutasin sõrmi ning näovee lõhn tungis mulle jälle ninna, vängemalt kui enne.

Nägin, et üle mademe ja järgmisest trepist alla läks kaks märga rada, nagu oleks keegi tilkuvat veeklaasi käes kandnud. Need ori nüüd siis tolle jäljed; kes peaks surnud olema, ütlesin ma endale, selle märja triibu on ta endast maha jätnud.

Trepikojast õhkus jubedust, kuigi see oli nii vaikne ja tühi, et igasugune tundeliigutus, isegi õudus, näis siin võimatuna. Aga võib-olla lisas see tühjus ise ka õudust, tühi koht laiba asemel ja haisva vedeliku rada, mis näitas, kuhupoole see miski oli läinud.

Aju jubedustundest halvatud, tormasin ma trepist alla ja mõtlesin joostes, mida ma teeksin või mis juhtuks, kui see kogu mind trepil ootaks; kuid isegi need mõtted ei suutnud mind peatada ja ma läksin klobinal edasi, kuni jõudsin alumisele korrusele.

Seal all polnud kedagi peale saapapuhastaja, kes tukkus tooliga vastu seina nõjatudes, ning sigarikioski müüja, kes letile toetudes enda ette laotatud lehte luges.

Sigarimüüja vaatas üles ja saapapuhastaja vajus koos tooliga ettepoole, aga enne -kui nad kumbki liigutada või karjuda jõudsid, olin ma juba pöörduksest väljas ja tänaval: Tänav hakkas juba täituma ostjatest, kes kahel päeval nädalas õhtustel poetundidel kesklinnas parvlesid.

Jõudnud juba kord tänavale, lõpetasin ma jooksmise, sest tundsin, et olen vist terve nahaga pääsenud. Nurgal ma peatusin ja vaatasin veel kord McCandlessi maja, aga see oli pelgalt maja, üks ajahambast puretud vana maja, mis on liiga kaua püsti seis-

nud ja mis läheb üsna peatselt lammutamisele. Selles polnud midagi mõistatuslikku ega kurjakuulutavat.

Aga mul jooksid judinad üle selja, otsekui oleks kusagilt ilmunud külm tuul mu hingest läbi puhunud.

Ma teadsin täpselt, mida ma vajasin ning läksin seda otsima. Baar hakkas parajasti täituma ning kusagil tagapool hämaruses mängis keegi klaverit. Noh, see polnudki päris mäng, keegi vigurdas niisama, naljaviluks, klimberdades iga natukese aja tagant mõne viisikatke.

Suundusin tahapoole, kus polnud nii palju sagimist, ja leidsin vaba puki.

«Mida teile?» küsis mees baarileti taga.

«Šoti viski jääga,» vastasin ma. «Ja kui te juba kord valate, pange parem kohe topelt. See teeb teile asja kergemaks.»

«Mis marki?» küsis ta.

Ma seletasin.

Ta võttis klaasi ja pani sinna jääd. Ta võttis tagantpoolt ühe pudeli.

Kõrvalpukile istus keegi.

«Tere õhtust, preili,» lausus baarimees. «Mida teile?»

«Palun üks Manhattani kokteil.»

Häälekõla peale pöördusin ma ringi, sest midagi selles äratas mu tähelepanu.

Ja tähelepanu äratas ka tütarlaps ise.

Ta oli vapustav; tema ilu ei teinud teda isikupäratuks.

Ta vaatas mulle vastu. Ta oli külm nagu jää.

«Kas me oleme varem kohtunud?» küsis ta.

«Minu meelest oleme,» vastasin ma.

Ta oli seesama blondiin, kelle ma olin kingakarbist välja võtnud - nüüd oli ta riides ja uskumatult kasvanud.

XII

Baarimees pani viski mu ette letile ja hakkas tütarlapsele kokteili segama.
Tema näol oli tüdinud ilme. Küllap ta oli sellessamas baaris paljude juhuslike tutvuste sobitamist pealt kuulnud.
«Mitte kuigi ammu,» ütles tütarlaps.
«Ei,» vastasin ma talle. «Alles üsna hiljuti. Minu arvates ühes kontoris. »

Kui ta ka teadis, millest ma räägin, ei näidanud ta seda kuidagi välja. Ja ikkagi oli ta liiga külm, liiga jäine, liiga enesekindel.

Ta avas portsigari ja võttis sealt sigareti. Ta koputas seda, pistis suhu ja jäi ootama.
«Palun vabandust,» ütlesin ma talle. «Ma ei suitseta. Ma ei kanna tikke kaasas.»

Ta pistis käe oma kotti ja võttis sealt välgumihkli. Ta ulatas selle mulle. Klõpsutasin seda ja välja limpsatas leek. Tütarlaps nõjatus ettepoole ning ma tundsin kannikeselõhna või vähemalt mingit lillelõhna. Mulle paistis, et see oli kannikeselõhn.

Ning järsku jõudsin ma selgusele milleski, mida oleksin kohe pidanud taipama. Bennett ei lõhnanud niiviisi mitte sellepärast, et ta kasutas näovett, vaid hoopis sellepärast, .et ta seda ei kasutanud. Tema lõhn oli seda sorti olendite loomulik lõhn.

Tütarlaps gai suitsule tuld ja nõjatus esimest mahvi sisse tõmmates tahapoole. Ta laskis suitsu väga peenelt läbi sõõrmete välja.
Ulatasin talle välgumihkli. Ta poetas selle kotti.
«Tänan teid, härra,» ütles ta.
Baaripidaja pani tema kokteili letile. See oli kena ja punane, varrega kirss oli täpselt paika seatud.
Ulatasin talle rahatähe. .
«Mõlema eest,» ütlesin ma.
«Aga härra,» vaiqles tütarlaps vastu.
«Laske ma maksan,» palusin ma. «Mul on selline nõrkus ilusatele tüdrukutele napsi välja teha.»
Ta ei pööranud mu sõnadele üldse tähelepanu. Ta silmitses mind endiselt jahedavõitu pilguga.
«Kas te ei ole kunagi suitsetanud?» küsis ta.
Raputasin pead.
«Kas kardate haistmist kaotada?» küsis ta.
«Mida?»
«Haistmist. Ma mõtlesin, et äkki te töötate mõnes sellises kohas, kus on heast haistmisest kasu.» .
«Ma pole asja kunagi sellest seisukohast võtnud,» vastasin ma, «aga võib-olla töötangi.»
Tütarlaps võttis kokteiliklaasi kätte ja silmitses mind üle selle teraselt.
«Härra,» küsis ta rahulikult ja tasakaalukalt, «kas te tahaksite ennast maha müüa?»

Kardan, et see lõi mind põhjalikult rööpast välja. Ma ei hakanud isegi kokutama. Vahtisin talle lihtsalt otsa. Sest ta ei teinud nalja, ta oli täiesti asjalik.

«Võiksime alustada ühest miljonist,» pakkus ta, «sealt võime edasi kaubelda.»

Sain oma vaimse tasakaalu tagasi. «Aga minu hing?» küsisin ma. «Või .piisab ainult kehast? Hingega tükkis läheks kaup vist raasukese kallimaks.»

«Oma hinge võite endale jätta,» teatas ta mulle.
«Ja kas see on teie isiklik ettepanek?»
Ta raputas pead. «Ei ole. Minul pole teiega midagi peale hakata. »

«Kas te esindate kedagi? Võib-olla kedagi, kes ostab eranditult kõike? Ostab kaubamaja ja paneb selle kinni. Või terve linna. »

«Te olete taiplik,» ütles ta.

«Raha pole kõige tähtsam,» laususin ma talle. «On veel muidki asju.»

«Kui te seda soovite,» vastas ta, «võime ka muid asju arvestada.».

Ta pani oma kokteili letile ja pistis käe kotti. Ta ulatas mulle kaardi.

«Kui te juhtumisi ümber mõtlete, võite mind üles otsida,» ütles ta. «Pakkumine on endiselt jõus.»

Ta libistas end pukilt maha ja kadus kogunevasse rahvahulka enne, kui ma jõudsin vastata või katsuda teda kuidagi peatada.

Baarimees möödus ja silmitses puutumata jooke.

«Kas nendel on midagi viga, vennas?» küsis ta.

«Mitte kõige vähematki,» ütlesin ma talle.

Asetasin kaardi tagurpidi baariletile. Keerasin selle ringi ja kuna valgus oli hämar, siis kummardusin lähemalt vaatama, mis seal kirjas on.

Ma poleks pruukinud seda lugeda. Teadsin juba, mis seal seisab. Oli ainult üks erinevus, üksainus erinev rida. «Kinnisvaratehingute» asemel võis lugeda «Me kaupleme kõigega».

Ma kükitasin külmetades ja kössitõmbunult pukil. Baar oli nii hämar, et tundus udune; kostis katkendlikku kõnekõminat, mis ei kõlanudki kuidagi inimlikult, vaid meenutas pigem mingite peletiste mula või idiootide huilgamist. Ja läbi selle ja üle selle ja jutu vahele kuuldus ikka veel klaveriplärin nagu rõve nali.

Neelasin viski ühe sõõmuga alla ning istusin klaasi pihkude vahel hoides. Otsisin pilguga baarimeest, et veel üks viski tellida, aga taloli järsku hulk uusi kliente tekkinud.

Keegi nõjatus minu kõrval vastu baariletti, tema küünarnukk müksas kokteili ja klaas läks ümber. Jook valgus üle poleeritud puu nagu räpane õlikiht; klaasi jalg tuli alt ära ning klaas purunes kildudeks. Kirss veeres mööda letti ning jäi päris serva peale pidama.

«Palun vabandust,» ütles mees. «Olen mina alles kobakäpp. Ma tellin uue.»

«Las olla,» vastasin ma talle. «Ta ei tule tagasi.»

Libisesin pukilt maha ja läksin ukse juurde.

Üks takso sõitis mööda, ma astusin välja ja viipasin käega.

XIII

Päevavalgus oli lõplikult hääbunud ja tänavalaternad põlesid.

Nägin, et kell panga ees nurgal näitas peaaegu pool seitse. Pidin kähku tegema, sest kell seitse oli mul kohtamine ja kui ma hiljaks jään, saab Joy kindlasti väga pahaseks.

«Paistab, et tuleb paras pesukarujahi öö,» ütles taksojuht.

«Soe ja mahe ja kohe tõuseb kuu. Küll oleks hea välja minna, aga ma pean täna tööl olema. Meil on ühe teise selliga kahepeale koer. Musta-pruunikirju. Te pole eladeski kuulnud toredamat häält kui sellel koeral.»

«Te olete pesukaruküttt,» ütlesin ma küsiva varjundiga, aga ainult varjundiga. See ei huvitanud mind, kuid oli selge, et mult oodati mingit vastust.

Rohkem polnud talle vajagi. Võib-olla seda oligi ta oodanud.

«Täismehena ja poisipõlves,» ütles ta mulle. «Minu vanataat võttis mind ikka kaasa, kui ma nii üheksa-kümne ringis olin. Uskuge mind; härra, see läheb verre. Tuleb sihukene öö nagu täna ja midagi pole parata, ikka tahad linnast välja. Selles on midagi, kuidas mets praegusel aastaajal lõhnab ja tuulel on isemoodi hääl, kui ta varisevate lehtedega puude vahel puhub, ning õhus on tunda, et täna-homme on külmad kohal.»

«Kus te jahil käite?»

«Neli-viiskümmend miili siit läände. Jõge pidi üles. Jõe orus on metsa küll ja küll.»

«Kas te saate ka palju pesukarusid?»

«Asi polegi pesukarudes,» ütles ta. «Tihtipeale käid väljas ja tuled tagasi tühjade kätega. Vahest on pesukarud lihtsalt ettekäändeks, et öösel metsa minna. Neid inimesi pole palju, kes metsas käivad, olgu siis öösel või mõnel muul ajal. Mina pole küll seda sorti vend, kes käib ringi ja jutlustab loodusega ühinemist, aga seda ma sulle ütlen, sõber, kui sa natuke aega looduses veedad, oled tüki parem inimene.»
Nõjatusin vastu seljatuge ja vaatasin, kuidas majad mööda libisesid. See oli ikka seesama vana linn, mida ma olin tundnud, aga ometi näis mulle, et selles oli nüüd midagi pahaendelist, nagu piiluksid tumenenud hoonete varjulistest nurkadest mingid hiilivad kogud.
Juht küsis mult: «Kas teie pole pesukarudele jahti pidanud?»
«Ei, ei ole. Ma lasen parte ja käin mõnikord Lõuna-Dakotas faasanijahil. »
«Jajah,» ütles ta, «eks pardid ja faasanid meeldivad mulle ka. Aga mis puutub pesukarudesse, siis nemad on midagi erilist.»
Ta vaikis hetke ja lausus siis: «Kuigi ma arvan, et ühele

meeldib üks asi, teisele teine. Teie peate lugu partidest ja faasanitest, mina pesukarudest. Ja ma tunnen üht meest, üht hullu vana veidrikut, kes jändab skunksidega. Tema meelest on skunksid üle kõige. Ta sõbrustab nendega. Võin vanduda, et ta ajab nendega juttu. Ta naksutab ja kudrutab ja nad tulevad päris tema juurde, ronivad sülle ja lasevad ennast silitada nagu kassid. Ja küllap nad lähevad siis rõõmsalt koera kombel tema sabas koju. Ma ütlen teile, see on uskumatu. See, kuidas tema nendega läbi saab, ajab lausa hirmu peale. Ta elab jõeäärsetes mägedes ühes onnis ning kõik päris kubiseb seal skunksidest. Ta kirjutab nendest raamatut. Ta ise näitas mulle. Kirjutab pliiatsiga tava-lisse märkmikusse - niisugusele viletsale paberile, mida koolilapsed kasutavad. Ta istub küürus laua kohal ja kirjutab vana tahmava laterna valguses oma raamatut, tõmmates vahetevahel keelega üle pliiatsijupi, kui see liiga nõrka kirja teeb. Aga seda ma teile ütlen, härra, ta ei tea kirjutamisest tuhkagi ja tema õigekiri on lihtsalt kole. Ja sellest on päris kahju. Sest tal on, millest kirjutada.»
«Nii need asjad kord juba on,» ütlesin ma.
Veidi aega sõitis ta vaikides.
«Te elate järgmises kvartalis, eks ole?» küsis ta. .
Ma ütlesin, et elan.
Ta peatus maja ees ja ma ronisin välja.
«Kuidas oleks,» küsis ta, «kui te tuleksite mõnel ööl koos minuga pesukarujahile? Hakkaks umbes kuue paiku pihta?» «See oleks tore,» ütlesin ma.
«Minu nimi on Larry Higgins. Te leiate mu numbri telefoniraamatust. Helistage, millal soovite.»
Ma lubasin helistada.

XIV

Ronisin trepist üles ning keegi oli selle väljalõigatud poolringi mu ukse ette tagasi pannud. Ma ei olekski äärepealt seda märganud, sest laevalgus oli endisest veel tuhmim, kui see üldse võimalik on.

Nägin alles siis, et vaipkate oli ära parandatud, kui olin peaaegu selle poolringi peale astunud. Ma ei mõelnud parajasti vaibast. Mul oli muustki mõelda.

Peatusin päris poolringi serval ja seisin jäigalt nagu inimene, kes on ohtliku piirini jqudnud. Ja mis kõige imelikum - see polnud uus tükk, vaid samasugune kulunud, määrdunud põrandakate nagu igal pool mujal.

Kas on võimalik, mõtlesin ma, et majahoidja leidis kusagilt peiduurkast üles sellesama tüki, mis

oli vaibast välja lõigatud?
Laskusin põlvili, et seda lähemalt uurida, aga ma ei näinud mingit märki lõikekohast. Jäi mulje, nagu oleks katkine vaip olnud pelgalt mu ettekujutus. Polnud mingit jälge õmblemisest ega ühtegi õmblust. .
Libistasin käega üle koha, kus kunagi oli olnud poolring, aga see oli vaip mis vaip. See polnud mingi raudade kohale laotatud paberist petukaup. Mu käsi tundis vaiba kudet ja selle paksu pehmust ning ei olnud vähimatki kahtlust, et see oli ehtne materjal.
Aga ikkagi suhtusin ma sellesse ettevaatusega. Mind oli juba korra äärepealt alt veetud ning mul polnud mingit tahtmist lasta end veel kord alt vedada. Jäin natukeseks ajaks koridori põlvili ja kuulsin enda taga ja kohal laepirni peenikest sääsepirinat.
Tõusin aeglaselt püsti, leidsin võtme ja ,küünitasin üle tagasipandud vaibatüki ust lahti keerama. Igaüks, kes oleks mind näinud, oleks mõelnud, et ma olen arust ära - seisan peaaegu keset koridori ja küünitan sealt kaugelt ust lukust lahti keerama. .
Lukk klõpsatas, uks avanes ning, karanud vaibatükki puutumata sellest üle, olingi lõpuks toas. Sulgesin enda järel ukse ning toetusin tuld põlema pannes seljaga vastu seda.
Ning nägin tuba, mis ootas mind nagu alati - paika, mis tähendas turvalisust ja mugavust, paika, mis oli mulle koduks.
Aga see paik, tuletasin ma endale meelde, oli mulle koduks veel natuke vähem kui üheksakümmend päeva.
Ja mis saab pärast seda, mõtlesin ma. Mis juhtub siis mitte ainult minu enda, vaid kõigi nende teiste inimestega? Mis juhtub linnaga?
«Me kaupleme kõigega», oli kaardi peal kirjas. Nagu vanakraamikaupmees, kes ostab vahet tegemata kõike - pudeleid, konte, kaltse, kõike, mida teil leidub. Kuid vanakraamikaupmees oli aus ostja. Ta ostis kasusaamiseks. Aga mille jaoks ostsid need inimesed? Miks ostis Fletcher Atwood? Kindlasti mitte kasusaamiseks, kui ta maksis. ettevõtte eest rohkem, kui see väärt oli, ja ei kasutanud seda siis üldse.
Võtsin mantli seljast ja viskasin toolile. Viskasin kaabu mantli peale. Otsisin laualt üles telefoniraamatu ja lappasin lehti kuni Atwoodi nimeni. Sellenimelisi oli hea hulk, aga Fletcher Atwoodi ei olnud. Seal polnud isegi ühtegi F-tähega Atwoodi.
Niisiis, ma helistasin teadetesse.
Preili vaatas järele ja ütles ühetoonilisel häälel: «Sellist inimest meil kirjas ei ole.»
Panin toru pargile ja mõtlesin, mida teha.

59

Tegemist oli ootamatu olukorraga, mis lausa nõudis tegusid, aga kust neid tegusid võtta? Ja kui neid ka võtta oleks, siis millised peaksid nad olema? Mida tuleks teha, mida saaks teha, kui keegi ostab üles linna?
Ja kuidas seda kõigepealt nii seletada, et keegi mind uskuma jääks?
Lasksin mõtteist läbi rea nimesid, aga ükski neist ei olnud eriti lootustäratav. Muidugi oli olemas Vana ja temale oleksin ma küll pidanud kõik ära rääkima, kui mitte muul põhjusel, siis sellepärast, et ma tema juures töötasin. Kui ma aga peaksin kas või vihjama, mis toimub, vallandaks ta mind arvatavasti täieliku ebakompetentsuse pärast.
Olid veel ka linnapea ja politseiülem või ehk mõni kohtuametnik nagu ringkonna prokurör või ülemkohtunik, aga kui ma oleksin sellest neile kas või hinganud, oleks mind ühe järjekordse hulluna kähku minema saadetud või ma oleksin leidnud ennast luku tagant.
Alati oli olemas senaator Roger Hill, ütlesin ma endale. Rog võis mind ehk isegi ära kuulata.
Sirutasin käe telefoni poole, aga tõmbasin jälle tagasi.
Kui ma Washingtoniga ühenduse olen saanud, mis mul siis talle õieti öelda on?
Võtsin selle uuesti mõttes läbi: «Kuule, Rog, keegi katsub linna ära osta. Ma murdsin ühte

kontorisse sisse, leidsin dokumendid ning seal oli veel riidevarn ja kingakarbitäis nukke ja suur auk seina sees. . .»

See oli liiga naeruvä.ärne, et sellest üldse mõelda; liiga fantastiline oli loota, et seda võidaks tõsiselt võtta. Kui keegi oleks proovinud säärast lugu mulle endale rääkida, oleksin ma arvanud, et ta on mingitmoodi nupust nikastanud.

Enne kellegi poole pöördumist pidin muretsema rohkem tõendeid. Ma pidin selle loo paljastama. Pidin suutma näidata, kes, kuidas ja miks, ning ma pidin tegema seda kiiresti. Üks lähtekoht oli olemas - Fletcher Atwood. Ükskõik, kus ta viibida võis, tema oli see mees, kes tuli üles otsida. Teadsin tema kohta kahte kindlat asja. Tal ei olnud telefoni ja aastate eest oli ta ostnud Belmonti maja Metsa teel. See oli muidugi omaette küsimus, kas ta seal üldse kunagi elas, aga Belmonti maja oli vähemalt mingi koht, kust alustada. Isegi kui Atwoodi seal ei olnud, kui ta seal kunagi polnud elanudki, oli ikkagi võimalik, et majas leidub midagi, mis aitab talle jälile saada.

Minu kell näitas kolmveerand seitse; ma pidin Joyle järele minema ning mul polnud enam aega ümber riietuda. Joy ei pahanda, kui ma ainult puhta särgi panen ja lipsu vahetan. Lõp-

pude lõpuks ei kavatsenud me pidutsema minna, pidime ainult õhtust sööma.

Läksin magamistuppa ega hakanud valgust süütama, sest elutoa lambi valgusvihk langes otse magamistuppa. Tõmbasin tualettlaua sahtli lahti ja võtsin sealt särgi. Rebisin maha plastikümbrise, millesse särk pesumajas oli pakitud ning võtsin papi välja. Raputasin särgi lahti ja laotasin ta toolikorjule, seejärel läksin riidekapist lipsu valima. Ja mõistsin juba kapi uksenuppu tõmmates, et ma ei olnud lampi põlema pannud ning lipsu valimiseks tuleb kõigepealt see ära teha.

Olin kapiukse umbes jala laiuselt irvakile tõmmanud ning kui mulle tuli meenus, lükkasin selle uuesti kinni. Ma ei tea, miks ma seda tegin. Oleksin võinud ukse samahästi ka lahti jätta, kunit ma üle toa lülitit vajutamas käisin.

Ja ukse avamise ja. sulgemise vältel, mis võttis vähem aega kui sellest kõnelemine, nägin ma või tajusin või kuulsin – ma ei oska täpselt öelda -, kuidas midagi elusat kapipimeduses liikus. Otsekui oleksid rõivad ellu ärganud ja mind oodanud, otsekui oleksid varnas rippuvad lipsud muundunud madudeks, .kes liikumatult valvasid, kuni tuleb aeg salvata.

Kui ma oleksin oodanud ukse kinnilöömisega senikaua, et ma seda liikumist oleksin tajunud või näinud või kuulnud, oleksin ma vististi hiljaks jäänud. Aga liikumisel kapis polnud vähematki pistmist sellega, et ma ukse sulgesin. Seal tekkis mingi liikumine alles siis, kui ma olin juba hakanud seda uuesti kinni lükkama või vähemasti ei märganud ma seda enne.

Taganesin üle toa, eemale sellest ukse taga vingerdavast jubedusest ning samal ajal tärkas minus kabuhirm - pulbitsev, kobrutav kabuhirm, mis võib tekkida ainult siis, kui inimese enda kodu talle hambaid näitab.

Ja isegi hirmust tardudes vaidlesin ma iseendale vastusest niisuguseid asju lihtsalt ei saanud juhtuda. Inimese tool võib endale hambad kasvatada ja teda napsata, kui ta sinna istumiseks kummardub; põrandavaibad võivad tema jalge alt reetlikult ära libiseda; külmkapp võib varitseda talle otsa kukkumiseks sobivat hetke; aga riidekapp on koht, kus midagi niisugust juhtuda ei saa. Sest riidekapp on osa inimesest endast. Sinna riputab ta oma teised nahad ja seetõttu on kapp talle lähedasem ja omasem kui ükski teine osa tema eluasemest.

Aga isegi sel ajal, kui ma endale kinnitasin, et seda ei saa juhtuda, kui ma kõik ülesärritatud kujutlusvõime kaela ajasin, kuulsin ma kapiukse tagant meeletult vargset kahinat ja roomamist.

Nii imelik kui see ka tundub, aga hukatuslikust lummast poolenisti haaratuna taganesin ma peaaegu vastumeelselit toast

välja, jäin seisma elutuppa, otse magamistoa ukse juurde ja vahtisin seda roomavat pimedust. Ja seal oli tõesti midagi: - kui ma kõigis oma võimetes ja täies mõistuses ei kahelnud, siis seal oli midagi.

Ning see miski, ütlesin ma endale, on seotud nende raudadega järeletehtud vaipkatte all ning tavalise kingakarbiga, mis on täis ebatavalisi nukke.

Aga mispärast mina, imestasin ma. Pärast nukkude leidmist, lõhutud kontoriust ja kohtumist tüdrukuga, kes «Manhattanit» tellis, oli see muidugi loogiline. Need seigad võisid mind vabalt märklauaks muuta. Aga kõigepealt olid olnud rauad - alles siis tuli ülejäänu.

Kikitasin kõrvu ja kuulatasin, aga sahin oli nüüd lakanud, kui ma olin läinud või seisin ma kapist liiga kaugel - igatahes ei kuulnud ma midagi.

Läksin püssikapi juurde, tõmbasin alumise sahtli lahti ja leidsin automaatpüstoli. Otsisin välja padrunikarbi, laadisin pideme ja lükkasin selle paika. Kallasin karpi jäänud padrunid pihku ja pistsin taskusse.

Panin mantli selga ja suskasin püstoli ettevaatlikult parempoolsesse taskusse. Siis hakkasin autovõtmeid otsima. Sest ma kavatsesin välja minna.

Mantlitaskus võtmeid ei olnud, neid polnud ka pintsaku- ega püksitaskus. Mul oli võtmerõngas eesukse-, püssikapi-, kirjutuslaua- ja seifivõtmetega, lisaks veel pool tosinat ammu unustatud lukkude võtit - vanade ja kasutute võtmete püsiv, naeruväärne ja vältimatu kimp, mida tavaliselt kunagi ei saada ära visatud. Kõik need olid mul olemas, aga autovõtmeid ei olnud.

Otsisin laudade pealt ja kirjutuslaua sahtlitest. Käisin köögis ja vaatasin seal ringi. Võtmeid ei olnud.

Köögis seistes taipasin, kuhu ma nad olin jätnud. Teadsin täpselt, kus nad on. Mu silme ette kerkis armatuurlaua küljes rippuv pagasiruumi võti koos võtmehoidjaga, kusjuures süütevõti oli korralikult süütelukku torgatud. Kui ma õhtupoolikul koju olin tulnud, olin nad autosse jätnud. Kindla peale olin ma nad autosse jätnud ja sellist asja ei teinud ma peaaegu kunagi.

Hakkasin eesukse poole minema. Tegin kaks sammu ja peatusin, Ja ma teadsin, nii tõesti nagu ma seal seisin, et ma ei suuda minna välja pimedale parkimisplatsile ja astuda auto juurde, mille võtmed on juba süütelukus.

See polnud loogiline. See oli jabur. Aga ma ei saanud sinna midagi parata. Polnud midagi parata. Kui võtmeid ees poleks olnud - heakene küll, ma oleksin võinud minna. Aga mingil imelikul, sootuks ebaloogilisel ja teadmata põhjusel muutis see hirmuärataval kombel asja, et võtmed juba süütelukus rippusid.

Ma olin hirmust kange ja abitu. Avastasin, et mu käed värisesid ja taipasin seda alles siis, kui ma neid vaatasin.

Kell oli seitse ja Joy ootas mind. Ta ootas ja oli vihane ning ma ei saanud seda talle pahaks panna.

«Mitte minutitki hiljem,» oli ta mulle öelnud. «Mul läheb kõht vara tühjaks.»

Astusin laua juurde ja sirutasin käe telefoni poole, kuid käsi peatus poolel teel. Mu pähe prahvatas äkiline kohutav mõte. Mis siis, kui .see telefon ei olegi enam telefon? Mis siis, kui ükski asi selles toas pole enam see, mis ta paistab? Mis siis, kui see on viimase mõne minuti jooksul muutunud üheksainsaks varjatud lõksuks?

Pistsin käe tasku ja tõmbasin püstoli välja. Igaks juhuks müksasin selle toruga telefoni, aga telefon ei moondunud mingiks imeelukaks. Ta oli endiselt telefon.

Püstolit ikka veel käes pigistades võtsin ma teise käega toru, panin selle lauale ja valisin numbri.

Ja kui ma toru kätte võtsin, nuputasin, mida öelda.

See oli üpris lihtne. Ma ütlesin, kes ma olen.

«Mis sind kinni peab?» küsis ta raasuke liiga mahedalt.

«Joy, ma olen plindris:»

«Mis siis seekord viga on?»

See oli ainult lollitamine. Ma olin harva plindris.

«Ma mõtlen, asi on tõsine,» ütlesin ma talle. «See on ohtlik. Ma ei saa sind täna sööma viia.»
«Oh sind, hädavarest,» vastas Joy. «Ma tulen sulle ise järele.»
«Joy!» karjusin ma. «Kuula ometi! Jumala pärast, kuula mind ära! Hoia minust eemale. Usu mind, ma tean, mis ma teen. Lihtsalt hoia minust eemale!»
Tema hääl oli ikka veel rahulik, aga selles võis juba aimata pinget. «Mis on lahti, Parker? Noh, mis plindris sa oled?»

«Ma ei tea,» ütlesin ma talle ahastavalt. «Midagi on teoksil. Midagi ohtlikku ja veidrat. Sa ei usuks, kui ma ütleksin. Mitte keegi ei usuks mind. Küll ma selles selgusele jõuan, aga ma ei taha sind asjasse segada. Võib-olla ma tunnen ennast homme viimase narrina, aga. .»
«Parker, kas sa oled kaine?»
Ma ütlesin talle: «Jumala eest, parem, kui ma seda poleks.»

«Ja sinuga on kõik korras? Kas sinuga on praegu kõik korras?»
«Minuga on kõik korras,» vastasin ma talle. «Aga keegi on riidekapis ja ukse taga olid püünisrauad ja ma leidsin karbitäie nukke...»

Vakatasin ja oleksin tahtnud endal keele suust lõigata selle eest, mis -ma öelnud olin. See juhtus kogemata.

«Jää sinna, kus sa oled,» ütles Joy. «Ma olen minuti pärast kohal.»
«Joy,» karjusin ma, «Joy, ära tee seda!»
Aga telefon oli tumm.
Meeleheites panin toru hargile ja võtsin kohe uuesti, et Joy number valida. .
Vaat kus tobuke, mõtlesin ma. Ma pidin peatama.
Kuulsin torus kutset. Telefon helises ja helises ning see hääl kõlas kuidagi hirmus õõnsalt. See muudkui aga helises, kuid keegi ei vastanud.

Ma ei oleks tohtinud ütelda, mida ma ütlesin, mõtlesin ma endamisi. Oleksin pidanud teesklema, et olen maani täis ja pole võimeline kuhugi minema ning see oleks teda vihale ajanud, nii et ta oleks arvatavasti toru hargile visanud ja kõik oleks olnud kombes. Või siis oleksin pidanud vähemalt mingi usutava loo välja mõtlema, aga päris hea loo välja mõtlemiseks polnud aega. Ma olin, liiga kohkunud, et kainelt mõelda. Olin ikka veel liiga kohkunud, et kainelt mõelda.

Panin toru hargile, haarasin kaabu ja läksin ukse poole. Lävel peatusin hetkeks ja vaatasin tagasi tuppa ning see tundus nüüd võõras, nagu poleks ma seda kunagi varem näinud, nagu oleksin ma siia eksikombel sattunud ning see oli täis krabinat, sosinat ja vaevukuuldavaid hääli.

Tõmbasin ukse lahti, pagesin koridori ja tormasin kolinal trepist alla. Ja arutlesin isegi jooksu pealt, kui palju seda vaevukuuldavat krabinat oli tegelikult korteris ja kui palju minu enda kujutluses.
Jõudsin eeskotta ja läksin välja kõnniteele.
Öö oli vaikne ja mahe ning õhus oli põlenud lehtede lõhna.
Tänavalt kostis klõbinat - imelikku, kiiret, rütmilist klõbinat - ja maja nurga tagant, parkimisplatsile viivalt alleeit ilmus nähtavale koer. See oli üks rõõmus koer, sest ta liputas saba ning tema samm oli üsna kepsakas. Ta oli poole hobuse suurune ja nii karvane, et tal polnudki õiget kuju ning näis, nagu tuleks ta otse tänase pärastlõuna sügisesest päikesevalgusest.

«Tere, kutsa,» ütlesin ma ning ta tuli minu juurde, istus rõõmsalt maha ja tagus oma raske sabaga koera kombel rõõmustades vastu betoonkõnniteed.

Sirutasin käe, et tal pead silitada, aga ma ei jõudnudki niikaugele, sest üks auto tuhises mööda tänavat lähemale, tegi järsu pöörde ja peatus meie ees.
Uks läks lahti.

«Tule sisse,» ütles Joy hääl, «ja teeme siit vehkat.»

64

XV

Me sõime hoopis teises maailmas täis küünlavaigust, ühes neist imelikest vanamoodsatest restoranidest, mis Joyle paistsid väga meeldivat, mitte vastavatud ööklubis Pinecresti teel. See tähendab, Joy sõi. Mina ei söönud.

Naised on küll üks paganama rahvas. Ma rääkisin talle kõik ära. Olin juba telefoni teel nii palju lobisenud, mis oli minust võib-olla ettevaatamatu, et pidin ka ülejäänu välja laduma. Tegelikult muidugi polnud mingit põhjust, miks ma ei oleks pidanud talle rääkima, aga see kukkus kuidagi tobedalt välja. Ta sõi kenasti ja rahulikult edasi, just nagu oleksin ma talle toimetuse uusimaid kuulujutte pajatanud.

Jäi peaaegu mulje, nagu ei usuks ta sõnakestki minu jutust, kuigi ma olen kindel, et ta uskus. Võib-olla ta nägi, et ma olin rööpast väljas (kes ei oleks?) ja täitis lihtsalt enda kui naisterahva kohust, püüdes mind maha rahustada.

«Võta ja söö, Parker,» ütles ta mulle. «Olgu teoksil mis tahes, sa lihtsalt pead sööma.»

Vaatasin oma taldrikule ja tundsin iiveldust.

Toidule mõtlemise pärast, mitte selle pärast, mis oli taldrikul.

Küünlavplguses polnud võimalik öelda, mis seal on.

«Joy,» küsisin ma temalt, «miks ma ei julgenud parkimisplatsile mfnna?»

See oli asi, mis häiris. See oli asi, mis haiget tegi.

«Sest sa oled argpüks,» vastas ta.

Temast polnud mingit abi.

Ma näksisin toitu. See maitses nii, nagu võibki maitseda üks toit, mida näha ei ole.

Väike vaikne orkester alustas järgmist viisi - seda sorti viisi, mis siinse paigaga kokku passis.

Vaatasin ruumis ringi ja mõtlesin kapiukse tagant kostnud krabinast ning loomulikult ei saanud seda olla. Siin, siinses õhkkonnas istudes pidigi see tunduma ainult unenäost välja rebitud pildina.

Aga ma teadsin, et see oli olemas. Ma teadsin, et see oli tõsi. Selle inimeste loodud sulgvoodi küllastavast ja summutavast mõjust väljaspool oli karm tegelikkus, mida veel keegi polnud näost näkku näinud. Mina olin seda võib-olla riivanud või vilksamisi silmanud, aga ka mitte rohkem kui ühte servakest.

«Mida sa kavatsed nüüd ette võtta?» küsis Joy mu mõtteid lugedes.

«Ma ei tea,» vastasin ma.

«Mis see sinu arvates on?»

65

Raputasin pead.

«Sa ei usu niikuinii,» ütlesin ma. «Ma ei mõista praegu, kuidas üldse keegi seda uskuda saab.»

«Ma usun seda, kuidas sina ise asjast aru saad. Aga kas sa saad õigesti aru?»

«Midagi muud mul pole.»

«Esimesel õhtul olid sa purjus. Sa ütlesid, et maani, silmini täis. Need rauad. . .»

«Ja see väljalõigatud vaibatükk. Ma nägin seda, kui ma olin jumala kaine. Ja see kontor. . .»

«Võtame ükshaaval,» ütles Joy. «Katsume selgusele jõuda. Sa ei või lasta sel asjal ennast rivist välja lüüa. Sa ei või lasta ennast nagu keeglit jalust rabada.»

«Käes!» hüüdsin ma.

Sest ma olin selle unustanud.

«Ära kisa,» ütles Joy. «Inimesed hakkavad meid vaatama.» «Keeglikuulid,» ütlesin ma talle. «Need

olid mul päris meelest läinud. Keeglikuulid veeresid mööda teed.»
«Parker!»
«Metsa teel. Joe Newman helistas mulle.»
Nägin üle laua Joy nägu ja ma mõistsin, et ta kartis. Kõik ülejäänu oli ta välja kannatanud, aga keeglikuulid olid liiast. Ta arvas, et ma olin peast segi.
«Palun vabandust,» ütlesin ma nii õrnasti kui suutsin.
«Aga Parker! Teed mööda veerevad keeglikuulid!»
«Hanereas. Veeresid, surmtõsiselt.»
«Ja Joe Newman nägi neid?»
«Ei, mitte Joe. Mingid keskkoolilapsed. Nad helistasid toimetusse ja Joe tõmbas minule traati. Ma ütlesin, et ta selle unustaks.»
«Linnast väljas Belmonti maja juures?»
«Just nii,» ütlesin ma. «Näed sa, kõik klapib. Ma ei tea küll, kuidas, aga mingil kombel on see kõik omavahel seotud.»
Tõukasin taldriku eemale ja lükkasin tooli tagasi.
«Parker, kuhu sa lähed?»
«Kõigepealt,» ütlesin ma talle, «kavatsen ma sind koju viia. Ja siis, kui sa mulle autot laenad. . .»
«Muidugi, aga - oh, muidugi, Belmonti maja.»

XVI

Belmonti maja oli pime; tohutu neljakandiline must kogu kerkis keset mustavaid puid. Ma seisin kõrgel maaninalI, mis ulatus kaugele järve, ja kui ma auto peatasin, kuulsin lainete sahinat rannal. Puude vahelt paistis kuuvalguse helk järve veel ning kõrgel, katuseviilu all peegeldas üks aken valgust, muidu olid nii maja kui seda valvavad puud pimedusse mässitud. Kuivavate lehtede kahin kõlas öövaikuses otsekui paljude tillukeste jalgade põgus jooksupadin.

Ronisin autost välja ja panin ukse pehmelt kinni, et see ei paugataks. Ja kui autouks juba kinni oli, jäin seisma ja maja vaatama. Ei saa öelda, et ma oleksin kartnud. Varasem hirm ja jube.dustunne olid enam-vähem lahtunud. Aga ülearu vaprana ma ennast ka ei tundnud.

Seal võivad olla lõksud, mõtlesin ma. Mitte seda sorti rauad, mis olid minu ukse ette peidetud, vaid mõned teistsugused lõksud. Midagi iseäranis kuratlikku.

Aga siis sõitlesin ma ennast seda sorti tobeduse eest. Sest lihtne loogika ütles , et õues ei ole mingeid lõkse. Sest muidu satuksid sinna süütud inimesed - keegi, kes otse üle krundi järve äärde lõikab või lapsed, kes käivad selle kõige ahvatlevama mängupaiga, tühja maja ümber mängimas - ja juhiksid tähelepanu sinna, kus seda põrmugi tarvis ei ole. Kui mingeid lõkse üldse on, siis ainult maja sees. Ja kui mõtlema hakata, ei tundunud isegi see tõenäoline. Sest omas kodus said nad - olgu nad kes tahes - sissetungijaga hakkama ka ilma lõksude abita.

Ma ütlesin endale, et küllap ei olnud see midagi muud kui üks narr eksitus - kogu see minu kujutlus, et Belmonti maja on teoksilolevaga kuidagiviisi seotud. Ja ometi pidin ma minema ja järele vaatama, pidin. teada saama, pidin oma kahtlusega lõpuni minema ja sellest lahti saama, või ma oleksin jäänud igavesti pead murdma, kas kogu loo võti äkki siiski seal ei olnud.

Läksin jäigalt mööda teed, selg küürus, ja olin valmis võimalikuks rünnakuks teadmata suunast. Püüdsin ennast sirgu ajada, aga õlalihased jäid mu püüdlustest hoolimata pingule.

Astusin trepist üles eesukse juurde ja jäin sinna kõheldes ja iseendaga vaieldes seisma. Ja lõpuks otsustasin ausat teed kasutada, kella helistada või koputada. Otsisin pimeduses käsikaudu kella ja lõpuks leidsingi. Kellanupp oli lõtv ja lõi mu sõrmede all võnkuma ning ma teadsin, et see ei tööta,

aga ma vajutasin sellegipoolest. Maja, seest ei kostnud mingit helinat. Vajutasin veel kord ja hoidsin sõrme nupul, aga helinat ei kostnud ikka. Ma koputasin ja koputus kajas valjult öövaikuses.

Ootasin, aga midagi ei juhtunud. Korraks mõtlesin, et kuulsin samme, aga hääl ei kordunud ning ma teadsin, et see ei saanud olla muud kui minu ettekujutus.

Tulin uuesti trepist alla ja tegin ringi ümber maja. Kunagi istutatud taimed, mille eest keegi enam ammu ei hoolitsenud, olid kasvanud paksudeks, tihedateks hekkideks. Langenud lehed sahisesid jalge all ning õhus oli isevärki, peaaegu kirbet sügiskülma.

Viiendal aknal, mida ma katsusin, oli luuk lahti. Ja aken polnud riivis.

See läks lihtsalt, mõtlesin ma - liigagi lihtsalt. Kui ma lõksu otsisin, siis siin ta olla võiski.

Tõstsin akna üles ja ootasin, aga midagi ei juhtunud. Ei kostnud ühtki häält peale kaldale vajuvate lainete sahina ja tuule rabina kuivades lehtedes, mis ikka veel puude küljes rippusid. Pistsin käe mantlitaskusse, püstol oli alles ning alles oli ka taskulamp, mille ma Joy autolaekast olin võtnud.

Ootasin veel veidi ja kogusin julgust. Siis upitasin ennast lahtisest aknast sisse.

Astusin ruttu kõrvale ja surusin selja vastu seina, et ma aknaava taustal selgelt silma ei paistaks. Seisin seal veidi aega sirgelt vastu seina ning katsusin hinge kinni pidada, et oleks kuulda iga väiksemgi heli.

Mitte midagi ei juhtunud. Mitte midagi ei liikunud. Ja mingit heli ei kostnud.

Võtsin taskust lambi, panin selle põlema ja libistasin valgusvihu üle toa. Toas oli tolmukatetega mööbel, olid maalid seinal, kaminasimsil seisis mingisugune trofee.

Kustutasin lambi ära ja nihkusin kiiresti seina äärt pidi edasi, sest äkki oli keegi või midagi kaetud mööbli vahel peidus ja otsustas mind rünnata.

Keegi ei rünnanud mind.

Ootasin veel veidi.

Tuba jäi ikka ainult toaks.

Kõndisin pehmelt läbi toa ja astusin halli. Leidsin köögi, söögitoa ja kabineti, kus tühjad raamaturiiulid irvitava hambutu vanamehe kombel mulle vastu haigutasid.

Ma ei leidnud mitte kui midagi.

Põrandat kattis paks tolmukord ning ma jätsin sellele jäljed. Kogu mööbeloli kaetud. Selles majas oli kergelt kopitanud lehk. Tekkis mahajäetuse tunne, inimesed oleksid nagu siit seletamatul põhjusel minema kõndinud, et mitte kunagi enam tagasi tulla.

Siiatulek oli narrus, ütlesin ma endale. Siin polnud midagi. Ma olin lihtsalt lasknud kujutlusvõimel enda üle võimust võtta.

Aga ma mõtlesin, et kui ma juba kord siin olen, siis peaksin põhjaliku töö tegema. Olgu see pealegi rumalus, kuid on mõttetu

lahkuda enne, kui olen näinud ülejäänud maja, ülemist korrust ja keldrit.

Pöördusin oma jälgi mööda halli tagasi ja hakkasin läikiva käsipuu ja postidega keerdtrepist üles minema.

Olin jõudnud kolmandale astmele, kui mind peatas hääl: «Mister Graves,» ütles see.

Hääl oli mahe ja koolitatud ning toon oli tavaline. Pöördumine oli viisakas, kuigi pisut küsiva varjundiga. Mu juuksed tõusid jalamaid püsti, nii et peanahk hakkas kihelema.

Pöördusin järsult ringi ja kahmasin püstoli järele, mis mu taskut venitas.

Püstol oli juba poolenisti väljas, kui see hääl jälle rääkima hakkas.

«Mina olen Atwood,» ütles hääl. «Ma palun vabandust, et uksekell on rikkis.»

«Ma koputasin ka,» laususin ma.

«Ma ei kuulnud teie koputust. Ma tegin all tööd.»
Nüüd ma nägin teda - tumedat kuju hallis. Libistasin püstoli tagasi taskusse.
«Me võiksime alla minna ja meeldivalt vestelda,» ütles Atwood. «Vaevalt et see siin on õige paik pikema jutuajamise jaoks.»
«Kuidas soovite,» vastasin ma talle.

Tulin trepist alla ja Atwood läks ees läbi halli keldriukse juurde. Trepikäigust hoovas valgust ja nüüd ma nägin teda. Ta oli väga tavalise välimusega mees, selline rahulik, meeldiv ärimehetüüp.

«Mulle meeldib siin all,» laupus. Atwood kergelt ja muretult trepist alla minnes. «Endine omanik seadis sisse puhketoa, mis on minu meelest märksa elamiskõlblikum kui ükski teine majaosa. Arvatavasti tuleb see sellest, et ülejäänud maja on vana, aga alumine tuba on kaunis hiljuti välja ehitatud.»

Jõudsime trepist alla, pöörasime ümber nurga ja olimegi puhketoas.

See oli suur, läbi terve keldri; kummaski otsas oli kamin ning punasel kivipõrandal seisid siin-seal laiali mõned mööbliesemed: ühe seina ääres oli pabereid täis laud; laua vastas välisseinas paistis auk - ümmargune seina puuritud auk, umbes nii suur, et keeglikuul sealt läbi mahtus - ning sellest uhkas külma tuult, mis vastu mu pahkluid puhus. Ja veel oli õhus vaevumärgatavat näovee hõngu.

Silmanurgast nägin ma, et Atwood jälgib mind ning püüdsin näole manada - mitte tardunud maski, vaid seda sorti ilmet, mis mul minu enda ettekujutust mööda harilikult oli. Ja ilmselt see läks mul korda, sest Atwoodi näol polnud naeratust, mis seal olla

oleks võinud, kui ta mind üllatuse või ehmatuse ilmutamiselt oleks tabanud.

«Teil on õigus,» ütlesin ma talle. «See on väga elamiskõlblik.» Ma laususin seda lihtsalt jutujätkuks. Sest tuba ei olnud elamiskõlblik, igatahes mitte inimlikust seisukohast. Siinne tolmukord oli peaaegu niisama paks kui ülemisel korrusel, kogu põrand oli täis kõikvõimalikku väiksemat koli ning seda oli ka nurkadesse kuhjatud.
«Palun võtke tool,» ütles Atwood. Ta viipas ühe paksu polstriga tooli poole, mis seisis poolviltu laua juures.

Kõndisin üle põranda tooli poole ja põrand krabises mu jalge all. Maha vaadates märkasin, et olin sammunud üle suure, peaaegu läbipaistva plastikaaditüki, mis oli põrandal kägaras.

«See jäi endisest omanikust,» ütles Atwood hooletult. «Ma pean kunagi kätte võtma ja selle maja puhtaks tegema.»
Istusin toolile.
«Teie mantel,» ütles Atwood.
«Ma jätan selle vist selga. Tundub, et siin on tuuletõmbus.»
Jälgisin tema nägu, aga selle ilme ei muutunud. .
«Te olete taiplik,» ütles Atwood, aga tema hääl polnud ähvardav. «Võib-olla natuke liiga taiplik.»

Ma ei öelnud midagi ja ta jätkas: «Kuigi tegelikult olen ma rõõmus, et te siia tulite. Teiesugust peene taibuga meest ei kohta just iga päev.»
Heitsin nalja: «Kas see tähendab, et te kavatsete mulle oma organisatsioonis tööd pakkuda?»
«See mõte,» ütles Atwood vaikselt, «on mul peast läbi käinud.»
Raputasin pead. «Ma kahtlen, kas te mind vajate. Te olete linna ostmisega juba kaunis kaugele jõudnud.»
«Linna!» hüüatas Atwood haavunult.
Noogutasin.
Ta tõmbas tooli laua alt välja ja istus ettevaatlikult.
«Nagu näha, te ei mõista,» ütles ta mulle. «Mul tuleb teid parandada. »
«Palun, olge nii lahke,» vastasin ma talle. «Just selleks ma siin olengi.»

Atwood nõjatus innukalt ettepoole.
«Mitte linna,» ütles ta vaikse ja pingul häälega. «Teil ei maksa mind alahinnata. Kaugelt rohkem kui ühe linna, mister Graves. Hoopis rohkem kui ühe linna. Ma usun, et seda võib julgesti välja öelda, sest nüüd ei saa keegi mind enam peatada. Ma ostan maakera ära!»

XVII

Mõned mõtted on nii koletuslikud, nii loomuvastased ja nii pöörased, et nendega harjumine võtab mõistusel natuke aega.
Ja üks nendest mõtetest on see, et keegi võiks üldse kaaluda maakera ostmist. Vallutada - seda kindlasti, kuna see on vana, tore ja traditsiooniline idee, millesse on uskunud paljud inimesed. Hävitada - ka see on arusaadav, sest on olnud hullumeelseid, kes on kasutanud säärase hävitamise ähvardust kui mitte oma poliitika põhitoena, siis vähemalt abivahendina.
Aga ostmine oli mõeldamatu.
Kõigepealt oli see võimatu, sest kellelgi polnud - niipalju raha.
Ja kui oligi, siis oleks see ikkagi hullumeelsus - sest mida sellega peale hakata, kui see .on kord juba ära ostetud? Ja kolmandaks oli see eetikavastane ja rikkus traditsioone, sest üks õige ärimees ei kõrvalda ju oma konkurente viimase kui üheni. Ta võib nad alla neelata või neid kontrollida, aga ta ei kõrvalda neid täielikult.
Atwood kükitas oma tooli serval nagu erutatud haugas ning ilmselt nägi ta minu vaikimises hukkamõistu. .
«Kõik on õige,» ütles ta. «Asi on täiesti seaduslik.»
«Küllap vist,» ütlesin ma. Kuigi ma teadsin, et midagi oli viltu. Kui ma vaid oleksin osanud õigeid sõnu leida, küll ma oleksin talle öelnud, mis seal viltu on.
«Me tegutseme,» ütles Atwood, «inimliku struktuuri raames. Me tegutseme teie seaduste ja määruste piires ja peame neist kinni. Mitte ainult seadustest ja määrustest, me peame kinni isegi teie tavadest. Me pole rikkunud neist ainsatki. Ja ma ütlen teile, mu sõber, et see polegi niisama lihtne. See on haruldane asi, et saab tegutseda tavasid rikkumata.»
Katsusin endast mõned sõnad välja pressida, aga nad kurisesid kurgus ja surid suus. Ega sellest polnudki lugu. Ma ei olnud enam kindel, mida ma üldse öelda olin kavatsenud.
«Meie raha ja meie väärtpaberitega on kõik korras,» ütles Atwood.
«Peale ühe asja,» kostsin ma. «Teil on liiga palju raha, ülemäära liiga palju.»
Aga mind ei häirinud üldsegi mõte sellest rahast. Mind häiris muu. Midagi hoopis tähtsamat, kui see, et raha on liiga palju.
Need olid sõnad, mida ta kasutas ja viis, kuidas ta neid kasutas. Viis, kuidas ta ütles «meie», mõeldes iseennast ja teab veel keda, kes temaga liidus olid; viis, kuidas ta kasutas sõna «teie», mõeldes kogu maailma, tema enda grupp välja arvatud. Ja see, kuidas ta rõhutas fakti, et ta on tegutsenud inimliku struktuuri piires.

Mu aju oleks justkui kaheks lõhenenud. Selle üks pool oleks otsekui õudusest karjunud ja teine arukust anunud. Sest see mõte oli isegi ainult kaalumiseks liiga koletuslik.
Nüüd ta vaatas mind muiates ja mul kargas äkitselt hing täis: Minu ühe ajupoole karjumine mattis arukuse enda alla ja ma tõusin püstolit taskust välja tõmmates püsti.
Sel hetkeloleksin ma ta maha lasknud. Ilma halastuseta, pikalt mõtlemata. Ma oleksin tulistanud

sooviga tappa. Nagu lömastaksin mao, nagu lööksin kärbse maha, ei midagi enamat.
Aga mul ei tulnud võimalust tulistada.
Sest Atwood lagunes laiali.
Ma ei tea, kuidas seda öelda. Seda pole üldse võimalik öelda. Sellist' asja polnud ükski inimene enne näinud. Üheski inimkeeles pole sõnu selle väljendamiseks, mida Atwood tegi.

Ta ei hääbunud ega löönud võbisema. Ta ei sulanud äkitselt ära. Ükskõik, kuidas tema tegevust ka nimetada, ta tegi seda ühekorraga.
Ühel silmapilgul istus ta toas. Ja järgmisel silmapilgul oli ta läinud. Ma ei näinud teda minemas.

Kostis nõrk kõlksatus, otsekui oleks keegi mõne kerge metalleseme maha pillanud, ning põrandal hüples rida pigimusti keeglikuule, mida seal enne ei olnud.

Tõenäoliselt tegutses mu aju peadpööritava kiirusega, aga ma ei olnud sellest teadlik. Tundus, et ma tegin kõike vaistlikult, sellest isegi mõtlemata, andmata endale aru põhjuse ja tagajärje; fakti, oletuse ja aimuse vastastikusest mõjust, mis arvatavasti mu ajust läbi sähvatasid ja mind tegutsema kannustasid.
Pillasin püstoli käest, ja kummardusin põrandalt seda plastikaaditükki krahmama. Ning juba seda krahmates ja lahti raputades hakkasin ma välisseina poole liikuma, võttes suuna augule, millest puhus külma tuult.

Keeglikuulid tulid augu poole veeredes otse minu suunas. ja ma olin valmis neid vastu võtma - neid ootas püünis, augu ette seatud plastikaat.

Esimene kuul jõudis auguni ja surus plastikaadi selle sisse ning teine tuli otse esimese kannul - ja kolmas ja neljas ja viies.

Krabasin plastikaadi otsad kähku kokku ja tõmbasin selle august välja ning seal sees kõlksusid erutatult üksteise vastu põrkavad keeglikuulid.

Siin keldritoas veeres neid veelgi - need, kes olid tagasi kohkunud ja püünisest pääsenud ning veeresid püüd peidupaika otsides meeleheitlikult ringi.

Tõstsin plastikaadi üles ja raputasin seda, et kinnipüütud kuulid korralikult põhja vajuks. Keerasin ülemised otsad tihedalt kokku, et see neid kinni peaks ja heitsin nii tekkinud koti selga.

Ja kõikjal ümberringi käis sosin ja sahin - teised kuulid otsisid varjulisi nurki.

«Egas midagi,» röögatasin ma neile. «Tagasi oma auku! Tagasi sinna, kust te tulite!»

Aga keegi ei vastanud. Nüüd olid kõik juba peitu pugenud. Pugenud varjude vahele ja koli keskele ning jälgisid mind sealt. Võib-olla nad ei näinud mind. Tõenäoliselt oli see pigem tajumise moodi. Kuid ükskõik, kuidas nad seda tegid, nad jälgisid mind. Astusin ühe sammu ja midagi jäi jala alla. Ma lausa hüppasin
ehmatusest.
See oli ainult mu püstol, mis lebas põrandal, kuhu ma selle plastikaati krahmates olin pillanud.

Seisin ja vaatasin püstolit ning tundsin endas kerkivat vappumist ja värinat, mis tahtis vägisi välja pääseda, kuid ei saanud, sest mu keha oli värisemiseks liiga pingul ja pinevil. Mu hambad püüdsid plagisema hakata, aga ei saanud, sest mu lõualuud olid sellise fanaatilise meeleheitega kokku surutud, et lihased tuikasid.

Mind jälgiti kõikjalt, august puhus külm tuul ja seljal rippuvast kotist kostis pallide erutatud, mitte kuigi vihast kõlksumist. Ja see tühjus - selle keldri tühjus, kus oli viibinud kaks inimest, aga nüüd oli alles jäänud üksainus. Ja mis veelgi koledam, see hullumeelse maailmaruumi õudne tühjus, oma tähenduse kaotanud maakera kultuur, mis seda ise veel teadmata oli kadunud ning kobas abitult pimesi ringi.

Kõige üle ja kohal hõljus see lõhn - see hais, mida ma täna hommikul olin tundnud - nende olendite lõhn, ükskõik kes nad ka olid, kust nad tulid, mida taotlesid. Aga igatahes Maaga polnud neil midagi ühist, neis polnud kübetki meie vanast tuttavast planeedist - midagi sellist polnud

inimsugu kunagi varem tundnud.
Ma ei tahtnud tunnistada, mida teadsin - et ma seisin siin vastamisi eluvormiga kusagilt mujalt, väljastpoolt seda planeeti, kus ma hetkel asusin. Kuid ühtegi teist seletust polnud.
Libistasin koti õlalt ja kummardusin püstolit üles õngitsema ning kui ma käe välja sirutasin, nägin, et veidi kaugemal lebab veel midagi.
Mu sõrmed lasksid püstolist lahti, viskusid ettepoole ja korjasid üles tolle teise eseme ning kui nad selle ümber sulgusid, nägin ma, et see oli nukk. Mulle meenus vaikne metalne kõlksatus Atwoodi kadumisel ning ma teadsin, mis nukk see on, isegi sellele pilku heitmata.
Mul oli õigus. See nukk oli Atwood. Tema näojooned, kõik, mis teda iseloomustas ja oli talle omane. Just nagu oleks keegi võtnud elusa Atwoodi ja vähendanud teda võib-olla sajandikuni esialgsest suurusest, kandes sealjuures hoolt, et ainuski aatom selles olendis, .mis oli Atwood, ei saaks muudetud või moonutatud.

Pistsin nuku taskusse ja haarasin püstoli pihku. Siis ajasin ennast sirgu, viskasin koti õlale ja läksin läbi keldri trepi juurde.
Ma tahtsin jooksu pista. Mul kulus jalgade paigalhoidmiseks viimne kui tahtejõuraas, mis minus olemas oli. Aga ma sundisin end käima. Nagu oleks mul ükskama, nagu ei olekski ma hirmul, nagu poleks terves selles issanda ilmas või universumis midagi, mis inimest hirmutada. võiks, mis teda jooksma panna saaks.
Sest ma pidin neile näitama!
Seletamatult, pikalt mõtlemata, peaaegu vaistlikult teadsin ma, et ma pidin neile näitama, pidin sel silmapilgul esindama kogu ülejäänud inimkonda, pidin ilmutama seda julgust, otsustavust ja loomuomast kangekaelsust, mis inimsool olemas oli.
Ma ei tea, kuidas see mul korda läks, aga ma tegin seda. Kõndisin kiirustamata üle põranda ja läksin trepist üles, tundes, kuidas nad mind seljatagant nagu pistodadega puurisid. Jõudsin trepist üles ja vältides hoolikalt ukse paugutamist, sulgesin selle enda taga.
Seejärel, lahti jälgivatest silmadest, lahti vajadusest näidelda, komberdasin ma halli ukseni, sain välisukse kuidagimoodi lahti ja tundsin, kuidas järvelt uhkav karge ööõhk mu sõõrmed ja aju keldritoa lehast puhastas.
Leidsin ühe puu ja nõjatusin nõrga ja hingetuna vastu seda, otsekui oleksin võidujooksu lõpetanud, ning öökisin, tundes kogu ihu ja hingega iiveldust. Vappusin, kõõksusin ja oksendasin ning kurku ja suud kõrvetav sapimaitse oli peaaegu meeldiv - selles oli mingit ürgset ja alasti inimlikkust.
Seisin edasi, laup vastu krobedat puutüve, ning see krobelisus lohutas, oli veel üks kokkupuude maailmaga, mida ma tundsin. Kuulsin lainete kohinat vastu kallast, juba elutute, kuid ikka veel puu otsas rippuvate lehtede surmatantsu ja kusagilt kaugelt kostvat summutatud haukumist.
Lõpuks tõmbusin puust eemale ning pühkisin varrukaga suu ja lõua puhtaks. Sest nüüd oli aeg tegutsema hakata. Nüüd oli mul midagi oma sõnade kinnituseks - kotitäis olendeid, kes tõendavad mu juttu - ja nii või teisiti, see lugu pidi saama räägitud.
Upitasin koti uuesti õlale ja sealjuures jõudis jälle mu ninna nõrk võõras lõhn.
Mu jalad olid nõrgad, sisikond tuikas ja muloli külm. Ütlesin endale, et kõige rohkem kuluks mulle praegu ära üks klõmakas viskit.
Sissesõiduteel paistis auto tume ja ähmane kogu ja ma ei läinud selle poole kuigi kindla tundega. Minu seljataga kõrgus maja, kuuvalgus murdus endiselt kõrgel katusealuses aknas hõbedasteks kildudeks.

Mulle tuli pähe imelik mõte: olin akna lahti jätnud, äkki oleksin pidanud tagasi minema ja selle kinni panema, sest muidu võib tuul nendesse valgetes katetes mööbliga tubadesse lehti kanda, vihm võib vaiba märjaks sadada ja kui algavad lumesajud, kuhjuvad tuppa väikesed valged hanged.

Naersin karedalt enese üle, et mulle midagi säärast võib pähe tulla, kui siit Metsa tee majast pääsemisel ja võimalikult kaugele pagemisel on arvel iga minut.

Jõudsin auto juurde ja tõmbasin roolipoolse ukse lahti. Kõrvalistmel liigutas keegi ja ütles mulle: «Mul on rõõm näha, et te jõudsite tagasi. Hakkasin juba muretsema.»

Tardusin õudusest, uskumata oma silmi. Sest see, kes istmel istus, see, kes mind kõnetas, oli toosama rõõmus, hatune koer, keda ma selsamal õhtuloma maja ees kõnniteel teistkordselt olin näinud.

XVIII

«Ma näen,» ütles koer, «et te olete ühe kätte saanud. Hoidke teda kõvasti. Ma võin tunnistada, et nad on libedad tüübid.»

Ja seda ütles ta mulle siis, kui ma veel hädavaevu oma terve mõistuse veerekese külge klammerdusin.

Arvatavasti ma lihtsalt seisin seal. Midagi muud ei jäänud üle. Kui sa küllalt tihti vastu pead saad, siis muutud ivakese uimaseks.

«Noh,» lausus koer etteheitvalt, «paistab, et teil oleks nüüd aeg küsida, kes kurat ma niisugune olen.»

«Olgu,» kraaksatasin ma. «Kes kurat te niisugune õige olete?»

«Ahaa!» ütles koer rõõmsalt. «See küsimus teeb mulle rõõmu. Sest ma võin teile ausalt öelda, et ma olen nende olevuste konkurent, kes teil seal kotis on - kindlasti on konkurent õige termin.»

«See ütleb mulle muidugi palju,» vastasin ma. «Kuulge, härra, kes te ka olete, hakake parem selgitama.» .

«Kuidas?» ütles koer minu rumaluse .üle imestades. «Minu meelest peaks täiesti selge olema, kes ma täpselt olen. Nende keeglikuulide konkurendina tuleks mind automaatselt teie sõbraks lugeda.»

Selleks ajaks olin ma juba: piisavalt toibunud, et autosse ronida. Millegipärast tundus, et ma ei hooli enam eriti, mis juhtub. Mu peast käis läbi mõte, et äkki on koer ka üks keeglikuulide kamp, mis on sedakorda koera, mitte inimese kuju võtnud, aga sellisel juhul olin ma temaga võitlemiseks valmis. Ma olin vähemasti mingil määral hirmust üle saanud ja hakkasin vihaseks minema. Mis pagana maailrm see küll on, ütlesin ma endale, kus

inimene võib laiali laguneda ja pigimustade kuulide pundiks muutuda ning autos ootab mingi koer, kes kukub vestlema niipea, kui sa välja ilmud.

Küllap ma seda tol ajal ikka päriselt ei uskunudki. Aga koer istus autos ja rääkis minuga ning mis muud mul siis üle jäi kui mänguga kaasa minna - ma pean silmas seda haneks püüdmist.

«Miks te kotti minu kätte ei anna?» küsis koer. «Kinnitan. teile, et ma klammerdun selle külge ülima tähelepanuga ja raudse haardega. Ma võtan selle endale südameasjaks, et nad minema ei pääse. »

Eks ma siis ulatasingi koti temale, ta sirutas käpa välja ja, taevas olgu tunnistajaks, see käpp haaras kotist kinni nii osavalt, nagu oleksid sellele sõrmed kasvanud.

Võtsin püstoli taskust välja ja panin sülle.

«Mis riist see on?» küsis koer, kellel midagi kahe silma vahele ei jäänud.

«See on relv, mida nimetatakse püstoliks,» seletasin ma talle. «ja sellega võin ma teisse ühe augu lasta. üksainus vale liigutus, sõber, ja ma teengi seda.»

«Ma teen, mis ma vähegi suudan,» vastas koer täiesti asjalikult, «et igasugustest valedest liigutustest hoiduda. Võin teile kinnitada, et praegustes sündmustes olen ma tervenisti teie poolt.»

«Väga tore,» ütlesin ma. «Jätkake samas vaimus!»

Käivitasin auto, keerasin selle 'ringi ja sõitsin teed mööda

«Mul on hea meel, et te nõustusite seda kotti minule ulatama,» lausus koer. «Mul on nende olevuste kohtlemises mõningaid kogemusi. »

«Äkki te oskaksite siis soovitada, kuhu me minema peaksime?» küsisin ma.

«Oh,» ütles koer, «nendest vabanemiseks on mitmesuguseid mooduseid. Ma söandaksin soovitada, härra, et me valiksime meetodi, mis on piisavalt lõplik ja vahest ka veidikese valus.»

«Ma ei mõelnud nendest vabanemist,» vastasin ma. «Nägin kurja vaeva, et neid üldse siia kotti saada.»

«Pahasti küll,» kahetses koer. «Uskuge mind', nende olevuste ellujätmine on suur rumalus.»

«Te nimetate neid kogu aeg nendeks olevusteks,» märkisin ma, «ometi te ütlete, et tunnete neid. Kas neil nime ei ole?»

«Nime?»

«Jah. Nimetust. Kirjeldavat terminit. Te ju peate neid kuidagi nimetama. »

«Saan aru,» ütles koer. «Ma igakord kohe ei taipa. Mul läheb natuke aega.»

76

«Ja enne kui see mul meelest läheb, kuidas te üldse minuga rääkida saate? Sellist asja nagu kõnelev koer pole olemas.»

«Koer?»

«Jah, see, kes te olete. Te näete välja täpipealt nagu koer.»

«Kui kummaline!» hüüdis koer vaimustunult. «Vaat kes ma siis olen! Jah, ma kohtasin olendeid, kes olid üldjoontes minu moodi, aga nad erinesid minust nii väga ja neid oli palju erinevaid liike. Kõigepealt ma proovisingi nendega ühendusse astuda, aga.. .»

«Kas te tahate öelda, et te oletegi niisugune? Te ei ole millestki muust moodustatud nagu meie sõbrad siin kotis?»

«Ma olen see, kes ma olen,» teatas koer uhkelt. «Teistsugune ma olla ei tahaks, isegi kui ma seda suudaksin.»

«Aga te ei vastanud, kuidas te saate minuga rääkida.»

«Mu sõber, kui teil pole midagi selle vastu, siis ei maksa parem sellesse laskuda. Seletamine läheks nii pikale ja meil on vähe aega. Vaadake, tegelikult ma ei räägi teiega. Ma suhtlen, aga. . .»

«Telepaatia?» küsisin' m.a.

«Öelge veel kord - ja aeglaselt.»,

Ma rääkisin talle, mis asi on telepaatia või milleks teda peetakse. Arvata võib, et see kukkus mul üldiselt haledalt välja, sest ma tean sellest vägä .vähe.

«Laias laastus jah,» ütles koer. «Kuigi mitte täpselt.»

Jätsin asja sinnapaika. Oli teisi, palju tähtsamaid küsimusi.

«Te hulkusite minu maja ümber,» ütlesin ma. «Eile ma nägin teid.»

«Aga muidugi,» ütles koer. «Te olete - laske ma katsun seda õigesti väljendada - te olete asja kese.»

«Kese,» kordasin ma jahmunult. Ma olin kogu aeg arvanud, et sattusin sellesse loosse kogemata. Mõned kohe on säärased. Kui välk tuhande aakrises metsas ühteainsasse puusse lööb, seisavad nemad just selle all.

«Nemad teadsid,» ütles koer, «ja mina muidugi teadsin ka. Kas te tahate öelda, et teil endal polnud aimugi?»

«Te, sõber, ütlesite suure tõe.»

Olime jõudnud Metsa teelt välja ja sõitsime linna poole viival maanteel.

«Te ei vastanud mulle,» ütlesin ma, «kui ma küsisin, mis olevused need on. Mis nimega te neid nimetate? Kui mõtlema hakata, te olete mitmele küsimusele vastuse võlgu.»

«Te ei lasknud mul öelda,» vastas koer. «Te küsite liiga kiiresti. Ja teil on veider mõtleja. See käib muudkui ringi ja ringi.»

Temapoolne aken oli mitme tolli võrra lahti ja sealt puhus sisse tugev tuul. See puhus tema vurrud tagurpidi, tihedasti vastu lõugu. Need olid rasked ja inetud lõuad ning ta hoidis neid koos.

77

Ta ei Iiigutanud neid nagu rääkides ,- ma mõtlen, nagu räägiks ta suud liigutades.

«Kas te tunnete minu mõtlejat?» küsisin ma talt nõrga häälega. .

«Kuidas muidu ma teiega vestelda saaksin?» vastas koer. «Seal valitseb suur korralagedus ja suur kiirus. Teie mõtleja ei püsi paigal. »

Mõtlesin kuuldu üle järele ja otsustasin, et tal oli võib-olla õigus. Aga mulle ei meeldinud tema sõnade varjatud mõte. Tahtmatult tekkis tunne, et ta võib teada kõike, mida ma tean või mõtlen, olgugi, et jumal näeb, sedamoodi ta küll ei käitunud.

«Tulles tagasi teie küsimuse juurde, mis olevused need on,» ütles koer, «siis meil on nende jaoks tõesti üks nimi, aga seda pole mul kuidagi võimalik teile arusaadavasse keelde tõlkida. Muu hulgas, ning eriti praeguses kontekstis, kus nad meile huvi pakuvad, on nad maaklerid. Kuigi te peate mõistma, et see termin on väga ligikaudne ja sisaldab mitmeid erijooni, mille väljendamisega ma toime ei tule.»

«Kas te tahate öelda, et nad müüvad maju?»

«Oh ei,» ütles koer, «neil ei tule pähegi tegelda millegi nii tühisega nagu üksikehitis.»

«Siis ehk planeete?»

«Nojah,» vastas koer, «aga see peab olema üks väga eriline planeet, eriti väärtuslik. Harilikult ei võta nad ette midagi vähemat kui päikesesüsteem. Ja see peab olema hea või muidu nad ei puutu seda näpuotsagagi.»

«Nii, teeme nüüd ühe asja selgeks,» ütlesin ma. «Te ütlesite, et nad kauplevad päikesesüsteemidega.»

«Teie arusaamine ei jäta midagi soovida,» ütles koer. «Aga see on siiski ainult, pelk fakt. Olukorra täielik mõistmine kipub minema natuke keerulisemaks.»

«Aga kelle jaoks nad päikesesüsteeme ostavad?»

«Nüüd hakkamegi raskema osani jõudma,» ütles koer. «ükskõik, mida ma teile ka räägiksin, te lähtuksite omaenda majandussü'steemist, aga teie majandussüsteem - palun vabandust, kui ma teie tundeid haavan - on kõige pentsikum, mida ma kunagi näinud olen.»

«Ma juhtumisi tean,» laususin ma talle, «et nad ostavad seda planeeti üles.»

«Nojah,» ütles koer, «ja nad tegutsevad alatult nagu ikka.»

Ma ei vastanud, sest mulle turgatas pähe, kui naeruväärne see on, et ma vestlen täpipealt tohutu suure koera sarnase olendiga teist liiki tulnukatest, kes Maad üles ostsid ning tegid seda minu tulnukast sõbra arvates oma tavalisel alatul moel.

«Vaadake,» jätkas koer, «nad võivad olla mis tahes. Nad ei ole kunagi nemad ise. Kogu nende tööstiil rajaneb pettusel.»

78

«Te ütles ite, et nad on teie konkurendid. Ilmselt te olete ise ka maakler.»

«Jah olen, tänan teid,» ütles koer väga meelitatult, «ja kõige kõrgemat klassi.»

«Ja kui neil keeglikuulidel või mis nad on, Maad ära osta ei õnnestu, küllap te siis ostaksite selle ise ära.»

«Ei, mitte mingil juhul,» protesteeris koer. «See poleks eetiline. Saage aru, just sellepärast see asi mind huvitabki. Käesolev operatsioon oleks tervele galaktilisele kinnisvaraga kauplemisele äärmiselt suureks häbiplekiks ja seda ei või lasta sündida. Maakleritöö on vana ja auväärne amet ning peab säilitama oma põlise puhtuse.»

«Noh, see on tore,» ütlesin ma. «Mul on rõõm seda kuulda. Mida te kavatsete teha?»

«Ma tõesti ei tea. Sest te töötate minu vastu. Teist pole mingit abi.»

«Mina?»

«Ei, mitte teie. Mitte teie üksi. Ma pean silmas teid kõiki. Neid teie tobedaid reegleid.» .

«Aga miks nad seda tahavad? Kui nad Maa kord juba kätte on saanud, mida nad sellega teevad?»

«Ma. näen, et te ei mõista, mis teil täpselt olemas on,» ütles koer. «Pean teile teada andma, et selliseid planeete nagu see, mida teie Maaks nimetate, on vähe. Vaadake, see on ehtne mullatüüpi planeet ja neid tuleb harva ette. See on paik, kus saab puhata valutavaid konte ja lohutada valutavaid silmi harvaesineva õrna iluga. Mõnedes süsteemides on ehitatud orbitaalkonstruktsioonid, kus püütakse matkida siin looduslikult esinevaid tingimusi. Aga kunstlik pole kunagi päriselt see, mis tegelik ning just sellepärast on teie planeedil nii suur väärtus mänguväljaku ja kuurordina.»

«Te ju taipate,» lisas ta vabandavalt, «et ma lihtsustan asja ning kasutan üldiseid ja ligikaudseid mõisteid, mis sobivad teie keele ja arusaamadega. Asi pole päriselt nii, nagu ma teile rääkisin. Nii mitmegi kandi pealt on see hoopis teistmoodi. Aga mingi üldise ettekujutuse te saate ja rohkem pole minu võimuses.»

«Kas te tahate öelda,» küsisin ma, «et kui need olevused maakera endale saavad, hakkavad nadseda mingisuguse galaktilise kuurordina pidama?»

«Oh ei,» kostis koer, «see käiks neil kaugelt üle võimete. Aga nad müüvad selle edasi neile, kes seda teevad. Ja nad saavad Maa eest head hinda. Kosmoses on ehitatud palju lõbustuspaleesid ja terve hulk järeletehtud Maa-tüüpi planeete, kuhu saab teha väljasõite või kus võib puhkust veeta. Aga ega ikka miski ehtsat

mullatüüpi planeeti ei asenda. Võin teile kinnitada, et nad saavad selle eest, mida nad iganes küsivad.»

«Ja mis hinda nad küsivad?» .

«Raisu. Lõhna. Lehka,» ütles koer. «Ma ei leia õiget sõna:»

«Parfüümi?»

«Just see ta on - parfüüm. Nautimiseks mõeldud lõhn. Nende jaoks on lõhn iluasi. Loomulikus olekus on see nende suurim, võib-olla ainus aare. Sest loomulikus olekus ei ole nad niisugused nagu teie ja mina. . .»

«Ma olen neid näinud,» laususin ma talle, «kujul, mis on usutavasti nende loomulik olek. Nii nagu nad seal kotis on.»

«Ah soo, siis te vast mõistate,» ütles koer. «Nad on nagu eimillegi tombud.»

Ta raputas vihaselt kotti, mida ta käes hoidis ja keeglikuulid põrkusid vastamisi.

«Nad on eimillegi tombud,» teatas ta, «nad ligunevad siin oma parfüümis ja see on nende jaoks õnne tipp, kui säärased olevused on üldse võimelised õnne tundma.»

Istusin ja mõtlesin sellest ning see oli pöörane. Silmapilguks kahtlesin, kas koer mind äkki ninapidi ei vea, aga siis mõistsin, et ei vea. Sest kui see oleks ainult üks vemp, peaks ta ise tingimata selle nalja juurde kuuluma. Sest ta oli omal kombel niisama groteskne ja kohatu nagu need kotti püütud olevused.

«Mul on teist kahju,» ütles koer mitte just eriti kurvalt, «aga te olete ise süüdi. Kõik need tobedad .reeglid . . .»

«Seda te juba korra ütlesite,» laususin ma talle. «Mida te silmas peate - kõik need tobedad reeglid?»

«Noh, eks ikka neid, mille järgi asjad inimestele kuuluvad.»
«Te mõtlete meie omandiseadusi?»
«Minu meelest nii te neid nimetate.»
«Aga te ütles ite, et keeglikuulid müüvad maakera...»
«See on midagi muud,» vastas koer. «Ma pidin seda teie kombel väljendama, sest kuidagi teistmoodi pole võimalik seda öelda. Aga ma võin teile suurepäraselt kinnitada, et see on hoopis teine asi.»

Ja küllap ongi, ütlesin ma endale. Väga tõenäoliselt ei jõua kaks erinevat kultuuri kunagi ühesuguse teguviisini. Ajendid on erinevad ja meetodid on erinevad, sest kultuurid kui sellised ei saa kunagi paralleelselt areneda. Nagu isegi keeled - mitte üksnes sõnad, vaid keele mõiste ise - ei saa olla paralleelsed.

«See veoabinõu, mida te kasutate,» ütles koer, «on minus algusest peale huvi äratanud, aga mul pole olnud võimalust sellega tutvuda. Nagu te hästi võite endale ette kujutada, on mul olnud väga palju tegemist, et mitmete teiste asjade kohta andmeid koguda. »

Ta ohkas. «Teil pole aimugi - muidugi ei ole, kuidas teil saakski olla - kui palju on vaja õppida, kui satud ettevalmistamatult teise kultuurikeskkonda.»

Rääkisin talle, mida teadsin sisepõlemismootorist ja ajamist, mis rakendas mootori tekitatud jõudu, aga ma ei osanud kuigi palju seletada. Tegin seda kehvasti, aga paistis, et ta tabas põhimõtte ära. Tema käitumisest mõistsin ma, et ta ei olnud kunagi varem sellist asja kohanud. Aga ma nägin selgesti, et teda rabas pigem sellise masina lauslollus kui teravmeelsus.

«Tänan teid väga teie ladusa selgituse eest,» ütles ta üliviisakalt. «Ma poleks pidanud teile tüli tegema, aga mul on tohutu suur uudishimu. Oleks palju parem ja mõnevõrra kasulikum, kui me oleksime selle asemel arutanud, kuidas nendest olevustest lahti saada.»
Tä raputas plastikaatkotti, et näidata, milliseid olevusi ta silmas pidas.

«Ma tean, mida ma nendega teen,» ütlesin ma talle. «Me viime nad ühe minu sõbra juurde, kelle nimi on Carleton Stirling. Ta on bioloog.»
«Bioloog?» küsis ta.
«See, kes uurib elu,» seletasin ma. «Ta võib need olevused koost lahti võtta ja öelda meile, mis asjad nad on.»
«Kas see on valus?»
«Kujutan ette, et teatud mõttes küll.»
«Siis on hästi,» otsustas koer. «See bioloog - mulle näib, et ma 'olen kuulnud teistest olenditest, kellel on ka midagi selletaolist.»

Aga võttes arvesse, kuidas ta seda ütles , olin ma üsna kindel, et ta mõtles midagi sootuks muud. Kinnitasin endale, et elu võib uurida mitut moodi.

Sõitsime veidi aega vaikides edasi. Me olime linna lähedale jõudnud ja liiklus hakkas tihedaks muutuma. Koer istus jäigalt oma istmel ja ma nägin, et lähenevate tulede pikk rodu oli teda närvi ajanud. Katsudes neid vaadata kellegi pilguga, kes neid esmakordselt näeb, suutsin ma mõista, kui hirmuäratavad võisid tuled tunduda minu kõrval istuvale olendile.
«Kuulame õige raadiot,» ütlesin ma.
Sirutas in käe ja lülitasin raadio sisse.
«Kas mingi sidevahend?» küsis koer. .
Noogutasin. «Kohe peaksid algama õhtused uudised,» seletasin ma.
Uudistesaade oli just algamas. ülevoolavait rõõmsameelne teadustaja lõpetas parajasti ühe oivalise puhastusvahendi reklaami.
Siis ütles uudistereporter: «Tunni aja eest sai Wellington Armsi taga parkimisplatsil toimunud

plahvatuses surma üks mees,

81

keda peetakse Parker Gravesiks; «Evening Heraldi» teadusesakonna toimetajaks. Politsei, arvates oli tema autosse pandud pomm, mis plahvatas, kui Graves autosse istus ja süütevõtit keeras. Politsei püüab nüüd kindlaks tema plahvatuses hukkunu isikut, keda senini Gravesiks peetakse.»

Seejärel läks ta edasi mingi muu jutu juurde.

Istusin silmapilgu jahmunult paigal, siis sirutasin käe ja lülitasin raadio välja.

«Mis on lahti, mu sõber?»

«See mees, kes tapeti, olin mina,» ütlesin ma talle.

«Kui iseäralik,» sõnas koer.

XIX

Ma nägin Stirlingi kolmanda korruse laboratooriumis valgust ja teadsin, et ta töötab. Tagusin vastu maja eesust, kuni vihane majahoidja mööda koridori kohale kompsis. Ta näitas käega, et ma ära läheksin, aga ma tagusin edasi. Lõpuks avas ta ukse ja ma ütlesin, kes ma olen. Vastumeelselt laskis ta mind sisse. Koer lipsas mu kõrvalt majja.

«Koer jätke välja,» käsutas raevunud majahoidja. «Koeri ei tohi kaasa viia.»

«See ei olegi koer,» ütlesin ma.

«Mis see siis on?»

«See on eksemplar,» seletasin ma talle.

Mu vastus peatas ta. küllalt kauaks, nii et me pääsesime temast mööda ja hakkasime trepist üles minema. Kuulsin, kuidas ta meie taga esimese korruse koridoris tagasi kõmpides torises.

Stirling nõjatus laborilauale ja kirjutas midagi märkmikku. Tal oli seljas uskumatult räpane valge kittel.

Kui me sisse astusime, vaatas ta meie poole ja ei teinud teist nägugi. Ta ei teadnud, mis kell on. Oli näha, et ta ei teadnud. Ta ei imestanud, et me sellisel pööraselt varasel ajal välja ilmusime.

«Kas tulid püssi järele?» küsis ta.

«Ma tõin sulle midagi,» ütlesin ma kotti ette sirutädes.

«Sa pead selle koera siit minema viima,» lausus ta. «Koeri ei tohi siia tuua.»

«See ei olegi koer,» seletasin ma talle. «Ma ei tea, kuidas ta ise ennast nimetab või kustkohast ta pärineb, aga ta on tulnukas.»

Stirling pöördus huvitatult ringi. Ta vaatas koera silmi kissitades.

82

«Tulnukas,» lausus ta erilise üllatuseta. «Kas sa mõtled, keegi tähtedeIt?»

«Aga täpselt seda ta mõtlebki,» ütles koer.

Stirling kortsutas laupa. Ta ei öelnud sõnagi. Tema mõtteragin oli peaaegu kuuldav.

«Ükskord pidi see juhtuma,» ütles ta lõpuks otsekui mingit kaalukat arvamust esitades. «Ükski inimene ei osanud muidugi ette näha, kuidas see toimub.»

«Nii et sa siis ei olegi üllatunud,» laususin ma.

«Oh, olen küll. Aga pigem meie külalise välisest vormist kui faktist endast.»

«Rõõm teiega kohtuda,» ütles koer. «Ma saan aru, et te olete bioloog ja see asi on minu meelest väga huvitav.»

«Aga tegelikult,» ütlesin ma Stirlingile, «me tulime hoopis selle koti pärast.»

«Koti? Ah jaa, sul oli ju kott.»

Tõstsin koti üles, et ta paremini näeks. «Need on ka tulnukad,» ütlesin lpa talle.
Asi hakkas neetult naeruväärseks muutuma.
Stirling kergitas minu poole vaadates üht kulmu.
Ma rääkisin talle kiiresti ja kogeledes, mis olevused need olid või kelleks me neid pidasime. Ma ei tea, miks ma tundsin, et asjaga on hirmus kiire, et ma pean selle ühe hingetõmbega välja pahvatama. Ma oleksin nagu arvanud, et aega on napilt ja see peab tehtud saama. Ja võib-olla oli mul õigus.
Nüüd õhetas Stirlingi nägu erutusest ja tema silmad särasid tumedalt.
«See on täpselt seesama,» ütles ta, «millest ma täna hommi kul rääkisin.» ühmatasin küsivaIt, sest ma ei mäletanud.
«Keskkonnaväline olend,» seletas ta. «Olend, kes saab elada kus tahes ja võib olla mis tahes. Eluvorm, millel on sõna otseses mõttes täiuslik kohanemisvõime. Võimeline kohanema ükskõik milliste tingimustega. . .»
«Aga sa ei rääkinud ju sellest,» ütlesin ma, sest mulle tuli nüüd meelde, mida ta oli öelnud.
«Noh, võib-olla ei rääkinud,» möönis ta. «Võib-olla mitte täpselt seda, mis, mul mõttes oli. Aga tulemus on sama.»

Ta pöördus tagasi laua juurde, tõmbas ühe sahtli lahti ja hakkas selles igasuguseid asju kõrvale loopides tuhlama. Lõpuks ta leidis seile, mida oli otsinud - läbipaistva plastlkaatkoti.
«Võtke,» ütles ta, «topime nad siia. Siis saame neid vaadata.»
Ta hoidis kotisuud nii laiali kui sai. Koera abiga keerasin ma improviseeritud koti kummuli ja raputasin keeglikuulid plastikaatkotti ümber. Mõned pudemed ja tükid kukkusid põrandale.

83

Vaevumata ennast pallideks vormima, siuglesid nad kiiresti valamu poole, ronisid selle rauast jalgu mööda üles ja kukkusid uperkuuti kaussi.

Koer hakkas neid taga ajama, aga nad olid tema jaoks liiga kärmed. Ta tuli masendatult tagasi, kõrvad lontis ja saba pooles mastis.
«Nad põgenesid äravoolutoru mööda,» ütles ta meile.
«Olgu peale,» lausus õnnelik ja elevil Stirling, «suurem osa on meil ilusti siin.»

Ta keeras kotisuu kenasti ja kõvasti sõlme ning tõstis koti üles. Ta pistis laua kohale kinnitatud toese konksu sõlmest läbi ja kott jäi õhku rippuma. Plastikaat oli nii läbipaistev, et keeglikuulid ning iga nende joon ja varjund olid vähimagi vaevata näha.
«Kas teie kavatsete nad koost lahti võtta?» päris koer murelikult.
«Aja jooksul,» vastas Stirling. «Kõigepealt ma jälgin ja uurin neid ja panen nende võimed proovile.»
«Kas see on ka ränk proov?» küsis koer murelikult.
«Kuulge, milles on asi?» nõudis Stirling.
«Meie sõbrad ei meeldi talle,» ütlesin ma. «Nad sekkuvad tema asjadesse. Nad keeravad tema äri kihva.»
Eemal, toa teises otsas, hakkas telefon vaikselt surisema. Me kõik seisime rabatult.
Telefon helises uuesti.
Selles tilinas oli midagi jubedusttekitavat. Olime olnud siin õdusalt ja üksi ning keeglikuulid olid kujutanud endast üksnes suurt huvi pakkuvaid teaduslikke objekte. Aga telefonihelin tegi sellele lõpu ja maailm prahvatas laborisse. üksindust ja õdusust polnud enam olemas, sest nüüd ei puudutanud asi enam meid üksi ning need plastikaatkotis rippuvad olevused olid abstraktsusest kaugel: nüüd peitus nendes ähvardus ja oht, neid tuli karta ja vihata.

Nüüd märkasin pilkast ööd akende taga ja tajusin külmust ja jultumust, mis olid meie maailma lõksu püüdnud. Tuba kahanes kõledaks nurgakeseks, mille kumav valgus läikival laborilaual, valamul ja klaasriistadel kildudeks purunes ning ma. olin seal seistes kehastunud nõrkus ja ega koeral ja Stirlingilgi rohkem jõudu leidunud.
«Hallo!» ütles Stirling telefoni. Ja siis ta jätkas: «Ei. ei ole kuulnud. See on ilmselt eksitus. Ta on

just praegu siin.»
Ta kuulas viivu ja segas siis vahele: «Aga ta on just praegu siin, minu juures. Tema ja üks kõnelev koer.»
«Ei, ta ei ole purjus. Ei, ma ütlen sulle, tal pole midagi viga.. .»

Ma astusin ettepoole. «Kuule, anna toru mulle!» lõugasin ma. Ta surus toru mulle pihku ja ma kuulsin Joy häält: «Sina, Parker - mis toimub? Raadio. . .»
«Jah, ma kuulsin. Need raadio-kutid on arust ära,»
«Miks sa mulle ei helistanud, Parker? Sa teadsid, et ma seda kuulen. . .»
«Ei, kuidas ma seda teada võisin? Muloli kiire. Pidin hulga asju ära tegema. Ma leidsin Atwoodi, aga ta lagunes keeglikuulideks ja püüdsin ta koti sisse ja siis ootas autos see koer. . .»
«Parker, kas sinuga on kõik korras?»
«Muidugi,» ütlesin ma. «Muidugi on minuga kõik korras.»
«Parker, mul on nii hirm.»
«Pagan võtaks,» ütlesin m,a, «misasja sa enam kardad. Ma ei olnud seal autos ja ma leidsin Atwoodi ja. . .»
«Ma ei mõtle seda. Õues on keegi.»
«Õues on alati keegi,» ütlesin ma talle. «Koerad ja kassid ja oravad ja inimesed.. .»
«Aga need hiilivad. Kogu majaümbrus on neid täis ja nad vaatavad sisse ja - palun tule ja vii mind ära, Parker!»
Ta ajas mulle hirmu nahka. Tegemist polnud lihtsalt narri naisega, keda kohutab pimedus ja tema enda kujutlus. Joy hääles oli midagi, mingi suure vaevaga vaos hoitud hüsteeria ja see veenis mind, et tegemist polnud ettekujutusega.
«Olgu,» ütlesin ma. «Pea vastu. Tulen nii kiiresti, kui suudan.»
«Parker, palun. . .»
«Pane mantel selga. Ole ukse juures ja passi autot peale. Aga ära enne välja tule, kui ma teed mööda sulle vastu tulen.»
«Hea küll.» Ta ütles seda peaaegu rahulikult.
Virutasin toru hargile ja pöördusin kiiresti Stirlingi poole. «Püss,» laususin ma.
«Seal nurgas.»
Nägin seina najale toetatud püssi ja läksin seda võtma. Stirling tuhnis sahtlis, tõmbas välja karbi padruneid ja ulatas need mulle. Rebisin karbi lahti ja mõned padrunid kukkusid maha.
Stirling kummardus neid üles võtma.
Surusin padrunid. magasini ja toppisin ülejäänud taskusse. «Lähen Joyle järele,» ütlesin ma talle.
«Kas seal on midagi juhtunud?» küsis ta.
«Ei tea,» vastasin ma. .
Jooksin müdinal uksest väija ja trepist alla.
Koer kihutas mu kannul.

XX

Joy elas ühes majakeses linna loodeosas. Juba aastaid, ema surmast saadik, oli ta rääkinud maja müümisest ja soovist kolida kuhugi üürimajja toimetusele lähemal. Aga ta ei olnud seda teinud. Miski hoidis teda seal kinni - võib-olla vanad tutvused ja sentimentaalsed sidemed, võib-olla ei

tahtnud ta mujale kolimisega riskida, sest äkki ei hakka talle seal meeldima.
Valisin tänava, mille kohta ma teadsin, et vilkuvad foorituled on mulle soodsad ja tegin kiiret sõitu. Koer, kes minu kõrval istus, vurrud poolavatud aknast puhuvas tuules tihedalt vastu koonu, esitas ainult ühe küsimuse. «Kas see Joy on hea kaaslane?» ütles ta.
«Kõige parem,» vastasin ma talle.
Ta jäi selle üle juurdlema. Oli peaaegu kõrvaga kuulda, kuidas ta selle üle juurdles. Aga ta ei lausunud enam midagi.

Ma ei teinud foorist väljagi ja sõitsin lubatust kiiremini ning mõtlesin kogu tee, mida öelda võmmile, kui ta mulle järele kihutaks. Aga võmme ei ilmunud ning ma peatusin Joy maja ees ja vajutasin piduri põhja, nii et kummid sillutisel vingusid ja koer oma suureks üllatuseks vastu tuuleklaasi hunnikusse kukkus.
Maja asus tänavast veidi eemal, vana püstaed piiras õue, mis oli poolenisti puude, põõsaste ja siin-seal paiknevate siksakiliste lillepeenarde alla mattunud. Roostetanud hingedega sorgus õuevärav seisis lahti nagu ikka, senikaua kuni mina seda maja mäletan. Nägin, et eeskoja tuli põles ning ka hallis ja elutoas oli valgus.

Hüppasin püssi järel vedades autost välja ja tormasin ümber auto. Koer jõudis enne mind väravani, läks sellest robinal läbi ja sukeldus vihaseIt põõsatihnikusse tellistega sillutatud raja kõrval. Silmasin teda vilksamisi, enne kui ta silmist kadus tema kõrvad olid lidus vastu pead, paljastatud hammaste vahelt kostis urin ja saba oli püsti nagu lipp.

Läksin väravast sisse ja kihutasin teed mööda edasi, kui minust vasakul, seal, kuhu oli läinud koer, paiskus äkitselt valla päratu kole ja verd tarretama panev märul.

Eesuks avanes ja Joy jooksis läbi koja. Me saime trepi peal kokku. Ta kõhkles hetke ja vaatas hoovi, kust kostis see põrgulärm.

Märul oli hoogu juurde saanud. Seda on raske kirjeldada. See oli umbes seda sorti hääl, mida võiks teha püstihulluks läinud orel, millega põimuv alatoon jättis mulje, nagu jookseks mingi suur olend vihaselt ja kiiresti läbi kõrge kuiva rohu.

Haarasin Joyl käsivarrest ja tõukasin teda mööda rada edasi.
«Koer!» karjusin ma. «Koer!»
Märul käis endist viisi edasi.
Me jõudsime kõnniteele, ma lükkasin Joy esiistmele istuma ja lõin ukse mürtsuga kinni.
Koera polnud ikka veel kusagil näha.
Mõnedes naabermajades süüdati tuled ja ma kuulsin, kuidas uks prantsatas, kui keegi välja eeskotta tuli.
Jooksin tagasi värava juurde.
«Koer!» karjusin ma uuesti.
Ta tormas põõsastikust välja, saba tihedasti jalge vahel ja ilane vaht mööda märgi vurre alla nõrgumas. Keegi jooksis tal tihedasti kannul - mingi must ja mügerik olend, mille terve esipool koosnes ahnetest pärani lõugadest.
Mul polnud aimugi, mis asi see oli. Mul polnud aimugi, mida teha.
Tegutsesin vaistlikult, põrmugi mõtlemata.
Kasutasin püssi golfikepina. Ma ei tea, miks ma ei tulistanud. Võib-olla ei jätkunud aega; võib-olla oli mõni muu põhjus. Võib-olla ma tajusin, et kuulist pole ründavate lõugade vastu abi.

Enne kui ma endalegi õieti aru andsin, mida ma teen, hoidsin ma kätega püssitorust ja püssipära vihises üle mu pea ettepoole.

Koer oli minust mööda jõudnud ja mügerik kogu ilmus väravast välja; püss oli muutunud ohtlikuks nuiaks, mida ma vihinal viibutasin. Siis tabas löögiriist märki ja ma ei tundnud mingit

tõuget. Must elukas lendas pritsmetena laiali ja püssipära läks tast läbi nagu nuga võist ning mingi kleepuv sodi voolas mööda kõnniteed ja tilkus väravapostide küljest alla. .

Põõsastikust kostis rabinat ja ma teadsin, et teised on tulekul, aga ma ei jäänud neid ootama. Pöördusin ringi ja pistsin jooksu. Jooksin ümber auto, viskasin püssi Joy kõrvale istmele ja hüppasin ka ise sisse. Olin mootori käima jätnud ja kihutasin nüüd täie ajuga kõnnitee servast minema ning eemaldusin tänavat mööda, gaasipedaal põhja vajutatud.

Joy oli istmel kägaras ja nuuksus vaikselt.

«Jäta järele,» ütlesin ma talle.

Ta püüdis seda teha, aga ei suutnud.

«Nad ei lähe kunagi lõpuni,» ütles koer tagaistmeIt. «Nad teevad alati kõike poolikult. Neil ei ole küllalt külmi soolikaid, et viia asi läbi nii nagu peab.»

«Te tahate öelda, külma kõhtu,» parandasin ma teda.

Joy lõpetas oma töinamise.

«Carleton ütles , et sul on kõnelev koer,» lausus ta poolpaha-

selt, poolkohkunult, «aga mina seda ei usu. Mis vigur see veel on?»

«Pole siin mingit vigurit, mu kaunikene,» ütles koer. «Kas te ei leia, et ma hääldan väga selgelt?»

«Joy,» ütlesin ma talle, «heida kõrvale kõik oma senised teadmised. Ütle lahti kõigist veendumustest. Unusta kõik, mis on õige ja loogiline ja sünnis. Kujutle, et sa oled mingil kollidemaal, kus on kõik võimalik, aga enamasti juhtub see kõige hullem.»

«Aga...» hakkas Joy ütlema.

«Kõik on õige,» ütlesin ma. «See, mida sa teadsid täna hommikul, ei kehti enam täna õhtul. Nüüd on siin kõnelevad koerad, kes polegi tegelikult koerad. Ja on keeglikuulid, kes võivad muutuda, kelleks tahavad. Nad ostavad maakera ära; vahest see ei kuulugi enam inimestele ning sina ja mina oleme äkki juba praegu tagaaetavad rotid.»

Armatuurlaua kumas nägin ma Joy nägu, arusaamatust, imestust ja solvumist sellel ning ma tahtsin tal ümbert kinni võtta, teda enese vastu suruda ning katsuda vähemalt osa arusaamatusest ja solvumisest minema pühkida. Aga ma ei saanud seda teha. Mul tuli autot juhtipa ja mul tuli kuidagiviisi välja nuputada, mis edasi teha.

«Ma ei saa aru,» ütles Joy ja sundis oma hääle rahulikuks, aga rahuliku pealispinna all olid pinge ja hirm. «See auto...»

Ta sirutas käe ja haaras mul käsivarrest kinni.

«See auto seal,» kordas ta.

«Ära muretse, tüdruk,» ütlesin ma talle. «Ära üldse muretse. . See kõik on seljataga. Mind häirib hoopis see, mis ees ootab.»

«Sa ei julgenud välja auto juurde minna,» ütles ta. «Sa mõtlesid, et oled argpüks. See häiris sind, see hirm. Ja ometi päästis see sinu elu.»

Koer ütles tagaistmelt: «Teile ehk pakub huvi, et meie taga on üks auto.»

XXI

Ma vaatasin küljepeeglisse .ja koeral oli õigus. Meie taga oli auto. See oli ühesilmaline auto.

«Võib-ona ei tähenda see midagi,» ütlesin ma.

Aeglustasin käiku ja tegin vasakpöörde. Ka auto meie taga tegi pöörde. Pöörasin veel kord vasakule, siis paremale ja teine auto tegi sedasama. .

«Järsku on politsei,» ütles Joy.

«Üheainsa tulega?» küsisin ma. «Pealegi, arvestades, missuguse kiirusega me enne kihutasime, oleks neil sireen ja punane tuli peal.»
Tegin veel mõned pöörded. Jõudsin bulvarile, lisasin kiirust ning auto meie taga kiirendas samuti käiku.
«Mis me nüüd teeme?» küsisin ma. «Kavatsesin uuesti ülikooli, Stirlingi laborisse minna. Meil on vaja temaga rääkida.
Aga nüüd ei saa me seda teha.» .
«Kuidas on lugu bensiiniga?» küsis Joy.
«Üle poole paagi.»
«Onn,» ütles Joy.
«Sa mõtled Stirlingi onni?»
Ta noogutas. «Kui me saaksime tema paadi võtta ja järvele pääseda. »
«Nad muutuksid Loch Nessi koletiseks.»
«Ehk ei muutuks. Nad ehk ei ole Loeh Nessi koletisest kuulnud. »
«Siis mõneks teiseks veekoletiseks mõnest teisest maailmast.»
«Aga linna me jääda ei saa, Parker. Kui me siia jääme, tuleb politsei mängu.»
«Võib-olla oleks see kõige parem asi, mis juhtuda saaks,» ütlesin ma talle.
Aga ma teadsin, et see ei ole nii. Politsei võtaks meid kinni ja me kaotaksime hulga aega ning me võiksime rääkida viimsepäeva laupäevani, ilma et nad usuksid sõnakestki meie jutust keeglikuulide kohta. Ja mind pani judisema mõte, mis juhtuks, kui nad leiaksid kõneleva koera. Nad arvaksid, et ma olen kõhurääkija ja teen nende kulul nalja ning nad läheksid päris vihaseks. . .
Sõitsin mööda umbes poolest tosinast kvartalist, kuni jõudsin linnast välja, põhja poole viivale maanteele. Kui ma juba kuhugi pidin sõitma, oli Stirlingi onn niisama hea kui mõni muu paik. .
Liiklust ei olnud, ainult aeg-ajalt tuli vastu mõni veoauto ja ma kihutasin tõesti kiiresti. Osuti jõudis 85 peale ja jäi sinna pidama. Oleksin võinud veelgi kiirust lisada, aga ei julgenud. Ees olid mõned kahtlased kurvid ning ma tuletasin suure vaevaga meelde, kus nad täpselt tulid.
«Ikka veel sabas?» küsisin ma.
«Ikka veel sabas,» vastas koer, «aga nad on maha jäänud. Nad pole kuigi lähedal.»
Siis ma mõistsin: et meil ei õnnestu neid maha raputada. Me võisime küll teatud edumaa saavutada, aga päris maha nad ei jää. Kui nad meid onni juurde pööramisel ei kaota, siis tulevad nad robinaI sinna järele - kõigest kaks või kolm minutit pärast

meid. Ja ma ei saanud kindel olla, et me suudame neil pöörde peal käest lipsata.
Kui ma kavatsesin neid maha raputada, siis see tähendas, et tuli kasutada teistsugust teed.
Maastik hakkas muutuma. Olime tasased põllumaad seljataha jätnud ja jõudsime küürus liivaküngaste vahele, mida katsid igihaljad taimed ja kirjasid järvekesed. Ja kui mu mälu mind ei petnud, hakkas tee natuke kaugemal looklema - järgnes mitu miili vastikuid kurve, mis sakiliste küngaste ning nendevaheliste soode ja järvede keskel sisse ja välja vonklesid.
«Kaugel nad on?» küsisin ma.
«Nii miili ringis,» vastas Joy.
«Kuula, Joy.»
«Ma kuulan.»
«Kui eespool algavad kurvid, pean ma auto kinni. Ma lähen
välja. Sina võta rool. Sõida tükk maad edasi, siis peatu ja jää ootama. Kui sa kuuled, et ma tulistan, tule tagasi.»
«Sa oled hull,» vastas ta mulle vihaseIt. «Sa ei tohi nendega jännata. Sa ei tea, mida nad teevad.»

«Siis oleme tasa,» ütlesin ma. «Nemad jälle ei tea, mida mina teen.»
«Aga sina üksi. . .»
«Ma ei ole üksi,» ütlesin ma talle. «Minuga on see vana müristaja. Ta võtab põdra siruli. Ta peatab ründava grisli.»

Jõudsime esimese kurvini ja kihutasime sellest läbi. Olin sõitnud liiga kiiresti ning pidin rooliga maadiema, kummid samal ajal kriisates protesteerimas.

Siis läbisime ikka veel liiga kiiresti teise kurvi ja lõpuks kolmanda. Panin kõvasti pidurid peale ja auto libises küljetsi, kuni jäi tee peale poolviltu seisma. Haarasin püssi ja pugesin ust avades välja.
«Sinu kord,» ütlesin ma Joyle.
Ta ei vaielnud vastu ega hakanud õiendama. Ta ei lausunud musta ega valget. Ta oli esitanud oma vastuväited, ma olin need arvestamata jätnud ning sellega oli lool lõpp. Ta oli tipp-topp tüdruk.

Joy libistas ennast rooli taha. Astusin kõrvale ja auto sööstis paigast. Tagatuled vilksatasid kurvis ja ma jäin üksi.

Vaikus oli heidutav. Polnud kuulda mingeid hääli peale üksikute allesjäänud lehtede nõrga sahina keset mände seisval haavapuul ja mändide endi tontliku ohkamise. Heledama taeva taustal paistsid küngaste mustad sakid. Ja õhus oli metsa lõhna ja sügise hõngu.
Püss tundus kleepuv ja ma tõmbasin käega sellest üle. Püss

oli libe, kleepuvalt libe. Ja haises - haises sellest näoveest, mille lõhna ma olin esimest korda täna hommikul tundnud.

Täna hommikul, mõtlesin ma - püha jumal, kas see oli tõesti alles täna hommikul! Püüdsin juhtunule tagasi mõelda ning tundus, et see oli tuhande aasta kaugusel. See ei saanud olla täna hommikul.

Läksin teest veidi eemale ja jäin künkaeendile seisma. Hõõrusin käega püssipära ja püüdsin seda kleepuvat löga maha nühkida, aga see ei tulnud ära. Mu peopesa libises sellest lihtsalt üle.

Mõne sekundi pärast tuleb auto läbi kurvi, ilmselt küllalt kiiresti. Ja mul tuleb tulistada kähku ning peaaegu vaistlikult, sest kõik toimub pimedas.
Aga mis siis, mõtlesin ma, kui see osutub tavaliseks autoks, harilikuks inimeste autoks, milles istuvad korralikud kodanikud? Mis siis, kui see auto meid üleüldse ei jälitagi, vaid valis mingi veidra juhuse tõttu sama tee, mille olin valinud mina tema eest pageda püüdes?

Ma mõtlesin sel.lest ning mu kaenlaaukudesse tekkis higi ja nirises kuuma joana üle ribide alla.

Seda ei saa olla, ütlesin ma endale. Olin teinud hea hulga pöördeid ja jõnkse ning kõigil neil pööretel ja jõnksudel polnud mingit mõtet. Ja ometi oli ühesilmaline auto igat pööret ja jõnksu matkinud.

Tee tõusis loogeldes ühe künka tippu. Selle kurvi peal joonistus auto silmapilguks heledama taeva taustale ning just sel hetkel pidin ma tulistama.

Tõstsin püssi poolde vinna ja leidsin, et mu käed värisevad ning see oli kõige hullem, mis võis juhtuda. Langetasin püssi ja püüdsin ennast kokku võtta, sellele värisemisele lõppu teha, aga asjatult.

Tegin teise katse. Tõstsin veel püssi ning just siis ilmus auto käänaku tagant välja. Sel ainsal viivul nägin ma midagi, mis lõpetas värisemise, mis naelutas mind mind paigale ja muutis kindlaks kui kalju.

Tulistasin, ja tulistasin uuesti, aga kolmandat korda enam ei tulistanud, sest polnud vaja. Auto oli teelt välja sõitnud ja uperpallitas mööda mäekülge alla, rabisedes läbi tihniku ja põrgates vastu puid. Ja veeremise pealt vuhises imekombel põlema jäänud ainsa esilaterna valgus üle taeva nagu midagi otsiv helgiheitja valgusvihk.

Siis kadus ka see ja jälle valitses vaikus. Kukkumise raginat polnud enam kuulda.

Langetasin püssi, tõmbasin luku lahti, lükkasin uuesti kinni ja panin kaitseriivi peale.

92

Hingasin välja, sest olin hinge kinni hoidnud ja siis hingasin uuesti sügavalt sisse.
Sest see ei olnud inimeste auto, selles ei olnud inimesi.
Kui auto kurvist välja tuli, märkasin sel põgusal silmapilgul, mil tema siluett näha oli, et see ainus tuli ei asunud kummalgi pool küljes, vaid otse keset tuuleklaasi.

XXII

Kui ma onni ees peatusin, seisis selle ees väikeses hoovis üks auto.
«Mis siin toimub?» küsisin ma õieti kellegi poole pöördumata.
«Kas Carleton võis onni kellelegi välja üürida?» küsis Joy.
«Mina küll kedagi sellist ei tea,» ütlesin ma talle.
Ronisin välja ja kõndisin ümber autonina.

Tuul õõtsutas väikeseid männipuid ja need sosistasid midagi vastuseks. Lained kihistasid rannal ja ma kuulsin, kuidas Stirlingi paat pehmelt põntsatades vastu sadamasilda loksus.

Joy ja koer tulid autost välja ning jäid minu kõrvale seisma. Olin mootori käima. jätnud ning esituled valasid onni oma valgusega üle.

Onni uks avanes ja üks mees tuli välja. Ilmselt oli ta riietunud kiirustades, sest ta pani käigu pealt rihmapannalt kinni. Ta seisatas ja vahtis meid ning astus siis aeglaselt väikese eeskoja astmetest alla. Taloli seljas pidžaamajakk ning jalas toa tuhvlid.

Me jäime paigale ja ootasime teda ning ta tuli valguse käes silmi kissitades kõhklevait üle õue meie poole. Tõenäoliselt oli ta umbes keskealine, kuid nägi vanem välja. Nägu oli habemetüügastes ja kammimata juuksed turritasid igasse kanti.
«Kas te otsite kedagi?» küsis ta.
Ta peatus umbes kuue jala kaugusel ja silmitses meid pinevalt, valgus segas tal nägemist.
«Me tulime siia öö.bima,» ütlesin mina. «Me ei teadnud. Et siin kedagi on.»
«Kas see majake kuulub teile, härra?»
«Ei, minu sõbrale.»
Mees neelatas. Ma nägin, kuidas ta neelatas. «Meil põle mingit õigust siin olla,» ütles ta. «Me kolisime lihtsalt sisse, sest nii tundus õige. Seda ei kasutanud keegi.»
«Te kolisite kelleltki luba küsimata sisse?»
«Kuulge, härra,» ütles mees, «mina ei taha miskit pahandust. Siin on veel teisi majakesi, kuhu me oleksime võinud kolida, aga

93

juhtus nii, et me valisime selle. .Meil ei olnud kuskile minna ja mu teinepool oli tõbine. Minu arust tuli see murest. Tal polnd kunagi enne põdemise kommet.»
«Kuidas teil siis kuhugi minna polnud?» .
«Jäin ilma tööta,» ütles ta, «ja uut tööd ei olnud ning majast jäime ka ilma. Pank võttis väljalunastusõiguse ära ja šerif tõstis meid majast välja. Ega ta ei tahtnud seda teha, aga mis tal üle jäi. Serifil oli väga piinlik.»
«Aga pangaomanikkudel?»
«Uued inimesed,» ütles ta. «Tulid mingid uued inimesed ja ostsid panga ära. Teised inimesed, need, kes seal enne olid, nemad ei oleks meid lageda taeva alla ajanud. Nemad oleksid aega andnud. »
«Ja uued inimesed ostsid ära ka selle koha, kus te töötasite,» ütlesin ma.
Ta heitis mulle imestunud pilgu. «Kust te seda teadsite?»

«Arvasin ära,» vastasin ma talle.
«Rauakaupade pood,» ütles ta. «Väheke teed mööda edasi sõita. Ööpäevase teenindusjaama juures. Seal müüdi enamasti sporditarbeid. Jahi- ja kalastustarbeid ja söötasid. Polnud just teab mis töö. Ei toonud kuigi palju sisse, aga ära me elasime.»
Ma ei öelnud enam midagi. Ma ei osanud mõelda, mida veel öelda.
«Luku pärast palun vabandust,» ütles ta. «Pidime tagaukse luku lahti murdma. Kui me oleksime leidnud mõne lahtise uksega onni, oleksime sinna läinud. Aga kõik olid lukus.»
«Üks magamistoa aken ei olnud riivis,» ütlesin ma. «See käib küll pisut raskelt, aga te oleksite ta üles lükata saanud. Stirling jättis selle alati nii, et ta sõbrad tahtmise korral sisse saaksid. Aknani ulatumiseks oleks tulnud teil kas mõne puunoti või muu asja peale seista, aga te oleksite sisse pääsenud.»
«Kas sellele Stirlingile see maja kuulubki?»
Ma noogutasin.
«Ütelge talle, et me palume vabandust. Palume vabandust sisse kolimise ja luku lõhkumise pärast. Ma ajan nüüd teised üles ja me kaome siit jalamaid.»
«Ei,» ütlesin ma. «Teie jääge siiasamasse, kus te olete. Kui teil ainult leiduks koht, kus see daam natuke magada saaks.»
«Minu pärast pole vaja muretseda,» ütles Joy. «Ma võin väljas autos magada.»
«Te külmetate,» lausus mees. «Praegusel aastaajal hakkab väljas külm.»
«Siis pange mõned tekid põrandale. Küll me hakkama saame.»
«Kuulge,» küsis mees, «miks te minu peale pahane ei ole?»
«Sõber,» vastasin ma talle, «praegu pole õige hetk üksteise

peale pahandada. On tulnud aeg, kus me peame üheskoos tegutsema ja üksteise. eest hoolitsema. Me peame kokku hoidma.»Ta piidles mind kahtlustavalt ja pisut ärevalt.
«Kas te olete mõni jutlustaja või keegi muu säärane?» küsis ta mult. .
«Ei, ei ole,» ütlesin ma.
Ma sõnasin Joyle: «Tahan teenindusjaamas käia ja Stirlingile helistada. Ütlen talle, et meiega on kõik korras. Järsku ta ootab meid tagasi laborisse.» .
«Ma lähen tuppa ja mõtlen välja, kuidas teid magama saada.
Kui te tahate, et me välja kobiksime, siis me muidugi läheme.»
«Mitte sinnapoolegi,» ütlesin ma. . .
Läksime uuesti autosse ja ma pöörasin hoovis ringi. Mees seisis ja vaatas meid.
«Mis siin toimub?» küsis Joy, kui me teed mööda suure maantee poole hakkasime sõitma.
«See on alles algus,» seletasin ma talle. «Asi läheb järjest hullemaks. Aina. rohkem inimesi kaotab töö ja rohkem inimesi kaotabkodud: Pangad ostetakse ära, et krediit sulgeda. Äriettevõtted ostetakse ära ja suletakse, et töökohti kaotada. Majad ja üürikorterid ostetakse ära; inimesed tõstetakse välja ja neil pole'
kuhugi minna.»
«Aga 'see on ju ebainimlik,» protesteeris Joy.
«Muidugi on see ebainimlik.» Ja nii see tõesti oli. Need olevused ei olnud inimlikud. Neile ei läinud korda see, mis sai inimkonnast. Inimkond ei olnud nende jaoks mitte kui midagi, ei midagi rohkemat kui üks muuks otstarbeks pruugitavat planeeti koormav eluvorm. Nad suhtuvad inimestesse täpselt nii, nagu inimesed suhtusid kunagi loomadesse, keda maa täis oli. Nad vabanevad neist igal võimalikul viisil. Nad lükkavad nad kõrvale. Nad suruvad nad tihedasti kokku. Nad seavad asjad nii-viisi, et inimesed surevad.
Katsusin ette kujutada, kuidas see kõik võib kulgeda, aga seda oli raske kujutleda. Põhimõte oli

selge, aga haare oli taipamiseks liiga Suur. Et operatsioon oleks tõhus, pidi see tingimata hõlmama terve maailma. Ja kui see oli imbunud ühe väikelinna panga ja mingi teeristi poekeseni, peab see tähendama, et vähemalt Ameerika ühendriikides oli see operatsioon ilmselt - tööstuse, äri ja rahanduse osas - .üleriigiline. Sest keegi ei hakkaks ostma mingit pisiettevõtet teeristil, kui riigi elumahlaks olevad vägevad tööstuskompleksid tal juba pihus ei oleks. Ja mitte keegi ei näeks vaeva väikelinna pangaga, kui tema kontrolli all ei oleks suuremad pangad. Keeglikuulid olid juba aastaid aktsiaid ostnud või nende alusel optsioone võtnud, olid tõenäoliselt .sokutanud Atwoodi -taolisi libainimesi strateegiliselt tähtsatele kohtadele.

Sest nii avalikku tegutsemist nagu praegu ei võinud nad endale lubada enne, kui nende käes oli lõviosa maa majandusest.

Ja muidugi oli kohti, kus see operatsioon läbi ei läinud. See oli tõhus ainult nendes riikides, kus lokkas eraettevõtlus, kus tööstus- ja finantsasutusi valdasid üksikisikud ja kus kehtis loodusvarade eraomandus. See ei läheks läbi Venemaal ja ei läheks läbi Hiinas, aga võib-olla pole seda vajagi. Võib-olla see ei peagi õnnestuma mujal kui enamikus suurtest tööstusmaadest. Sule suurem osa maailma tööstusest, lõpeta maailma finantsasutuste töö ning maailmal on lips läbi. Pole enam kaubandust ega rahakäivet ega krediiti ning nähtus, mida me nimetasime tsivilisatsiooniks, peatub külmajudinaid tekitava kriginaga.

Aga oli veel üks vastamata küsimus - küsimus, mis hulpis otse pealispinna all, vupsatades kümme korda nähtavale: «Kust oli tulnud see raha?»

Sest selleks läks vaja raha, võib-olla rohkem raha, kui leidus kogu maailmas kokku.

Ja oli veel teinegi niisama asjakohane küsimus: «Millal ja kuidas oli kõik see raha makstud?»

Vastus oli, et see ei saanud olla makstud. Sest kui see oleks olnud makstud, oleksid pangad üle ajanud ning finantsringkondades oleks mõistetud, et midagi on viltu.

Sellest mõeldes meenus mulle midagi, mis Dow Crane mulle alles täna pärastlõunaloli öelnud. Pangad, oli ta öelnud, on lõhkemiseni raha täis. Sularaha, midä inimesed nii umbes nädala vältel on sisse andnud.

Nii et vahest see raha on siiski makstud või suurem osa sellest. Kõik korraga, kõik nii seatud, et sissemaksud ei võta aega üle nädala, kõik müügid, optsioonid ja lepingud sõlmitud selle mõttega, et miski ei rikuks finantspilti ega annaks kellelegi mõista, et midagi on toimumas.

Ja kui asi on niikaugele jõudnud, ütlesin ma endale, siis on inimkonna olukord lausa võimatu või päris selle lähedal.

Kuid isegi pärast seda oletust, kõiki aimatavaid vastuseid jäi ikka veel küsimus: «Kustkohast oli võetud kõik see raha?»

Kindlasti polnud see saadud millegi eest, mida keeglikuulid oma võõralt planeedilt kaasa olid toonud ja maa peal maha müünud. Sest mis see ka oli, kui nad oleksid seda müünud küllalt suures koguses, et saada kokku vajalik töökapital, oleks see kusagilt välja paistnud. Kui see muidugi äkki nii fantastiliseIt väärtuslik ei olnud, võib-olla midagi, mille olemasolu keegi kahtlustadagi ei osanud - nii väärtuslik, et ahvatles seesugust inimest, kes teatud salajasi aardeid ostab, neid enda lähedal hoiab ega taha neid jagada, teades, et aarete väärtus siis langeb. Kui just

säärase asjaga tegemist pole, on võimatu tuua Maale mingeid maaväliseid kaupu, ilma et keegi neid tähele paneks. .

«Me võtame nüüd ühenduse selle bioloogiga tema laboratooriumis, » ütles koer. . «Täpselt nii,» vastasin ma talle. «Ta paneb juba ilmselt imeks, kuhu me kadusime.»

«Me peame teda hoiatama,» ütles koer, «et ta oleks väga ettevaatlik. Mulle ei tule meelde, kas

me tegime seda või ei. Need olevused seal kotis, mille me talle üle andsime, võivad olla äärmiselt riukalised.»

«Ärge kartke,» kinnitasin ma koerale. «Stirling on küllalt hoolikas. Küllap ta teab neist nüüd juba rohkem kui meie kumbki.»

«N:ii et helistatile,» ütles .Joy, «ja magame natuke, aga mida me siis teeme, kui hommik koidab?»

«Olgu ma neetud, kui ma tean,» tunnistasin ma. «Küll me midagi välja mõtleme. Me peame midagi välja mõtlema. Peame inimestele teada andma, mis toimub. Peame välja nuputama, kuidas seda neile niiviisi öelda, et nad aru saaksid ja usuksid.»

Jõudsime suurele maanteele ja meie ees paistis ööpäevase teenindusjaama valguskuma.
Ma sõitsin sinna ja peatusin tankimisseadme juures.
Mees tuli välja.
«Pange paak täis,» ütlesin ma. «Kas teil siin telefoniautomaati on?»
Ta osutas pöidlaga. «Kohe seal nurgas, sigaretiautomaadi kõrval.»
Läksin sisse, valisin numbri ja söötsin münte, kuni operaator mul seda teha käskis. Kuulsin torust kutsungisurinat.
Keegi vastas - pahur, ametlik hääl, mis ei olnud küll Stirlingi oma.
«Kes kuuleb?» küsisin ma. «Ma helistan Carleton Stirlingile.» Hääl ei andnud mulle vastust. «Kes te olete?» küsis see.
Ma sain vihaseks. Niisugused asjad ajavad mind alati vihale, aga ma hoidsin ennast vaos ja ütlesin talle, kes ma olen.
«Kust te helistate?»
«No kuulge. . .» .
«Mister Graves,» ütles hääl, «siin räägib politsei. Me tahame teiega kõnelda.»
«Politsei! Mis seal toimub?»
«Carleton Stirling on surnud. Majahoidja leidis ta umbes tunni aja eest.»

XXIII

Peatasin auto bioloogiahoone ees ja astusin välja.
«Jääge teie parem siia,» ütlesin ma koerale. «Majahoidjale te ei meeldi ja parema meelega ei hakkaks ma seal üleval ootavale politseinikule kõneleva koera olemasolu seletama.»

Koer ohkas sügavalt, nii et vurrud tõusid turri. «Ma oletan,» ütles ta, «et see oleks korralik vapustus. Kuigi kadunud bioloog leppis minuga väga rahulikult. Ma ütleksin, et mõnevõrra paremini kui teie ise.»

«Ta oli minuga võrreldes eelisolukorras,» ütlesin ma koerale. «Tal oli tõeliselt teaduslik maailmavaade.»

Ja hetk hiljem imestasin ma, kuidas ma üldse võisin naljatamisele mõelda, sest Stirling oli olnud mu sõber ja üpris usutavalt olin mina tema surma põhjustanud, kuigi sel silmapilgul ei olnud mul aimugi, kuidas ta suri.

Mulle meenus, kuidas ta sel hommikul kontrolltoa toolil siruli oli olnud, kusjuures taloli elada jäänud vähem kui üks päev, ning kuidas ta oli ilma ärrituse või imestuseta ärganud ning ajanud seda pöörast juttu, mida head tuttavad talt juba oodata oskasid.
«Jääge ootama,» ütlesin ma koerale. «Meil ei tohiks kaua minnfl. »

Joy ja mina ronisime trepist üles ja ma pidin juba hakkama uksele prõmmima, kui avastasin, et see polegi lukus. Läksime kolmandale korrusele ja Stirlingi labori uks oli lahti.

Kaks meest istusid meid oodates laborilaua serval. Nad olid parajasti juttu ajanud, aga koridoris meie samme kuuldes olid nad jutu katki jätnud - me kuulsime, kuidas nad jutll katki jätsid - ja istusid

meid oodates.
Üks neist oli Joe Newman, seesama kutt, kes oli mulle helistanud teed mööda veerevate keeglikuulide pärast.
«Hei, Parker,» ütles ta laualt maha hüpates. «Tere, Joy.»
«Tere ise ka,» vastas Joy.
«Saage tuttavaks - Bill Liggett,» lausus Joe Newman. «Ta on mõrvaosakonnast.»
«Mõrva?» küsisin ma.
«Muidugi,» kinnitas Joe. «Nad arvavad, et keegi koksas Stirlingi ära.»
Ma pöördusin detektiivi poole. .
Ta noogutas. «Ta oli lämbunud. Teda oleks nagu kägistatud. Aga tema kehal polnud mingeid jälgi.»
«Te tahate öelda. . .»
«Vaadake, Graves, kui keegi inimese surnuks kägistab, jätab

98

ta tema kõrile jäljed. Muljumismärgid, tumedad plekid. Inimese lämmatamiseks läheb tarvis tugevat survet. Tavaliselt kaasnevad sellega olulised füüsilised kahjustused.»
«Ja neid ei olriud?»
«Mitte jälgegi,» ütles Liggett.
«Äkki ta siis lihtsalt lämbus. Millestki, mida sõi või jõi. Või lihasekrambist. »
«Arst ütleb, et ei.»
Raputasin pead. «Täiesti arusaamatu lugu.»
«Võib-olla saame sellest aru pärast lahkamist,» ütles Liggett.
«See tundub võimatu,» ütlesin ma. «Ma nägin teda täna öösel. »
«Niipalju, kui mina võin öelda,» lausus Liggett, «olite teie viimane inimene,. kes teda elusana nägi. Ta oli ikka elus, kui te teda nägite, või kuidas?»
«Elus ja terve.» .
«Mis ajal?»
«Poole üheteistkümne ringis. Võib-olla üheteistkümne ligi.»
«Majahoidja ütles , et ta laskis teid sisse. Teid koos koeraga. Tal on see meeles, sest ta ütles teile, et koeri ei tohi kaasa viia. Teie olevat vastanud, et see koer on eksemplar. Kas ta siis oli, Graves?»
«Ei, kurat võtaks,» ütlesin .ma. «Ajasin lihtsalt pada.»
«Miks te koera üles tõite? Majahoidja ütles , et te seda ei teeks. »
«Ma tahtsin teda Stirlingile näidata. Meil oli temast juttu olnud. See koer oli mitmes mõttes tähelepanuväärne. Ta oli väga sõbralik ja tolknes päevade kaupa mu maja ümber.»
«Kas Stirlingile meeldisid koerad?»
«Ei tea. Arvan, et mitte eriti.»
«Kus see koer praegu on?»
«All autos,» ütlesin ma.
«Teie auto lendas täna õhtul õhku?»
«Ei tea,» ütlesin ma. «Kuulsin raadiost, et lendas. Arvati, et ma olin seal sees.»
«Aga te ei olnud.»
«Noh, see on ju näha, eks ole. Kas teie poisid uurisid välja, kes see oli?» .
Liggett noogutas. «Üks noor nolk, kes pli juba varem paar korda autovargusega vahele jäänud. Ta ajas need lihtsalt sõitmiseks ära. Sõitis paar kvartalit edasi ja jättis siis maha.»
«Pahasti,» ütlesin ma.
«Tjah, eks ta ole,» lausus Liggett. «Kas te olete praegu autoga?» .
«Ta sõidab minu autoga,» ütles Joy.

«Kas teie, preili, olete temaga terve õhtu koos olnud?»
«Me sõime koos õhtust,» ütles Joy. «Sellest ajast peale olen ma temaga koos olnud.»
Tubli tüdruk, mõtlesin ma. Ära ütle sellele võmmile midagi. Ta võib ainult kogu asja untsu ajada.
«Kas te ootasite all autos, kui tema koeraga üles tuli?»
Joy noogutas.
«Tundub,» ütles Liggett, «et teie kandis oli täna öösel mürgeldatud. Teate sellest midagi?»
«Mitte kõige vähematki,» ütles Joy.
«Ärge talle seda pahaks pange,» ütles Joe. «Ta esitab hulga küsimusi. Tal on kahtlustav ilme. Ta peab seda tegema. Tema teenib nii viisi elatist. »

«See on lausa kuulmatu,» ütles Liggett, «kuidas teie kahekesi saate olla segatud nii paljudesse asjadesse ja tulete ometi nii puhtalt välja.»
«Niisugused me kord juba oleme,» ütles Joy.
«Miks te järve ääres olite?» küsis Liggett.
«Käisime lihtsalt sõitmas,» vastasin ma.
«Kas koer oli teiega kaasas?»
«Aga muidugi. Me võtsime ta kaasa. Ta on tore seltsiline.» Kott oli kadunud sealt konksu otsast, kuhu Stirling ta riputanud oli ja ma ei näinud seda kusagil. Ma ei saanud kuigi tähelepanelikult vaadata, sest Liggett oleks muidu märganud.
«Te peate jaoskonda tulema,» ütles Liggett mulle. «Mõlemad. Me tahaksime mõnedes asjades selgusele jõuda.»
«Vanamees teab kõik,» ütles Joe. «Kohalike uudiste lauast teatati talle niipea, kui sa laboratooriumisse helistasid.»
«Aitäh, Joe,» ütlesin ma talle: «Kujutan ette, et me oleme võimelised ise enese eest hoolt kandma.»

Ent ma ei olnud selles nii kindel, nagu ma välja näitasin. Kui me alla läheme ja koer Liggetti kuuldes suud pruukima hakkab, siis on küll kuradima lugu. Ja autos on pooltühja padrunipidemega püss, toru määritud nende laskude suitsust, mis ma auto pihta olin tulistanud. Mul oleks üsna raske seletada, mille pihta ma lasksin ja miks ma üleüldse autos püssi hoian. Ja mu taskus oli laetud püstol ja teine tasku oli täis püstoli- ja püssipadruneid. Mitte keegi - mitte ükski korralik kodanik - ei käinud täiesti rahulikult ja parimate kavatsustega ringi, laetud püss autos ja laetud püstol taskus.

Oli veel muudki - hulganisti muid asju - millega nad meid vahele said võtta. Näiteks Joy telefonikõne Stirlingile. Kui võmmid asja tõsiselt käsile võtaksid, saaksid nad peagi sellest kõnest teada. Ja oli tõenäoline: et mõni Joy naaber, kes tuli välja vaatama, mis lärm see on, nägi Joy maja ees pargitud autot ja

seda, kuidas auto täie vaardiga tänavat mööda minema oli mürisenud.

Võib-olla, ütlesin ma endale, oleksime pidanud Liggettile pisut rohkem rääkima. Või andma talle pisut ausamad vastused, Sest kui ta tahtis meile jalga taha panna, võis ta seda täiesti teha.

Aga kui me oleksime seda teinud, kui me oleksime rääkinud talle kas või veerandi tõest, siis on kaljukindel, et nad oleksid meid tundide kaupa jaoskonnas kinni hoidnud ja meie jutu üle irvitanud või püüdnud kõike kenasti ja asjalikult moodsate mõistuspäraste seletustega põhjendada.

See võib veel juhtuda, ütlesin ma endale - kõik see võib juhtuda - aga senikaua, kuni me seda edasi lükata. suutsime, jäi alles võimalus, et mõni ootamatu asjaolu seda ennetab.

Kui ma püssipadrunite karbi avasin, olid mõned padrunid põrandale kukkunud. Stirling võttis need üles. Aga kas ta andis need mulle või pani oma taskusse või asetas hoopis lauale? Ma püüdsin meelde tuletada, aga, jumala eest, ei suutnud. Kui politsei need padrunid leidnud oli, võisid nad püssi mu autos selle laboratooriumiga seostada ning see annaks nende kahtlustele hoogu juurde.

Oleks mul ainult aega, mõtlesin ma, siis võiksin kõik ära seletada. Aga aega ei olnud ja seletus ise päästaks valla uurimise, kü'simuste ja umbusu laviini, mis rikuks kõik ära. Kui ma toimuvat kord juba selgitama hakkaksin, peaks olema tegemist teistsuguse seltskonnaga kui toatäis politseinikke.

Teadsin, kui mõttetu on loota, et ma terve selle sasipuntra ise lahti harutada suudan. Aga ma pidin leidma kellegi, kes suudaks. Ja kindla peale polnud politseinikud need õiged mehed seda tegema.

Seisin ja vaatasin laboris ringi, otsides pilguga kotti. Aga seal oli midagi muud, üheainsa silmapilgu vältel oli seal midagi muud. Märkasin silmanurgast mingit liikumist ja kuju - valamus liikus midagi vargsi ja põgusalt ning mulle jäi selge mulje, et üks erakordselt suur vihmauss oli pea korraks otsivalt üle valamuserva kergitanud ja siis kohe tagasi tõmbunud.

«Noh, kas hakkame. minema?» küsis Liggett.

«Muidugi,» nõustusin mina.

Võtsin Joyl käsivarrest ja ta värises - mitte nähtavalt, aga kui ma ta käsivart puudutasin, ,oli see värin tunda. .

«Rahulikult, tüdruk,» ütlesin ma. «See leitnant tahab lihtsalt tunnistust. »

«Teilt mõlemalt,» ütles Liggett.

«Aga koeralt?» küsisin ma.

Ta oli turris. Ma nägin, et ta oli turris. Oleksin pidanud suu kinni hoidma.

Hakkasime ukse poole astuma. Kui me lävele jõudsime, ütles Joe: «Parker, kas sul ikka tõesti pole midagi Vanale edasi ütelda? »

Pöördusin näoga tema ja leitnandi poole. Naeratasin neile mõlemale vastu.

«Mitte kõige vähematki,» ütlesin ma.

Siis me läksime uksest välja, Joe meie järel ja detektiiv tema järel. Detektiiv sulges ukse ja ma kuulsin, kuidas snepper kinni klõpsatas.

«Teie kahekesi võite ise kesklinna sõita,» ütles Liggett. «Jaoskonda. Ma tulen oma autoga järele.»

«Tänan,» ütlesin ma.

Läksime trepist alla, eesuksest välja ja astmeid mööda kõnniteele.

«Koer,» sosistas Joy mulle.

«Ma panen tal suu kinni,» ütlesin ma.

Ma pidin seda tegema. Ajutiselt ei tohtinud ta olla midagi muud kui üks rõõmus ringi hulkuv peni. Asi oli isegi sant ning tema lobisemine meil veel ainult puudus.

Aga me poleks pruukinud muretseda.

Tagaiste oli tühi. Koerast polnud jälgegi.

XXIV

Leitnant juhatas meid ühte tillukesse tuppa ja läks ise minema.

«Olen kohe tagasi,» ütles ta.

Toas oli väike laud ja mõned ebamugavad toolid. Tuba oli luitunud ja jahe ning seal oli raske, rõske lõhn.

Joy vaatas mulle otsa ja ma nägin, et ta oli hirmul, kuid suu tis oma kartust üsna hästi maha suruda.

«Mis siis nüüd saab?» küsis ta.

«Ei tea,» ütlesin ma talle. Siis lisasin: «Anna andeks, et ma sind sellesse segasin.»

«Aga me ei ole midagi halba teinud,» ütles ta.

Ja see oligi kõige kohutavam. Me ei olnud midagi halba teinud ja ometi, siin me nüüd olime, kaelast saadik sees ning paikapidavate seletustega kõige juhtunu kohta, kuigi neid seletusi poleks keegi uskunud.

«Mulle kuluks üks naps ära,» lausus Joy.
See oleks mullegi ära kulunud, aga ma ei öelnud seda.
Me istusime seal ja sekundid lohistasid ennast edasi, meil polnud midagi öelda ning see oli kuidagi kurb.

102

Istusin küürutades toolil, mõtlesin Carleton Stirlingist ning sellest, missugune vahva sell ta oli olnud ja kuidas ma hakkan puudust tundma võimalusest tema laborisse sisse astuda, teda töötamas jälgida ja tema juttu kuulata.
Joy mõtles ilmselt sellestsamast, sest ta küsis: «Kas sa arvad, et keegi tappis ta?»
«Mitte keegi,» ütlesin ma. «Miski.»
Sest ma olin kindel, et just see olevus või need olevused, mille ma talle plastikaaditüki sees olin toonud, tegidki ta vagaseks. Ma olin kõndinud laboratooriumisse, kaasas ühe mu parima sõbra surm.
«Sa süüdistad ennast,» ütles Joy. «Ära ennast süüdista. Sa ei võinud seda kuidagimoodi ette teada.»
Ei võinud küll, aga sellest polnud suurt abi.
Uks avanes ja Vana kõndis sisse. Temaga ei olnud kedagi kaasas.
«Tulge, lähme,» ütles ta. «Kõik on joonde aetud. Keegi ei taha teid näha.»
Tõusime püsti ja läksime ukse juurde.
Vaatasin talle üsna segaselt otsa. .
Ta laskis kuuldavale lühikese itsitava naeru. «Ma ei võtnud midagi ette,» ütles ta. «Ei avaldanud kübetki mõju. Ei surunud oma arvamust kellelegi peale.»
«Milles siis asi on?»
«Arstlik läbivaatus,» ütles ta. «Otsus on südamerabandus.»
«Stirlingi südamel polnud midagi viga,» vastasin ma.
«Noh, muud ei leitud. Ja nad pidid midagi kirja panema.»
«Lähme siit ära,» ütles Joy. «See paik käib mulle närvidele.»
«Tulge üles toimetusse,» ütles Vana mulle, «ja joome ühe klaasikese. Ma tahaksin teiega paari asja arutada. Kas te tahate kaasa tulla, Joy, või kiirustate koju?»
Joyd läbis võbin. «Ma tulen kaasa,» ütles ta.
Ma teadsin, mis oli viga. Ta ei tahtnud minna tagasi sinna majja ning kuulda hoovis neid elukaid - kuulda, kuidas nad luusivad, isegi kui neid seal ei ole.
«Võtke Joy kaasai» ütlesin ma Vanale. «Ma sõidan tema autoga.»
Läksime välja ja ei rääkinud kuigi palju. Ootasin, et Vana küsib mu õhkulennanud auto kohta ja v.õib-olla veel palju'
muudki, ag? ta poetas vaid mõne sõna. .
Ta ei öelnud suuremat isegi liftis, teel tema kabinetti. Kui me kohale jõudsime, läks ta baarikapi juurde ja võttis pudelid välja.
«Teile, Parker, šoti viskit,» oli tal meeles. «Mida teile, Joy?»
«Mulle ka viskit,» ütles Joy.
103
Ta valas viski välja ja ulatas meile klaasid. Aga ta ei läinud oma laua taha istuma. Ta istus hoopis meie juurde toolile. Võibolla püüdis ta meile mõista anda, et ta ei ole boss, vaid kõigest töökaaslane. Tuli ette, et ta rõhutas lausa naeruväärselt oma tagasihoidlikkust, aga tuli ette sedagi, et tagasihoidlikkusest polnud juttugi.
Ta tahtis minuga millestki rääkida, aga ei osanud algust teha. Ma ei aidanud teda kuidagi. Istusin oma viskit rüübates ja ootasin, kuni ta, niihästi kui suudab, asja juurde asub. Kaalusin, mõttes, kui palju ta tegelikult teab või kas tal on vähimatki ettekujutust sellest, mis toimub.
Ja äkitselt ma taipasin, et arstlik otsus ei pruukinud tingimata südamerabandus olla ja et Vana oli

oma mõju kõvasti mängu pannud ning appi oli ta meile tulnud sellepärast, et ta teadis või arvas mul midagi nii põnevat varuks olevat, mis ehk mu naha päästmise ära tasus.

«Oli see vast päev,» ütles ta.

Ma olin temaga päri.

Ta ütles midagi politsei rumaluse kohta ja ma häälitsesin nõusolevalt.

Lõpuks jõudis ta asja juurde. «Parker,» ütles ta, «te olete millelgi suurel sabast kinni saanud.»

«Võib-olla,» vastasin ma talle. «Aga ma ei tea, mis see on.»

«See on äkki piisavalt suur, et teid sellepärast ära tappa?»

«Juba katsutigi,» ütlesin ma.

«Te võite mulle kõik ära rääkida,» lausus ta mulle. «Kui see on asi, mida tuleb hoida salajas, siis ma võin teid selles suhtes aidata.»

«Praegu ma seda teile veel rääkida ei saa,» ütlesin ma. «Sest kui ma seda teeksin, peaksite teie mind hulluks. Te ei usuks ühtegi sõna. Enne kui ma sellest kellelegi rääkida saan, peab mul olema rohkem tõendeid.»

Ta manas näole hämmastuse. «Ah et nii vägev lugu,» ütles ta.

«Nii vägev,» olin ma nõus.

Ma tahtsin rääkida. Tahtsin sellest kellelegi kõnelda. Tahtsin jagada oma hirmu ja muret, kuid pidin leidma inimese, kes oli valmis uskuma ja võrdselt valmis vähemasti proovima midagi tõhusat ära teha.

«Boss,» ütlesin ma, «kas te suudate lahti öelda igasugusest umbusust? Kas te võite mulle lubada, et te olete valmis pidama vähemalt võimalikuks kõike, mida ma ütlen?»

«Tehke aga proovi,» ütles ta.

«Kurat, sellest ei piisa.»

«Hüva, olgu nii, ma olen valmis.»

«Mis oleks, kui ma teile ütleksin; et mingi kauge tähe asukad on sün Maa peal ja ostavad Maa ära?»

Tema hääl muutus külmaks. Ta arvas, et ma teen tema kulul nalja.

Ta lausus: «Ma ütleksin, et te olete hull.»

Tõusin püsti ja asetasin klaasi lauale.

«Seda ma kartsin,» ütlesin ma. «Nimelt seda ma ootasingi.» Ka Joy oli püsti tõusnud. «Tule, Parker,» ütles ta. «Pole mõtet siia kauemaks jääda.»

Vana röögatas mu peale: «Aga, Parker, see pole ometi tõsi. Te tegite minu kulul nalja.»

«Ei teinud ühti,» vastasin ma.

Läksime uksest välja ja sammusime mööda koridori. Mõtlesin, et. äkki ta tuleb uksele ja kutsub meid tagasi, aga ta ei teinud seda. Nägin teda vilksamisi, kui me lifti ootamata trepist alla pöörasime, ning ta istus ikka veel tooli peal ja jõllitas meile järele, otsekui püüdes otsusele jõuda, kas meie peale vihastada või oleks õigem meid vallandada või kas minu jutus viimaks siiski midagi ei olnud. Ta tundus olevat väike ja kaugel. Ma oleksin teda nagu binokli valest otsast vaadanud.

Fuajeesse jõudmiseks läksime alla kolmest trepijärgust. Ma ei tea, miks me liftiga ei sõitnud. Ilmselt me kumbki isegi ei mõelnud sellest. Nähtavasti me lihtsalt tahtsime sealt võimalikult kiiresti minema pääseda.

Läksime õue ja seal sadas. See polnudki õige vihm, pigem mingi külm ja hädine sabin.

Astusime auto juurde ja jäime selle kõrvale seisma. Me ei istunud kohe sisse, vaid seisime ebalevalt ja segaduses, teadmata, mida teha.

Mina mõtlesin sellest, mis oli olnud mu korteri seinakapis (tegelikult ma muidugi ei teadnud, mis seal oli) ja mis juhtus parkimisplatsil minu autoga. Teadsin, et Joy mõtles ilmselt olenditest, kes olid tema maja ümber luusinud ja võisid seal praegugi luusida - kes jäävad tema kujutluses sinna igavesti

luusima, on nad siis parajasti seal või ei.

Ta astus lähemale ja seisis päris minu vastas ning seal vihmases pimeduses panin ma sõna lausumata käe tema ümber ja tõmbasin teda veelgi lähemale, mõeldes, et me oleme nagu kaks vihma käes kössi tõmbunud, eksinud ja hirmunud last, kes kardavad pimedat. Esimest korda elus kardavad pimedat.

«Vaata, Parker,» ütles Joy.

Ta oli käe välja sirutanud, peopesa ülespoole ning peopesal oli midagi, üks asi, mida ta kõvasti rusikas oli hoidnud.

Kummardusin seda vaatama ning nägin nurgal seisva tänavalaterna nõrgas kumas, et see on võti.

105

«See ripendas Carletoni laboriukse lukus,» ütles Joy. .«Ma tõmbasin selle välja, kui keegi ei vaadanud. See rumal detektiiv pani ukse kinni, ilma et võti oleks talle üldse pähe tulnud. Ta oli sinu peale nii tige, et see ei tulnud talle mõttessegi. Sa küsisid, kas ta tahab koeralt tunnistust.»

«Hästi tehtud,» ütlesin ma, võtsin ta näo käte vahele ja suudlesin teda. Kuigi ma ei suuda isegi praegu kujutleda, miks laboratooriumi võtme leidmine mind nii ülevasse meeleolusse viis.

Küllap oli asi üksnes selles, et me olime lõpuks siiski võimud üle trumbanud, et me olime üsna sünges ja kohutavas mängus ühe ringi võitnud.

«Vaatame õige järele,» ütles Joy.

Avasin ukse ja lasksin ta autosse, siis kõndisin teisele poole ja istusin ise ka sisse. Leidsin võtme, pistsin selle süütelukku ja käivitasin mootori ning juba siis, kui mootor turtsatas ja tööle hakkas, püüdsin ma võtit uuesti välja tõmmata, kuigi sain ise ka aru, et on liiga hilja.

Aga midagi ei juhtunud. Mootor lõi nurru ja kõik oli korras. Pommi ei olnud.

Ma istusin ja higistasin.

«Mis sul viga on, Parker?»

«Ei midagi,» vastasin ma. Lükkasin käigu sisse ja sõitsin teeservast minema. Ja mulle meenusid need eelmised korrad, kui ma auto olin käivitanud - Belmonti maja juures, bioloogiahoone ees (seal kaks korda), politseijaoskonna ees - ilma et ma korrakski ohule oleksin mõelnud - nii et ohtu vahest polnudki. Võib-olla keeglikuulid ei kasutanud ühtki võtet teistkordselt, kui see esimesel katsel läbi kukkus. Pöörasin ühele kõrvaltänavale, et otse ülikooli puiesteele lõigata. .

«Ehk on see tühja tuule tagaajamine,» ütles Joy. «Ehk, on eesuks lukus.»

«Meist jäi see lahti,» ütlesin mina.

«Aga äkki pani majahoidja ukse lukku.»

Aga ta polnud seda teinud. Läksime uksest sisse ja ronisime nii vaikselt kui suutsime trepist üles.

Jõudsime Stirlingi ukseni ja Joy ulatas mulle võtme. Ma kohmitsesin pisut, aga sain võtme lõpuks lukuauku, keerasin seda ja lükkasin ukse lahti. Astusime sisse, ma sulgesin ukse ja kuulatasin snepri klõpsatust.

Laboratooriumi laual põles tuluke - väike piirituslamp, mis enne päris kindlasti süüdatud ei olnud. Ja laua kõrval: istme serval kükitas kentsakaIt vildakas kuju.

«Tere õhtust, sõbrad,» ütles ta. See selge, koolitatud hääl oli eksimatult äratuntav.

Toolil istus Atwood.

106

XXV

Me seisime ja vahtisime teda ning tema itsitas meile vastu. Ta vist kavatses kihistada, aga see kukkus välja itsitamisena.

«Kui ma paistan pisut pentsik,» ütles ta meile, «siis sellepärast, et ma ei ole tervenisti siin. Osa minust jõudis koju.»

Nüüd, kus me silmad nõrga valgusega harjusid ja me teda paremini nägime, ilmnes, et ta oli vildak ja loppis ning mõnevõrra väiksem, kui üks mees olema peaks. Üks käsivars oli lühem kui teine, keha oli liiga kõhn ning nägu oli vormist välja väändunud. Ja ometi olid ta rõivad talle parajad, otsekui need oleksidki tema moondunud kuju järgi õmmeldud.
«Ja veel üks. asi,» ütlesin ma. «Teil pole mudelit.»
Pistsin käe mantlitaskusse ja leidsin selle tillukese nuku, mille ma olin Belmonti maja keldritoa põrandalt üles korjanud.
«Ma olen kaugel soovist asja teile raskemaks teha,» ütlesin ma.
Viskasin nuku tema poole ning ta tõstis lühikese käe ja püüdis selle nõrgast valgusest hoolimata eksimatult kinni. Ja kui ta nuku kätte sai, sulas see tema sõrmi puudutades ainsa hetke jooksul temasse - otsekui oleks ta oma keha või käega selle nagu suuga sisse imenud.
Atwoodi keha muutus korrapäraseks, käsivarred venisid ühepikkusteksja igasugune vildakus kadus. Aga rõivad ei istunud enam nagu valatud ja lühike pintsakukäis ulatus poole käsivarreni. Ta oli ikka veel väiksem, palju väiksem, kui ma teda mäletasin.
«Aitäh,» ütles ta. «Sellest on abi. Pole tarvis nii tugevasti keskenduda, et tema kuju säilitada.» .
Varrukas kasvas mööda käsivart alla, kasvas silmanähtavalt.
Ja ka ülejäänud rõivad muutusid talle sobivaks.
«Rõivad on tegelikult tülikad,» ütles Atwood vestlust alustades.
«Sellepärast teil neid kesklinna kontoris terved varnatäied ongi. »
Paistis, et ta üllatus natuke, aga ütles siis: «Jah, muidugi, te ju käisite seal. Ma olin unustanud: Pean ütlema, mister Graves, et te liigute tõesti palju ringi.» .
«Mul on sihuke amet,» ütlesin ma talle.
«Kas see teine käib teiega kaasas?»
«Palun vabandust,» ütlesin ma. «Oleksin pidanud teid tutvustama. Miss Kane, mister Atwood.» .
Atwood jõllitas teda. «Kui te mulle seda pahaks ei pane,»

107

lausus ta, «siis mulle tundub, et teil, inimestel, on kõige iseäralikum paljunemisviis, mida ma kunagi näinud olen.»
«Meile see meeldib,» ütles Joy.
«Aga see on nii vaevaline,» vastas Atwood. «Või pigem on selle muutnud nii vaevaliseks ja nii keerukaks sotsiaalsed tavad ja moraalimõisted, mis te selle ümber olete põiminud. Ma kujutanette, et muidu pole sel häda midagi.»
Ma ütlesin: «Teie muidugi seda ei tea.» .
«Mister Graves,» lausus ta, «te peate aru saama, et kuigi me matkime teie kehasid, ei pruugi me tingimata omaks võtta kogu nende kehadega seostuvat tegevust.»
«Meie kehasid,» ütlesin ma, «ja võib-olla üht-teist veel. Nagu autosse pandud pommid.»
«Oo jaa,» vastas ta. «Niisugused lihtsad asjad.»
«Ja ukse ette seatud püünisrauad?»
«Ka need on lihtsad. Vaadake, keerukaid asju me ei kasuta. Need käivad meil täiesti üle jõu.»
«Aga mispärast just püünisrauad?» küsisin ma talt. «Selle asjaga lasksite küll mööda. Ma ei teadnud teist midagi. Ma ei näinud uneski, et teietaolised asjad on olemas. Kui neid raudu poleks olnud. . .»
«Te oleksite nii ehk naa taibanud,» ütles ta. «Te oleksite jaganud, kustpoolt tuul puhub. Vaadake, me teadsime teist nii mõndagi. Võimalik, et meie tundsime teid hulga paremini kui teie ise. Me teadsime, milleks te võimeline olete, mida te kõige tõenäolisemalt teete. Ja me teame natukene ka seda, mis sünnib lähemas tulevikus. Mitte küll alati, aga mõnikord teame. Teatud tegurid. . .»
«Pagan võtaks, oodake nüüd üks minut,» ütlesin ma. «Te tahate öelda, et te teadsite minust. Ega ometi minust üksi?»

«Muidugi mitte teist üksi. Me teadsime midagi igast inimesest, kes võis kunagi meist teadlikuks saada. Näiteks lehemehed, kohtuametnikud, teatud ametiisikud ja võtmepositsioonidel olevad tööstustegelased ja. . .»
«Te õppisite neid kõiki tundma?»
Ta naeratas peaaegu üleolevalt. «Viimast kui ühte,» ütles ta. «Ja leidus veel teisigi peale minu?»
«Oh, loomulikult. Päris palju.»
«Ja olid püünised ja pommid. . .»
«Väga mitmesugused asjad,» vastas ta mulle.
«Te tapsite nad,» ütlesin ma. .
«Kui te seda just niiviisi nimetada tahate. Aga ma pean teile meelde tuletama, et teil ei maksaks nina püsti ajada. Te tulite täna öösel siia kindla kavatsusega kallata valamusse mingit hapet.»

«Seda küll,» tunnistasin ma, «aga nüüd ma mõistan, et sellest poleks mingit kasu olnud.»
«Võimalik,» ütles Atwood, et see oleks teid minust vabastanud või vähemalt suuremast osast minust. Teate, ma olin seal torus.»
«Teist oleksime lahti,» vastasin ma, «aga mitte kõigist ülejäänutest. »
«Mida te sellega öelda tahate?» päris ta.
«Me saame teist lahti, aga võib ilmuda uus Atwood. Uus Atwood võib tekkida, millal te iganes heaks arvate. Ausalt öeldes pole mingit mõtet lõputult Atwoodidest vabaneda, kui vajaduse korral on alati üks uus käepärast.»
«Ei tea,» ütles Atwood mõtlikult. «Ma ei saa teist sotti. Teie juures on midagi määratlematut, mis jääb täiesti arusaamatuks. Te loete oma käitumisreegleid ja sepitsete oma ontlikke sotsiaalseid skeemikesi, aga iseeneste skeeme teil pole. Te võite olla ühel hetkel uskumatult rumalad ja järgmisel hetkel uskumatult arukad. Ja kõige halvem teie juures - kõige hirmsam teie juures - on see väljaütlemata, sissejuurdunud usk saatusesse. Teie enda, mitte kellegi teise saatusesse. Sellisest asjast on kole mõeldagi.»
«Aga teie,» ütlesin ma. «Teil poleks olnud minu vastu mingit vimma:kui ma oleksin seda hapet valanud?»
«Eriti mitte,» vastas Atwood.
«See ongi üks meievaheline erinevus, mida teil tuleks võimaluste piires arvestada,» ütlesin ma talle. «Mina kannan teie - või teie soo vastu - minu elu kallale kippumise pärast tugevat vimma. Ja niisama tugevat või tugevamatki vimma oma sõbra tapmise pärast.»
«Eks tõestage,» ütles Atwood väljakutsuvalt.
«Misasja? »
«Tõestage, et ma teie sõbra tapsin. Ma usun,» lisas ta, «et see on ehtinimlik suhtumine. Teie tulete kõigest puhtalt välja, kui keegi ei tõesta, et te seda tegite. Ja pealegi, mister Graves, te vist ei arvesta erinevaid suhtumisi. Need muutuvad vastavalt tingimustele. »
«Mis tähendab, et mõnes muus paigas ei ole mõrv kuritegu.»
«Täpselt nii see ongi,» ütles Atwood.
Piirituslambi leek lõi hooti hubisema ja .heitis toaseinu mööda pagevaid libisevaid varje. Ning see näis nii harilik, nii tavaline, mõtlesin ma, et meie, erinevate planeetide ja erinevate kultuuride sünnitised istusime ja vestlesime siin nagu kaks inimest. Võibolla tuli see sellest, et too teine olend, oli ta siis kes tahes, oli võtnud inimkuju, õppinud ära inimkõne ja tegevuse. ning omandanud vahest ka midagi inimlikust suhtumisest. Arutlesin, kas

olukord oleks samasugune, kui istmel lebaks üks inimeseks või muuks vormimata keeglikuul, kes räägiks meiega kas või nõnda nagu koer, inimese kombel suud liigutamata. Või kas see vähemasti ajutiselt Atwoodiks muutunud olend oleks võinud vestelda nii kergesti ja hästi, kui ta Maa ja inimese kommetest nii palju poleks omandanud, olgu need teadmised pealegi pealiskaudsed.

Kui kaua, mõtlesin ma, olid need tulnukad Maal olnud ning kui palju neid oli? Võib-olla olid nad juba aastaid kannatlikult tunginud mitte ainult teadmistesse, vaid Maa ja inimese miljöösse, ning uurinud sotsiaalseid mudeleid, majandussüsteeme ja finantskorraldust. Ma jõudsin arusaamisele, et see on aeganõudev protsess, kuna üksnes pelkade teadmistega alustamise asemel tutvuvad nad tõenäoliselt veel ka võõra ja tundmatu teguriga meie omandiseaduste ning juriidiliste ja ärisüsteemide labürindis.

Joy asetas käe mu käsivarrele. «Lähme ära,» ütles ta. «See tüüp ei meeldi mulle.»

«Miss Kane,» kostis Atwood, «me oleme täiesti valmis leppima teie vastumeelsusega meie suhtes. Tõtt öelda, meil pole sellest sooja ega külma.»

«Täna hommikul rääkisin ma ühe murest murtud perekonnaga,» ütles Joy, «kellel polnud kusagil elada. Ja täna õhtul nägin ma veel üht perekonda, kes oli kodust välja tõstetud, sest pereisa jäi ilma tööta.»

«Selliseid asju on toimunud kogu teie ajaloo vältel,» sõnas Atwood. «Selles küsimuses ärge hakake vaidlema. Ma olen teie ajalugu lugenud. Meie loodud olukorras pole midagi uut. Teie inimlike mõistete järgi on see väga vana olukord. Ning me oleme toiminud ausalt ja, uskiIge mind, vajaliku! määral seaduslikkust silmas pidades.»

Mulle tuli pähe, et me kolmekesi oleksime otsekui etendanud mingit vana moraliteed, milles inimkonna põhipatud olid mõtteselguse huvides miljonikordseks paisutatud. .

Tundsin, kuidas Joy kõvemini mu käsivart pigistas ning sain aru, et ta mõistis vist praegu esimest korda meie vastas istuva olendi tegelikku moraalitust. Ja võib-olla jõudis temani ka äratundmine, et see olend, see Atwood pole midagi muud kui nähtav kujutis päratu suurest hordist, võõrast jõust, mis kavatseb meilt Maa ära võtta. Selle toolil istuva olendi taga kangastus ablas pimedus, mis oli tulnud kusagilt kaugelt tähelt inimesele otsa peale tegema. Ja mis veel koledam, lõpp pidi tulema mitte ainult inimesele, vaid kõigile tema töödele ja kõigile kallikspeetud unistustele, olid need unistused siis nii ebatäiuslikud, nagu nad olid. .

Mõistsin, et tõeline tragöödia ei ole mitte inimese enda lõpp,

vaid hoopis kõige selle lõpp, millesse inimene on uskunud, mida ta on ehitanud ja mida kavatsenud.

«Kuigi inimsugu võib meile seda pahaks panna ja meid ehk isegi vihata,» lausus Atwood, «ei ole terves meie tegevuses isegi teie enda hea ja kurja määratluse kohaselt midagi ebaseaduslikku. Pole ühtki seadust, mis takistaks kellelgi, kas või tulnukatel, kinnisvara soetamist või omamist. Teil endal, mu sõber, või teiega kaasasoleval daamil on täielik õigus osta nii palju kinnisvara, kui te tahate. Osta ja hoida, juhul kui see on teie eesmärk, kogu maailmas leiduva kinnisvara.»

«Kaks asja takistaksid,» ütlesin ma. «Üks neist on raha puu dus.»

«Ja teine?»

«See oleks.'kuradima labane temp,» vastasin ma talle. «Niiviisi lihtsalt ei tehta. Ja võib-olla veel kolmaski takistus. Asi, mida nimetatakse trustivastaseks seaduseks.»

«Ah, need seadused,» ütles Atwood. «Neist me oleme täiesti teadlikud; me oleme teatud abinõud tarvitusele võtnud.»

«Kindlasti olete.»

«Kui nüüd päris asja tuumani minna,» ütles Atwood, «siis läheb selle läbiviimiseks; mida meie teinud oleme, vaja ainult ühte asja - raha.»

«Teie jutust võiks arvata, .nagu oleks raha teie jaoks midagi uut,» laususin ma, sest tema hääletoonist jäi selline mulje. «Kas see; on siis võimalik, et kusagil mujal peale Maa pole rahast

kuuldudki? »

«Ärge muutuge naeruväärseks,» kostis Atwood. «On olemas mingisugune kaubandus ja on olemas vahetusvahendid. Vahetusvahendid küll, aga mitte tingimata raha, nagu teie siin seda tunnete. Siin Maal on raha midagi rohkemat kui paber või metall, mida te rahaks kasutate, enam kui numbriread, mis raha tähistavad. Te olete siin Maal andnud rahale sümboolse tähenduse, I mida pole ühelgi teisel mulle tuntud või teadaoleval vahetusvahendil kusagil mujal. Te olete teinud sellest võimu ja vooruse ja. muutnud rahapuuduse põlastusväärseks ning isegi omamoodi kuriteoks. :Teil on raha inimeste ja edukuse mõõdupuuks ning.te peaaegu kummardate seda nagu jumalat.»

Ta oleks jätkanud, kui ma oleksin lasknud tal edasi rääkida. Ta oli täiesti valmis põhjalikku jutlust maha pidama. Aga ma ei lasknud tal seda teha.

«Vaadake seda asja praktilisest küljest,» ütlesin ma. «Enne kui te oma töö lõpule olete viinud, panete te välja rohkem sularaha, kui Maa teile maksma on läinud, palju rohkem, kui see väärt on. Te võtate inimestelt töö ja ajate nad kodunt välja, aga keegi ikka teeb vähemalt katset nende eest hoolitseda. Kõik

maapealsed valitsused viivad läbi suuri toetusprogramme ja seavad sisse abirahasid, et oma rahvast aidata ning kõige selle eest tasumiseks tõstetakse maksusid. Pange tähele, just neid maksusid, mida nõutakse teie ostetud kinnisvara pealt. Te ajate inimesed töölt minema, te võtate neilt nende kodud - hüva, siis hakkate ise nende eest hoolitsema, te peate nende eest hoolitsemiseks makse maksma.»

«Ma näen,» ütles Atwood pilkavalt, «et teie süda tilgub meie pärast verd, mis on väga inimlik, ning ma tänan teid selle eest. Aga teil ei maksa muretseda. Me maksame maksud ära. Me maksame neid suure rõõmuga.»

«Te võiksite valitsused kukutada,» soovitasin ma, «siis ei oleks mingeid maksusid. Võib-olla te olete seda kaalunud.»

«Muidugi mitte,» ütles Atwood kindlalt. «Midagi niisugust ei tuleks meile mõttessegi. See oleks ebaseaduslik. Meie, mu sõber, seadustest üle ei astu.»

Ja ma teadsin, et mu jutust polnud mingit kasu. Millestki polnud kasu.

Sest tulnukad hakkavad kontrollima maad ja loodusvarasid ja kõike, mis on Maa peale ehitatud, aga nad ei kasuta õieti ei maad ega midagi muud. Nad ei künna vagusid ega kasvata vilja. Vabrikutes ei liigu ükski ratas. Ei kaevandata raasugi metalli. Ei langetata ühtegi puud.

Inimestelt ei röövita mitte ainult nende vara, vaid ka nende pärand. Koos maa ja majadega, vabrikute ja töökohtadega; kaupluste ja kaubandusega kaovad ka lootused, püüdlused ja võima., lused - ning võib-olla usk -, mis vormisid inimkonda. See polnudki kuigi tähtis, millise osa Maa kinnisvarast tulriukad tegelikult ostsid. Nad ei tarvitsenud kõike osta. Neil oli vaja ainult tööstus seisma panna, kaubandus katkestada ja finantsstruktuuri efektiivsus hävitada. Kui see on tehtud, on lõpp töökohtadel, lõpp krediidil ja lõpp äril. Ja inimsoo unistus on surnud.

See polnudki õieti oluline, et tulnukad maju ja üürikortereid ostsid, sest kui kõik muu tehtud saaks, oleksid need neli seina, mida inimene koduks nimetas lihtsalt üks paik, kus surra. Majade ostmine oli kas puhtal kujul hirmukampaania või niisama tõenäoliselt andis see tunnistust, et tulnukad ei taibanud veel nüüdki, kui vähe neil tegelikult saatusliku hoobi andmiseks teha tuli.

Muidugi jagatakse abirahasid või luuakse mingisugune toetusprogramm, et inimestel oleks mida süüa ja, kus võimalik, katus pea kohal. Ja rahast puudu ei tule, sest tulnukatesugu maksab väga rõõmsasti makse. Kuid säärases olukorras oleks raha kõige odavam ja kõige kasutum asi. Kui palju maksab üks kartul või leivapäts, kui me oleme jõudnud viimase kartulini ja leiva jaoks pole enam jahu?

Kui olukord juba teatavaks saab, tekib loomulikult vastuseis. Mitte ainult inimestepoolne, vaid ka valitsuste tasemel. Aga küllap on tulnukad kindlustanud endale selleks ajaks mingi kaitse, mille olemust ja ilminguid keegi praegu aimatagi ei oska. Võib-olla on see põletanud maa taktika, kus vabrikud, majad ja kõik ülejäänu leekides hävib või kuidagi teistmoodi purustatakse, et inimene ei saaks tagasi vahendeid, millega endale elatist hankida. Siis jääks ainult maa, mille eest võidelda, aga paljast maast üksi ei piisaks.

Ma teadsin, et kui saaks jalamaid midagi ette võtta, siis oleks veel isegi praegu vabalt võimalik tulnukaid lüüa. Kuid selleks, et küllalt kähku midagi ära teha, läks vaja valmisolekut uskuda, mis toimub. Ja mitte keegi ei oleks uskunud. Kibedusega jõudsin ma arusaamisele, et tekkinud plukorra mõistmine selle täies jõhkruses peab ootama, kuni maailm on kaosesse paisatud, aga siis võis juba väga tõenäoliselt olla liiga hilja.

Ja ma teadsin seal seistes, et ma olin lüüa saanud ning et meie maailm oli lüüa saanud.

Kunagi arrimu kirjutas Wells tulnukatest, kes tungisid Maale. Ja pärast teda panid paljud kirja teistsugused kujutluspildid tulnukate sissetungidest. Kuid mitte keegi neist, mõtlesin ma, mitte ainuski, polnud jõudnud tegelikkusele ligilähedalegi. Mitte keegi polnud ette näinud, kuidas sai juhtuda, et seesama süsteem, mille me aegade jooksul nii suure valu ja vaevaga loonud olime, nüüd meie endi vastu pöörati - kuidas vabadus ja omandiõigus osutusid lõksuks, mille me ise enda jaoks üles olime. seadnud.

Joy sikutas mind käsivarrest. «Lähme ära,» ütles ta.

Ma pöördusin temaga koos ringi Ja me hakkasime ukse poole minema.

Kuulsin, kuidas Atwood mu selja taga kihistas.

«Tulge mulle homme külla,» ütles ta. «Me saame ehk teiega kaubale.»

XXVI

Väljas oli hakanud tugevamini sadama. See polnud .küll paduvihm, pigem masendavalt mõjuv lakkamatu sadu. Õhus oli selgelt külma tunda. Mõtlesin, et see on just paslik öö meile tuntud maailma kokkuvarisemiseks. Ei, mitte kokkuvarisemiseks, see oleks liiga dramaatiline. Pigem kuhtumiseks. Paslik öö selle maailma kuhtumiseks, mida oli närvutatud, ilma et ta oleks teadnud, mis toimub või kes selle taga on, ning see maailm oli lan-

genud nii libedalt ja nii pidevalt, et ta ei saanud oma langusest teadlikuks enne, kui ta oli lqplikult kokku vajunud.

Avasin Joyle autoukse, aga lõin selle uuesti kinni, enne kui ta jõudis sisse istuda.

«Ma unustasin,» ütlesin ma. «Autos võib olla pomm.»

Joy vaatas mulle otsa ja tõstis käe, et lükata kõrvale üks silme ette langenud juuksekihar.

«Ei,» ütles ta. «Ta tahab sinuga homme rääkida.»

«See oli niisama suusoojaks öeldud,» ütlesin ma. «Ta tegi enda meelest nalja.»

«Ja isegi kui seal on pomm, ei kavatse ma jalgsi linna minna. Mitte praegusel kellaajal ja sellise vihmaga. Ja enne polnud siin mingit pommi.»

«Las ma lähen sisse ja panen auto käima. Sina astu eemale.. .»

«Ei,» vastas Joy kindlalt. Ta sirutas käe ja tõmbas ukse lahti. Ma läksin ümber auto ja ronisin sisse. Keerasin võtit ja auto käivitus.

«Näed nüüd,» ütles Joy.

«Väga vabalt oleks võinud siin pomm olla,» vastasin ma talle.

«Ja kui olekski olnud, ei saa me ometi elada pidevas hirmus pommi ees,» ütles ta. «Nad saavad

meid miljonil erineval kombel tappa, kui nad seda tahavad.»
«Nad tapsid Stirlingi. Küllap nad on veel teisigi tapnud. Minuga tegid nad kahel korral katset.»
«Ja kumbki ei õnnestunud,» ütles Joy. «Mul on tunne, et enam nad ei katseta.»
«Kas intuitsioon?»
«Parker, neil võib ju ka intuitsioon olla.»
«Mis see asjasse puutub?»
«Võib-olla ei puutugi,» ütles ta. «Tegelikult ei tahtnud. Ma üldse seda öelda. Tahtsin öelda, et ükskõik, kui palju nad meie kohta teada saavad, kui väga nad oma projekti elluviimiseks meie moodi olla - püüavad, ei õpi nad kunagi meie moodi mõtlema.»
«Sa siis usud, et nad loobuvad, kui nad kedagi kahe katsega tapetud ei saa.»
«Mitte just täpselt seda, kuigi see võib nii olla. Aga nad ei katseta üht asja kaks korda.»
«Nii et mul ei pruugi karta raudu, pomme ja sahinat seinakapis. »

«Neil võib olla niisugune eelarvamus,» ütles ta. «Aga võib olla hoopis mõtlemislaad. See võib olla ka meile täiesti tundmatu loogika. »

Ma teadsin, et see oli tal kogu aeg meeles mõlkunud. Ta püüdis selgusele jõuda. Ta kena peake oli olnud täis mõtteid ning

need. vähesed meie valduses olevad faktid olid aina keerelnud ta peas. Aga selles selgusele jõuda polnud kuidagi võimalik, mõtlesin ma. Sest me teadsime liiga vähe. Me mõtlesime inimeste kombel ja püüdsime mõelda nagu tulnukad, teadmata ise, kuidas nad mõtlesid. Ja isegi kui me seda oleksime teadnud, poleks olnud kindel, kas me suudaksime inimese mõtlemisprotsessi võõrasse kanalisse suunata.

Joy võttis asja teistpidi. Tulnukad, oli ta öelnud, ei saanud kunagi meie moodi mõelda, ükskõik kui väga nad seda oleksid tahtnud. Aga nendel oli suurem võimalus meie moodi mõelda kui meil nende moodi mõelda. Keegi ei võinud teada, kui kaua nad olid meid juba uurinud. Ja neid oli palju; keegi ei teadnud, kui palju. Või kas oli õige nii öelda? Äkki on see üksainus olend, kusjuures see üks on lõhustatud keeglikuuli suurusteks ühikuteks, nii et ta võib viibida mitmesugusel kujul mitmes kohas korraga?

Ja kui nad olidki üksikisendid, kui iga keeglikuul oli täielik ja omaette olend, olid nad siiski üksteisele lähedasemad, kui inimolendid üksteisele olla said. Sest säärase asja moodustamiseks nagu Atwood või baaris minu kõrval istunud tütarlaps, läks neid palju vaja; inimolendi matkimiseks kulus hulk keeglikuule. Ja tegevuse käigus inimeseks või millekski muuks vormudes pidid nad tegutsema nagu üks tervik; pidid tegelikult paljudest üheks saama.
Sõitsime mööda ülikoolilinnaku viimast tänavat, jõudsime tühjale ülikooli puiesteele ning ma pöörasin tagasi linna poole.
«Mis nüüd saab?» küsisin ma.
«Koju ma minna ei või,» ütles Joy. «Sinna majja. Järsku on nad ikka veel seal.»

Ma noogutasin, mõistes, mis tunne taloli. Ja mõtlesin, mis elukad need Joy hoovis võisid luusida. Küllap mingid metselajad või pigem järeletehtud metselajad mõnelt teiselt planeedilt. Võib-olla mitut liiki metselajad mitmelt võõralt planeedilt. Võibolla ilmatu suur hirmsate eluvormide loomaaed, mis oli ehk mõeldud rohkem ehmatamiseks kui viga tegemiseks. Võib-olla ainult sööt, mis pidi meid kolmekesi - Joy, koer ja mina sinna peibutama, et meid siis ühe ropsuga tabada oleks saadud.
Aga kui nad meid kõiki tappa olid kavatsenud, oli neil veel üks plaan läbi kukkunud.

Koer oli öelnud midagi selle kohta, et .keeglikuulid ei .lähe kunagi lõpuni, ei pane kunagi viimast välja ja jäävad poole peale. Ma katsusin meelde tuletada, milliseid sõnu ta tegelikult oli kasutanud, aga mu mälu oli udune. Liiga palju asju oli juhtunud.

Ja veel mõtlesin ma, kuhu koer on kadunud.
«Parker,» ütles Joy, «me peame natuke puhkama. Me peame vihma käest varju alla saama ja mõne tunni magama.»

«Jah,» vastasin ma. «Ma tean. Minu korter.. .»
«Ma ei mõelnud sinu korterit. See on niisama halb kui minu maja. Järsku me leiame ühe motelli.»
«Joy, mul on taskus ainult paar dollarit. Ma unustasin palgatšeki võtmata.»
«Mina võtsin oma palga välja,» ütles ta. «Mul on natuke raha, Parker.»
«Joy.. .»
«Jah, ma tean. Ära muretse. Kõik on kombes.»
Me sõitsime mööda tänavat edasi.
«Mis kell on?» küsisin ma.
Joy keeras oma randme nii, et armatuurlaua valgus langes käekellale.
«Peaaegu neli,» ütles ta mulle.
«On see alles öö,» ütlesin ma.
Joy nõjatus väsinult istme seljatoele ning pööras pea minu poole.

«Eks ta ole,» ütles ta, «üks auto õhku lastud ja koos sellega veel mingi õnnetu kutt, aga tänu jumalale, sina mitte; üks sõber tapetud, ilma et olend teisest maailmast tema peale ühtegi jälge oleks jätnud; üks tüdruk on oma heast nimest lahti saanud, sest ta on nii unine, et ta on valmis ööbima koos. . .»
«Ole parem tasa,» ütlesin ma.
Pöörasin puiesteelt kõrvale.
«Kuhu sa lähed, Parker?»
«Tagasi toimetusse. Ma pean helistama. Võtma ühe kaugekõne. Samahästi võib ka ajaleht selle eest maksta.»
«Kas Washingtoni?» küsis ta.
Noogutasin. «Senaator Roger Rillile. On aeg Rogiga rääkida.»
«Nii vara hommikul?»
«Ükskõik mis ajal. Ta on ju üldsuse teener, eks ole? Just seda ta rahvale räägib. Valimiste ajal. Ja see maa - terve see neetud maa - vajab praegu üht üldsuse teenrit.»
«See talle ei meeldi.»
«Ma ei arvagi, et meeldib.»
Peatasin auto kõnnitee serval, pime, maja jäi teisele poole teed. Kolmandalt korruselt paistis nõrka valgust ja trükimasinate ruumis esimesel korrusel oli ähmane kuma.
«Kas sa tahad minuga kaasa tulla?»
«Ei,» vastas Joy. «Ma jään siia. Panen uksed lukku ja ootan. Ma passin peale, et keegi autosse pommi ei paneks.»

XXVII

Toimetus oli tühi ning seal valitses selline külm, ootusrikas õhkkond, mis tekib ajalehtede toimetustes, kui seal inimesi ei ole. Koristajad olid muidugi kohal, aga ma ei näinud neid, ning Õlitatud Välk, see vilets jooksupoiss, oleks pidanud ka tööl olema, kuid küllap ta ajas mingeid saladuslikke eraasju või oli leidnud nurgakese, kus tunnikese või paar tukastada.

Mõned tuled põlesid, aga need üksnes lisasid tuppa kummituslikke varje otsekui udusel bulvaril säravad kauged tänavalaternad.

Läksin oma laua juurde, istusin toolile ja siruiasin käe telefoni järele, kuid ei tõstnud kohe toru hargilt. Ma istusin vaikselt ja.kuulatasin, aga jumala eest, ma ei tea, mida ma kuulatasin, kuigi see

võis ka vaikus olla. Tuba oli vaikne. Polnud kuulda ei kihku ega kahku. Ja mulle tundus, et tol hetkel oli vaikne ka maailm - et selle toa vaikus sirutus nende seinte vahelt välja ja mässis endasse terve planeedi ning kogu Maa pidas hinge kinni.

Tõstsin aeglaselt telefonitoru ja valisin keskjaama numbri. Sealt vastas operaatori unine hääl. Kui ma ütlesin, keda ma soovin, ilmutas ta pisut viisakat imestust, otsekui oleks temagi otsustanud mind selle eest noomida, et ma nii tähtsale mehele nagu senaator sel kellaajal öösel helistan. Aga väljaõpe ei lasknud tal seda teha ning ta lubas mulle tagasi helistada.

Asetasin toru uuesti hargile, nõjatusin vastu toolileeni ja katsusin natuke mõelda, aga magamatus andis ennast tunda ning mu aju keeldus mõtlemast. Sain alles nüüd aru, kui väsinud ma tegelikult olen.

Istusin pimeduses, üksikud tuled särasid nagu kauged tänavalaternad ja kusagilt mu ümber ei kostnud ühtki heli. Ja võib olla, ütles mu mõtlemast keeldunud hägune mõistus, ongi Maa täna öösel niisugune - üks vaikne planeet, mis püsib väsinult ja lööduna ükskõiksuse vaikuses, planeet, mis läheb vastu oma hukatusele ja kellelgi pole sellega asja.

Telefon helises.

«Teie soovitud isik on kuuldel, mister Graves,» teatas operaator.

«Tere, Rog,» ütlesin mina.

«Kas see oled sina, Parker?» küsis kauge hääl. «Mis kurat sul keset ööd hakkas?»

«Rog,» ütlesin ma, «asi on tähtis. Tead küll, et muidu ma sulle ei helistaks.»

«Tahaksin loota, et see nii on. Heitsin alles paari tunni eest magama. »

«Kas miski hoiab sind ärkvel, senaator?»

«Väike koosistumine. Sai ühest ja teisest räägitud.»

«Kas on muresid, Rog?»

«Mis muresid?» Tema küsimus oli libe ja sile kui jää.

«Esiteks on pankades liiga palju raha.»

«Vaata, Parker,» ütles ta, «kui sa püüad minult midagi välja pumbata, siis on see küll ajaraiskamine.»

«Ei, ma ei taha midagi välja pumbata. Ma tahan sulle hoopis midagi rääkida. Kui sa ainult kuulad, siis ma võin sulle rääkiäa, mis toimub. See on raskevõitu, aga ma tahan, et sa mind usuk sid.»

«Ma kuulan.»

«Siin Maa peal on tulnukad,» ütlesin ma talle. «Olendid tähtedeIt. Ma olen neid näinud ja nendega kõnelenud ja. . .»

«Nüüd ma taipan,» ütles senaator. «On reede öö ja sa oled parajasti vintis.»

«Sa eksid,» vaidlesin ma vastu. «Ma olen kaine nagu. . .»

«Sa võtsid tšeki välja, läksid kuhugi ja. . .»

«Aga ma ei võtnud tšekki välja. Mul oli liiga kiire ja ma unustasin selle ära.»

«Nüüd ma tean, et sa oled purjus. Sa ei jäta kunagi tšekki võtmata. Sa oled alati järjekorras, käsi pikal. . .»

«Kurat võtaks, Rog, kuula mind lihtsalt ära.»

«Mine tagasi voodisse,» ütles senaator, «ja maga ennast välja. Kui sa siis ikka veel minuga rääkida tahad, helista mulle hommikul.»

«Keri põrgusse!» röögatasin ma, aga -ta ei kuulnud. - Ta oli juba toru ära pannud. Elutu ja tühi liin piiksus.

Mul oli tahtmine toru hargile virutada, aga ma ei teinud seda. Miski hoidis mind tagasi, võib-olla oli see ränk kaotusetunne, mis viha hävitas.

Istusin seal toru käes pigistades, kuulasin tühja liini kauget sääsepininat ja teadsin, et pole

lootusekübetki; et keegi ei usu mind, keegi ei kuula, mis mul on öelda. Nad otsekui oleksid kõik Atwoodid, ütlesin ma endale, iga inimene oleks otsekui Maale tunginud võõrast ainest tehtud mannekeen.

Kui järele mõtlema hakata, ütlesin ma endale, siis selles pole midagi naljakat. See võis vabalt juhtuda. Seesugune asi oleks täpselt nende tulnukate moodi.

Jäiste jalgadega putukad kõndisid mööda mu selgroogu ja ma istusin, telefonitoru. pihus, - maakera kõige üksildasem inimene. Sest ma võisin tõesti ihuüksi olla, mõtlesin ma.

Mis siis, kui senaator Roger. Hill ei olnud inimene, ei olnud

seesama inimene, kes ta oli olnud, ütleme, viis aastat tagasi? Mis siis, kui see, mis oli järele jäänud tõelise, ehtsa Roger Hilli kehast, lebas kusagil peidupaigas ning just praegu minuga rääkinud mees oli võlts, võõras Roger Hill? Mis siis, kui Vana ei olnud üldsegi tõeline Vana, vaid mingi võigas olend, kes esines Vana kujul? Mis siis, kui mõne suure terasekompanii esimees ei olnud enam inimene? Mis siis, kui üks juhtiv tegelane teise järel oli kõrvaldatud ja nende kohtadele olid asunud olendid teisest maailmast; kes olid nii vormitud, nii asjaga kursis, ja nii täiuslikud, et nende endi kaaslased ja perekonnad nad omaks võtsid?

Mis siis, kui see naine, kes mind väljas autos ootas, ei olnud. . . Aga see, ütlesin ma endale, on jabur. See on naeruväärne.

See ei saanud olla midagi muud kui ülepingutatud aju painajalik fantaasia, sest. aju on liiga kurnatud, liiga vapustatud, et mõelda nagu peab.

Panin toru tagasi hargile ja lükkasin telefoni eemale. Tõusin aeglaselt jalule ja seisin värisedes kesk tühjust ja vaikust.

Siis ma läksin trepist alla ja astusin tänavale, kus Joy mind ootas.

XXVIII

Vilkuv kiri «Vabu kohti ei ole» heitis rohelisi ja punaseid varje märja tänava mustale libedale pinnale. See aina vilkus ja vilkus nagu hoiatus maailmale. Ja kirja taga kerkis numbrite tume kobar, igal tilluke tuli ukse kohal, ning värvilised valgusesähvatused peegeldusid pargitudautodelt pehme ja põgusa läigatusena.

«Võõrastemajas ei ole kohti,» ütles Joy. «Niiviisi tekib üleliigse inimese tunne.»

Ma noogutasin. See oli viies vabade kohtadeta motell, millest me olime mööda sõitnud. Mitte igal pool ei vilkunud neoonkiri, aga sõnum oli sellegipoolest olemas ja hõõgus öös. Ja see vilkuv kiri ei kandnud endas põrmugi tähtsamat teadet kui ülejäänud sildid, aga õli väljakutsuvam ja sõjakam. See oleks otsekui kibedalt, lõplikult ja üksipulgi selgeks teinud, et öömaja ei ole.

Viis motelli nende tõrjuvate siltidega ja üks ilma igasuguse sildita, kuid pime, suletud ja asustamata - maailmale suletud paik.

Tasandasin sõitu ja auto peatus aeglaselt kummide krudinal. Istusime ja vaatasime seda silti.

«Me oleksime pidanud teadma,» ütles Joy. «Me oleksime pidanud taipama. Kõik ilma peavarjuta inimesed on meist ette jõudnud. Mõned vahest juba mitme nädala võrra,»

Endiselt sibistas vihma. Klaasipuhastajad vingusid tuuleklaasil.

«Võib-olla oli see halb mõte,» ütlesin ma Joyle. «Võib-olla. . .»

«Ei,» vastas Joy. «Meie kummagi korter ei tule kõne alla. Parker, ma lihtsalt sureksin.»

Sõitsime edasi. Veel kahel motellil teatas kiri, et vabu kohti ei ole.

«Võimatu lugu,» ütles Joy. «Kohti ei ole. Hotellis on asi kindlasti sama hull.»

«Üks võimalus äkki leidub,» laususin ma. «Üks koht võib siiski olla. See motell seal eespool. See, millel silti ei olnud. See, mis oli suletud.»

«Aga see oli pime. Seal polnud kedagi.»

«Seal on öömaja,» vastasin ma' talle. «Seal on meil katus pea kohal. Too mees järve kaldal pidi luku ära lõhkuma. Meie võime sedasama teha.»

Keerasin auto keset kvartalit ringi. Kummaltki poolt ei olnud kedagi tulemas ja see polnud ohtlik.

«Kas sa mäletad, kus see oli?» küsis Joy.

«Vist küll,» vastasin ma. .

Sõitsin paari kvartali võrra mööda, pöörasin tagasi ja olimegi motelli juures - ei mingit silti, ei mingit valgust, mitte kedagi liikumas.

«Ära ostetud ja suletud,» ütlesin ma. «Kähku ja kerge vaevaga suletud. Mitte mõni üürimaja, kus tuleb ette teatada.»

«Arvad sa nii?» küsis Joy. «Sa arvad, et Atwood on selle maja ära ostnud?»

«Miks see muidu kinni on?» nõudsin ma. «Kas sulle ei tundu, et kui motell kuuluks kellelegi teisele, - siis oleks see avatud? Praeguse ärivõimaluse juures?»

Poörasin sissesõiduteele ja sõitsin väikesest kallakust alla. Esituled libisesid üle võõra auto, mis oli pargitud ühe numbri ette.

«Keegi on meist ette jõudnud,» ütles Joy.

«Ära muretse,» lohutasin ma teda. «Kõik on täiesti korras.»

Sõitsin üle hoovi ja peatusin, suunates täistuled teisele autole. Läbi vihmast ähmase klaasi nägin ma häguselt kaameid ja kohkunud nägusid, mis meile vastu vaatasid.

Istusin veel hetke, siis astusin autost välja. Teise auto juhipoolne uks läks lahti ja üks mees tuli välja. Ta sammus esitulede valgusvihus minu poole.

«Kas te otsite peatuskohta?» küsis ta. «Kohti ei ole.»

Ta oli keskealine ja hästi riides, kuigi rõivad olid natuke kortsus. Mantel oli uus, kaabu maksis hulk raha ning mantli all

120

oli tal rätsepaülikond. Kingad olid värskelt viksitud ja peenikesed vihmapiisad sätendasid nende küljes.

«Ma tean, et kohti ei ole,» ütles ta. «Ma olen otsinud, Mitte ainult täna öösel, vaid kõigil öödel.»

Raputasin pead ja mu sisikond tahtis vägisi krampi tõmbuda. Mul hakkas tema nägemisest paha. Ta oli veel üks õnnetu.

«Härra,» ütles ta, «kas te võite mulle seletada, mis toimub? Ega te ometi politseinik ei ole? Aga tegelikult on see mulle ükskõik.»

«Ma ei ole võmm,» vastasin ma talle.

Tema sõnades kõlas midagi, mis oli üsna, hüsteeria piiril - see hääl kuulus mehele, kes oli välja kannatanud peaaegu kõik, mida suutis. See mees oli näinud, kuidas tema enda maailm järkjärgult, iga päevaga üha enam koost laguneb ning oli täiesti võimetu selle takistamiseks midagi ära tegema.

«Ma olen lihtsalt samasugune inimene nagu teie,» ütlesin ma.

«Otsin ulualust.»

Sest mulle olid äkitselt meenunud Joy sõnad selle kohta, et võõrastemajades pole ruumi.

See oli muidugi kahtlane väide, aga ta ei paistnud seda märkavat.

«Minu nimi on John A. Quinn,» ütles ta, «ja ma olen ühe kindlustuskompanii asepresident. Mu palk on ligi nelikümmend tuhat ja ma olen siin ilma elukohata, mul pole isegi kohta, kuhu mu . pere vihmavarju võiks minna. See tähendab, peale auto.»

Ta vaatas mulle otsa. «Eks ole naljakas,» ütles ta. «Noh, hakake juba naerma.»

«Ma ei hakka naerma,» ütlesin ma. «Teie mind naerma ei aja.»

«Me müüsime oma maja peaaegu aasta tagasi maha,» ütles Quinn. «Pikaajalise seeselamise õigusega. Sain selle eest paremat hinda, kui ma kunagi lootnud olin. Vaadake, meil läks vaja suuremat maja. Pere oli suureks kasvanud. Muidu me küll oma maja poleks müünud. See oli nii kena. Me olime sellega harjunud. Aga meil oli vaja rohkem ruumi.»

Noogutasin. Ikka seesama vana lugu.

«Teate mis,» ütlesin ma, «ei maksa siin väljas vihma käes seista. »

Aga ta nagu polekski mind kuulnud. Ta tundis vajadust rääkida. Ta oli tulvil väljapääsu ihkavaid sõnu. Võib-olla olin mina esimene inimene, kellega ta õieti rääkida sai - veel üks temasugune peavarju jahtiv hädaline.

«See ei tulnud meile üldse pähe,» ütles ta. «Meie meelest oli see lihtne. Tänu pikaajalisele sees elamisele oli meil palju aega väljas käia ja meelepärast maja otsida. Aga me ei. leidnudki seda. Kuulutusi muidugi oli. Kuid me jäime alati liiga hiljaks.

Majad olid müüdud, enne kui me üldse kohale jõudsime. Siis katsusime ehitusega õnne, aga ükski ehitusfirma ei saanud meile enne kahte aastat maja lubada. Püüdsin isegi paaril korral altkäemaksu anda, kuid sellest polnud kasu. Mulle öeldi, et kõik on ette tellitud. Küllalt oli neid firmasid, kellel ootas ehitamisjärge sada või rohkem maja. Eks ole, see tundub ju uskumatu?»«Seda küll,» kostsin ma.

«Nad ütlesid, et kui nad rohkem töömehi saaksid, võiksid nad mulle ehitada. Aga töömehi ei jätkunud. Kõik olid ametis. Kõigil oli tööd.

Me pikendasime seeselamise aega, kõigepealt kolmekümnele päevale, siis kuuekümnele ja lõpuks üheksakümnele, aga lõpuks saabus päev, mil me pidime maja üle andma. Ma pakkusin ostjale viis tuhat, et ta müügi tühistaks, aga ta ei olnud nõus. Vastas, et tal on küll kahju, aga ta on maja ära ostnud ja vajab seda. Ütles, et ta oli mulle niigi kolm kuud kokkulepitust rohkem aega andnud. Ja tal oli muidugi õigus.

Meil polnud kuhugi minna. Polnud sugulasi, keda me oleksime võinud paluda, et nad meid enda juurde võtaksid. Vähemalt siin linnas polnud kedagi. Oleksime võinud saata lapsed linnast a välja sugulaste juurde, aga me ei tahtnud perekonda lõhkuda ning eks sugulastel olid ka omad hädad. Meil on muidugi hulga sõpru, aga ei saa ometi paluda, et sõber sinuga oma maja jagaks. Nad ei tohi isegi teada saada, mis olukorras sa oled. On olemas selline asi nagu uhkus. Teed nii hea näo pähe nagu suudad ja loodad, et asi läheb paremaks.

Ma katsetasin loomulikult kõike. Hotellid ja motellid olid täis. Kortereid ei olnud. Katsusin järelhaagist osta. Neile oli järjekord. Taevas halasta, viie aasta pikkune järjekord!»

«Sellepärast te siis täna öösel siin oletegi,» ütlesin ma.

«Jah,» vastas ta mulle. «Siin on vähemasti tänavast eemal ja vaikne. Muidu ei lase möödasõitvad autod magada. Siin pole ka mööduvaid inimesi. See on kole. Eriti kole naisele ja lastele. Me oleme juba peaaegu kuu aega selles autos elanud. Kui saame, sööme restoranides, aga need on tavaliselt täis. Enamasti sööme autorestoranides või mõnikord ostame toitu, sõidame linnast välja ja peame piknikut. Kunagi olid piknikud toredad, nüüd küll ei ole. Paistab, et isegi lapsed ei hooli neist enam. Sanitaartarbeks kasutame autoteenindusjaamu. Pesu peseme selvepesulates. Ma sõidan igal hommikul tööle, siis viib naine lapsed kooli. Seejärel otsib ta elukohta, kuni on aeg lastele uuesti järele minna. Siis tulevad nad kõik koos minu töökohta, võtavad mind kaasa ning me otsime, kus me süüa saame.

Me oleme seda kuu aega talunud,» jätkas ta. «Palju kauem me seda enam välja ei kannata. Lapsed küsivad, millal me jälle

endale maja saame, ning talv hakkab kätte jõudma. Kui ilm külmaks läheb, kui lund sadama hakkab,

ei saa me autos edasi elada. Kui me endale elukohta ei leia, peame mõnda teise linna minema,. kus me vahest leiaksime maja, korteri või midagi ehk ikka. Mul tuleb oma töökohast loobuda ja. ..»
«Sellest ei ole mingit kasu,» ütlesin ma talle. «Minna pole kuhugi. Igal pool on sama lugu. Igal pool on nii nagu siin. »
«Härra, öelge mulle, mis on lahti?» küsis Quinn meeleheitest kiledamaks muutunud häälega. «Mis toimub?»
«Ma ei ole päris kindel,» kostsin ma, sest ma ei saanud talle seletada. See oleks asja ainult hullemaks teinud. Parem kui ta seda täna öösel veel ei kuule.

Ja nimelt nõnda asi igal pool välja kukubki, mõtlesin ma.

Maakera elanikkond muutub rändrahvaks, kes hulgub siin ja seal ning püüab leida seäa paremat paika, kusjuures mingit paremat paika pole olemas. Kõigepealt hulgutakse perekondade kaupa, hiljem võib-olla ühinetakse hõimudeks. Hiljem aetakse kõik inimesed reservaatidesse või sisuliselt samaväärsetesse kohtadesse, kuna see on olemasolevatel valitsustel ainus võimalus nende eest hoolitseda. Aga lõpuni jääb hulkureid, kes võitlevad peavarju pärast ja näppavad toiduraasukesi. Alguses, esimeses pöörases vihatulvas võivad nad vallutada ükskõik millise ulualuse - kas oma. maja või kellegi teise oma. Esialgu võitlevad nad toidu pärast, varastavad seda ja koguvad tagavaraks. Aga tulnukad põletavad majad maha või hävitavad need kuidagi teistmoodi. Nad hävitavad seaduslikult neile kuuluvaid maju ning selle vastu ei saa peaaegu midagi ette võtta, kuna seda ei tehta avalikult. Aga tulnukate süümepiinu leevendab see, et nad peavad oma tegevust seaduslikuks ning põletamine jätkub. Ja neile ei saa kuidagimoodi vastu hakata või vähemalt ei näinud ma selleks praegu mingit võimalust. Sest Atwoodidega ei saanud võidelda, keeglikuulide vastu ei saanud lahingusse astuda. Neid sai üksnes vihata. Neid oli raske kinni püüda ja raske tappa ning nad võisid taanduda oma teise maailma viivatesse rotiurgudesse, mis olid siinsamas lähedal.

Tuleb aeg, kui ei ole enam maju ega toitu, kuigi inimene jääb ehk kõigele vaatamata edasi virelema. Aga kus enne oli elanud tuhat inimest, on siis üksainus, ning kui see päev kord kätte jõuab, on tulnukad võitnud sõja, milles polegi võideldud. Inimene muutub redutajaks omaenda planeedil.
«Härra,» ütles mees, «ma ei tea teie nime.»
«Mu nimi on Graves,» laususin ma.
«Hüva, Graves, mida te vastate? Mida me peame tegema?»
«Seda, mida te kohe oleksite pidanud tegema,» ütlesin ma.

«Me murrame sisse. Te magate koos oma perega katuse all, teil on koht, kus süüa teha, omaette vannituba.»
«Aga sisse murda. . .» kahtles ta.
Säh sulle, mõtlesin ma. Isegi meeleheitele viiduna austas inimene omandiseadust. Sa ei varasta, sa ei murra sisse, sa ei puutu ühtegi asja, mis kuulub kellelegi teisele. Ja nimelt tänu sellisele suhtumisele me olimegi jõudnud olukorda, milles praegu viibisime. Neidsamu seadusi austasime kõik nii hardalt, et pidasime neist kinni isegi siis, kui nad olid muutunud lõksuks, mis meilt sünniõiguse röövib.
«Teie lastel on ometi vaja kusagil magada,» ütlesin ma. «Teie vajate kohta, kus habet ajada.»
«Aga keegi tuleb ja . . .»
«Kui keegi tuleb ja püüab teid välja visata,» ütlesin ma, «võtke püss ja laske nende pihta.»
«Mul ei ole püssi,» vastas ta.
«Siis muretsege,» laususin ma talle. «Kohe hommikul.»
Ja ma olin üllatunud, kui libedalt ja kergesti oli läinud see muutumine seadust austavast kodanikust hoopis kellekski teiseks, kes on täiesti valmis ise uusi seadusi kehtestama ja nende eest lõpuni seisma.

XXIX

Viltused päikesekiired kallasid varbkardinate vahelt oma sära vaiksesse, sooja ja mugavasse tuppa, mida ma küll otsekohe ära ei tundnud.

Lebasin poolsuletud silmadega, millelegi mõtlemata, millegi üle imestamata, midagi tegemata ja tundsin lihtsalt rõõmu voodis lebamisest. Päike paistis, tuba oli vaikne, voodi pehme ja õhus oli nõrka lõhnaõli hõngu.

Ja see on samasugune lõhnaõli, nagu Joy kasutab, mõtlesin ma endamisi.

«Joy!» ütlesin ma äkitselt voodis istuli tõustes, sest nüüd meenus mulle kõik - öö, vihm ja see, mis oli juhtunud. Kõrvaltoa uks oli lahti, aga kedagi polnud näha.

«Joy!» hüüdsin ma voodist välja kobides.

Põrand oli külm, kui ma jalad vastu seda lasksin ning jahedust oli tunda ka praokil aknast sissepuhuvas tuules.

Läksin kõrvaltoa ukse juurde ja vaatasin tuppa sisse. Voodis oli magatud ja see ei olnud üles tehtud, keegi oli ainult teki üle voodi tõmmanud. Joyst ei olnud mingit märki. Ja siis ma nägin nööpnõelaga ukse külge pistetud kirjakest.

Tõmbasin selle ära ja lugesin:

«Kallis Parker! Ma võtsin auto ja läksin toimetusse. Pean pühapäevase lehe jaoks üht lugu kontrollima. Tulen pärast lõunat tagasi. Ja kuhu jäi siis see üleskiidetud mehelikkus? Sa isegi ei proovinud mulle külge lüüa. Joy.»

Läksin tagasi ja istusin voodiveerele, kiri ikka veel käes. Mu püksid, särk ja pintsak olid laotatud toolile ning kingad koos neisse topitud sokkidega kükitasid tooli all. Ühes nurgas seisis Stirlingi laborist kaasa võetud püss. See oli olnud autos, tuli mulle meelde. Küllap võttis Joy selle välja ja jättis siia tuppa, enne kui ta toimetusse hakkas minema.

Tulen pärast lõunat tagasi, oli ta kirjutanud. Ja tema voodi oli üles tegemata. Ta oleks otsekui leppinud sellega, et nüüdsest peale elame niisugust elu. Otsekui teistmoodi polekski võimalik elada. Ta oleks juba otsekui kohanenud toimunud muutustega.

Ja alguses kohaneks inimene vast ehk niisama kergesti ja oleks õnnelik, leides mingi väljapääsu kibedast kitsikusest ja lootuste purunemisest. Aga pärast esimest ajutist kohanemist tulevad viha ja kibedus ning õige arusaamine oma kaotusest ja lootusetusest.

Joy oli läinud toimetusse pühapäevast lugu kontrollima. Kõrvalnumbri mees oli oma kindlustuskompaniis edasi töötanud isegi siis, kui teda ümbritsev isiklik maailm laiali lagunes. Ja eks seda tuligi teha, sest oli vaja süüa, kuidagiviisi edasi elada, raha hankida.. Aga ma mõtlesin, et sellel oli vist palju sügavam tähendus.

See oli üks võimalus, küllap .ainus järelejäänud võimalus tegelikkuse külge klammerduda, kinnitada iseendale, et ainult osa elust on muutunud, et teine osa vanast ja korrapärasest elurütmist pole häiritud.

Ja mina, küsisin ma endalt, mida pidin mina tegema?

Ma võisin toimetusse minna, laua taha istuda ja enne lähenevat reisi veel mõne veeruga maha saada. Naljakas oli sellest reisist mõelda, sest ma olin selle täiesti unustanud. See oleks nagu olnud üks uus asi, millest ma polnud kuulnudki või siis olin ma kuulnud sellest nii ammu, et unustamine oli päris loomulik.

Ma võisin toimetusse minna, aga mis mõte sel oli? Kirjutada veerge, mida ealeski ei loeta, lehes, mida võib-olla juba mõne päeva pärast enam ei trükita?

See kõik oli nii kuratlikult mõttetu. Polnud mingit isu sellest mõelda. Ja võib~lla sellepärast ei tahtnudki keegi kuulata, sest niikaua, kui sa mingist asjast ei tea, ei tarvitse sa sellest mõelda.

Pillasin Joy kirjakese käest ja see liugles põrandale. Sirutasin käe ja võtsin toolilt särgi. Ja ma ei teadnud veel isegi siis, mida ma teha kavatsen, aga kõigepealt pidin ma end riidesse panema.

125

Läksin välja, jäin veranda ukse ette seisma ning nägin, et väljas on ilus päikesepaisteline päev, rohkem suve kui sügise moodi. Vihm oli lakanud ja õu oli jälle kuiv, ainult siin-seal näitasid väikesed lombid, et üldse oli sadanud.

Vaatasin kella ja avastasin, et on peaaegu keskpäev. Kindlustusmehe auto seisis naabernumbri ees, aga temast endast ega ta perest polnud jälgegi. Laupäev oli tal arvatavasti puhkepäev ning perekond magas ilmselt kaua. Neile kulus see tõesti ära, ütlesin ma endale - üks korralik puhkus ja katus pea kohal.

Eemal tänaval nägin ma restorani silti ja tundsin, et mu kõht on tühi. Ja küllap oli seal ka telefon ning ma pidin Joyle helistama.

See oli üks odavavõitu söögikoht, aga ruum oli rahvast täis. Vingerdasin inimeste vahelt läbi ja krabasin puki leti ääres, kus üks mees just söömise lõpetas. ja välja läks. Tuli ettekandja ning ma esitasin tellimuse, siis tõusin ja trügisin uuesti läbi rahvahulga ühes nurgas seisva telefoniputka juurde. Mul õnnestus ennast sisse litsuda ja uks enda taga kinni tõmmata. Pistsin mündi pilusse ja valisin numbri. Kui operaator vastas, küsisin Joyd.

«Kas sa said oma loo kontrollitud?» pärisin ma talt.

«Unimüts,» tõreles ta. «Millal sa üles tõusid?»

«Natukese aja eest. Mis seal toimub?»

«Gavin on närvis. On olemas üks lugu, aga ta ei saa seda kuidagi kätte.»

«Kas see puudutab...»

«Ma ei tea,» ütles Joy, taibates ilmselt, mida ma kavatsesin küsida. «Võib-olla. Pankades on raha puudujääk. Me teame...»

«Raha puudujääk! Dow ütles mulle eile, et nad sumavad põlvini rahas.»

«Ma arvan, et see oli tõsi,» ütles ta. «Aga nüüd enam ei ole. Hulk raha on kadunud. Eile lõuna ajal oli raha alles, aga kui pank õhtul kinni pandi, olid suured rahapatakad lihtsalt kadunud.»

«Sellest muidugi ei räägita,» oletasin ma.

«Täpselt nii. Kõik need, keda Gavin ja Dow kätte võivad saada, on tummad nagu kalad. Nad ei tea maast ega ilmast. Paljusid tegelasi - suuri, tähtsaid ninasid - neid ei ole üldse kusagilt võtta. Sa tead ju küll, kuidas pankuritega laupäeviti lood on. Neid ei ole võimalik kätte saada.» .

«Jah,» ütlesin ma. «Golfi mängimas või kalal.»

«Parker, kas sinu arvates on Atwood asjasse segatud?»

«Ei tea,» kostsin ma. «Ega ma ei imestaks, kui ta oleks. Kontrollin õige järele.»

126

«Mida sa teha saad?» küsis ta pisut teravalt.

«Ma võiksin Belmonti majja minna. Atwood ütles ...»

«See ei meeldi mulle,» teatas Joy keerutamata. «Korra sa juba käisid seal.»

«Hätta ma ei jää. Küll ma Atwoodiga hakkama saan.»

«Sul ei ole autot.»

«Ma võin takso võtta.»

«Sul ei ole taksoraha.»

«Taksojuht viib mind sinna,» ütlesin ma. «Ja toob tagasi. Ta võib pärast toimetuse juures kinni pidada ja ma võtan maksmiseks raha.»
«Sa oled ka kõigele mõelnud,» ütles ta.
«Noh, peaaegu kõigele.»
Toru hargile pannes kahtlesin ma, kas ma üldse millelegi mõtlesin.

XXX

Esimene asi, mida ma märkasin, oli see, et aken oli kinni pandud. Kui ma eelmisel õhtul siit põgenesin, olin selle lahti jätnud, kuigi mul oli naeruväärne tunne, et oleksin pidanud kõigest hoolimata tagasi minema ja selle sulgema.
Aga nüüd oli aken kinni pandud, akende ees rippusid kardinad ning ma püüdsin meenutada, kas neid enne oli, aga edutult.
Sünge ja vana maja seisis kahvatus päikesevalguses ning kaugelt ida poolt kostis vee loksumist vastu kallast. Seisin ja vaatasin seda maja ning kordasin endale ikka ja jälle, et mul pole midagi karta. See on lihtsalt üks tavaline vana maja, mille kuivanud konte päikesevalgus pehmendab.
«Kas te tahate,» küsis taksojuht, «et ma teid ootan?»
«Mul ei lähe kaua,» ütlesin ma talle.
«Vaadake, mees, see on teie asi. Mis minul sest. Taksomeeter tiksub.»
Ma läksin teed mööda edasi. Mu jalge all sillutisekividel krabisesid mahalangenud kuivad lehed.
Kõigepealt katsun ust, otsustasin ma. Käitun viisakalt ja korralikult. Ja kui kellahelina peale keegi ei vasta, siis lähen läbi akna nagu eelmisel korral. Kindel see, et taksojuht imestab, mis mul teoksil .on. Aga see ei puutu temasse. Tema asi oli oodata ja mind tagasi viia.
Kuigi, ütlesin ma endale, keegi oli akna kinni pannud ja nüüd võib see riivis olla. Aga see ei peataks mind. Praegu ei peataks mind enam miski. Sain aga siiski aru, et kui ma oleksin püüdnud

korralikult selgusele jõuda, miks ma sisse saada tahtsin,. mis põhjusel ma õieti Atwoodi näha soovisin, siis poleks ma tõenäoliselt vastust leidnud. Vaist? Kaalusin seda. Joy oli öelnud midagi inimese vaistu kohta - või oli seda öelnud hoopis Atwood? Mulle ei tulnud meelde. Kas see oli siis vaist, mis kihutas mind teed mööda edasi, et Atwoodiga veel kord kohtuda - ilma et oleksin teadnud, miks; ilma et muloleks aimugi olnud, mida ma talle ütlen või mida sellega saavutada tahan.
Läksin trepist üles, helistasin kella ja jäin ootama. Ja kui ma sõrme uuesti helistamiseks välja sirutasin, kuulsin. hallis samme.
Ja mulle meenus, et eelmisel õhtul oli kell korrast ära olnud. See oli logisenud ja võbisenud mu sõrme all, kui ma helistada proovisin. Aga nüüd oli kell korras ja aken kinni pandud ja hallis kostsid uksele lähenevad sammud.
Uks tehti lahti ning lävel seisis teenijatüdruku kasinas must- valges riietuses tütarlaps.
Ma lihtsalt seisin ja vahtisin.
Tüdruk seisis mind oodates liikumatult. Tema nägu oli nipsakas. . .
«Ma lootsin,» ütlesin ma lõpuks, «leida siit mister Atwoodi.»
«Härra,» ütles ta, «palun astuge sisse.»
Sisenesin halli ja ka see oli muutunud. Eelmisel õhtul oli maja olnud tolmune ja asustamata, tubades leiduv vähene mööbel katete all. Aga nüüd jäi mulje, et siin elatakse. Tolm oli kadunud, halli puitosad ja põrandakivid särasid puhtusest ning olid läikima löödud. Sealoli igivana kurvalt ja tühjalt seisev riidenagi ning selle kõrval äsjasest pesemisest läikiv maani peegel.
«Palun lubage oma kaabu ja mantel, härra,» ütles toatüdruk.
«Proua on kabinetis.»
«Aga Atwood? See oli Atwood? .. .»

«Mister Atwoodi ei ole siin, härra.»
Ta võttis mul kaabu käest. Ta jäi mantlit ootama.
Ma võtsin selle seljast ja ulatasin talle.
«Palun siiapoole, härra,» ütles ta.
Uks oli lahti ja ma läksin tuppa, kus seisid raamatuid täistuubitud maast laeni riiulid. Akna kõrval laua taga istus toosama jäine blondiin, keda ma olin kohanud baaris, toosama, kes oli ulatanud mulle kaardi kirjaga «Me kaupleme kõigega».
«Tere päevast, mister Graves,» ütles ta. «Mul on hea meel, et te tulite.»
«Atwood ütles mulle. . .»
«Kahjuks ei ole mister Atwoodi enam meie hulgas.»
«Ja teie asute muidugi tema kohale.»

Tema juures olid nii jäisus kui kannikeselõhn. Ta oli osaliselt blond jumalanna, osaliselt võimekas sekretär. Ja veel oli ta olend teisest maailmast ning tillukene, täiuslik nukk; mida ma olin käes hoidnud.
«Kas te olete hämmastunud, mister Graves?»
«Ei,» ütlesin ma. «Nüüd enam mitte. Kunagi vahest oleksin olnud. Aga enam mitte.»
«Te tulite mister Atwoodiga rääkima. Me lootsime, et te tulete. Meil on teiesuguseid inimesi vaja.»
«Te vajate mind sama palju,» ütlesin ma, «kui mina vajan teist pead.»
«Palun võtke istet, mister Graves. Ja palun ärge püüdke nalja teha.»
Istusin toolile teisel pool lauda, otse tema vastas.
«Mis ma siis teie meelest tegema peaksin?» küsisin ma. «Kas ma peaksin enesekontrolli kaotama ja nutma puhkema?»
«Te ei tarvitse mitte midagi teha,» ütles ta, «Tundke ennast vabalt. Vestelgem täpselt nii, nagu me oleksime kaks inimest.»
«Aga teie muidugi ei ole inimene.» .
«Ei, mister Graves, ei ole.»
Me istusime teineteisele otsa vaadates ja see oli kuratlikult ebamugav. Tema näos ei olnud liigutuse värelustki ega mingeid tundeid; see oli lihtsalt nikerdatud kuju ilu.
«Kui te oleksite teistsugune mees,» ütles ta, «siis katsuksin panna teid unustama, et ma olen midagi muud kui inimene. Aga ma arvan, et teie puhul poleks sellest mingit kasu.»
Raputasin pead. «Mul on ka sellest kahju,» ütlesin ma talle.
«Uskuge mind, mul on kahju. Mulle oleks väga meeltmööda teid inimeseks pidada.»
«Mister Graves, kui ma oleksin inimene, siis oleks see kõige kenam kompliment, mis mulle elus on tehtud.»
«Aga kuna te ei ole?»
«Ma usun, et see on siiski kompliment.»
Vaatasin talle teraselt otsa. Asi polnud mitte ainult selles, mida ta oli öelnud, vaid viisis, kuidas ta seda oli öelnud. «Äkki võib teis siiski midagi inimlikku olla,» ütlesin ma.
«Ei,» vastas ta. «Ei maksa meil kummalgi ennast petta. Õigupoolest te peaksite mind vihkama ja ma arvan, et te seda teetegi. Kuigi võib-olla mitte hingepõhjas. Ja õigupoolest peaksin mina teie vastu suurt põlgust tundma, aga ma ei saa päris ausalt väita, et ma seda teen. Ja ometi, ma mõtlen, et kui vähegi võimalik, siis peaksime katsuma mõistlikult vestelda.»
«Milleks minuga mõistlik olla? On palju teisi. . .» .
«Aga mister Graves,» kostis ta, «teie teate meie olemasolust.

129

Ja seda teavad väga vähesed. Väga, väga vähesed terves maailmas. Teid üllataks, kui vähesed.»
«Ja mul tuleb suu pidada.»
«Tõesti, mister Graves! Teie peaksite seda ometi paremini teadma. Kui palju te endale senini kuulajaid olete leidnud?»
«Üheainsa,» ütlesin ma talle.
«See on kindlasti see tüdruk. Teie olete temasse armunud ja tema on teisse armunud.»
Noogutasin.
«Nii et näete,» ütles ta, «teie lugu on vastu võetud ainult emotsionaalsel pinnal.»
«Küllap seda võib nii öelda.» Tundsin ennast täieliku narrina.

«Nii et ajagem siis asjalikku juttu,» ütles ta. «Oletame, et me anname teile võimaluse teie jaoks kõige parema leppe sõlmimiseks. Me poleks teie poole pöördunud, kui te ei oleks meist midagi teadnud, aga kuna te niikuinii teate, siis pole midagi kaotada. »
«Leppe?» küsisin ma juhmilt.
«Aga muidugi,» vastas blondiin mulle. «Te olete... kuidas te seda nimetategi? Võrdne partner - kas nii või?»
«Aga võib-olla sellise leppe puhul. . .»
«Kuulake, mister Graves. Teil ei tohi olla illusioone. Ma arvan, et teil on illusioone, aga te peate neist lahti saama. Teil ei ole vähimatki võimalust meid peatada. Operatsioon on juba liiga kaugele arenenud. Võib-olla kunagi oleks see teil õnnestunud. Aga nüüd enam mitte. Uskuge mind, mister Graves, on juba liiga hilja.»
«Kui on liiga hilja, milleks siis veel endale minuga tüli teha?»
«Me saame teid kasutada,» ütles ta. «Te saate meie heaks teatud asju teha. Kui inimesed ükskord taipavad, mis toimub, panevad nad pahaks, mida nendega tehakse. Eks ole õigus, mister Graves?»
«Õeke,» vastasin ma talle, «te ei tea pooli asjugi.»
«Aga saage aru, meie ei taha pahandusi. Või siis võimalikult vähe pahandusi. Me tunneme, et seisame kindlal moraalsel ja seaduslikul pinnal, et oleme kinni pidanud kõigist käskudest, mida teie enda ühiskond on kehtestanud. Me ei ole rikkunud ühtegi reeglit ja meil pole mingit soovi rahustamisprogrammi läbi viia. Ma olen kindel, et seda ei tahaks ka inimesed, sest ma pean teile kinnitama, see võib muutuda väga, väga valusaks. Me tahame selle projekti lõpule viia ja muude asjade juurde edasi minna. Me tahame lõpetada selle nii ladusalt, kui on meie võimuses. Ja teie saate meid selles aidata.»
«Aga miks ma peaksin teid aitama?»

130

«Mister Graves,» jätkas ta, «te osutaksite teene mitte ainult meile, vaid ka inimkonnale. Kõik, mida te saate teha selle heaks, et meil asi ladusalt läheks, tuleks kasuks ka teie rahvale. Sest ükskõik, mida nad ka teeksid, nende saatus on lõpuks ikka ühesugune. Pole põhjust neid selle lõpu saavutamise huvides asjatult piinata. Kaaluge seda, te olete massikommunikatsiooni ekspert. . .»
«Mitte nii suur ekspert, kui teie arvate,» ütlesin ma.
«Aga te tunnete meetodeid ja võtteid. Te oskate veenvalt kirjutada. . .» .
«Teised oleksid veel veenvamad.»
«Aga, mister Graves, meil olete nimelt teie.»
Mulle ei meeldinud, kuidas ta seda ütles.
«Te tahate mult,» ütlesin ma, «et ma inimesi rahustaksin. Et ma neid magama uinutaksin.»

«Seda, ja igasuguseid näpunäiteid, mida te võite anda selle kohta, kuidas me erinevates olukordades reageerima peaksime.

Konsultandi koht, võiks öelda.»
«Kuid te teate ju isegi. Te teate niisama hästi kui mina.»
«Te võib-olla arvate, mister Graves, et me oleme omandanud inimliku vaatepunkti kogu selle täiuses. Et me võime mõelda nagu inimesed ja toimida nagu inimesed. Aga asi pole kaugeltki nii. Muidugi, me tunneme seda, mida teie nimetate äriks. Te vahest nõustute minuga, et me tunneme seda üpris põhjalikult. Teie seadused on meil selged. Kuid on palju valdkondi, mida meil pole olnud aega uurida. Me tunneme inimloomust ainult teatud piirini - niipalju, kui see ilmneb ärimaailmas. Aga muus osas on meie teadmised puudulikud. Meil pole õiget ettekujutust, kuidas inimesed reageerivad, kui nad tõe teada saavad.»
«Kas süda on saapasääres või?» küsisin ma.
«Ei, meil pole süda saapasääres. Me oleme valmis tegutsema nii halastamatult, kui vajalikuks osutub. Aga see võtab aega. Me ei taha seda aega kaotada.»
«Olgu peale. Oletame, et ma kirjutan teile selle värgi. Mis kasu sellest oleks? Kes seda avaldaks? Kuidas te selle inimesteni viiksite?»
«Teie kirjutage,» teatas blond jäämägi. «Edasi võtame meie asja enda peale. Me viime selle inimesteni. Me levitame seda. See pole enam teie mure.»
Muloli hirm. Võib-olla olin ka natukese vihane. Aga üldiselt oli mul hirm. Sest kuni praeguse silmapilguni ei olnud ma õieti mõistnudki, kui täielikult halastamatud need tulnukad olid. Nad ei olnud kättemaksuhimulised ega vihased. Neid ei saanudki päriselt sõna otseses mõttes vaenlasteks nimetada. Nad olid kuri jõud ja neid poleks liigutanud ükski palve. Neil polnud sellest

lihtsalt sooja ega külma. Nende jaoks oli Maa ainult kinnisvara, aga inimolendid ei läinud neile sugugi korda.
«Te palute muloma rahva reeturiks hakata,» ütlesin ma.
Juba seda öeldes sain ma selgesti aru, et mõistel «reetur» ei olnud nende jaoks tähendust. Küllap nad tundsid selle õiges kontekstis ära, aga see ei tähendanud tuhkagi. Sest nendel olenditel pole samasugust eetikat nagu inimkonnal; arvatavasti on neil teistsugune eetika, mis oleks omakorda meile niisama mõistetamatu nagu meie oma neile.
«Vaadakem asja praktilisest küljest,» ütles ta. «Me anname teile valida. Te kas jääte ülejäänud inimkonna juurde ja jagate selle saatust või te tulete meiega ja teie käsi käib hulga paremini. Kui te keeldute, ei põhjusta te meile kuigi suurt kahju. Kui te nõustute, aitate ennast tublisti. Teil on, mida võita, ja uskuge mind, inimkonnal pole midagi kaotada.»
«Kuidas ma tean, et te oma sõna peate?»
«Lepe on lepe,» ütles ta jäigalt.
«Ma oletan, et te maksate hästi.»
«Väga hästi,» vastas ta.
Üks teadmata kust märkamatult välja ilmunud keeglikuul veeres üle põranda. See peatus umbes kolme jala kaugusel toolist, millel ma istusin.
Tütarlaps tõusis püsti ja kõndis ümber laua otsa. Ta jäi nurga juurde seisma ja silmitses keeglikuuli.
Kuul muutus triibuliseks - peenetriibuliseks nagu difraktsioonivõre. Siis hakkas ta piki neid peenikesi jooni lagunema. Ta muutus mustast roheliseks ja jagunes osadeks ning keeglikuuli asemele tekkis põrandale väike rahahunnik.
Ma ei öelnud sõnagi. Ma ei suutnud sõnagi öelda.
Neiu kummardus, tõstis ühe rahatähe üles ja ulatas mulle. Ma vaatasin seda. Ta ootas. Ma vaatasin veel natuke aega. «Noh, mister Graves?» küsis ta.
«See näeb raha moodi välja,» vastasin ma talle.
«See ongi raha. Kuidas me teie arvates muidu kõik selle raha saime, mida meil tarvis läks?»

«Ja te tegutsesite reeglite järgi,» ütlesin ma.
«Ma ei saa aru, mida te öelda tahate!»

«Te rikkusite ühte reeglit. Kõige tähtsamat reeglit. Rahaga mõõdetakse seda, mida keegi teinud on - teed, mida ta on ehitanud, pilti, mille ta on maalinud või tunde, mille jooksu! ta on töötanud.»
«See on raha,» ütles ta. «Muu pole oluline.»
Tütarlaps kummardus uuesti ja tõstis kogu selle rahakuhja üles. Ta asetas raha lauale ja hakkas seda hunnikusse laduma.

132

Teadsin, et katsed teda mõistma panna olid mõttetud. Ta ei olnud küüniline. Või võlts. Tegemist oli mõistmise puudumisega - võõra võhiklikkusega. Raha oli produkt, mitte sümbol. See ei saanud olla midagi muud.

Ta ladus raha korralikult pakkidesse. Ta kummardus ja korjas üles mõned hunnikust mahalibisenud üksikud rahatähed. Ta pani need teiste juurde pakki.

Mina hoidsin käes kahekümnedollarilist rahatähte ning paistis, et kahekümnelisi on veel, kuid näha oli ka kümnelisi ja siinseal vilksatas mõni juhuslik viiekümnedollariline.
Ta pani kõik pakid kokku ja sirutas minu poole.
«See on teie oma,» ütles ta.
«Aga ma ei ole öelnud. . .»
«Kas te töötate meie heaks või ei, see on ikkagi teie oma. Ja te mõelge minu jutu üle järele.»
«Mõtlen küll,» vastasin ma.
Tõusin ja võtsin raha vastu. Toppisin selle taskusse. Taskud olid rahast pungis.

«Ükskord tuleb päev,» ütlesin ma taskuid patsutades, «mil sellest kraamist pole enam kasu. Saabub aeg, kui selle eest pole enam midagi osta.»

«Kui see päev kätte jõuab,» ütles ta, «siis on raha asemel midagi muud. Teil saab olema kõike, mida te iganes vajate.»

Seisin ja mõtlesin ning ainus asi, mis mulle pähe tuli, oli see, et nüüd on mul raha taksojuhile maksmiseks. Rohkem mõtteid mu peas ei olnud. Selle kohtumise koletuslikkus oli pühkinud minust kõik peale täieliku kaotustunde - ja teadmise, et saan nüüd juhile maksta.

Teadsin, et ma pidin välja pääsema. Pidin lahkuma sellest majast enne, kui vastikus- ja muude tunnete laviin mind enda alla matab. Pidin lahkuma, kuni ma seda veel tuimestatud inimväärikusega teha suutsin. Ma pidin minema pääsema ning leidma mõtlemiseks koha ja aja.
Ja selleks mõtlemisajaks pidin ma jätma mulje, et töötan koos nendega.
«Tänan teid, preili,» laususin ma. «Paistab, et ma ei tea teie nime.»
«Mul ei ole nime,» vastas ta mulle. «Mul pole kunagi nime vaja läinud. Nimi oli tarvilik ainult Atwoodi-sugustele.»
«Ma siis tänan teid,» ütlesin ma. «Mõtlen pakkumise üle järele.»

Ta pöördus ja kõndis kabinetist halli. Toatüdrukust polnud jälgegi. Läbi halli paistis puhtusest särav elutuba, mis oli mööblit täis. Ja kui palju sellest, mõtlesin ma, oli tegelikult mööbel, ja kui palju mööbliks muutunud keeglikuulid?

134

Võtsin halli nagist mantli ja kaabu.
Tütarlaps avas välisukse.
«See oli teist kena, et te tulite,» ütles ta. «See oli väga õige. Ma usun kindlasti, et te tulete jälle.»
Läksin uksest välja ning ei näinud oma taksot. Selle asemel seisis pikk valge «Cadillac».
«Muloli takso,» ütlesin ma. «See peab kusagil tee peal olema.»

«Me maksime juhile ära,» seletas neiu, «ja saatsime ta oma teed. Teil ei lähe taksot tarvis.»
Ta märkas mu segadust.
«See auto kulub teile,» ütles ta. «Kui te meiega koos tööle hakkate. . .»
«Kas ühes sisseehitatud pommiga?» küsisin ma.
Ta ohkas.
«Kuidas ma seda teile selgeks saan teha? Lubage, ma väljendun jõhkralt. Senikaua, kui te meile kasulik olete, ei juhtu teiega midagi halba. Osutage meile palutud teene ja teiega ei juhtu kunagi midagi. Teie eest hoolitsetakse elu lõpuni.»
«Aga Joy Kane?» küsisin ma.
«Kui te seda soovite, siis ka Joy Kane'i eest.»
Ta vaatas mulle oma jäise pilguga otsa. «Aga katsuge ainult meid peatada, katsuge meile vastu töötada. . .»
Ta imiteeris kõrisse tungiva noa häält.
Läksin trepist alla auto juurde.

XXXI

Peatusin linna serval sealse kaubanduskeskuse juures ja läksin rohupoodi ajalehte ostma. Tahtsin näha, kas Gavinil on õnnestunud saada lugu puuduvatest pangafondidest.

Teadsin, et nüüd oleksin ma võinud talle täpselt öelda, mis oli juhtunud. Aga nii nagu teisedki, ei hakkaks ka tema mind kuulama. Ma võisin minna toimetusse, istuda oma laua taha ja kirjutada kõige vägevama loo, mida ealeski nähtud oli. Aga see oleks ajaraiskamine. Seda ei avaldataks. See oleks liiga naeruväärne. Ja isegi kui see lugu avaldataks, ei usuks seda keegi. Või peaaegu mitte keegi. Mõni hull siin või seal. Mitte nii, et see midagi loeks.

Enne autost väljumist lappasin kümnedollarilist otsides raha pintsakutaskus läbi. Alguses otsisin viielist, aga neid ei olnud. Ja ei olnud ka ühelisi.
Mõtlesin raha lapates, kui palju mul seda olla võis. Ega see eriti oluline olnudki. Lihtsalt huvitav. Sest mõne nädala, võib-olla mõne päeva pärast hakkab raha

oma väärtust kaotama. Ja üsna varsti pärast seda kaob tema väärtus sootumaks. Raha pole enam midagi muud kui väärtusetu paber. Seda ei saa süüa ega selga panna ning see ei varja sind tuule või vihma eest. Sest see polnud midagi muud - polnud kunagi olnudki - kui inimese leiutatud vahend oma isesuguse kultuuri ja elusüsteemi rakendamiseks. Raha tähendas tegelikult sedasama, mis sälgud püssipäral või kriidiga seinale kritseldatud rohmakad märgid. Raha pole kunagi olnud midagi muud kui täiustatud arvelaud.

Läksin rohupoodi ja võtsin sigariletil lebavast hunnikust ühe lehe ning selle pildilt vahtis mulle vastu naeratav ja õnnest tulvil koer.

Ei saanud olla mingit kahtlust. Ma oleksin ta igal pool ära tundnud. Ta istus seal nakatavalt sõbralikult ja tema selja taga oli Valge Maja.
Pildialune kiri pani asjad lõplikult paika. See kõlas nii:
KÕNELEV KOER SAABUB PRESIDENDILE KÜLLA

«Härra,» küsis müüja, «kas te tahate seda lehte?» Ulatasin talle raha ja ta hakkas nurisema.
«Kas teil väiksemat raha ei ole?» ütlesin talle, et ei ole.   .
Ta andis mulle vahetusraha, ma toppisin selle koos lehega taskusse ning läksin auto juurdetagasi. Ma tahtsin seda lugu lugeda, aga mingil põhjusel, millest ma aru ei saanud ega püüdnudki aru saada,

tahtsin enne uuesti auto juurde minna, kus ma võisin maha istuda ja seda segamatult lugeda.
See oli osavalt kirjutatud, ivake liiga osavalt.
Seal räägiti koerast, kes oli tulnud presidendi juurde. Ta oli sörkinud läbi värava, enne kui keegi teda peatada jõudis, ja püüdnud Valgesse Majja sisse saada, aga valvurid olid ta minema ajanud. Ta läks vastumeelselt, püüdes torisedes seletada, et ta ei taha pahandusi, küll aga oleks ta väga tänulik, kui ta presidendiga kokku saaks. Ta tegi veel paar katset sisse pääseda, ja lõpuks kutsusid valvurid koerapüüdja.

Koerapüüdja tuli ja viis koera kaasa ning see läks üsna meeleldi, hambaid näitamata, temaga koos. Ja veidi aja pärast tuli koerapüüdja tagasi ning koer oli temaga kaasas. Koerapüüdja seletas valvuritele, et see oleks võib-olla päris hea mõte, kui nad koera tõesti presidendi juurde laseksid. Ta ütles, et koer oli temaga rääkinud ja seletanud, et ta peab väga tähtsaI põhjusel kõige kõrgema võimumehega kokku saama.

Eks valvurid läksid siis jälle telefoni juurde ja natukese aja pärast tuldi ja viidi koerapüüdja haiglasse, kus teda veel praegugi vaatluse all peetakse. Koeral lubati aga sinna jääda ning

üks valvur tegi talle põhjalikult selgeks, kui naeruväärne on tema lootus presidenti näha.

Koer oli, nagu lehes öeldi, viisakas ja käitus korralikult. Ta istus Valge Maja ees ega tülitanud kedagi. Ta ei ajanud isegi Valge Maja esisel murul oravaid taga.

«Reporter püüdis temaga rääkida,» öeldi artiklis. «Me esitasime talle mitu küsimust, aga ta ei vastanud sõnagi. Ta ainult naeratas meile.»

Ja seal esilehekülje pildi peal ta väga elutruult oligi - karvane, sõbralik hulkur, keda keegi ei mõtlegi tõsiselt võtta.

Aga võib-olla, mõtlesin ma, ei saanudki süüdistada selle loo kirjutanud uudistekorrespondenti ega kõiki teisi, sest midagi nii pöörast nagu kõnelev karvane koer, polnud lihtsalt olemas. Ja kui kord juba mõtlema hakata, polnud see ehk raasugi naeruväärsem kui mõte, et keeglikuulide kamp kavatseb Maad endale kahmata.

Kui oleks olnud tegemist verejanulise või ilmse ähvardusega, siis sellest oleks isegi võinud aru saada. Aga praegune oht polnud mingil moel ähvardav ning muutus sel põhjusel veel kohuavamaks.

Stirling oli rääkinud keskkonnast sõltumatust olendist ja seda need tulnukad olidki. Nad võisid kõigega kohaneda; nad võisid igasuguse kuju omandada; nad võisid igasuguse mõtlemise üle võtta ja enda huvides ära kasutada; nad võisid oma eesmärkide saavutamiseks iga majanduslikku, poliitilist või sotsiaalset süsteemi väänata. Nad olid täiuslikult paindlikud olendid; nad võisid kohaneda kõigi tingimustega, mida nende vastu võitlemiseks sai luua.

Ja võib olla, ütlesin ma endale, et me ei seisa siin vastamisi paljude keeglikuulidega, vaid üheainsa tohutu organismiga, mis võib ennast mitmetel eesmärkidel mitmeteks eluvormideks jagada ja lõhestada, säilitades sealjuures oma ainsa mina, mis on teadlik kõigist oma arvukate osade tegudest.
Kuidas sellisele olendile vastu hakata, küsisin ma endalt.
Kuidas sellele vastu seista?

Aga isegi kui see oleks üksainus suur organism, on asjal teatud raskesti seletatavad tahud. Miks oli see ilma nimeta tüdruk mind Atwoodi asemel Belmonti majas oodanud?

Me ei teadnud midagi neist või sellest, oli siis tegemist kummaga tahes, ja teadasaamiseks polnud aega. Kuid teadmised olid vajalikud, kuna selle vaenlase elu ja kultuur olid kindlasti niisama keerulised ja oma avaldumisvormides iseäralikud nagu inimkultuur.

Nad võisid muutuda milleks tahes. Teatud piiratud mõttes suutsid nad ilmselt tulevikku ette näha. Ja nad olid varitsuses

ja jäid varitsusse senikauaks kui võimalik. Kas tõesti, mõtlesin ma, läheb inimsugu robinal surma, saamata isegi teada, mis tema surma on põhjustanud?

Ja mina ise, mõtlesin ma, mida pidin ma tegema?

Oleks olnud täiesti inimlik, kui ma raha neile näkku oleksin visanud, kui ma neile väljakutse oleksin heitnud. See oleks võibolla kerge olnud. Kuigi minu mäletamist mööda olin ma sel ajal hirmust nii kange, et ma ei olnud millekski sääraseks võimeline.

Ja ma mõistsin võpatades, et mõtlesin nendest kui nendest, mitte kui temast või temakesest, mitte kui Atwoodist või tüdrukust, kellel polnud nime, sest tal ei olnud seda kunagi vaja läinud. Ja kas see tähendas, mõtlesin ma, et nende maskeering on läbipaistvam, kui oleks võinud arvata?

Murdsin ajalehe kokku, asetasin kõrvalistmeIe ja libistasin ennast rooli taha.

Praegu ei olnud õige aeg suurejooneliseks sangarlikkuseks. Praegu oli aeg, kus inimene tegi, mis ta suutis, ükskõik, kuidas see ka välja paistis. Kui ma võisin nendega kaasaminekut teeseldes võita mõne fakti, mõne pilguheite, mõne vihje, mis oleks inimesi aidanud, küllap siis oli kaasaminek õige tegu. Ja kui asi peaks kunagi jõudma niikaugele, et mul tuleks kirjutada võõrast propagandat, äkki saaksin ma sinna märkamatult lisada midagi nende kavatsuste vastast, mida nad ära ei tunne, mis aga oleks inimesest lugejale selgemast selgem?

Käivitasin mootori, lülitasin käigu sisse ja auto libises liiklusvoolu. See oli hea auto. See oli kõige suurepärasem masin, mida ma kunagi olin juhtinud. Hoolimata sellest, kust ta pärines, hoolimata kõigest, oli mul sellega sõites uhke tunne.

Kui ma tagasi motelli jõudsin, oli Quinni auto ikka veel tema numbri ette pargitud ja teiste numbrite ees seisis veel kaks autot. Ma teadsin, et varsti on motell rahvast täis. Inimesed sõidavad õue ja küsivad siinsetelt elanikelt, mida ulualuse saamiseks teha tuleb. Ja siinsed elanikud soovitavad kasutada raudkangi või sepavasarat ning toovad ehk isegi kangi või vasara lagedale ja aitavad neil sisse murda. Vähemasti sel hetkel hoiavad inimesed kokku. Nad aitavad üksteist õnnetuses. Alles hiljem lähevad nad laiali, igaüks omaette. Ja pärastpoole tulevad nad võib-olla jälle kokku, mõistes veel kord, et inimeste jõud on ühtsuses.

Kui ma autost väljusin, tuli Quinn oma numbrist õue ja sammus mulle vastu. .

«On teil alles auto!» ütles ta.

«See on ühe sõbra oma,» vastasin ma talle. «Kas magasite hästi välja?»

Ta naeratas. «üle mitme nädala. Ja naine on õnnelik. See pole muidugi teab mis, aga meil pole kaua aega sedagi olnud.»

«Ma näen, et meil on naabrid.»

Ta noogutas. «Nad tulid ja küsisid. Ma ütlesin neile. Käisin linnas ja ostsin püssi, nagu te soovitasite. Natuke narr tunne oli, aga ega see mul tükki küljest võta, kui püss olemas on. Tahtsin vintpüssi, aga mul ei õnnestunud saada midagi peale haavlipüssi. Minu meelest käib see küll. Ma ei ole mingi täpsuslaskja.»

«Ei õnnestunud saada?» küsisin ma.

«Käisin kolmes rauapoes. Seal polnud üldse püsse. Läksin neljandasse ja sealoli haavlipüss. Eks ma siis selle ostsingi.»

Ah et püsse ostetakse, mõtlesin ma. Varsti pole neid võib-olla enam üldse saada. Tekib aina rohkem heitunud inimesi, kes tunnevad end veidi kindlamini, kui nad võivad käe välja sirutada ja püssi pihku võtta,

Quinn vaatas maha ja uuristas kinganinaga tee peale mustrit. «Juhtus üks imelik asi,» ütles ta. «Ma ei ole sellest naisele rääkinud, sest. see kurvastaks teda. Sõitsin poodi süüa ostma ja tegin ringi, et

meie maja juurest läbi minna - ma mõtlen sega maja, mille ine maha müüsime. See oli esimene kord, kus ma pärast välja kolimist sealt mööda sõitsin. Mu naine ei ole ka seal käinud. Ta on mulle mitu korda rääkinud, et ta tahtis minna, aga jättis minemata, sest see oleks talle liiga halvasti mõjunud. Aga igatahes- täna ma sõitsin sealt mööda. Ja maja oli tühi, nagu ta meist jäi. Tal oli juba selle lühikese ajaga kulunud väljanägemine tekkinud. Nad sundisid meid kuu aega tagasi välja kolima, aga pole ise veel sisse läinud. Nad ütlesid, et neil läheb seda vaja. Nad ütlesid, et peavad selle endale saama. Aga neil ei olnud seda vaja. Mida teie sellest arvate?»

«Ei tea,» ütlesin ma.

Ma oleksin võinud talle öelda. Võib-olla oleksin pidanud talle ütlema. Tean ainult, et ma tahtsin seda teha. Sest tema oleks ehk isegi uskunud, mis mul talle öelda oli. Ta oli mitu nädalat karistust kandnud, ta oli pehmeks tehtud, ta oli valmis uskuma. Ja, jumal - näeb, mul oli vaja, et keegi mind usuks - keegi, kes minuga seda hirmu ja häda jagaks.

Aga ma ei rääkinud talle midagi, sest se.llest poleks olnud üldse kasu. Vähemalt praegusel silmapilgul oli ta teadmatuses palju õnnelikum. Nüüd oli tal veel lootus, sest ta võis kõik juhtunu mingi majanduskriisi kaela ajada. Tema muidugi sellest kriisist aru ei saanud, aga see väärarvestus jäi ikkagi tuttavatesse piiridesse ja inimene võis sellega toime tulla.

Aga see teine seletus, see õige - oleks jätnud ta lootusest ilma ja. vastamisi mõistetamatuga. Ja see oleks tähendanud lauspaanikat:

139

Kui ma oleksin suutnud asja selgeks teha miljonile inimesele, oleks see hea olnud, sest selle miljoni hulgas oleks leidunud mõned, kes asja rahulikult ja objektiivselt oleksid kaalunud ning juhtima asunud. Aga mis mõtet oli rääkida seda juhuslikule inimgrupikesele ühesainsas linnas.

«See on mõttetus,» ütles Quinn. «Kõik on mõttetus. Ma lamasin terve öö ärkvel ja püüdsin asjas selgusele jõuda, kuid see pole võimalik. Aga ma ei tulnud sellepärast välja. Me tahaksime teid koos naisega meie poole õhtust sööma kutsuda. Midagi erilist küll pole, tegime praadi ja võiksime võtta paar napsi. Istuksime ja ajaksime natuke juttu.»

«Mister Quinn,» ütlesin ma. «Joy ei ole minu naine. Me oleme lihtsalt kaks inimest, keda elu on kokku viinud.»

«Ah soo, palun vabandust,» ütles ta. «Ma ainult arvasin, et ta on teie naine. See ei tähenda tõesti midagi. Ma loodan, et ma teile piinlikkust ei valmistanud?»

«Mitte sugugi,» vastasin ma.

«Ja te tulete õhtusöögile?»

«Mõni teine kord,» seletasin ma. «Aga tänan teid väga. Mul võib kiireks minna.»

Ta ei liikunud paigast ja vaatas mulle otsa. «Graves,» ütles ta, «te jätate midagi ütlemata. Midagi selle kohta, mida te eile öösel mainisite. Te ütlesite, et igal pool on samasugune lugu, et pole kuhugi põgeneda. Kuidas te seda teadsite?»

«Ma olen lehemees,» seletasin ma talle. «Töötan parajasti ühe loo kallal.»

«Ja kas te teate midagi?»

«Mitte kuigi palju,» ütlesin ma.

Ta jäi ootama, aga ma ei lisanud midagi. Ta puhastas ja pöördus minekule. «Nägemiseni,» ütles ta ja läks tagasi oma numbrisse.

Ma ei pannud seda talle pahaks. Tundsin ennast ise ka igavese närukaelana.

Läksin oma numbrisse ja seal polnud kedagi. Joy oli ikka veel toimetuses. Küllap Gavin oli talle tegevust leidnud.

Võtsin suurema osa raha taskutest välja ja peitsin oma madratsi alla. See ei andnud tunnistust erilisest leidlikkusest ning polnud ka suurem asi peidupaik, aga keegi ei teadnud, et mul see raha on ja ma ei olnud mures. Kuhugi ma ju pidin selle panema. Raha ei saanud ju igaühe silma alla vedelema jätta.

Võtsin püssi kätte, viisin välja ja panin autosse.
Siis tegin ma midagi, mida olin kavatsenud teha sellest ajast peale, kui ma Belmonti majast lahkusin.
Ma uurisin auto läbi. Uurisin selle üleni läbi: Tõstsin kapoti

üles ja kontrollisin mootorit. Roomasin auto alla ja vaatasin seda igalt poolt. Ma ei jätnud ühtegi osa vahele.
Ja kui ma olin lõpetanud, ei jäänud kahtluse varjugi.
Auto oli see, mis ta olema pidi. Kallis, aga täiesti harilik auto.
Seal ei olnud midagi teistmoodi. Mitte midagi polnud välja jäetud ega juurde pandud. Ma ei leidnud ühtki pommi ega rikkekohta. Ma võisin vanduda, et see ei olnud ühteheitnud keeglikuulide meisterlikult jäljendatud auto. Siin oli korralik teras, klaas ja kroom.
Seisin auto kõrval, patsutasin poritiiba ja mõtlesin, mida ma pean edasi tegema.
Ja võib-olla oleks õige, mõtlesin ma, veel kord senaator Roger Hillile helistada. Kui sa kaineks saad, oli ta öelnud, helista mulle uuesti. . Kui sul ikka veel midagi oelda on, siis helista mulle homme uuesti.
Ja ma olin kaine ja mul oli talle ikka veel midagi öelda. Olin üsna kindel, mis ta mulle vastab, aga ma pidin ikkagi talle helistama.
Läksin väikesesse restorani senaatorile helistama.

XXXII

«Parker,» ütles senaator, «mul on hea meel, et sa helistasid.» «Võib-olla nüüd sa kuulad mind ära,» vastasin ma. «Muidugi,» ütles senaator libedalt nagu tal kombeks, «kui sa ei aja seda oma udu sissetungivatest tulnukatest.»
«Aga, senaator. . .»
«Ma ütlen sulle meelsasti, et kohe läheb põrgu lahti,» lausus senaator, «sa muidugi saad aru, et see pole avaldamiseks.»
«Seda ma aimasin,» ütlesin ma talle. «Alati kui sa millegi huvitavaga välja tuled, pole see avaldamiseks.»
«Noh, esmaspäeva hommikul, kui kauplemine algab, läheb põrgu lahti. Ma ei tea, mis on juhtunud, aga pankades on rahapuudus. Pane tähele, mitte ühes pangas, vaid kõikides kuradi pankades. Pole mitte ainustki, kes oma sularaha klappima saaks. Praegu teevad kõik pangaametnikud ületunde, et leida, kuhu see sularaha kõik läinud on. Aga see pole veel kõige hullem.»
«Mis on siis kõige hullem?»
«Raha ise,» ütles senaator. «Seda oli kõigepealt liiga palju. Ülearu palju. Kui võtta ja arvestada kokku terve reedehommikune sularaha, siis, on seda rohkem, hulga rohkem, kui üldse olla tohiks. Ma ütlen sulle, Parker, et Ühendriikides polegi nii palju raha.»

«Aga enam seda ei ole.»
«Ei,» ütles senaator, «enam seda ei ole. Niipalju, kui meie aru saame, on raha hulk jälle umbes sellel tasemel, mida võib eeldada. »
Ma ootasin, et ta jätkaks ja kuulsin lühikese pausi ajal, kuidas ta sügavalt hinge tõmbas, otsekui oleks ta õhupuudusest lämbumas.
«On veel midagi,» lisas ta. «Käivad kuuldused. Igasugused kuuldused. Iga tunni tagant mõni uus. Ja neid pole võimalik kontrollida. »

«Mis laadi kuuldused?»
Ta kõhkles, siis ütles: «Pea meeles, see pole avaldamiseks.»
«Muidugi, lehte see ei lähe.»
«üks kuulujutt on selline, et keegi, kes täpselt, seda ei teata, on enda kätte haaranud «US Steeli» ja hulk teisi korporatsioone. »
«Kas ühed ja samad inimesed?»
«Issand, Parker, ma ei tea. Ma ei tea, kas nendes lugudes on midagi õiget või ei. Kord kuuled üht kuulujuttu ja kohe on juba uus platsis.»
Ta vaikis hetke, siis küsis: «Parker, mida sa sellest tead?» Ma oleksin võinud öelda talle, mida ma teadsin, aga ma mõistsin, et polnud tark seda teha. Ta läheks üksnes vihaseks, sõimaks mind läbi ja sellega oleks lool lõpp.
«Ma võin sulle soovitada, mida. sa võid teha,» ütlesin ma.
«Mida sa pead tegema.»
«Loodetavasti on see hea mõte.»
«Võta vastu üks seadus,» ütlesin ma.
«Kui me võtaksime vastu iga seaduse. . »
«Seadus,» jätkasin ma, «mis muudab eraomanduse ebaseaduslikuks. Igasuguse eraomanduse. Tee nii, et keegi ei või omada jalatäit maad, ühtegi tööstusettevõtet, untsigi maavara, maja. . .»
«Kas sa oled hull!» karjus senaator. «Sellist seadust ei saa vastu võtta. Sellest ei või isegi mõelda.»
«Ja kui sa juba üksiti sellega tegeled, mõtle välja mingi raha aseaine. »
Senaator pobises midagi arusaamatut.
«Sest asi on selles,» ütlesin ma, «et tulnukad ostavad Maa ära. Kui sa jätad asjad nii nagu nad on, kuulub Maa peagi neile.»
Senaator sai hääle tagasi.
«Parker,» karjus ta, «sa oled nupust nikastanud. Ma olen elu jooksul palju lolli juttu kuulnud, aga niisugust neetud jama kuulen ma esimest korda.»
«Kui sa mind ei usu:mine ja küsi koera käest»
«Mida kuradit on mingil koeral sellega pistmist? Mis koer?»

«See, kes istub Valge Maja juures. Ootab, et presidendi jutule pääseda. »
«Parker,» hammustas ta, «ära mulle enam helista. Mul on muudki teha kui sind kuulata. Ma ei tea, mille peal sa väljas oled. Aga ära mulle enam helista. Kui see on nali. . .»
«See ei ole nali,» vastasin ma.
«Head aega, Parker,» ütles senaator.
«Head aega, senaator,» ütlesin mina.
Panin toru hargile ja seisin mõelda katsudes väikeses putkas.
Ma teadsin, et kõik on täiesti lootusetu. Senaator oli algusest peale olnud minu ainus lootus. Kõigist riigiametnikest, keda ma tundsin, oli temal ainsana kujutlusvõimet, aga ma oletan, et minu ärakuulamiseks sellest ei piisanud.
Mõtlesin, et ma olin teinud, mida suutsin, kuid sellest polnud kasu. Oleksin ma seda ehk teistmoodi teinud, oleksin ma ehk teistmoodi pihta hakanud, oleks see võinud ka paremini välja kukkuda. Aga seda võib inimene öelda kõigekohta, mida ta teeb. Ja kuidas pidin ma teadma, mis on õige. Tegu oli tehtud ja nüüd ei saanud ma enam midagi muuta.
Nüüd ei saanud enam miski tulnukate ettevõtmist peatada. Ja asjad liikusid ilmselt kiiremini, kui ma arvasin. Esmaspäeva hpmmik. toob kaasa paanika Wall Streetil ja majandus hakkab lagunema. Esimene pragu meie finantsstruktuuris tekib kaubanduse pinnal ja levib sealt kiiresti edasi. Ühe nädala jooksul on maailm kaoses.

Ja ma mõtlesin, tundes, kuidas külmavärinad piki selgroogu jooksid, et üpris tõenäoliselt teadsid tulnukad, mida ma teinud olin. Oli mõeldamatu, et nad ei olnud kommunikatsioonisüsteemidega kuidagiviisi seotud. Nad saavad teada, et ma helistasin senaatorile, kuigi ma pidin hoopis nende pakkumist kaaluma.

Selle peale polnud ma mõelnud. Liiga paljudest asjadest tuli mõelda. Aga isegi kui ma oleksin selle peale mõelnud, küllap ma oleksin ikkagi helistanud.

Äkki sel polegi nende meelest tähtsust. Võib-olla nad ootasidki seda, et ma rabelen enne pisut ringi, kui nende pakutud tööotsa vastu võtan. Ja see kõne, mis näitas mulle veel kordminu püüdluste teostamatust, võis nende. mõtlemisviisi järgi mind nendega tihedamini siduda, veendes mind lõplikult, et neile. pole võimalik vastu hakata. Kas sai veel midagi teha? Kas inimene võis kasutada veel mingeid lähenemisviise? Kas inimene sai üldse midagi ära teha?

Ma võisin presidendile helistada või vähemasti katsuda talle helistada. Ma ei petnud ennast. Ma teadsin, kui vähe võimalust oli minul temaga rääkida. Eriti praegusel ajal, kui presidendi

õlul oli kõige suurem koorem, millega ühelgi ametiisikul rahvuse tekkest peale tegemist on tulnud teha.

Võtke koer vastu, ütleksin ma talle, kui ma temaga ühendust saaksin. Võtke vastu koer, kes teid väljas ootab. Sellest ei tule midagi välja. Sellest ei saanud kuidagi moodi midagi välja tulla.

Mind suruti hõlpsasti põlvili. Mul ei olnud algusest peale mingit võiduvõimalust. Seda võimalust ei tule kellelgi.

Leidsin mündi ja pistsin selle pilusse.

Valisin toimetuse numbri ja küsisin Joyd.

«Kas kõik on korras?» küsis ta.

«Kõik on kõige paremas korras. Millal sa koju tuled'?»

«Ma ei tea,» ütles ta tusaselt. «See neetud Gavin otsib mulle aina uut tööd.» .

«Kõnni lihtsalt minema.»

«Sa ju tead, et ma ei saa.»

«Noh, olgu siis pealegi. Kus sa täna õhtul süüa tahad? Mõtle välja mõni kallis koht. Ma olen rikas.»

«Kuidas sa rikkaks said? Sinu tšekk on minu käes. Ma võtsin selle sinu eest välja.»

«Joy, usu mind, mul on patakate kaupa raha. Kus sa süüa tahad?»

«Ei maksa kuhugi minna,» ütles ta. «Teeme parem ise midagi.
Restoranid on nii rahvast täis.»

«Lihalõigud? Mida veel? Ma lähen ja ostan.»

Ta ütles mulle, mida veel.

Läksin välja seda ostma.

XXXIII

Tulin auto juurde tagasi, tassides üht hiigelsuurt poekotti, mis oli kõiksugust Joy soovitatud kraami täis.

Auto seisis parkimisplatsi lõpus, kott oli raske ja üsna lohakalt pakitud ning paar konservi - maisi- ja virsikukarp- hakkasid kotipõhja auku rebirna ja katsusid välja pugeda.

Ma tatsasin aeglaselt üle platsi, püüdes kotti võimalikult vähe raputada ning hoidsin seda meeleheitlikult mõlema käega, katsudes nii kogu hingest kotti lõplikust lagunemisest säästa.

Üle noatera jõudsin õnnelikult autoni. Tõelise akrobaadina tegutsedes sain esiukse lahti ja surusin koti istmele. Siis ta laguneski ja kõik kaubad pudenesid läbisegi hunnikusse. Kühveldasin kahe

käega seda kraami teisele istmele, et kuidagi rooli taha mahtuda.
Ma arvan, et kui mul toidukotiga nii palju jändamist poleks

olnud, oleksin ma seda otsekohe märganud, aga ma ei näinud seda enne, kui olin autosse istunud ja sirutasin käe, et võti süütelukku pista.

Ning armatuurlaua kohale oli vastu tuuleklaasi pandud telgikujuliselt kokku murtud paberileht. üle lehe- oli suurte trükitähtedega kirjutatud üksainus sõna: **NADIKAEL**.

Olin nõjatunud ettepoole, et võti lukku pista ja jäingi sellesse asendisse, jõllitades paberit ja selle ühesõnalist sõnumit.

Mul ei olnud isegi vaja mõistatada, kes võis selle sinna panna. Mul polnud kahtluse varjugi. Ma oleksin otsekui teadnud, oleksin otsekui näinud, kuidas nad kirja autosse panid - mingid libainimesed, keeglikuulidest moodustised, mis olid võtnud inimkuju ja ütlesid mulle, et nad teavad telefonikõnest senaatorile, teavad,. et kui mul võimalus avaneks, veaksin ma neid alt. Nad ei olnud minu peale vihased, see, mis ma teinud olin, ei häirinud neid eriti; ma äratasin neis vist hoopis vastikust- võib-olla nad olid minus pettunud. See kiri pidi mulle lihtsalt teada andma, et nad näevad mind läbi ja ma ei jää millegi eest karistamata.

Surusin võtme lukku ja käivitasin mootori. Sirutasin käe, võtsin paberi, kägardasin selle kokku ja viskasin aknast värja. Kui nad mind jälgisid, ja minu arvates tegid nad seda, siis see näitas neile, mida ma nendest mõtlesin.

Lapsik? Seda muidugi. Mulle ei läinud see enam korda. Enam ei olnud midagi, mis oleks võinud mulle korda minna.

Kolme kvartali võrra edasi sõitnud, märkasin ma autot. See oli lihtsalt üks harilik must auto, mis võis keskmist hinda maksta. Ma ei tea, miks ma seda märkasin. Selle juures polnud midagi tavatut. Vanus, mudel ja värvitoon olid just sellised, milletaolisi võis sada korda päevas näha.
Võib-olla seletab asja see, et ma oleksin märganud iga autot, mis ennast minu taha seadis.
Sõitsin veel kaks kvartalit edasi ja auto oli mul endiselt sabas. Tegin paar pööret ja ta oli ikka alles. Oli üsna selge, et see auto jälitab mind, aga teeb seda väga saamatult.

Suundusin linnast välja ja auto järgnes ikka, poole kvartali võrra tagapool. Tal on ükspuha, mõtlesin ma, ta ei püüagi seda varjata, et ta mulle järgneb. Võib-oIta tahtis ta, et ma oleksin jälitamisest teadlik, hoidis mind pinge all.

Mõtlesin sõites, kas mul üldse tasub selle jälitaja maharaputamisega vaeva näha. Polnud erilist põhjust, miks ma oleksin pidanud seda tegema. Isegi kui ma oleksin ta maha raputanud, mida see muutnud, oleks. Ütlesin endale, et sellega ei. saavuta ma kuigi palju. Nad olid kuulanud pealt mu kõnelust senaatoriga. Küllap nad teadsid mu operatsioonibaasi, kui meie motelli

nii kõlava nimega võis nimetada. Kahtlemata teadsid nad täpselt, kust mind leida, kui neil mind kunagi vaja oleks läinud.

Aga see võis anda mulle pisukese eelise, ütlesin ma endale, kui ma sain neid uskuma panna, et ma kõike seda ei tea. Oli sellest kasu või ei, aga see oli hea ja odav võimalus lolli mängida.

Jõudsin linna piirile, valisin ühe läände viiva tee ning .andsin autole pisut vabadust. Jõudsin tagaajajast ette, aga mitte oluliselt.
Tee keeras eespool mäeküljele, kusjuures järsem kurv jäi künka tippu. Mulle meenus, et kurvist viis kõrvale üks külatee. Liiklus oli hõre ja kui mul veab, võin ma ehk põigata kõrvalteele ja kaduda silmist enne, kui must auto kurvist välja jõuab.

Suurendasin tõusul veidi vahemaad ja lisasin järsult kiirust, kui kurv teist autot varjas. Eespool

oli tee vaba ja kui ma kõrvalteeni jõudsin, vajutasin järsult pidurit ning keerasin tugevasti rooli. Auto liibus vastu maad nagu hüppevalmis loom. Tagumised rattad libisesid natuke küljetsi ja kummid kiunusid teekattel; siis olin ma külatee otsal, pöörasin auto otseks ja lisasin gaasi.

Tee oli künklik, üks järsk tõus teise järel, sügavad langused nende vahel. Ja kui ma kolmanda künka harjal peeglisse pilgu heitsin, nägin ma musta autot enda taga teisele künkaharjale tõusmas.

See rabas mind. Ega see ei tähendanudki nii hirmus palju, aga ma olin tema maharaputamises nii kindel, et see oli valus hoop minu eneseuhkusele.

Aga see ajas vihale ka. Kui see tühine väike käru seal taga. . .

Siis ma nägin rada. Arvatavasti oli see mõne aasta vanune vankritee, mida lämmatas rohi ja varjasid puudesalu rippuvad oksad, otsekui oleksid nad katsunud peita seda allesjäänud nõrka jälge.

Keerasin järsult rooli ja jõnksatasin üle madala kraavi. Rippuvad oksad varjasid tuuleklaasi ja kriuksusid vastu metallist autokeret.

Sõitsin pimesi, kummid vetrusid vanades, peaaegu kadunud rööbastes. Lõpuks ma peatusin ja ronisin välja. Minu taga rajal ulatusid oksad madalale ning tõenäoliselt ei paistnud auto tee peale ära. Muigasin selle väikese võidu üle rõõmustades.

Ma olin kindel, et seekord olin ma neid ninapidi vedanud. Jäin ootama ning must auto jõudis künkaharjale ja tuli mürinaga teed mööda alla. Pärastlõunases vaikuses tegi ta kõva lärmi. See auto vajas üsna varsti põhjalikumat ülevaatust.

Auto sõitis künkast alla; siis kostis pidurite kriiksumist. Pidurid kriiksusid tükk aega, enne kui auto pidama sai.

Jälle lakki saanud, mõtlesin ma. Nii ehk teisiti, aga nad teadsid, et ma olen siin.

Ah et nad tahtsid siis rusikatega vehkida. Noh. kui nad seda tahtsid, siis seda pidid nad ka saama.

Avasin esiukse ja sirutasin käe tagaistmeIe püssi järele. Viibutasin püssi käes ning selle raskus ja tähtsus mõjusid kuidagi julgustavalt. Hetkeks kaalusin ma, mis kasu on püssist niisuguste olendite puhul; siis meenus mulle, kuidas Atwood oli laiali lagunenud, kui ma käe taskusse püstoli järele pistsin, ja kuidas see auto seal põhja pool mööda mäekülge alla oli rullunud, kui ma selle pihta tule olin avanud.

Püss käes, läksin ma kassi kombel hiilides mööda rada. Kui jälitaja mind jahtima peaks tulema - ja ta tuleb kindlasti -, siis ei tohi ta leida mind sealt, kus ma tema arvates olin.

Liikusin läbi vaikse ja suikuva maailma, mis oli tulvil sügise lõhna. Purpursete lehtedega metsviinapuud. looklesid raja kohal ning ülalt sadas pidevalt külmast näpistatud lehti, mis langesid pehmelt ja aeglaselt, põimides salu okste vahele lõputut labürinti. Ma kõndisin vaikselt; ainult siis, kui jalad siin-seal mõnda kuivanud lehte 'riivasid, kuuldus kerge sahin. Mitme aasta vanused langenud lehed ja kasvav sammaI moodustasid vaiba, mis summutas igasuguse heli.

Jõudsin salu servale ja hiilisin seda mööda künkaharjale. Leidsin ühe leekivpunase parkmullapõõsa ja kükitasin sinna taha. Põõsa küljes oli ikka veel täiskogus siledaid punaseid lehti ja ma olin suurepäraselt peidetud.

Minust allpool laskus nõlvak väikese oja poole, mis oli lihtsalt üks küngastevahelist kurdu pidi alla voolav veenire. Salu tegi tee suunas kaare ning sellest allpool laius kõrge kuiva rohuga kaetud pruunikas mäekülg, kus siin ja seal paistis veel mõne parkmullapuhma leegitsev tuli.

Mees laskus oja äärt pidi alla, siis hakkas mööda lauget mäekülge üles tulema, suundudes otse minu poole; ta oleks nagu teadnud, et ma seal põõsa taga peidus olen. See oli mittemidagiütleva välimusega tüüp; ta kõndis kergelt kühmus, vana viltkaabu kõrvuni pähe tõmmatud ja seljas mingisugune must ülikond, mille kohta ma võisin isegi nii kaugelt öelda, et see oli kulunud.

Ta tuli pilku tõstmata otse minu suunas. Ta oleks otsekui teeselnud, et ta ei näe mind, et tal ei ole aimugi minu lähedusest. Ta rühkis, silmad maha löödud, lohiseval kõnnakul ja mitte eriti kiiresti

mäest üles.
Tõstsin püssi ja pistsin toru läbi erepunaste lehtede. Hoidsin püssi kindlalt vastu õlga ja sihtisin mäest üles roniva mehe langetatüd pead.

147

Ta peatus. Peatus, otsekui oleks ta teadnud, et püss on temale suunatud ning ta pea tõusis ja pöördus kaela otsas. Ta ajas end sirgu, jäigastus ning muutis siis suunda, minnes viltu üle rhäekülje, kõrgesse rohtu kasvanud soise lapikese poole.
Langetasin püssi ja selle toimingu ajal jõudis mu ninna esimene sõõm rikutud õhku.
Tõmbasin ninaga, et lõplikult veenduda, aga selles osas polnud võimalik eksida. Kusagil all mäeküljel oli üks vihane skunks.
Ma irvitasin. See on talle paras, mõtlesin ma. See on sellele neetud lollpeale paras.
Nüüd liikus ta kiiresti läbi vöökõrguse rohu alla iägendiku poole ja kadus järsku.
Ma hõõrusin silmi, vaatasin veel kord, aga teda polnud ikka.
Võib-olla ta komistas rohu sees ja kukkus, ütlesin ma endale, aga mul oli säärane painav tunne, et ma olen seda kõike juba varem näinud. Ma olin seda näinud Belmonti maja keldris. Atwood oli istunud tooli peal ja hetk hiljem oli tool tühi ning põrandal veeresid keeglikuulid.
Ma ei näinud, kuidas see juhtus. Ma ei vaadanud kõrvale. See poleks mul märkamata jäänud, aga jäi ometi. Ühel silmapilgul oli Atwood olemas ja järgmisel silmapilgul olid ainult kuulid.
Ja nimelt see oli juhtunud siingi, sügisese pärastlõuna eredas päikesepaistes. Ühel silmapilgul kõndis mees läbi rohu ja siis ta äkki enam ei kõndinud. Teda polnud kusagil näha.
Tõusin ettevaatlikult püsti, püss laskevalmis, ja vaatasin mäest alla.
Ei paistnud midagi peale rohu liikumise ja rohi liikus ainult ühes kohas - seal, kus mees oli kadunud. Terve ülejäänud mäekülg oli täiesti liikumatu.
Skunksi hais hoovas mäest üles ja muutus mu ümber tugevamaks.
Ja midagi neetult kentsakat oli käimas.
Rohi liikus ägedalt, nagu käiks seal mingi lööming, aga kuulda polnud kippu ega kõppu. Kuulda polnud kõige vähematki.
Laskusin mäest alla, püss ikka veel laskevalmis.
Ja äkki hakkas miski mu taskus väljapääsu otsides rabelema.
Nagu oleks hiir või rott mu taskusse hiilinud ja püüdnud nüüd vabadusse saada.
Kahmasin tormakalt taskust kinni, aga just siis tuli ta välja. See oli tilluke must pall, nagu need väikesed kummipallid, mida pisikestele lastele mängimiseks antakse.
Pall vupsas taskust välja, põikas mu haardevalmis sõrmede eest kõrvale ja kukkus maha, suundudes meeletult vingerdades läbi rohu paiga poole, kus kõrred kõikusid.

148

Ma seisin ja vaatasin tema minekut ning mõtlesin, mis asi see küll olla võis. Ja korraga ma taipasin. See oli raha. Niipalju, kui mul teda veel taskusse oli jäänud - raha, mis mulle Belmonti majas oli antud.
Nüüd oli raha muutunud uuesti selleks, mis ta enne oli olnud, ja kiirustas paiga poole, kus oli äkitselt kadunud too teine, inimesetaoline moodustis.
Ma lasksin kuuldavale röögatuse ning, heitnud kõrvale igasuguse ettevaatuse, jooksin rohulapi poole.
Sest seal toimus midagi ja ma pidin teada saama, mis nimelt.
Skunksi hais oli peaaegu talumatu ning ma hakkasin tahtmatult kõrvale pöörama, aga siis ma nägin silmanurgast, mis seal toimub.
Ma peatusin ja jäin vahtima, ilma et ma oleksin õieti taibanud.

Seal maas, rohu sees olid keeglikuulid, mis kepslesid pööraselt ja joovastunult ning jäägitult kõike enda ümber unustades. Nad tiirutasid, veerlesid ja kargasid õhku.

Ja sellelt rohulapilt tõusiski see iiveldamaajav, vett silmitoov ja selga sügelema panev hais, mille oli maha jätnud sealt möödunud, millestki häiritud skunks.

See oli rohkem, kui ma taluda suutsin. Ma taganesin öökides.

Auto juurde joostes teadsin ma erilist võidurõõmu tundmata, et ma 'olin viimaks leidnud mõra keeglikuulide peaaegu täiuslikus soomusrüüs.

XXXIV

Neile meeldivad lõhnad, oli koer öelnud. Kui nad Maa kord juba vallutanud on, vahetavad nad selle lõhnasaadetise vastu. See on asi, mille jaoks nad elavad; see on nende üks ja ainus lõbuallikas. See on asi, mida nad hindavad üle kõige.

Ja siin Maa peal, sügisesest mäenõlva pidi kulgeval rohtukasvanud soisel maalapil olid nad leidnud lõhna, mis neile meeldis. Sest nende joovastunud kepslemist ei olnud võimalik kuidagi teisiti tõlgendada. Ja ilmselt oli sel lõhnal küllalt tugev külgetõmme, et sundida neid loobuma ükskõik millisest muust eesmärgist, mis neil parajasti meeles mõlkus.

Ma istusin autosse, tagurdasin külateele ja sõitsin tagasi maantee suunas.

Nähtavasti, mõtlesin ma, olid keeglikuulid leidnud, et teised Maa lõhnad ei vääri erilist tähelepanu, aga skunks tegi nad pööraseks. Ja kuigi minu jaoks ei olnud sel mingit mõtet, arvan ma, et ühe keeglikuuli jaoks sel mingi mõte siiski oli.

Peab leiduma mingi võimalus, ütlesin ma endale, kuidas inimkond seda äsja omandatud teadmist oma huvides ära kasutada saab, mingi võimalus lõigata kasu sellest keeglikuulide armuloost skunksidega.

Mulle meenus, kuidas Gavin oli pannud eile esiküljele Joy loo skunksikasvandusest. Aga selles artiklis oli tegemist teistsuguste skunksidega.

Mu mõtted valgusid ringidena laiali ega viinud kuhugi. Ja minu viimane mõte oli, kui marru võiks ajada teadmine, et see ainukene märk tulnukate nõrkusest ei saa teenida mõnda inimlikku eesmärki.

Sest niipalju kui mina aru sain, oli see meie ainus võimalus. Kõigis teistes punktides olid nad meid võitnud, ilma et meil oleks kusagilt abi loota.

Aga kui oligi võimalus kasutada seda uut teadmist, siis mina seda küll välja mõelda ei suutnud. Kui oleks olnud teisi inimesi, kui oleks olnud veel kedagi peale minu, siis ma ehk oleksin midagi nuputanud. Aga polnud kedagi peale Joy.

Jõudsin äärelinna ja kardan, et ma ei pööranud auto juhtimisele vajalikku tähelepanu. Peatusin punase tule taga, istusin ja mõtlesin ega märganudki tule vahetumist.

Sain sellest teada alles siis, kui minust sööstis mööda takso, ärritatud juht aknast välja küünitamas.

«Tainapea!» karjus ta mulle. Ta ütles veel midagi, tõenäoliselt soolasemat kui «tainapea», aga ma ei kuulnud, ning teised autod minu taga hakkasid vihaselt pasundama.

Ma sõitsin sealt minema.

Aga nüüd ma tean, mõtlesin ma. üks võimalus oli. Noh, vahest mitte võimalus, aga vähemalt üks mõte.

Tagasi motelli sõites püüdsin kogu tee üht asja meelde tuletada ja lõpuks see tuligi meelde - tolle teise taksojuhi nimi, selle mehe nimi, kes oli nii õhinal pesukarujahist rääkinud.

Ma sõitsin õue, parkisin auto oma numbri ees ja jäin veidikeseks istuma, katsudes mingit

lahendust leida.

Siis väljusin ma autost ja läksin restorani. Telefoniputkas otsisin üles Larry Higginsi nime ja valisin numbri. Mulle vastas naisehääl ja ma küsisin Larryt. Jäin ootama, kuni ta teda kutsuma läks.

«Higgins kuuleb.»

«Te võib-olla mäletate mind,» ütlesin ma, «aga v,õib-olla mitte. Ma olen see mees, kelle te eile õhtul Wellington Armsi viisite. Te rääkisite mulle pesukarujahist.»

«Härra, ma räägin pesukarujahist igaühele, kes kuulab. Vaadake, see on mu kirg.»

«Aga minule te ainult ei rääkinud. Me vestlesime sellest. Ma

ütlesin teile, et käin pardi- ja faasanijahil ning te kutsusite mind pesukarujahile kaasa. Te ütlesite mulle. . .»

«Ah jaa,» vastas ta. «Nüüd tuleb meelde. Ma mäletan teid küll Ma võtsin teid ühe baari eest peale. Aga täna ma jahile minna ei saa. Ma olen täna õhtul tööl. Teil vedas, et te mind veel kätte saite. Pidin just minema hakkama.»

«Aga ma ei...»

«Eks mõnel teisel õhtul. Homme on pühapäev. Kuidas oleks pühapäeva õhtuga? Või teisipäeval. Teisipäeval on mul vaba õhtu. Ma ütlen teile, härra, see on vahvam . . .»

«Aga ma ei helistanud teile jahi pärast.»

«Te mõtlete, et te ei taha minna? Uskuge mind, kui te juba korra käinud olete. . ,»

«Kunagi tulen ma kindlasti,» ütlesin ma talle. «Kunagi üsna varsti. Ma helistan teile ja me lepime mingi aja kokku.»

«Hüva siis! Helistage ükskõik kunas!»

Ta oli valmis toru hargile panema ning ma pidin kiirustama.. «Aga mul on veel teine jutt. Te rääkisite mulle sellest vanamehest, kes skunksidega hästi läbi saab.»

«Jah, see vanamees on hämmastav. Ausalt, ma ütlen teile. . .»

«Kas te võiksite mulle öelda, kuidas teda leida?»

«Leida? »

«J ah. Kuida's ma tema juurde pääsen?»

«Tahate teda näha või?»

«Tahan küll. Ma tahaksin temaga rääkida.»

«Millest te tahate rääkida?»

«Noh. ..»

«Vaadake, asi on niisuke. Võib-olla ma poleks pidanud seda teile üldse ütlema. Ta on tore vana. Ma ei tahaks, et keegi teda tülitab. Ta on seda sorti sell, kelle kulul teised inimesed hulga nalja saaksid.»

«Te rääkisite mulle,» laususin ma, «et ta püüab raamatut kir jutada.»

«Jah, rääkisin.»

«Ja asi ei edene tal kuidagi. Te ise ütlesite. Te rääkisite, et see on lausa häbiasi, et ta seda raamatut kunagi valmis ei saa, aga ometi on tal, millest kirjutada. Noh, mina olen kirjanik ja ma hakkasin mõtlema, et kui tedaäkki väheke aidata. . .»

«Te tahate öelda, et aitaksite teda?»

«Mitte ilma tasuta,» vastasin ma.

«Tal ei ole teile millegagi maksta.»

«Tal ei tulekski mulle maksta. Kui tal on raamatu materjal koos, võin ma selle tema eest valmis kirjutada. Siis võime raamatu eest saadud raha pooleks teha.»

Higgins kaalus silmapilgu seda pakkumist. «Noh, see peaks

õige asi olema. Nii nagu tema seda raamatut teeb, ei saa ta sentigi. Talle kuluks tõesti natuke abi ära.»
«Heakene küll, kuidas ma siis ikkagi tema elukoha üles leian?»
«Ma võiksin teid mõnel õhtul kohale viia.»
«Tahaksin teda kohe näha kui võimalik. Ma sõidan homme linnast ära.»
«Olgu siis peale. Ma usun, et teen õigesti. Kas teil pliiats ja paber on?»
Ma ütlesin, et on.
«Tema nimi on Charley Munz, aga inimesed hüüavad teda Lobamokaks. Minge 12. maanteele ja.. .»
Kirjutasin tema juhtnöörid üles. Kui ta oli lõpetanud, tänasin teda.
«Helistage mulle mõni teine kord, siis lähme jahile.»
Lubasin seda teha. .
Leidsin veel ühe mündi ja helistasin toimetusse. Joy oli ikka veel seal.
«Parker, kas sa toitu ostsid?»
Ütlesin, et ostsin, aga et ma pean jälle ära minema. «Ma viin toidukraami tuppa,» ütlesin ma. «Kas sa panid tähele, kas külmkapp töötas?»
«Minu meelest küll,» vastas Joy. Siis küsis ta: «Kuhu sa lähed, Parker? Sul on murelik hääl. Mis uudist?»
«Ma lähen ühele mehele skunkside asjus külla.»
Ta mõtles, et ma narrin teda selle tema kirjutatud loo pärast ja sai pahaseks.
«Üldsegi mitte,» seletasin ma talle. «Mõtlen seda tõsiselt. Jõeorus elab üks vana Munzi-nimeline mees. Ta on küll vist ainuke inimene maailmas, kes kodustab ehtsaid skunkse,»
«Sa teed nalja.»
«Ei, ei tee,» vastasin ma. «üks jutukas taksojuht, kelle nimi on Larry Higgins, rääkis mulle tema kohta kõik.»
«Parker,» ütles ta, «sul on midagi teoksil. Sa käisid Belmonti majas. Kas seal juhtus midagi?» .
«Ei midagi erilist. Nad tegid mulle ettepaneku ja ma ütlesin, et mõtlen selle üle järele.»
«Mis ettepaneku?»
«Hakata nende pressiagendiks. Ma arvan, et seda võib nii nimetada. »
«Kas sa võtad pakkumise vastu?»
«Ei tea,» ütlesin ma.
«Mul on hirm,» ütles Joy mulle. «Veel suurem hirm kui eile öösel. Ma katsusin sellest Gaviniga rääkida ja katsusin Dow'ga rääkida. Aga ma ei saanud ennast niikaugele. Mis mõtet on rääkimisel? Meid ei usu keegi.»

«Mitte ainuski hing,» vastasin ma.
«Ma tulen koju. Natukese aja pärast. Mul on täiesti ükskõik, mis tööd Gavin minu jaoks leiab; ma tulen siit ära. Sa ei jää kauaks, ega ju?»
«Ei jää,» lubasin ma. «Panen toidukraami tuppa ja hakka sina õhtusööki valmistama.»
Me jätsime hüvasti ja ma läksin tagasi auto juurde.
Tassisin toidu tuppa, panin piima, või ja mõned muud asjad külmkappi. Siis koukisin välja ülejäänud peidetud raha ja toppisin taskud seda täis.
Kui see kõik tehtud sai, läksin sellele vanamehele tema skunkside asjus külla.

XXXV

Parkisin auto taluõue servas, nagu Higgins mul teha oli käskinud - tallide esise värava kõrval,

teeveeres, nii et auto ei jääks tee peale ette, kui keegi mööda sõita tahaks. Ühtegi inimest polnud päha, välja ilmus ainult üks sõbralik, saba liputav segavereline talukoer, kes mind kareldes eraviisiliselt tervitas.

Patsutasin teda ja ajasin temaga natuke juttu ning ta saatis mind läbi värava ja üle laudaõue. Aga ristikupõllule viiva aiamulgu juures käskisin ma tal tagasi minna. Ma ei tahtnud teda vanamehe onni juurde kaasa võtta, et ta seal karja sõbralikke skunkse üles ärritaks. .

Peni tahtis vastu vaielda. Ta andis mõista, et nii tore oleks kahekesi põllule minna ja seal üheskoos seigelda. Aga ma käisin peale, et ta koju läheks ja andsin oma sõnade rõhutamiseks talle vastu tagumikku laksu ning lõpuks ta läkski, vaadates üle õla tagasi, kas ma äkki siiski ei leebu.

Kui ta oli ära läinud, astusin ma ristikus ähmaselt paistvaid vankrirööpaid mööda üle põllu. Minu sammude peale lidusid heina seest laiali hilissügisesed rohutirtsud ja hüppasid vihaselt siristades mööda põldu laiali.

Jõudsin põllu lõppu, läksin veel ühest traataia mulgust läbi ning kõndisin ikka veel vankrijälgi mööda üle puudega kaetud karjamaa. Päike hakkas läände vajuma, ümbrus oli täis varje ning all orus pillerkaaritasid oravad, tuisates läbi langenud lehtede ja tormates mööda puid üles.

Tee sukeldus mäekülge mööda alla, läks läbi oru ja teisel nõlval jõudsin ma suure, oruseinast väljaulatuva kaljueendi all kükitava onni ja mehe juurde, keda ma otsisin.

153

Vanamees istus kiiktoolis, vanas logisevas toolis, mis kriiksus ja oigas, otsekui hakkaks ta laiali lagunema. Tool seisis väikesel platsil, mis oli tasandatud ja sillutatud kohalike lubjakiviplaatidega - küllap oli vanamees ise need orus vonklevast kuivast jõesängist murdnud ja mäkke vinnanud. üle tooli seljatoe oli heidetud võidunud lambanahk ning esijalad kõikusid nagu tupsud tooli kiikumise rütmis.

«Tere õhtust, võõras,» ütles vanamees häirimatult ja rahulikult, otsekui oleks see igapäevane asi, et mõni võõras õhtupoolikul tema juurde sisse astub. Ma mõistsin, et ega ma vist ei üllatanudki teda, sest ta oli jälginud, kuidas ma mööda vankriteed mäeküljest alla olin laskunud ja läbi oru tulnud. Võib-olla jälgis ta mind algusest peale ja mul ei olnud sellest aimugi, kuna ma ei teadnud, kuhu vaadata.

Sest ma taipasin alles nüüd, kuidas see onn mäekülje ja kaljueendiga ühte sulas, otsekui see oleks samasugune puisniidu osa nagu puud ja kivid. Onn oli madal ja mitte eriti suur ning palkidelt, miilest see oli ehitatud, oli igasugune värv maha pleekinud. Ukse kõrval seisis pesulaud. Pingi peal olid plekist pesukauss ja veeämber, millest ulatus välja kopsikuvars. Pingi taga oli hunnik küttepuid ja kaheteraline kirves oli löödud raiepakku.

«Kas teie olete Charley Munz?» küsisin ma.

Vanamees ütles : «See ma olen. Kuidas te mind üles leidsite?»

«Larry Higgins seletas mulle.»

Ta noogutas. «Higgins on hea mees. Kui Larry Higgins teile seletas, siis ma arvan, et te olete õige inimene.»

Ta oli kunagi olnud suurt kasvu mees, aga vanadus oli teda kokku kuivatanud. Särk rippus vabalt laiadel õlgadel ning püksid olid kortsus ja lontis nagu vanadel meestel ikka. Ta oli palja peaga, aga tema terashallid juuksed katsid kolpa nagu müts ning tema habe jättis kuidagi lohaka mulje. Ma ei saanudki õi'eti aru, kas see pidi päriselt habe olema või polnud ta lihtsalt mitu nädalat habet ajanud. Ma ütlesin talle, kes ma olen ja rääkisin, et tunnen huvi skunkside vastu ja olen kuulnud tema raamatust.

«Paistab, et te võtaksite meelsasti platsi ja puhuksite natuke juttu.»

«Kui teil midagi selle vastu ei ole.»

Ta tõusis toolilt püsti ja hakkas oimi poole minema. «Istuge,» ütles ta. «Kui te veidikeseks siia jääte,

siis istuge.» Ma kardan, et lasksin pilgul istekohta otsides liiga silmanähtavalt ringi rännata.

«Istuge tooli peale,» ütles ta. «Ma tegin selle teie jaoks soojaks. Ma ise võtan ühe puurondi. See kulubki mulle ära. Olen terve pärastlõuna mugavasti istunud.»

Ta kadus onni ja ma istusin toolile. Tundsin ennast tõelise näruna, aga ma arvan, et ta oleks muidu solvunud.

Tool oli mugav; mulle avanes vaade üle oru ja see oli ilus. Maapinda katsid langenud lehed, mis ei olnud veel oma värvi kaotanud ning mõnedel puudel olid nende räbaipunud rüüd ikka veel üll. Üks orav jooksis piki maasIebavat palki, jäi selle otsa peale istuma ja vaatas mind. Ta jõnksutas paar korda saba, aga ei kartnud.

Siin oli ilus, vaikne ja rahulik ning sellist rahu ei olnud ma kogenud enam aastaid. Ma sain aru, kuidas see vana mees siin terve kuldse pärastlõuna mõnusasti istuda võis. Siin sai silm paljudel asjadel puhata. Tundsin, kuidas see rahu üle minu laskus ja tüünus minust läbi voolas ning ma isegi ei ehmatanud, kui onni nurga tagant paterdas välja skunks.

Skunks peatus ja vahtis mulle otsa, üks.esikäpp peenutsevalt üles tõstetud, aga hetke pärast kõndis ta väga aeglaselt ja rahulikult mööda õue edasi. Ega see ei olnud vist kuigi suur loom, kuid minule näis ta suurena ning ma hoidsin end püüdlikult paigal; mul ei liikunud ükski lihas.

Vanamees.tuli onnist välja. Taloli pudel käes.

Ta nägi skunksi ja laskis kuuldavale rõõmsa kaagutava naeru. «Vean kihla, et ta ajas teil hirmu nahka!»

«Ainult korraks,» vastasin ma talle. «Aga ma istusin vaikselt ja paistis, et ta ei pahandanud.»

«See on Phoebe,» ütles ta. «Igavene tüütus. Ükskõik, kuhu sa ka lähed, ikka on ta jalus.»

Ta võttis puuriidast ühe rondi ja pani püsti seisma. Siis istus ta raskelt selle otsa, korkis pudeli lahti ja ulatas mulle.

«Rääkimine tekitab janu,» kuulutas ta, «ja tervelt kuu aega pole mul ühelgi pühapäeval kellegagi juua olnud. Usun; mister Graves, et te vast ikka joote.»

Karta on, et ma peaaegu limpsasin keelt. Ma polnud terve päeva tilkagi joonud ning kuna mul oli olnud nii kiire, ei tulnud see mulle meeldegi, aga nüüd ma teadsin, et üks naps kulub ära.

«Üldiselt teatakse, et ma joon, mister Munz,» ütlesin ma. «Igatahes, ära ma ei ütle.»

Kallutasin pudelit ja võtsin tagasihoidliku suutäie. See ei olnud küll esmajärguline viski, aga maitses hea. Pühkisin varrukaga üle pudelisuu ja ulatasin pudeli vanamehele. Ta võttis mõõduka lonksu ja saatis pudeli mulle tagasi.

Skunks Phoebe tuli tema juurde, tõusis tagumistele käppadele ja asetas esimesed tema põlvedele. Vanamees sirutas käe ja, upitas loomakese endale sülle. Skunks seadis ennast seal sisse.

Ma vaatasin võlutult ja unustasin ennast sedavõrd, et rüüpasin kaks korda järjest, minnes nõnda oma võõrustajast ühe lonksu võrra ette.

Andsin pudeli tagasi ning ta istus, pudel ühes käes, ja kratsis teisega skunksi lõua alt.

«Ma olen rõõmus, et te tulite,» ütles ta, «oli see põhjus missugune tahes või isegi kui te hoopis ilma põhjuseta siin olete. Üldiselt ma üksinduse all ei kannata ja saan kenasti hakkama, aga sellegipoolest on kaasinimese nägu teretulnud vaatepilt. Aga teil on midagi südame peal. Te tulite siia mingil eesmärgil. Te tahate selle ära rääkida.»

Vaatasin talle korraks otsa ja jõudsin tähtsale otsusele. See otsus oli risti vastupidine kainele mõistusele ja kõigele, mida ma olin plaanitsenud. Ma ei tea, miks ma seda tegin. Võib-olla oli oma osa mäeküljel lasuval rahul, võib-olla vanamehe rahulikkusel ja mugaval toolil, võib-olla veel mitmel asjaolul. Kui ma oleksin selle üle põhjalikumalt järele mõelnud, ma kahtlen, kas ma seda siis

teinud oleksin. Aga midagi minu sees, midagi selles pärastlõunas ütles mulle, et seda tuleks teha.

«Ma valetasin Higginsile, et ta ütleks, kuidas siia pääseda,» laususin ma. «Ma rääkisin talle, et tahan teid raamatu kirjutamise juures aidata. Aga nüüd on valedel lõpp. Ühest valest on küllalt. Teile ma valetama ei hakka. Ma räägin teile kogu. loo täpselt nii, nagu see on.»

Vanamees sattus pisut segadusse. «Mind raamatu juures aidata? Te mõtlete skunkside kohta?»

«Kui te seda soovite, siis ma aitan teid tõesti, kui see kõik ükskord mööda saab.»

«Küllap tuleb ausalt tunnistada, et natuke abi kuluks ära. Aga see ei ole teie siiatuleku põhjus?»

«Ei,» ütlesin ma. «Ei ole.»

Ta rüüpas suure lonksu ja ulatas pudeli mulle. Ma võtsin ise ka veel ühe suutäie.

«Hea küll, sõber,» ütles ta. «Ma olen valmis teid kuulama. Hakake oma jutuga pihta.»

«Kui ma alustan,» palusin ma, «ärge mind siis katkestage ega peatage. Laske ma räägin lõpuni. Siis võite oma küsimused esitada.»

«Ma olen hea kuulaja,» ütles vanamees, silitades skunksi ja kaisutades pudelit, mille ma talle tagasi olin andnud.

«Te võib-olla leiate, et seda on raske uskuda.»

«Jätke see minu nooleks,» ütles ta. «Hakake lihtsalt pihta ja rääkige mulle see lugu ära.»

Nii ma hakkasingi pihta ja rääkisin talle loo ära. Esitasin seda nii hästi, kui vähegi suutsin, aga tegin seda ausalt. Jutus-

tasin täpselt nii, nagu asi oli juhtunud ning rääkisin talle kõigest, mida teadsin, oma oletustest ja sellest, kuidas keegi mind ära ei kuulanud, mille pärast ma neid ei süüdistanudki. Rääkisin talle Joyst ja Stirlingist, Vanast ja senaatorist ning kindlustusfirma asjamehest, kes peavarju ei leidnud. Ma ei jätnud vahele ainsatki asja. Rääkisin kõik viimseni ära.

Lõpetasin oma loo ja tekkis vaikus. Minu jutu ajal oli päike loojunud ja metsad täitunud videvikuvinega. Oli tõusnud kerge tuuleke; see oli jahe ning õhus rippus langenud lehtede vänge lõhn.

Istusin kiiktoolis ja mõtlesin, milline narr ma küll olin. Vanamehele tõtt rääkides olin ma oma võimaluse käest lasknud. Ma oleksin kuidagi teistmoodi ka saavutanud selle, et ta oleks teinud, mida ma tahtsin. Aga ei, ma pidin valima selle kõige raskema tee - ausa: ja tõepärase.

Ma istusin ja ootasin. Eks ma kuulan ära, mis tal öelda on, siis tõusen püsti ja lähen minema. Tänan teda viski ja minu peale kulutatud aja eest ning kõnnin siis tihenevas hämaruses mööda vankriteed läbi metsa ja üle põllu, sinna, kuhu ma oma auto olin jätnud. Ma sõidaln tagasi motelli ning Joy ootab mind õhtusöögiga ja pahandab, et ma hiljaks jäin. Ja maailm langeb raginal kokku, nagu keegi poleks kunagi midagi selle takistamiseks teinud.

«Te tulite minu juurde abi saama,» kostis pimedusest vana mehe hääl. «Öelge mulle, kuidas ma aidata saan.»

Ma ahmisin õhku. «Te usute mind!»

«Võõras,» ütles vanamees, «ma olen täiesti tähtsusetu isik. Te ei oleks minu otsimisega vaeva näinud, kui see, millest te rääkisite, tõsi ei oleks. Ja pealegi saan ma enda arvates aru, kui inimene valetab.»

Ma katsusin midagi öelda, aga ei suutnud. Sõnad kerkisid kurku, kuid välja ei tulnud. Ma usun, et mul polnud enam ammu nutmapuhkemine nii lähedal olnud. Ja ma tundsin, kuidas minus voogasid tänutunne ja lootus.

Sest keegi oli mind uskunud. Üks inimolend oli mind ära kuulanud ja uskunud. ning ma ei olnud enam narr ega hullumeeIne. See uskumise müsteerium oli andnud mulle tagasi kogu mu käest libisema kippuva inimväärikuse.

«Kui palju skunkse te kokku saaksite?» küsisin ma.

«Kümmekond,» ütles vanamees. «Võib-olla paarkümmend. Kõik selle kõrgendiku kaljud on neid

täis. Nad käivad öö läbi mul külas ja toitu saamas.»
«Ja kas te võiksite nad kasti kinni panna ning kuidagiviisi kanda? »
«Kanda?»

157

«Linna,» ütlesin ma. «Kesklinna.»
«Tomil, sel talumeheI, kelle juurde te auto jätsite, temal on furgoonauto. Ta laenab seda mulle.»
«Ja ta ei päriks teilt midagi?»
«Oh, päriks ikka. Aga küll ma midagi vastuseks välja mõtlen. Ta võib auto läbi metsa poole tee peale tuua.»
«Väga hea,» ütlesin ma. «Siis seda ma teilt palungi. Niiviisi te saategi aidata. . .»
Ma seletasin kiiresti, mis tal minu plaani järgi teha. tuli. «Aga mis saab mu skunksidest?» hüüatas ta kohkunult. «Inimkond,» vastasin ma. «Te mäletate, mis ma 'teile rääki
sin.. .»
«Aga võmmid? Nad võtavad mind kinni. Ma ei saa. . .»
«Võmmide pärast ärge muretsege,» ütlesin ma. «Nende eest me hoolitseme. Võtke. . .»
Pistsin käe taskusse ja tõmbasin välja rahapataka.
«Selle eest saab maksta kõik trahvid, mis nad teile väänata tahavad ja jääb veel ülegi.»
Ta vahtis raha.
«See on Belmonti majast saadud raha!»
«Osa sellest,» ütlesin ma. «Jätke see parem onni. Kui te selle kaasa võtate, võib see kaduda. Võib muutuda uuesti selleks, mis ta enne oli.»
Vanamees viskas skunksi sülest maha ja toppis raha taskusse.
Ta tõusis püsti ja ulatas mulle pudeli.
«Millal mul alustada tuleks?»
«Kas ma sellele Tomile helistada saan?»
«Muidugi, igal ajal. Ma lähen veidi aja pärast sinna ja ütlen, et ootan kõnet. Kui helistatakse, võib ta auto kohale tuua. Küll ma talle asja ära seletan. Tõtt ma loomulikult ei räägi. Aga te võite tema peale kindel olla.»
«Aitäh,» ütlesin ma. «Tänan kõigest südamest.»
«Võtke õige veel üks lonks,» soovitas ta. «Siis andke pudel tagasi. Mulle endale ei teeks ka üks suutäis paha.»
Võtsin lonksu, andsin pudeli tagasi ja ta võttis klõmaka. «Hakkan kohe pihta,» lubas ta. «Paari tunni pärast on mul terve kari skunkse.»
«Ma siis helistan Tomile,» laususin ma. «Lähen tagasi ja kontrollin, kas kõik on korras. Siis helistan Tomile - kuidas ta perekonnanimi on?»
«Anderson,» vastas vanamees. «Selleks ajaks olen ma temaga juba rääkinud.»
«Tänan veel kord, vana. Nägemiseni.»
«Rüüpate ehk veel ühe lonksukese?»
Raputasin pead. «Mul on tegemist.»

158

Pöördusin ringi ja läksin ära, kõmpisin videvikus mäekülge pidi alla ja ristikupõllule viivat rada mööda üles.
Kui ma jõudsin sinna, kuhu ma auto olin parkinud, põlesid talus tuled, kuid laudaõu ise oli vaikne.
Auto juurde astudes kuulsin ma pimedusest lõrinat. See oli tige hääl, mis ajas mul ihukarvad püsti. Hääl mõjus mulle nagu vasarahoop, muutes mind külmaks ja lõdvaks. See lõrin oli täis hirmu ja vihkamist ning selles kõlas ähvardus.

Sirutasin käe välja, leidsin käepideme, aga lõrin jätkus kaeblik, summutatud lõrin, peaaegu lakkamatu, kurgupõhjast kerkiv jõrin.

Tõmbasin autoukse lahti, vajusin istmele ja lõin ukse enda järel kinni. Väljast kostis lõrin edasi, kord valjemält, kord vaiksemalt.

Käivitasin mootori ja lülitasin tuled sisse. Valgusvihk püüdis endasse lõriseva olendi. See oli toosama sõbralik krants, kes mind saabumisel rõõmsalt tervitas ja minuga kaasa kippus. Aga nüüd oli sõbralikkus kadunud. Koera turjakarvad olid turris ja paljastatud hambad valendasid koonul nagu lahtine haav. Tulevalguses sädelesid ta silmad roheliseIt. Ta taganes aeglaselt, külg ees, selg küürus ja saba jalge vahel.

Mind haaras hirm ja ma vajutasin gaasipedaalile. Auto hüppas kummide vingatades edasi. ja kihutas koerast mööda.

XXXVI

Meie esimesel kohtumisel oli see peni olnud sõbralik ja rõõmus. Siis ma meeldisin talle. Mul oli tükk tegemist, et sundida teda koju jääma.

Mis oli temaga juhtunud mõne lühikese tunni jooksul?

Või ehk oleks täpsem küsida, mis oli juhtunud minuga?

Ma murdsin selle üle pead ning tundsin, kuidas märjad ja karvased jalad mööda.mu selgroogu edasi-tagasi jooksid.

Võib-olla oli asi pimeduses, mõtlesin ma. Võib-olla oli ta päevavalges sõbralik kutsa, aga öö saabudes sai temast kuri valvekoer, kes pererahva valdusi valitses.

Aga see seletus kõlas võltsilt. Ma olin kindel, et nii lihtne see lugu polnud. .

Heitsin pilgu kellale armatuurlaual ja see näitas veerand seitse. Lähen tagasi motelli, helistan Dow'le ja Gavinile, ning uurin välja, mida nemad teavad. Ega ma ei oodanudki. et midagi on muutunud, tahtsin ainult veenduda, et ei ole. Siis helistan ma

Tom Andersonile ja masinavärk hakkab tööle; tulgu mis tuleb, see supp on nüüd kokku keedetud.

Üks jänes lippas auto eest läbi ja vupsas maanteekraavi rohu sisse. Läänekaares, kus loojunud päikese hääbuv kuma taevaserva hallikasroheliseks värvis, lendasid linnud väikeses parves nagu tuulest viidud tahmatükid värvilise taeva taustal.

Jõudsin suure maanteeni ja peatusin, siis keerasin parempoolsele sõidureale ja võtsin suuna linna poole.

Külmad ja märjad jalad ei jooksnud enam mööda mu selgroogu ja see koer oli mul peaaegu ununenud. Hakkasin jälle selle üle rõõmustama, et keegi oli mind uskunud - mis siis, et see oli ainult üks vana veider üksiklane, kes oli ennast metsa matnud. Kuigi tõenäoliselt oli just see vana veider üksiklane terves maailmas see ainus inimene, kes mind kõige rohkem aidata suutis. Võib-olla oli temast rohkem abi kui senaatorist või Vanast või kellest tahes. Seda muidugi siis, kui plaan korda läheb, kui see tagasilööki ei anna.

Märjad külmad jalad olid peatunud, aga nüüd hakkas mul kõrv kihelema. Närvis, mõtlesin ma - üleni pingul ja närvis.

Püüdsin kätt roolilt võtta, et kõrva kratsida, aga ma ei saanud seda liigutada. Käsi oli rooli külge kleebitud, rooli küljes kinni ja ma ei saanud seda lahti.

Alguses ma mõtlesin, et see on ettekujutus või ma lihtsalt eksisin - et ma olin küll kavatsenud kätt tõsta, aga mingi aju või keha kummalise häire tõttu see mul ei õnnestunud. Kui ma selle üle

pikemalt järele mõelnud oleksin, ajanuks juba seegi mulle hirmu nahka.

Niisiis, ma katsusin uuesti. Käelihased tõmbusid pingule, aga käsi jäi sinna, kus ta oli, ning pimedaks muutunud maailmast ründas mind paanika ning mattis mu enda alla.

Katsetasin teise käega ja ei suutnud ka seda liigutada. Ja nüüd ma nägin, et rool oli kasvatanud endale jätked ning aheldanud mu käed rooli külge.

Surusin jala kõvasti pidurile - liiga kõvasti, mõistsin ise poole peal. Aga sellest polnud mingit kasu. Pidurit just nagu polekski olemas olnud. Auto ei löönud isegi vankuma. Ta sõitis edasi, nagu poleks ma piduripedaali puutunudki.

Tegin veel ühe katse, aga piduril polnud mingit pidurdusjõudu.

Kuid isegi pidurit kasutamata, ainuüksi selle tõttu, et mu jalg oli gaasipedaalilt ära, oleks auto käik pidanud aeglustuma. Aga ei aeglustunud. Auto sõitis kuuekümnemiilise tunnikiirusega edasi.

Ma teadsin, mis oli lahti. Ma teadsin, mis oli juhtunud. Ja ma teadsin ka, miks koer oli lõrisenud.

Sest see ei olnud auto. See oli tulnukate loodud autojäljendus. Tulnukate seadeldis, mis hoidis mind vangis, mis võis mind seal igavesti hoida, viia mind, kuhu tahtis, teha, mida iganes soovis.

Väänasin metsikult rooli, et käsi vabaks saada ning keerasin sealjuures rooli poolenisti ringi, siis jälle kähku tagasi; ning tõmbusin higiseks, mõeldes, mida võib selline roolipööre tähendada kuuekümnemiilise tunnikiiruse juures.

Aga ma taipasin, et olin tõesti rooli keeranud, kuid auto sellele ei reageerinud ning ma. teadsin, et mul polnud enam vaja selle pärast muretseda, mida ma rooliga tegin. Sest auto oli täiesti minu kontrolli alt väljas. See ei reageerinud ei pidurile, roolile ega gaasipedaalile.

Ja just nii see muidugi olema pidi. Sest see ei olnud üleüldse auto. See oli miski muu, kohutav miski muu.

Aga ma olin veendunud, et kunagi oli see olnud auto. See oli olnud auto täna pärastlõunal, kui mind jälitav olend skunksi haisupahvaku peale künkanõlval ära lagunes. Tema lagunes ära, aga auto jäi alles, see ei lagunenud sajaks keeglikuuliks, kes lagendikule lõhna sisse kepslema oleksid tormanud.

Muutus oli kuidagiviisi toimunud viimaste tundide jooksul võib-olla sel ajal, kui ma onni juures istusin ja Charley Munzile oma lugu jutustasin. Sest kui ma õue sõitsin, polnud koeral auto vastu midagi; kui ma tagasi pöördusin, lõrises ta selle peale pimedusest.

Järelikult oli keegi selle autoga, milles ma nüüd kinni olin, taluõue sõitnud, selle autoga, mis polnudki auto; ta oli selle sinna jätnud ja ise ehtsa autoga minema sõitnud. See ei oleks kuigi raske olnud, sest kui mina sinna jõudsin,. polnud kusagil hingelistki näha. Ja isegi kui seal keegi oleks käinud, oleks selline asendamine võinud märkamatuks jääda või tekitanud pealtnägijas äärmisel juhul ainult leebet imestust.

Alguses oli auto olnud ehtne, muidugi oli see ehtne. Sest küllap nad arvasid, et ma uurin selle läbi ning kartsid võib-olla, et ma avastan seal äkki mõne vea. Ja nad ei. saanud riskida; sest neil oli minu jaoks lõksu tarvis. Aga kui ma olin autot kord juba uurinud, olin kord juba veendunud selle ehtsuses, siis, nagu nad ilmselt arutlesid, võis auto täiesti julgesti ümber vahetada, sest mul ei teki kahtlusi asja suhtes, mille ma olen ise kindlaks teinud.

Võib-olla olid nad omal kombel piiratud ja teadsid seda hästi. Võib-olla suutsid nad parimal juhul ainult väliseid jooni ahvida. Ja võib-olla jäi neile isegi seal üht-teist tumedaks. Sest sellel autol, mille ma maanteel püssilaskudega hävitasin, oli esituli keset tuuleklaasi. Aga see oli muidugi kiire ja lohakas töö. Nad olid rohkemaks võimelised ja küllap nad teadsid seda, aga siiski

võis neil olla mingi kahtlus oma kompetentsuse suhtes või ehk hirm, et nad ei teadnud kõiki

tondiauto äratundmise võimalusi.
Nii nad olidki kindla peale välja läinud. Ja kindla peale välja minemine oli ära tasunud. Sest ma olin neil nüüd pihus.
Istusin abituIt; olin heitunud oma abitusest, aga ma ei rabelenud enam, sest olin veendunud, et ükski füüsiline pingutu~ ei suuda mind auto käest vabastada. Peale füüsilise pingutuse võis veel teisigi võtteid olla ja ma katsusin mõelda, millest alustada. Ma võisin näiteks proovida autoga rääkida, mis tundus muidugi pealtnäha rumal; kuid selles oli siiski mingi mõte, sest tegemist polnud mitte auto, vaid vaenlasega, kes oli minust kahtlemata vägagi teadlik. Aga ma hoidusin seda tegemast, sest kahtlesin, kas auto, mis võis mind küll kuulda, oli võimeline mulle ka vastama. Ja ühepoolse vestluse pidamine oli üpris palumise moodi; mulle tunduks, et minu jutusse suhtutakse põlgusega ning see tähendanuks enesealandamist. Ja hoolimata oma praegusest olukorrast ei olnud ma veel langenud palumise või alandumiseni.
Tundsin muidugi kahetsust, aga see ei puudutanud mind ennast. Pigem kahetsesin, et mu plaan läbi ei lähe, et nüüd ei tehta midagi, et see ainus väikene võimalus tulnukaid nende enda mängus lüüa peab nüüd minu puudumise tõttu lörri minema.
Teised autod sõitsid meile vastu ja ma karjusin, lootes nende tähelepanu köita, kuid minu auto aknad olid kinni ja küllap olid kinni ka teiste autode aknad, nii et mind ei kuuldud.
Me sõitsime mitu miili, siis auto aeglustas käiku ning pöördus ühele teisele teele. Püüdsin aru saada, kus me oleme, aga kaotasin ettekujutuse teetähistest ning mul polnud sellest aimugi. Kitsas ja looklev tee vonkles läbi paksu metsa ning tegi aeg-ajalt ringe ümber suurte kivimürakate, mis maapinnast esile kerkisid.
Teeäärset maastikku vaadates ma pigem aimasin kui tundsin ära meie võimaliku sihtpunkti. Pärast seda vaatasin tähelepanelikumalt ning hakkasin oma oletuse õigsuses veenduma. Me läksime Belmonti majja, tagasi sinna, kus see kõik oli alanud, kus nad mind võib-olla karmilt ja vihaselt ootavad - kui nendetaolised olendid üldse karmid ja vihased olla saavad.
Ja loomulikult oli see lõpp. See pani loole punkti. Kui muidugi äkki ei olnud kusagil mujal kedagi teist, kes töötas sama küsimuse kallal - ja töötas üksi, sest keegi ei uskunud teda. ütlesin endale, et see oli täiesti võimalik. Ja seal, kus mina lõpuks läbi olin kukkunud, võib tema kuidagiviisi võitjana välja tulla.
Ma teadsin südamepõhjas, kui väike oli see võimalus, aga see oli mu ainus lootus ning kujutlusest kantult haarasin ma sellest kinni, hoidsin tugevasti ja püüdsin tõeks muuta.
Auto sisenes kurvi, ei võtnud seda päriselt välja ning meie

ees kerkis puudest tõke. Me vuhisesime selle suunas ja rattad kerkisid maanteelt õhku. Auto nina hakkas otsekui sukeldudes allapoole kalduma.
Siis järsku polnud autot kusagil ja ma olin ihuüksi õhus ja pimeduses ning lendasin puude poole.
Mul jätkus aega üheks ainsaks hirmukarjatuseks; siis põrkasin ma vastu puud, mis oleks mulle just nagu pimedusest vastu tormanud.

XXXVII

Mul oli külm. Vastu selga puhus külm tuul ja ümberringi oli pime - nii pime, et ma.ei näinud midagi. Mu küljealune oli jahe ja niiske, kogu keha kipitas ning kusagilt pimedusest kostis nukker heli, mingi kummaline itkemine.
Katsusin liigutada, aga siis hakkas valus, ja ma enam ei liigutanud, lihtsalt lebasin seal jaheduses ja niiskuses. Ma ei mõelnud, kes ma olen või kus ma olen, sest sel polnud erilist tähtsust. Olin liiga väsinud ja mul oli liiga valus, et sellest hoolida.

Lamasin veidi aega ning heli ja niiskus kadusid kuhugi ja pimedus laotus mu üle. Tükk aega hiljem olin ma jälle mina ise, aga ikka oli veel pime ja isegi külmem kui enne.

Siis liigutasin ennast uuesti ja mul hakkas jälle valus, aga ma olin harali sõrmedega käe välja sirutanud - ma kompisin, otsisin, haarasin. Ja kui sõrmed sulgusid, sulgusid nad millegi tuttava ümber - pigistasin pihus midagi pehmet ja püdelat.

Sammal ja langenud lehed, mõtlesin ma. Olin sirutanud käe pimedusse ja krahmanud peotäie sammalt ja langenud lehti.

Lamasin silmapilgu vaikselt, katsudes harjuda oma asukohaga - sest nüüd ma teadsin, et ma olin kusagil metsas. Itkevat häält tekitas puulatvades puhuv tuul; niiskus külje all oli metsasambla niiskus ja lõhn oli sügisesemetsa lõhn.

Kui seda külma ja valu ei oleks, mõtlesin ma, siis polekski asi nii paha. Sest seeo oli päris kena koht. Ja valus oli mul ainult siis, kui ma liigutasin. Võib-olla oleks kõik korras, kui ma selle pimeduse uuesti endasse suudaksin imeda.

Tegin proovi, aga pimedus ei tulnud ning nüüd hakkas mulle meenuma see auto, mis kitsast kurvist välja oli sööstnud ja siis kuhugi kadunud, jättes mind ihuüksi läbi pimeduse lendama.

Ma olen elus, mõtlesin ma ise selle üle imestades - mulle meenus, kuidas ma olin näinud või tajunud puud, mis paistis pimedqsest minu peale tormavat. .

Avasin pihu, mis oli kahmanud sammalt ja lehti ning rapu-

tasin nendest vabanemiseks kätt. Sirutasin mõlemad käed välja ja püüdsin ennast kergitada. Liigutasin mõlemaid jalgu, tõmmates need enda alla. Nii käed kui jalad töötasid; tähendab, ma ei olnud luid murdnud, kuid kõht tuikas üleni ja rinnust käisid läbi valupisted.

Nii et see ei läinud neil siiski korda, mõtlesin ma - neil Atwoodidel, keegiikuulidel või ükskõik, kuidas neid nimetada. Ma olin ikka veel elus, ma olin neist lahti ja kui mul õnnestub telefonini jõuda, on mul veel aega oma plaani täideviimiseks.

Katsusin püsti tõusta, aga sellest ei tulnud midagi välja. Ajasin end küll korraks jalule ja seisin hetke, tundes läbi keha uhkavat valu. Mu närvid ütlesid üles, põlved läksid nõrgaks, ma vajusin maha ja jäin istuma, käed ümber kere, otsekui püüdes kammitseda valu, mis ähvardas välja purskuda.

Istusin niiviisi kaua ja valu muutus ajapikku tuimemaks. Nagu mingisugune vaevav tinaklomp oleks kusagil mu keskpaigas ennast sisse seadnud.

Ma olin ilmselt kusagil järsul mäenõlval ja seega pidi tee asuma minu kohal. Teadsin, et pean maanteele jõudma, sest seal võib keegi mööduja mind leida. Mul polnud aimugi, kui palju. kõrgemal võis tee olla - kui kaugele ma paiskusin enne vastu puud põrkamist ja kui kaugele ma veel pärast kukkumist veereda või libiseda võisin.

Ma pidin tee peale välja jõudma ning kui ma sinnil kõndida ei suutnud, tuli mul neljakäpukil .ronida või roomata. Ma ei näinud teed, ei näinud mitte kui midagi. Eksisteerisin pilkase pimeduse riigis. Tähti ei olnud. Polnud valgusekübetki.

Tõusin neljakäpukile ja hakkasin mäest üles ronima. Esimese hooga ma kuigi kaugele ei läinud. Mul poleks nagu üldse jõudu olnud. Valu tundus nõrgemana, aga jõud ütles üles.

See oli aeglane ja vaevaline minek. Põrkasin vastu puud ja pidin selle ümber ringi tegema. Takerdusin millessegi, mida' ma põldmarjapuhmasteks pidasin ning mul tuli nendest mööda. pää-se.miseks mäe peal suur tiir teha. Jõudsin ühe kõduneva tüvega mahalangenud puuni, aga sealt ma kobisin kuidagimoodi üle ja läksin edasi.

Mõtlesin, mis kell võiks olla ja kobasin rannet, et veenduda, kas kell on alles. Saingi teada. Lõikasin klaasikilluga sõrme. Tõstsin kella kõrva juurde, aga ta ei tiksunud. Ega mul temast siis ka suurt kasu poleks olnud, kui ta tiksunud oleks, sest ma ei näinud numbrilauda.

Kaugelt eemart kuulsin ma pobinat, mis erines puulatvades puhuva tuule oigamisest. Lebasin vaikselt ja pingutasin kuuImist, et õigesti otsustada.. Siis äkitselt muutus hääl tugevamaks ja kuulus eksimatult autole.

164

Automürin mõjus mulle ergutina ja ma rabelesin pööraselt künkanõlva mööda üles, aga see pöörane rabelemine oli suuremalt jaolt niisama vehkimine. Minu edasiminekut ei kiirendanud see kuigivõrd.

Mürin valjenes ja vasakul märkasin ma lähenevat autotulede laiku. Valgus laskus allapoole ja kadus, siis ilmus juba lähemal uuesti nähtavale.

Hakkasin karjuma - mitte sõnadega, lihtsalt karjusin, et endale tähelepanu tõmmata - aga auto tuhises mu pea kohal kurvist läbi ning paistis, et keegi ei kuulnud mind, sest auto sõitis edasi. Silmapilgu jooksul nägin künkaharjal selle valgust ja kihutavat keret ning siis oli ta läinud ja mind jäeti üksi nõlvakust üles ronima. .

Ma el mõelnud enam millestki muust peale üles saamise. Küllap kunagi veel mõni auto siit mööda sõidab või pöördub seesama tagasi.

Aja jooksul - küll see aeg tundus pikana - tulingi ma sellega toime.

Istusin teeveeres ja puhkasin, siis tõusin ettevaatlikult jalule. Valu oli endiselt alles, aga näis pisut järele andvat. Ma suutsin seista; ega ma eriti kindlält jalgadel ei püsinud, aga ma suutsin ikkagi'püsti jääda.

Ma mõtlesin, kui pika tee ma ära olin käinud. Pikk tee lahutas mind sellest õhtust, kui ma leidsin oma ukse ette seatud püünisrauad. Ja ometi, tagasi mõeldes, polnudki see aeg kuigi pikk, vahest ainult neljakümne tunni ringis.

Ja selle aja jooksul olin ma mänginud asjatut malemängu olendiga, kes oli ise see püünis olnud. Täna öösel pidi meie mäng lõppema, kuna ma oleksin pidanud praegu surnud olema. Tulnukate kavatsuste kohaselt pidin ma kahtlemata surma saama ning küllap nad sel hetkel minu surma uskusidki.

Kuid ma ei olnud surnud. Arvatavasti oli mul paar ribi katki ja eks vahelihas oli ka kloppida saanud, kui ma vastu puud prantsatasin, aga ma olin jälle püsti ning ei tunnistanud ennast lüüasaanuks.

Varsti tuleb järgmine auto. Kui mul veab, siis tuleb järgmine auto.

Äkki rabas mind üks kohutav mõte. Mis siis, kui järgmine mööduv auto on ka keeglikuulidest moodustatud?

Kaalusin seda mõttes ja see ei tundunud tõenäoline. Nad muutsid ennast igasugusteks asjadeks ainult teatud eesmärgil ning polnud kuigi mõistlik arvata, et neil jälle autot vaja läks. Nad ju ei vajanud liikumiseks autot. Selleks olid nende urud. Neid mööda võisid nad rännata pagan teab kust kohast Maale ja vägagi usutav, et ka Maa peal ühest kohast teise. Selles poleks

165

midagi ülearu fantastilist, ütles in ma endale, kui see kosmose osa, mille Maa enda alla võtab, oleks nende tohutust urgudesüsteemist auklik. Kuigi ma sain aru, et «urud» ei olnud vist kõige täpsem sõna.

Katsusin teha paar sammu ja leidsin, et saan käia. Võib-olla peaksin ma auto ootamise asemel suure maantee poole astuma hakkama. Seal saan ma kindlasti abi. Siin tee ääres võin ma terve ülejäänud öö ilmaasjata istuda.

Kõmpisin longates edasi ja asi polnudki väga hull, ainult rinnus tuikas ja iga sammu peal läbis rinda valusööst.

Kõndides tundus mulle, et öö muutus valgemaks, otsekui oleks mingi raske pilverünk lagunenud ja

kaugemale kandunud.
Iga natukese aja tagant pidin ma peatuma ja puhkama ning ühe peatuse ajal vaatasin ma tagasi tuldud teele ja nägin, kust valgus pärit oli. Tagapool metsas põles tuli ja minu silme all sööstsid leegid äkilise hooga üles, lahvatasid taevasse ning läbi punase kuma paistsid sarikad.
Ma taipasin, et see oli Belmonti maja, Belmonti maja põles!
Seisin ja vaatasin ja lootsin kogu südamest, et mõned tulnukad ära põlevad. Aga ma teadsin, et nad ei põle, et nad on õnnelikult oma võõrasse maailma viivates urgudes. Kujutasin ette, kuidas nad nende aukude poole sibavad, tuli kannul - järeletehtud inimesed, järeletehtud mööbel ja kõik muu muutub keeglikuulideks ja veereb aukude poole.
Ja see oli muidugi tore, aga ei tähendanud midagi, sest Belmonti maja oli vaid üks nende peakorteritest. üle terve maakera oli neid veel palju - teisi paiku, kust tunnelid ulatusid tundmatusse maailma, tulnukate kodukohta. Ja tänu teaduse saavutustele või tunnelite salaomadustele võis see kodukolle olla nii lähedal, et neil võttis sinna jõudmine ainult silmapilgu.
Kaks laiali asetsevat tuld kihutasid minu taga kurvist välja ja tulid otse minu poole. Vehkisin kätega ja karjusin, siis karga:sin möödatormava auto eest kohmakalt kõrvale. Stopptuled põletasid ööpimedusse punased augud ja kummid kriiskasid teekattel. Auto hakkas tagurdama ja sõitis kiiresti tagasikäiguga minu juurde.
Keegi pistis juhiaknast pea välja ning üks hääl ütles : «Mis kuradi lugu see on? Meie mõtlesime, et te olete surnud!»
Joy jooksis nuuksudes ümber auto ja Higgins hakkas uuesti kõnelema. «Rääkige temaga,» ütles ta. «Jumala pärast, rääkige temaga. Ta on nupust nikastatud. Ta pani maja põlema.»
Joy jõudis hooga minuni. Ta sirutas käed välja, haaras mul käsivartest ja pigistas sõrmed kõvasti kokku, otsekui soovides veenduda, et ma ikka tõesti lihast ja verest olen.
«Üks neist helistas,» ütles ta ja need sõnad paistsid tal kurku

kinni jäävat, «ja ütles , et sa oled surnud. Nad ütlesid, et keegi ei saa neid karistamatult ninapidi vedada. Nad ütlesid, et sina olid seda proovinud ja nad tegid su vagaseks. Nad ütlesid, et kui mina midagi plaanitsen, siis oleks parem, kui ma selle unustaksin. Nad ütlesid. . .»
«Millest ta räägib, härra?» küsis Higgins ahastades. «Ma vannun jumala nimel, ta on täitsa segane. Ma ei saa temast mõhkugi aru. Ta helistas mulle ja päris Vana Lobamoka kohta ja töinas ise kõik see aeg - aga hull oli ta isegi töinates . . .»
«Kas sul on midagi viga?»
«Olen ainult natuke lömmis. Võib-olla paar murtud ribi. Aga meil pole aega. . .»
«Ta rääkis mulle augu pähe ja ma sõitsin Lobamoka juurde,» ütles Larry Higgins, «ja tema ütles vanamehele, et teie olete küll surnud, aga lasku too käia ja tehku, mida teie olite tahtnud. Eks siis Lobamokk laadiski peale trobikonna skunkse. . .»
«Mida ta tegi?» karjusin ma, suutmata uskuda.
«Ta laadis need skunksid auto peale ja pani linna poole ajama. »
«Kas ma tegin valesti?» küsis Joy. «Sa rääkisid mulle sellest skunksidega vanamehest ja ütlesid, et olid kõnelnud taksojuhiga; kelle nimi on Larry Higgins ja mina. . .»
«Ei,» vastasin ma talle, «sa tegid õigesti. Õigemini poleks sa teha saanudki.»
Võtsin Joyl ümbert kinni ja tõmbasin ta enda ligi. Rinnus oli natuke valus, aga ma ei hoolinud sellest.
«Pange raadio mängima,» ütlesin ma Higginsile.
«Aga härra, hakkame parem minema. Ta pani selle maja põlema. Ma ütlen teile, et mul polnud aimugi. . .»
«Pange raadio mängima!» röögatasin ma.

Torisedes tõmbas ta pea autosse ja kohmitses raadio kallal. Me ootasime, ja. kui hääl kostma hakkas, kõlas selles erutus:

«. . . Neid on tuhandeid, miljoneid! Mitte keegi ei tea, mis asjad need on või kust nad tulevad. . .»

Igalt poolt, mõtlesin ma. Mitte ainult sellest linnast või sellelt maalt, vaid tõenäoliselt üle terve maakera, ning see on alles algus, sest öö jooksul levivad uudised edasi.

Täna pärastlõunal mäeküljel polnud võimalust kiiresti ühendust võtta, häid uudiseid ei saanud kuidagi levitada. Sest see mind jälitanud inimkujuline olend ja väike rahaks maskeerunud osake mu taskus olid kaugel kõigist tunnelitest, kaugel kõigist sideliinidest.

Kuid nüüd jõudsid head uudised kõigi tulnukateni Maa peal ja võib-olla isegi tulnukateni väljaspool Maad ning see oli praegu alles algus. See asi ei lõpe enne, kui siia koguneb terve mägi

olendeid, kes ihkavad osa saada sellest uuest joovastavast lõhnast.

«Kõigepealt olid skunksid,» teatas erutatud raadio. «Keegi laskis linna südames, Seitsmenda ja State'i avenüü ristmikul lahti suure hulga skunkse. Pole vajadust seletada, mida see tähendas - inimesed läksid parajasti etendustele ja ööklubidesse.

Politseile öeldi, et skunksid viskas sinna maha üks vana habemega veidrik, kes sõitis furgoonautoga. Aga vaevalt oli politsei tema otsimist alustanud, kui hakkasid saabuma need teised asjad. Keegi ei oska veel öelda, kas nende ja skunkside vahel on mingi seos. Alguses olid mõned üksikud, aga neid on sellest ajast peale pidevalt juurde tulnud ning igast kandist saabub ristmikule nende katkematu vool. Nad on keeglikuulide moodi mustad ja umbes keeglikuuli suurused - ja ristmik ja neli sinna viivat tänavat on juba neist tulvil.

Kui skunksid veoautost välja visati, olid nad väsinud ja segaduses ning reageerisid üsna ägedalt tervele ümbrusele. Seetõttu tühjenes piirkond kaunis kähku. Kõik, kes seal olid, lasksid jalga nii kiiresti kui suutsId. Autoderida ulatus mitme kvartali pikkusele ning igal pool võis näha jooksv.aid inimesi. Ja siis jõudsid kohale esimesed keeglikuulid. Pealtnägijad räägivad, et nad hüplesid ja karglesid ja kepslesid tänaval ja ajasid skunkse taga. Skunksid loomulikult reageerisid veel ägedamalt. Selle aja peale hakkas õhk ristmiku ümbruses üpris paksuks muutuma. Liiklusummiku esimestes ridades jätsid inimesed autod maha ja taganesid kiiresti. Ja keeglikuule voolas lakkamatult juurde.

Enam nad ei kepsle ega kargle; selleks ei ole ruumi. Nad moodustavad lihtsalt ühe määratu võbiseva, pulbitseva massi, mis kõrgub ristmikul ja valgub ummikusse jäiinud autode ette kuhjudes tänavatele.
.

Meie kohalt siin McCandlessi maja katuselt vaadatuna on see õudne ja hirmuäratav vaatepilt. Mitte keegi, ma kordan, ei tea, mis asjad need on või kust nad on tulnud või miks nad siin on . . .»

«See oli Vana Lobamokk,» ütles Higgins hingetult. «Tema oli see, kes need skunksid sinna laskis. Ja selle jutu järgi otsustades pääses ta minu meelest minema.»

Joy vaatas mulle otsa. «Kas sa seda tahtsidki? Seda, mis praegu toimub?»

Ma noogutasin. «Nüüd nad teavad,» ütles in ma. «Nüüd saavad kõik teada. Nüüd nad kuulavad meid.»

«Aga mis siis üldse toimub?» vingus Higgins. «Kas keegi seletaks mulle kõik äri:!? Kas see on mõni uus Orson Welles*. ..»

* Vihje tuntud režissööri, kirjaniku ja ühiskonnategelase Orson Wellesi lavastatud kuuldemängule «Maailmade sõda» (H. G. Wellsi järgi), mis kutsus esile üleüldise paanika. *(Toim.)*

«Roni autosse,» ütles Joy mulle. «Me peame sulle arsti otsima. »

«Vaadake, härra,» palus Higgins, «ma ei teadnud, missuguse supi sisse ma satun. Ta anus, et ma temaga kaasa läheksin. Ma siis parkisingi oma üürimasina ja läksin. Ta ütles, et ta peab kiiresti Vana Lobamoka üles leidma. Ta ütles, et see on elu ja surma küsimus.»

«Ärge pabistage, Larry,» vastasin ma talle. «See oli tõesti elu ja surma küsimus. Teil ei tule sellepärast pahandusi.»

«Aga ta põletas selle maja. . .»

«See oli minust narr,» ütles Joy. «Küllap pimedas vihas vastu äsamine. Praegu tundub see üsna mõttetu teona. Aga ma pidin neid kuidagi haavama ja muud võimalust ma ei teadnud. Kui nad helistasid ja ütles id, et sa oled surnud. . .»

«Me olime neile hirmu nahka ajanud,» laususin ma. «Muidu nad ei oleks ealeski helistanud. Vahest nad kartsid, et meil on teoksil midagi niisugust, mida nad isegi oletada ei oska. Sellepärast nad püüdsidki mind tappa, sellepärast nad püüdsidki sind hirmutada. »

«Politsei palub, et te ei tuleks kesklinna,» karjus mees raadios. «Seal on hiiglaslikud liiklusummikud ja te suurendaksite neid veelgi. Olge kodus, säilitage rahu. . .» .

Nad olid teinud vea, mõtlesin ma. Kui nad Joyle poleks helistanud, oleks neil tõenäoliselt kõik korda läinud. Ma olin muidugi ikka veel elus, aga küll nad varsti sellest kuulnud oleksid ning siis oleksid nad võinud mind nagu kord ja kohus, ilma vääratusteta, ära koksata. Aga nad sattusid paanikasse, tegid selle ühe vea ning nüüd oli nende lips läbi.

Teed mööda lähenes pikkade hüpetega üks vari. Rõõmus, õnnelik vari, mis isegi joöksu ajal erutatult tantsiskles. Ta oli suur ja karvane ning .tema esimesest otsast rippus välja keel.

Ta peatus meie ees ja potsatas tolmu sisse istuma. Ta tagus õhinal sabaga vastu maad.

«Sõber, te tulite sellega toime,» ütles koer. «Te saite nad peidust välja. Te paljastasite nad maailma ees. Te sundisite neid ennast näitama. Nüüd teie inimesed teavad. . .»

«Aga teie,» hüüdsin ma talle. «Te olete ju Washingtonis!»

«On olemas mitmesuguseid liikumisviise,» ütles koer, «mis on kiiremad kui teie lennukid, ning tuntakse tõhusamaid mooduseid vajalike isikute leidmiseks kui teie telefon.»

Ja see on õige, mõtlesin ma. Sest täna hommikuni oli ta meie juures olnud, ja siis, päikesetõusu ajal, oli ta juba Washingtonis.

«Nüüd olen hoopis mina hulluks läinud,» soigus Higgins.

«Kõnelevaid koeri pole olemas.»

«Palun säilitage rahu,» kriiskas mees raadios. «Pole mingit

põhjust paanikaks. Keegi muidugi ei tea, mis asjad need on, aga küllap mingi seletus ikka leidub ja võib-olla on see täiesti loogiline. Politsei on olukorra peremees ja pole mingit vajadust.. .»

«Arvan, et ma kuulsin kedagi mainivat sellist sõna nagu «arst»,» Ütles koer. «Ma ei tea, mis see arst on.»

«See on keegi, kes teeb teiste inimeste kehad terveks,» seletas Joy. «Parker sai vigastada.»

«Ah soo,» vastas koer, «või selles on asi. Niisugune mõiste on meil ka olemas, aga meil käib kõik kahtlemata teistmoodi. See on lausa hämmastav, kui palju ühesuguseid tulemusi on võimalik saavutada sootuks erinevate meetoditega.»

«Nende hulk aina kasvab,» kisas raadio. «Nende kuhi kõrgub kuuenda korruse akendeni ja ulatub kaugele tänavate peale. Ja paistab, et nad tulevad nüüd kiiremini. Kuhi kasvab iga minutiga. . .»

«Nüüd,» ütles koer, «kus mu missioon on lõppenud, pean ma hüüdma hüvasti. Ma ei' aidanud küll eriti palju kaasa, aga siin oli tore olla. Teil on ilus planeet. Hoidke seda parem edaspidi hoolikamalt!» .

«Aga oodake üks hetk!» laususin ma. «On palju asju. . .» Ma kõnelesin tühja õhuga, sest koer oli kadunud. Mitte kuhugi läinud, vaid lihtsalt kadunud.
«Olgu ma neetud,» ütles Higgins. «Kas ta tõesti oli siin või ma kujutasin seda ette?»
Ja ma teadsin, et kõik on korras. Koer oli olnud siin, aga nüüd oli ta läinud koju - mingile kaugele planeedile, mingisse võõrasse mõõtmesse, kuhu ta kuulus. Ja ma teadsin, et ta ei oleks tagasi läinud, kui teda siin veel vaja oleks olnud.
Nüüd oli meil kõik korras. Inimesed teadsid keeglikuulidest ja nüüd nad kuulavad mind - Vana ja senaator ja president ja kõik ülejäänud. Nad tegutsevad nagu vaja, Ükskõik, mida see ka tähendaks. Võib-olla kuulutavad nad kõigepealt välja moratooriumi kõigile äritehingutele, kuni suudavad puhtalt inimlikud tehingud tulnukate omadest eraldada. Sest arvestades, mis raha tulnukad kasutasid, olid nende tehingud selge pettus. Aga isegi kui tegemist poleks pettusega, ei muudaks see midagi, sest inimkond teab nüüd, või saab varsti teapa, mis toimub, ja võtab selle peatamiseks midagi ette; oli see nüüd aus või ebaaus, aga nad teevad selle lõpetamiseks kõik mis vaja.
Sirutasin käe välja, avasin auto tagaukse ja viipasin Joyle, et ta sisse istuks.
«Hakkame liikuma,» ütles in ma Higginsile. «Mind ootab töö. On vaja kirjutada üks lugu.»

Nägin vaimusilma ees Vana nägu, kui ma toimetusse sisse

kõnnin. Harjutasin juba mõttes, mida ma täpselt ütlen. Ja tal tuleb seista ja kuulata, sest mul on see lugu olemas. Ma olin ainuke, kellel oli see lugu olemas ning tal tuleb mind ära kuulata.
«Mitte toimetusse,» ütles Joy. «Kõigepealt otsime ühe arsti.»
«Arsti!» kordasin ma. «Mul ei ole arsti vaja.»
Seisin hämmeldunult ja mind ei pannud imestama mitte minu sõnad (sest enne oli mul tõesti arsti vaja olnud), vaid see, kui rahulikult ma asjaga leppisin; kuidas ma nagu muuseas tundsin, et midagi on minu teadmata juhtunud ning et ma olin seda taibanud nii aegamööda, et polnudki põhjust üllatuda.
Sest ma ei vajanud arsti. Mul ei olnud midagi viga. Mu rinnus polnud valu, kõht ei tuiganud ja põlved ei värisenud. Liigutasin käsi, et rinna valu kontrollida, aga olin täiesti terve. Kui seal kunagi midagi katki oli, siis nüüd oli see ära parandatud.
«See on lausa hämmastav,» oli koer talle omasel tundelisel moel öelnud, «kui palju ühesuguseid tulemusi on võimalik saavutada sootuks erinevate meetoditega.»
«Aitäh, sõber,» ütles in ma üles taevasse vaadates just niisama tundeliselt nagu koer. «Aitäh, sõber. Ära unusta arvet saata. »

XXXVIII

Õlitatud Välk viskas lehe mu lauale. See oli alles trükivärvist märg. Kaks rida ulatus üle terve veeru ja moodustas mu artikli pealkirja.
Ma ei võtnud lehte kätte. Ma lihtsalt istusin ja vaatasin seda. Siis tõusin ma lehte puutumata üles ja läksin aknast välja vaatama. Seal põhja pool kõrgus helgiheitjate reast valgustatud õõtsuv mägi, mis ulatus juba tublisti üle silmapiiri ja kasvas kogu aeg. Juba mitme tunni eest oli jäetud igasugune lootus päästa raadiogruppi, mis jäi McCandlessi maja katusele ja sai keeglikuulide alla maetud. Nüüd ei jäänud kellelgi muud üle kui lihtsalt seista ja jälgida.
Gavin tuli akna juurde ja peatus minu kõrval.
«Washington räägib linna evakueerimisest ja vesinikupommi viskamisest,» ütles ta. «Just praegu telegraieeriti. Nad ootavad, kuni paistab, et kuhi enam ei kasva ja saadavad siis pommitaja.»

«Mis mõte sel on?» küsisin ma. «Nüüd ei ole nad meile enam ohtlikud. Nad olid ohtlikud ainult senikaua, kuni me neist ei teadnud. »
Läksin akna juurest ära, tagasi oma laua äärde. Heitsin pilgu randmeIe, et näha, mis kell on, unustades täiesti, et. mu kell on

katki. Vaatasin suurt seinakella. See näitas viis minutit kaks läbi.
Vana oli seisnud kohalike uudiste laua kõrval, aga nüüd tuli ta minu juurde ja sirutas käe. Ma võtsin selle vastu ja ta surus mu kätt oma raskes kämblas, mis oli minu omast kaks korda suurem.
«Tubli töö, Parker,» ütles ta. «Ma hindan seda.»
«Aitäh, boss,» vastasin ma ning mulle meenus, et ma ei olnud öelnud talle sõnakestki kõigest sellest, mida ma öelda olin kavatsenud. Ja. kummalisel kombel ei kahetsenud ma seda ütlemata jätmist.
«Mul on kabinetis üks pudel.»
Raputasin pead.
Ta patsutas mind õlale ja laskis mu käe lahti.
Ma läksin mööda vahekäiku edasi ja peatusin Joy laua juures.
«Tule, kaunitar,» ütles in ma. «Meil jäi üks asi pooleli.»
Ta tõusis püsti ning 'jäi ootama.
«Enne kui see öö mööda saab,» ütles in ma, «kavatsen ma ikkagi sulle külge lüüa.»
Arvasin, et ta ehk pahandab, aga mitte sinnapoolegi.
Ta tõstis käed ja pani need kõigi nähes minu kaela ümber. Võib elada kas või tuhande aastaseks, aga naised jäävad ikka mõistatuseks.

HÄRJAPÕLVLASTE KAITSEALA

I. I

Inspektor Drayton oli ennast laua taha kindlalt istuma seadnud ja ootas. Ta oli kondine mees ning tema nägu oleks otsekui nüri kirvega jändrikust puupakust välja täksitud. Silmadeks olid tal ränikivikillud, mis näisid mõnikord sätendavat ning praegu oli ta vihane ja tujust ära. Aga Peter Maxwell teadis, et seda sorti mees ei anna kunagi oma vihale vaba voli. Selle viha taga oli buldogi visadus, mis vihast segada laskmata üha edasi rühib.
Ning see oli just niisugune olukord, ütles MaxweIl endale, mida ta oli lootnud vältida. Kuigi, nagu nüüd ilmnes, oli see liiga palju loodetud. Ta oli muidugi teadnud, et see, et ta .umbes kahe nädala eest oma õigesse sihtkohta ei jõudnud, tekitab siin Maa peal teatavat hämmastust; tema kavatsus kuidagiviisi märkamatult koju lipsata ei olnud teostatav. Ja nüüd oli ta siin vastamisi selle laua taga istuva mehega ning pidi asja rahulikult võtma.
Ta ütles teisel pool lauda istuvale inspektorile: «Ma kardan, et ma ei mõista päriselt, miks peaks minu tagasipöördumine pakkuma huvi julgeolekuteenistusele. Minu nimi on Peter MaxweIl ja ma olen Wisconsini ülikooli Üleloomulike Nähtuste Kolledži õppejõudude kogu liige. Te olete mu dokumente näinud...»
«Teie isikus olen ma täiesti kindel,» vastas Drayton. «Võibolla natuke imestunud, aga täiesti kindel. Mulle teeb muret hoopis miski muu. Kas te oleksite nii kena, professor Maxwell, ja räägiksite mulle täpselt, kus te käisite?»

«Pole just palju, mida teile rääkida,» vastas Peter Maxwell. «Ma käisin mingil planeedil, aga ma ei tea selle. nime ega koordinaate. See võib asuda lähemal kui üks valgusaasta või olla kaugel teisel pool Äärt.»
«Igal juhul,» ütles Drayton, «ei jõudnud te sihtkohta, mille olite märkinud oma reisipiletile.»
«Ei jõudnud,» nõustus Maxwell.
«Kas te oskate seletada, mis juhtus?»
«Ma võin ainult oletada. Mõtlesin, et äkki mu laineskeem juhiti kõrvale, äkki see lõigati ära ja juhiti kõrvale. Kõigepealt ma arvasin, et tegemist on saatja rikkega, aga. see tundub võimatu. Saatjad on olnud kasutusel sadu aastaid. Nüüdseks peaksid kõik nende rikked juba ära silutud olema.»
«Te tahate öelda, et teid rööviti ära?»
«Küllap seda võib ka niiviisi nimetada.»
«Ja te ei räägi mulle sellegipoolest midagi?»
«Ma ju seletasin, et mul pole kuigi palju rääkida.»
«Kas sel, planeedil võis olla mingit pistmist veerejatega?»
Maxwell raputas pead. «Päris kindlalt ei saa ma öelda, aga ma ei usu. Näha neid seal küll ei olnud. Miski ei andnud tunnistust, et nad oleksid võinud selle looga seotud olla.»
«Professor Maxwell, kas te olete üldse kunagi veerejat näinud?»
«Ühe korra. Mitu aastat tagasi. Üks neist viibis paar kuud Aja Kolledžis. Ma silmasin teda ühel päeval vilksamisi.»
«Nii et te tunneksite veereja ära, kui te teda näeksite?»
«Jah, muidugi,» vastas Maxwell.
«Ma saan aru, et te kavatsesite minna ühele Pesukarunaha süsteemi planeedile.»
«Seal käisid kuuldused lohest,» ütles talle Maxwell. «Tõendusmaterjali küll ei olnud. Tegelikult oli lugu üsna udune. Aga ma otsustasin, et uurida maksab ikka.»
Drayton kergitas kulmu. «Lohe?» nõudis ta.
«Ma oletan, et minu erialast kaugel inimesel võib olla raske lohe tähtsust taibata,» lausus Maxwell. «Aga asi on selles, et pole leitud mitte ühtegi tõendit, mis sellise olendi kunagist olemasolu kinnitaks. Ja sellest hoolimata on lohelugudel Maa ja mõnede teiste planeetide folklooris kindel koht. Haldjad, härjapõlvlased, trollid, mardused - need kõik on meil lihast ja verest kujul olemas, aga lohest pole jälgegi. Imelik on sealjuures see, et maapealne legend ei ole ainult inimeste pärisosa. Väikesel rahval on ka lohelood. Ma mõtlen mõnikord, et võib-olla nemad andsidki selle meile edasi. Aga üksnes legendi. Pole mingeid tõendeid.. .»

Ta peatus, tundes end pisut tobedalt. Mis lähevad lohelegendid korda teisel poollauda istuvale tuimale politseinikule?
«Palun vabandust, inspektor,» ütles ta, «läksin oma lemmikteemal natuke hoogu.»
«Ma olen kuulnud arvamust, et lohelegendi aluseks võivat olla esivanemailt päritud mälestused dinosaurustest.»
«Ka mina olen seda kuulnud,» vastas Maxwell, «aga see tundub võimatu. Dinosaurused surid välja ammu enne inimsoo tekkimist.»
«Siis ehk väike rahvas. . .»
«Võimalik,» ütles Maxwell, «aga vähe tõenäoline. Ma tunnen väikest rahvast ja olen nendega sellest rääkinud. Nad on vanad, kindlasti palju vanemad kui meie, inimesed, aga miski ei näita, et nad nii ammustest aegadest pärinevad. Või kui see ongi nii, siis ei mäleta nad seda. Ja ma kaldun arvama, et nende legendid ja muistendid ulatuvad vabalt mõne miljoni aasta taha. Nad on äärmiselt pikaealised;

mitte küll päris surematud, aga miqagi silnnapoole ning sellises olukorras on suuline traditsioon vaga püsiv.»

Drayton pühkis nii lohed kui ka väikese rahva käeliigutusega kõrvale. «Te kavatsesite minna Pesukarunaha süsteemi,» ütles ta, «aga te ei jõudnud sinna.»

«See on tõsi. Ma jõudsin teisele planeedile. Katusega kaetud kristallplaneedile. »

«Kristallist planeedile?»

«Mingist kivimist. Võib-olla ränikivist. Kuigi päris kindel ma olla ei saa. See võis olla mõni metall. Mingit metalli seal igatahes oli.»

Drayton küsis mahedalt: «Ega te ju teele asudes ei võinud teada, et te sellele planeedile satute?»

«Kui te kokkumängu silmas peate,» vastas Maxwell, «siis olete küll tõest kaugel. Ma olin üpris imestunud. Aga paistab, et teid see ei üllata. Te ootasite mind siin.»

«Ega eriti ei üllata,» ütles Drayton. «Seda on varem kahel korral juhtunud.»

«Küllap te siis olete sellest planeedist kuulnud?»

«Ma ei tea sellest midagi,» kostis Drayton. «Kõigest seda, et kusagil on üks planeet, mis kasutab registreerimata saatjat ja vastuvõtjat ning peab ühendust signaali abil, mida kirjas ei ole. Kui siinse Wisconsini jaama operaator nende ülekandesignaali kinni püüdis, saatis ta neile vastuse, paludes oodata, kuna kõik vastuvõtjad on hõivatud. Seejärel võttis ta minuga ühendust.»

«Aga teised kaks?»

«Mõlemad olid siinsamas. Mõlemad olid teel Wisconsini jaama.»

«Aga kui nad tagasi tulid. . .»

«See'p see ongi,» ütles Drayton. «Nad ei tulnud tagasi. Noh, arvatavasti võib öelda, et nad siiski tulid, aga me ei saanud nendega rääkida. Laineskeem osutus vigaseks. Nad pandi valesti kokku. Nendes oli kõik segamini. Mõlemad olid tulnukad, aga nii sassi aetud, et nende päritolu selgitamisega oli tükk tegemist. Ega me veel praegugi päris kindlad ei ole.»

«Kas nad olid surnud?» .

«Surnud? Aga muidugi! Üsna jube lugu. Te olete õnneseen!»

Maxwellil nõudis värina mahasurumine mõningast pingutust. «Jah, olen vist küll.»

«Võiks arvata,» lausus Drayton, «et kui keeg'i juba ülekandevärgiga jändama hakkab, katsub ta enne veenduda, et ta ikka teab, kuidas see käib. Keegi ei oska öelda, kui palju neid on, keda nad üles korjasid ja pärast oma vastuvõtujaamas valesti kokku panid.» .

«Aga teie ju teaksite,» väitis Maxwell. «Teie saaksite ju kadumistest teada. Sihtjaam teataks viivitamatult, kui reisija ei jõuaks plaanile vastavalt kohale.»

«Just selles see asi ongi,» seletas Drayton talle. «Mingeid kadusid pole olnud. Me oleme kaunis kindlad, et need kaks tulnukat, kes tulid meie juurde tagasi surnuna, jõudsid oma sihtpunkti, sest kedagi ei otsita taga.»

«Aga mina hakkasin Pesukarunahale minema. Sealt kindlasti teatati. . .» .

Siis ta vakatas, rabatud ootamatust mõttest.

Drayton noogutas aeglaselt. «Seda ma arvasingi, et te taipate. Peter Maxwell jõudis Pesukarunaha süsteemi ja tuli peaaegu kuu aja eest Maale tagasi.»

«See on ilmselt mingi eksitus,» vaidles Maxwell nõrgalt vastu.

Sest see oli mõeldamatu, et on kaks teda, et Maa peal on olemas veel üks Peter Maxwell, kes on temaga ühesugune kõigis üksikasjades.

«Pole siin mingit, eksitust,» ütles Drayton. «Meil on asjast selline ettekujutus. Too teine planeet ei juhi skeemi kõrvale. Ta teeb sellest hoopis koopia.» .

«Seega siis võib olla kaks mind! Võib olla. . .»

«Enam mitte,» teatas Drayton. «Teie olete ainus. Umbes nädal pärast Peter Maxwelli tagasijõudmist juhtus õnnetus. Ta on surnud. »

II. II

Väljunud väikesest toast, kus ta oli vestelnud Draytoniga, leidis Maxwell nurga taga tühja toolirea ja istus üsna ettevaatlikult, asetades oma ainsa paki istme kõrvale põrandale.

See on uskumatu, ütles ta endale. Uskumatu, et kunagi võis olla kaks Peter Maxwelli ja et üks nendest Maxwellidest on nüüd surnud. Uskumatu, et kristallplaneedi seadmed võisid kopeerida laineskeemi, mis liigub kiiremini kui valgus - palju kiiremini kui valgus, sest mitte üheski lainesaatjate piirkonda jäävas galaktika punktis polnud ülekande ja saabumisaja vahel märgatavat vahet. Kõrvalejuhtimine - jah, see tuleks võib-olla kõne alla, skeemi saaks poole tee peal ära napsata, kuid selle skeemi kopeerimine on hoopis midagi muud.

Kaks uskumatut asja, mõtles ta. Kaks asja, mida poleks pidanud juhtuma. Kuigi üks oli teise vältimatu järg. Kui skeem kopeeriti, tekkis täiesti möödapääsmatult kaks teda; üks läks Pesukarunaha süsteemi ja teine kristallplaneedile. Aga kui too teine Peter Maxwell oleks tõesti Pesukarunahale läinud, peaks ta ikka veel seal olema, või alles praegu tagasi pöörduma. Ta oli plaanitsenud jääda vähemalt kuueks nädalaks ja kauemakski, kui sellele loheloole jälile saamine peaks rohkem aega võtma. .

Ta avastas, et tema käed värisevad, ning ta surus nad seda häbenedes kõvasti kokku ja hoidis süles.

Ta ei tohtinud julgust kaotada. Ükskõik, mis teda ka ees ootas, ta pidi lõpuni vastu pidama. Ja ega ei olnudki mingeid tõendeid, mitte ühtegi kindlat tõendit. Ta oli kuulnud ainult julgeolekutöötaja juttu ning selle peale ei saanud kindel olla. See ei pruukinud olla midagi muud kui politseinike saamatu trikk, et teda rääkima panna. Kuigi see võis ka tõsi olla. See võis tõesti tõsi olla!

Aga isegi kui see tõsi oli, pidi ta ikkagi lõpuni vastu pidama. Sest tal oli üks töö teha ja seda tööd ta ei tohtinud kihva keerata.

See töö võis muidugi kujuneda veel raskemaks, kui teda jälgiti, kuigi ta ei saanud olla kindel, kas keegi teda jälgis. Võibolla pole sel üldse tähtsust, ütles ta endale. Ta mõistis, et kõige raskemaks ülesandeks oli saavutada kokkusaamine Andrew Arnoldiga. Planetaarse ülikooli presidendi jutule polnud kerge pääseda. Tal oli muudki teha kui üht abiprofessorit kuulata. Eriti kui see professor ei saa üksikasjaliselt ette teatada, millest ta rääkida soovib.

Tema käed ei värisenud enam, aga ta hoidis neid ikka veel kõvasti koos. Kohe, veidikese aja pärast läheb ta siit välja

ja suundub sõiduteele, kus ta otsib ühel sisemisel, kiiremal ribal endale istekoha. Umbes tunni aja pärast on ta jälle vanas koduses ülikoolilinnakus ning saab peagi teada, kas see vastab tõele, mida Drayton rääkis. Ja ta on jälle koos sõpradega - Alley Oopi, vaimu, Harlow Sharpi, Allen Prestoni ja kõigi ülejäänutega. Jälle toimuvad lärmakad kesköised joomingud «Seas ja Viles», pikad aeglased jalutuskäigud varjulistel puiesteedel ja kanuusõidud järvel. Jätkuvad arutlused ja vaidlused ja vanade lugude jutustamine ning kestab pikaldane akadeemiline rutiin, mis jätab inimesele aega oma elu elamiseks.

Ta leidis, et ta lausa ootab seda sõitu, sest tee viis Härjapõlvlaste kaitseala mägedest mööda. Ega seal ei elanud ainult härjapõlvlased; seal oli palju teisigi väikese rahva hulgast ja nad kõik olid tema sõbrad - või vähemalt suurem osa olid sõbrad. Trollid võisid vahetevahel hinge täis ajada ning raske on sõlmida tõelist ja kestvat sõprust sellise olendiga nagu mardus.

Praegusel aastaajal, mõtles ta, on mäed ilusad. Kui ta Pesukarunaha. süsteemi hakkas sõitma, oli hilissuvi ning mäed kandsid alles oma tumerohelist rüüd; aga nüüd, oktoobri keskel, katab neid

sügiseselt värvierk kangas. Seal on tamme veinpunast, vahtrate erepunast ja kollast ning siin ja seal läbivad metsviinapuud lõõskava sarlakpunase niidina kõiki teisi värve. Ja. Õhk lõhnab nagu õunakali; see on imelik joovastav lõhn, mis tekib metsa ainult lehtede kõdunemise ajal.
Ta istus ja meenutas, kuidas nad täpselt kaks aastat tagasi suvel olid käinud koos mister O'Toole'iga kanuuretkel mööda jõge, põhjapoolsetel kõnnumaadel, lootes kusagil rännaku käigus saada ühendust vaimudega, kellest on kirjutatud vanades odžibve legendides. Nad olid klaasselgetel vetel edasi ujunud ja öösiti pimedate männimetsade servas tuld teinud; nad olid õhtusöögiks kala püüdnud, metsavälудele peitunud metsalilli taga otsinud, paljusid loomi ja linde jälginud ning üldse hästi puhanud. Aga ühtegi vaimu nad ei näinud ning ega selles olnudki midagi üllatavat. Põhja-Ameerika väikese rahvaga oli haruharva ühendusse astutud, sest nemad olid tõepoolest metsikute paikade asukad, mitte nagu Euroopa pooltsiviliseeritud, inimestega harjunud haldjasugu.
Ta istus toolil näoga lääne poole ning läbi kõrgete klaasseinte nägi ta teisel pool jõge järsku kallast, mis kulges piki kunagist Iowa osariigi piiri - laia tumepurpurset kaljuseina palistas kah-vatusinine sügistaevas. Ühe kaldarünka otsas seletas tema silm väiksemat moodustist - see oli Taumaturgia* Kolledž, milIe personal koosnes peamiselt Kentauri tähtkuju kaheksajalgsetest ole

* Õpetus imetegudest.

vustest. Nende hoonete ähmaseid piirjooni vaadates meenus talle, et ta oli tihti endale tõotanud osaleda mõnes nende suvises seminaris, aga ta polnud kunagi niikaugele jõudnud. .
Ta sirutas käe ja tõstis kohvri maast üles, valmistudes püsti tõusma, kuid jäi siiski edasi istuma. Ta oli ikka veel pisut hingetu ja jalad tundusid nõrgad. Ta mõistis, et Draytoni sõnad olid tabanud teda valusamini, kui ta oli alguses arvanud, ning nende mõju kestis üha edasi. Ta peab asja rahulikult võtma, ütles ta endale. Ta ei võinud vedelaks lüüa. See ei pruukinud tõsi olla, tõenäoliselt see ei olnudki tõsi. Polnud mingit mõtet selle pärast enne muretseda, kui ta ise kõik välja selgitatud saab.
Ta ajas end aeglaselt jalule ja sirutas käe kohvri järele, kuid enne ootesaali rutakasse saginasse sukeldumist lõi ta hetkeks kõhklema. Inimesed - tulnukad ja inimesed - tõttasid sihikindlalt kuhugi või seisid väikestes salkades .ja kobarates. Üks halli habemega väärikalt musta rõivastatud vana mees - väljanägemise järgi otsustades professor, mõtles Maxwell - oli ümbritsetud teda saatma tulnud üliõpilastest. Roomajate perekond lamaskles lamenditegrupil, mis oligi sinna seatud nendetaoliste olendite jaoks, kes istuda ei saanud. Kaks täiskasvanut lebasid vaikselt, näoga teineteise poole, ja rääkisid tasa: kostis ohtrasti sisihäälikuid nagu roomajate kõne puhul ikka; lapsed aga roomasid lamendite peal ja all ringi ning heitsid mänguhoos põrandale pikali. Tillukese seinaorva ühes nurgas veeres õllevaaditaoline olend külje peal pehmelt edasi-tagasi, ühest seinast teise, veeres samasuguses meeleolus ja võib-olla samasuguse eesmärgiga. nagu mööda põrandat edasi-tagasi kõndiv inimene. Kaks ämblikulaadset olevust, kehad pigem groteskseд tikkudest moodustised kui ehtne liha ja veri, kükitasid, näod vastamisi. Nad olidmärkinud kriiditükiga põrandale mingi umbkaudse mängulaua ning seadnud sellele hulga kummalise kujuga nuppe, mida nad kärmelt ringi liigutasid, ise mängu kulgedes erutusest piiksudes.
Veerejad, oli Drayton küsinud. Kas kristallplaneedi ja veerejate vahel oli mingi seos? .
Ikka ja jälle need veerejad, mõtles Maxwell. Veerejad olid juba painajaks saanud. Ja võib-olla oli selleks ka põhjust, kuigi päris kindel ei saanud olla. Sest nendest ei teatud peaaegu midagi. Nad olid ähmane ja, tume jõud kusagil eemal maailmaruumis; teine suur kultuurigrupp, mis rajas endale teed läbi galaktika ning puutus kauge rajajoone ääres juhuslikultkokku oma piire laiendava inimkultuuriga.
Maxwell meenutas seal seistes esimest ja ainsat. korda, kui ta oli näinud veerejat - üliõpilast, kes tuli Rio de Janeiro Võrdleva Anatoomia Kolledžist kahenädalasele seminarile Aja Kolledžisse. Talle meenus, et terve Wisconsini ülikoololi kihanud

veerejast oli palju juttu olnud, kuid seda legendaarset olendit õnnestus näha ilmselt vähestel, sest ta püsis täpselt seminari ruumides. Maxwell oli näinud teda kusagil koridoris veeremas, kui ta parasjagu Harlow Sharpi juurde läks, et koos lõunat süüa, ning see oli olnud tõeline vapustus.

Küllap on asi ratastes, oli ta endale öelnud. Mitte ühelgi teisel olendil tuntud galaktika piires ei olnud rattaid. See oli töntsakas olevus, kahe ratta vahel rippuv trulla, kellel umbes keskkoha lähedalt ulatusid välja rattatelgede otsad. Rattad olid karvadega kaetud ning ta nägi, et nende pöiad olid kõvast sarvainest. Trullaka keha ümar alaosa rippus rataste telje all nagu pundunud kott. Aga kui ta lähemale jõudis, nägi ta kõige koledamat pilti — see tolknev kehaosa oli läbipaistev ja täis mingeid vingerdavaid olendeid, meenutades erksavärviliste vakladega täidetud ämbrit. Ja Maxwell teadis, et need vingerdavad asjad seal lihavas ja jõledas kõhus olid, kui mitte vaglad, siis mingid putukad või vähemasti maapealsete putukatega võrreldav eluvorm. Sest veerejad olid taruorganismid... kultuur, mis koosnes paljudest sellistest taruorganismidest, putukate või vähemalt putukalaadsete olendite koloniaalnepopulatsioon.

Ja seda sorti populatsiooni puhul polnud raske mõista neid õudusjutte, mis kaugelt ja karmilt rajajooneIt veerejate kohta levisid. Ja kui need hirmujutud tõele vastasid, oli inimene esimest korda pärast kosmosesse tungimist kohanud seda hüpoteetilist vaenlast, kelle olemasolu kusagil maailmaruumis ta alati oli oletanud.

Kõikjal galaktika piires olid inimesed kohanud palju igasuguseid imelikke ja mõnikord hirmuäratavaid olendeid, kuid Maxwell mõtles, et ükski neist ei saanud võistelda olendiga, kes kujutas endast ratastel liikuvat putukapesa. Juba ainuüksi see mõte tekitas iiveldust.

Tänapäeval saabus Maale tuhandete kaupa võõraste phineetide asukaid, kes tulid õppima ja õppejõududena töötama suureks galaktiliseks ülikooliks muutunud Maa paljudesse kolledžitesse. Ja võib-olla aja jooksul, mõtles Maxwell, lisanduvad ka veerejad neile galaktika elanikele, kellest kihasid maakera kolledžid kui nendega ainult vastastikusele mõistmisele jõutakse. Aga siiani polnud see õnnestunud.

Mispärast küll tekitab vastikust juba paljas mõte veerejatest, imestas Maxwell, kui inimene ja kõik ülejäänud tuntud galaktika elanikud on õppinud kenasti üksteisega läbi saama?

Siinne ootesaal kujutas endast selle elanikkonna ristlõiget - hüppajad, ringikodijad, roomajad, vingerdajad ja veerlejad, kes pärinesid nii paljudelt planeetidelt nii arvukate tähtede juurest. Maa oli galaktiline sulatusahi, mõtles .ta, koht, kus tuhandete

182 .

tähtede olendid kohtusid ja segunesid, et vahetada üksteisega mõtteid ja kultuurisaavutusi.

. «Number 5692,» kriiskas valjuhääIdi. «Reisija number 5692, teie lahkumisaeg on juba viie minuti pärast. 37. kamber. Reisija 5692, teatage endast otsekohe 37. kambrisse.»

Ja kuhu, mõtles Maxwell, võiks suunduda nr. 5692? Kas Peavalu nr. 2 džunglitesse, süngetesse, tuulistesse jääaja linnadesse Armetus IV-I, Mõrtsukpäikeste kõrbeplaneetidele või ükskõik millisele neist tuhandetest planeetidest, kuhu võis jõuda siit aineülekandesüsteemi abil silmapilgu jooksul, kuid mis minevikus tähendasid pikki pingutavaid avastusretke-aastaid, kui uurimislaevad läbi igikestva kosmilise pimeduse tungisid. Nagu nad veel praegugi tungivad, avardades aeglaselt ja vaevaliselt inimesele tuntud universumi piire.

Ootesaal kõmises ja pomises; kostis hilinenud ja puuduvate reisijate ahastav väljahüüdmine, tuhandetest erinevatest kõridest kuulduvate sadade erinevate keelte õõnes sumin ja jalgade sahin, kõpsumine või klobin põrandal.

Maxwell kummardus, võttis kohvri kätte ja pöördus väljapääsu poole.

Ta oli astunud vaevalt kolm sammu, kui ta peatus, et anda teed tumeda vedelikuga täidetud mahutit vedavale veoautole.

Läbi sogase vee sai ta mingi ettekujutuse mahutis peituvast imeelukast - see oli olend ühelt

vedelalt planeedilt; võib-olla ei olnud sealne vedelik vesi. Küllap ta viibis siin külalisprofessorina kas mõnes filosoofiakolledžis või ehk reaalteaduste instituudis.

Kui veok ja mahuti tee vabaks tegid, läks Maxwell edasi ja, jõudnud väljapääsuni, astus läbi ukseava kaunilt sillutatud astangulisele jalutusväljakule, mille põhjas kulgesid sõidutee ribad. Ta märkas rõõmuga, et muidu nii sagedasti esinevat järjekorda täna ei olnud.

Maxwell tõmbas õhku sügavalt kopsudesse - selget puhast õhku, milles oli sügiskülmade karget kõrvalmaiku. See oli teretulnud pärast nädalatepikkust viibimist kristallplaneedil, kus õhk oli liikumatu ja kopitanud.

Ta hakkas astmetest alla minema ja märkas sealjuures just sõiduteele viiva värava taga reklaamplakatit. Plakat oli suur ning tema toretsev vanainglise kirjaviis jättis soliidse ja väärika mulje:

22. okt. kell 18.00 esineb Ajamuuseumi auditooriumis

WILLIAM SHAKESPEARE, ESQ..

Inglismaalt, Stratfordist Avoni ääres

teemal:

«Kuidas see juhtus, et ma oma näidendeid ei kirjutanud»

Korraldab Aja Kolledž

Piletid saadaval kõigis agentuurides

«Maxwell!» hüüdis keegi ja ta pöördus ringi. Väljapääsu juurest jooksis tema poole üks mees.

Maxwell pani kohvri maha, hakkas juba tervituseks ja äratundmise märgiks kätt tõstma, kuid langetas selle siis aeglaselt, sest ta mõistis, et ei tunne seda inimest.

Mees aeglustas jooksu ning lähenes lõpuks kiirel sammul.

«Professor Maxwell, eks ole?» küsis ta ligi astudes. «Ma olen kindel, et ma ei eksi.»

Kerget kohmetust tundes noogutas Maxwell jahedalt.

«Monty Churchill,» ütles mees kätt välja sirutades. «Me kohtusime umbes aasta eest. Ühel Nancy Claytoni peol.»

«Kuidas läheb, Churchill?» küsis Maxwell kaunis külmalt.

Sest nüüd tundis ta selle mehe ära, kui mitte näo, siis vähemalt nime. Ta oletas, et Churchill oli jurist, aga kindel ta selles ei olnud. Ta oli vist mingi asjamees infoteenistuses, midagi vahendajataolist. Seda masti mees, kes võttis käsile iga asja, kui ainult klient korralikult maksis.

«Oi, minul läheb hästi,» teatas Churchill õnnelikult. «Tulin just reisilt. See oli üsna lühike käik. Aga nii hea on jälle kodus olla. Omas kodus on ikka kõige parem. Sellepärast ma teid hõikasingi. Te olete esimene tuttav nägu, keda ma üle mitme nädala näen.»

«Tänan teid,» vastas Maxwell.

«Kas lähete linnakusse?»

«Jah, ma hakkasin parajasti sõiduteele minema.»

«Selleks pole vajadust,» lausus Churchill. «Mul on õhusõiduk. See seisab seal tagapool. Me mahume sinna mõlemad ära. Jõuame hulga kiiremini kohale.»

Maxwell kõhkles. See mees ei meeldinud talle, aga ta rääkis õiget juttu — nad jõuavad kiiremini kohale. Ja ta tahtis jõuda kohale nii kiiresti kui võimalik, sest ta pidi üht -teist kontrollima.

«See on teist väga lahke,» ütles ta. «Kui te olete tõesti kindel, et me ära mahume.»

III

Mootor turtsatas ja jäi seisma. Reaktiivmootorid vuhisesid veel hetke ja vaikisid siis. Metallkerega kokku puutudes ulus õhk läbilõikavaIt.

Maxwell heitis kiire pilgu enda kõrval istuvale mehele. Churchill istus kangelt - võib-olla hirmust, võib-olla ainult üllatusest. Sest isegi Maxwell mõistis, et säärast asja poleks pidanud juhtuma - see oli tegelikult mõeldamatu. Selliseid õhusõidukeid, millega nemad lendasid, peeti lollikindlateks.

Nende all laiusid kivirünkad ja hambulised kaljupangad, mägesid katva ja kaljude külge klammerduva metsa odadena üles sirutuvad oksaharud. Vasakul voolas jõgi nagu hõbedane pael läbi madalikul kasvavate salude.

Tundus, et aeg venib, pikeneb; sekundid oleksid nagu mingi kummalise võlujõu sunnil minutiteks muutunud. Ja koos aja pikenemisega tuli vaikne teadmine sellest, mis pidi juhtuma. See oleks otsekui juhtunud kellegi teise, mitte tema endaga, ütles Maxwell endale. Ta hindas olukorda kainelt ja kiretult nagu vaatleja, kes pole asjasse segatud. Ja isegi seda teades mõistis ta ühes kauges ähmases ajusopis, et paanika tuleb hiljem, ja kui see kätte jõuab, saab aeg -uuesti tagasi oma tavalise kiiruse ning lennuaparaat tormab alla, vastu metsale ja kaljudele.

Ettepoole kummardudes uuris ta all laiuvat maastikku ning silmas äkki väikest avaust keset metsa, pragu puude tumedate ridade vahel, kust võis aimata muru rohelist värvi.

Ta nügis -Churchilli ja osutas sinnapoole. Churchill vaatas, noogutas ja liigutas aeglaselt ja ettevaatlikult rooli, nagu katsetaks ta sõiduki reageerimist või püüaks kindlaks teha, kas see üldse kuuletub.

Sõiduk kaldus kergelt viltu, pöörles ja kõikus, kuid hoolimata sellest, et ta ikka veel aeglaselt langes, manööverdas ta nüüd soodsama asendi leidmiseks. Hetkeks tundus, et teda pole võimalik tasakaalu viia; siis hakkas ta kiiremini kõrgust kaotades küljetsi puudevahelise prao poole liuglema.

Nüüd tormasid puud nende poole üles ja, asudes otse puude kohal, nägi Maxwell lähedalt sügisvärve - see polnud enam lihtsalt tume mass, vaid punase, kuldse ja pruuni üleküllus. Pikad sihvakad punased odad sirutusid üles neid läbi torkama,
Küünisetaolised kuldsed käed haarasid vihaselt nende järele.
Õhusõiduk riivas ühe tamme kõige ülemisi harusid, jäi nagu hetkeks kõhklema, peaaegu rippus maa ja taeva vahel, kuid liugles siis keset metsa asuva väikese muruplatsi poole.

185

Haldjamuru, ütles Maxwell endale, haldjate tantsuplats, aga praegu maandumisväljak.

Ta pööras pea hetkeks kõrvale, nägi Churchilli juhtimisseadmete kohal küürutamas ja pööras siis pilgu uuesti neile vastu tõusvale rohelusele.

See peaks olema tasane, ütles ta endale. Seal ei tohiks olla mingeid mättaid, auke ega kühme, sest selle muru rajamise ajal nägid tehnilised plaanid ette siledat pinda.

Sõiduk põrkas ja hüples ning kiikus ühe hirmsa hetke õhus üles-alla. Siis oli ta jälle maa peal ja veeres sujuvalt muru. Rohuplatsi teises servas kasvavad puud tormasid nende poole, lähenesid kuidagi liiga kiiresti.

«Hoidke kinni!» karjus Churchill ning juba tema sõnade ajal hakkas lennuk õõtsuma ja küljetsi libisedes oma telje ümber pöörlema. Ta peatus kümmekond sammu enne muru ääristava metsani jõudmist.

Nad istusid hauavaikuses, vaikuses, mis näis sirutuvat nende poole värvikirevast metsast ja kaljujärsakult.

Keset vaikust kostis Churchilli hääl: «Pääsesime üle noatera,» ütles ta.

Ta tõstis käe üles, lükkas katte tagasi ja ronis välja. Maxwell järgnes talle. .

«Ma ei suuda mõista, mis juhtus,» kurtis Churchill. «Sellesse masinasse on sisse ehitatud kujuteldamatult palju töökindlaid vooluringe. Välgust tabatud saada - seda muidugi; vastu mäge sõita - jah, seda võib ka teha; sattuda tormi kätte ja lasta end pillutada - kõike seda võib juhtuda; aga mootor ei ütle kunagi üles. See jääb seisma ainult siis, kui ta välja lülitatakse.»

Ta tõstis käe ja pühkis särgivarrukaga higi. «Kas te teadsite siin sellest paigast?» küsis ta.

Maxwell raputas pead. «Mitte otseselt. Ma teadsin, et sellised kohad on olemas. Kui seda kaitseala planeeriti ja maastikku kujundati, olid ette nähtud ka murud. Teate küll, niisugused kohad, kus haldjad tantsimas käivad. Ma ei otsinudki eriti midagi, aga kui ma nägin puude keskel avaust, oskasin ma arvata, mis siin all võib olla.»

«Kui te seda mulle näitasite,» ütles Churchill, «lootsin ma ainult, et te ikka teate, mida teete. Paistis, et kuhugi mujale pole minna, nii ma otsustasingi riskida. . .»

Maxwell andis talle käega vaikimiseks märku. «Mis see oli?» küsis ta.

«Oleks nagu hobuse moodi,» ütles Churchill. «Kes pagan võiks siin küll hobusega sõita? See kostab sealtpoolt.»

Kabjaplagin ja klobin lähenes.

Nad tegid ringi ümber õhusõiduki ja nägid üles teravale ja

kitsale mäeseljakule viivat rada ning lagunenud lossi massiivset kogu kõrgel mäe otsas.

Hobune kappas lohakalt rada pidi alla. Kaksiratsa tema seljas istus väike jässakas kogu, mis ratsu iga liigutuse peale kentsakalt hüples. See ratsanik oli nõtkusest kaugel, tema küünarnukid olid mõlemal pool keha õieli ja lehvisid nagu tiivapaar.

Hobune kihutas nõlvakust alla ja keeras muruplatsile. Ta ei olnud oma ratsanikust põrmugi nõtkem: see oli tokerjas künniloom ja tema vägevad kabjad tagusid maad nagu suured haamrid, rebides lahti murukamakaid ning heites neid kaugele selja taha. Hobune tuli otse sõiduki poole, nagu oleks ta kavatsenud sellele otsa tormata, siis, viimasel hetkel, tegi ta kohmaka pöörde, peatus judisedes, küljed tõusmas ja vajumas nagu sepalõõtsad, ning pruuskas läbi oma lõtvade sõõrmete.

Ratsanik libises kohmakalt hobuse seljast maha ning niipea, kui tema jalad maad puudutasid, andis ta oma raevule vaba voli.

«Need on nood tühised logardid!» karjus ta. «Need on nood täitanud trollid! Kui äraarvamata palju kordi olen mina nendele ütelnud, et lasku luuavartel rahus lennata. Aga ei, kus nüüd nemad kuulavad! Mitte ei saa tempu tegemata jätta! Võtsid kätte ja sõnasid luuavarred ära!»

«Mister O'Toole!» hüüdis Maxwell. «Kas te mind veel mäletate?»

Härjapõlvlane pöördus suure kaarega ringi ja kissitas oma lühinägelikke punaseid silmi.

«Professor!» kriiskas ta. «Meie kõigi hea sõber! Oi. Mäherdune hirmus häbi! Seda ma teile ütlen, professor, nende trollide nahad mina ukse külge naelutan ja nende kõrvad riputan ma puude otsa pleekima.»

«Sõnasid ära?» küsis Churchill. «Kas te ütlete, et sõnasid ära?»

«Ei tea, mis muud see olla saab!» turtsus mister O'Toole. «Mis muu see ikka luuavarre taevast alla toob?»

Ta nihkus, külg ees, Maxwellile lähemale ja silmitses teda ärevalt..«Kas see olete tõesti teie?» küsis ta natuke murelikult. «Ihulikul kujul? Meile toodi sõna, et te olete koolnud. Me saatsime oma sügavaima kurbuse märgiks puuvõõrikust ja iileksist pärja. »

«Tõsi mis tõsi, mina'p see olen,» vastas Maxwell hõlpsasti väikese rahva kõnepruugile üle minnes. «Teie kõrvu jõudis kõigest kuulujutt.»

«Siis kummutagem kolmekesi selgest rõõmust suured kannutäied oktoobriõlut. Uus tegu on väljalaskmiseks küps ja ma kutsun teid kogu südamest, armulised härrad, jagama minuga selle esimesi kannutäisi.»

Veel umbes pool tosinat härjapõlvlast jooksis rada pidi alla ning mister O'Toole lehvitas hoogsalt, kiirustades neid tagant.

«Alalõpmata jäävad nad hiljaks,» kurtis ta. «Alalõpmata magavad kõik maha. Ilmuvad välja küll, aga alati raasike hilja. Kõik nad on vahvad sellid, südamed on neil õiges kohas, aga vaat vajaka jääb erksusest, millest tuntakse minusuguseid tõelisi härjapõlvlasi.»

Härjapõlvlased jõudsid pikkade hüpetega ja ähkides alla murule ning asusid ootusrikkalt mister O'Toole'i ette ritta.

«Mul on teile tööd anda,» ütles ta 'neile. «Esiteks minge silla juurde ja ütelge trollidele, et sõnumistel olgu nüüd lõpp. See asi tuleb ära lõpetada. ja järele jätta. Ütelge, et see on nende viimane võimalus. Peaksid nemad aga veel midagi säärast korda saatma, siis nende silla meie laiali lõhume, ei jäta sammaldunud kivi kivi peale, ning puistame need kivid kaugele laiali, nii et iialgi enam ei saa neil olema võimalust oma silda uuesti üles ehitada. Ja veel tuleb neil võtta needus sellelt allakukkunud luuavarrelt, nii et see lendaks jälle nagu uuest peast.

Ja minu soov on, et teised teie hulgast otsiksid üles haldjad ja seletaksid neile muru rikkumise põhjuse ära, kandes sealjuures hoolt, et kogu süükoorem langeks nondele räpastele trollidele, ning lubaksid, et haldjate järgmise tantsu ajaks, kui paistab täiskuu, saab murukamar ilusti siledaks ja korda säetud.

Ja üks teist hoolitsegu Dobbini eest ja vaadaku, et ta oma kohmakusega enam rohkem sellele murule kahju ei teeks, kuid tal tuleks ehk lasta ka näpsata paar suutäit pikemat rohtu, kui te seda kusagilt leiate. Vaene elajas ei saa kuigi tihti rõõmu tunda sellisest karjamaast nagu see siin.»

Hästi tehtud töö üle rõõmustades hõõrus ta käsi ning'pöördus uuesti Maxwelli ja Churchilli poole.

«Ja nüüd, härrased,» ütles ta, «olge nii lahked ja ronige ühes minuga mäest üles ning vaatame, mida selle magusa oktoobriõllega ära teha saab. Aga ma palun teid, et te astuksite kaastundest minu vastu aeglaselt, kuna see minu vats näib viimasel ajal paisunud olevat ja hingeldus vaevab mind väga valusasti.»

«Minge ees, v.ana sõber,» ütles Maxwell. «Me seame oma sammud suurima heameelega teie järgi. Liiga pikk aeg lahutab meid sellest, kui me viimati üheskoos oktoobriõlut rüüpasime.»

«Jah, igatahes,» ütles Churchill kuidagi hädiselt.

Nad hakkasid rada mööda minema. Nende ees mäeharjal, kahvatu taeva taustal paistsid lagunenud lossi mornid müürid.

«Ma pean juba ette lossi seisukorra pärast andestust paluma,» ütles mister O'Toole. «Seal on väga tugev tuuletõmbus, mis võib kaasa tuua nohu, mädapaiseid ja kõiksugu muid hädasid. Tuuled puhuvad lossist kurjasti läbi ning see lehkab rõskusest ja halli

tusest. Minu mõistus ei võta kohe kuidagi, miks teie, inimesed, kui te meile kord juba loss e ehitate, neid siis varjuliseks ja mugavaks ei tee. See, et meie ennevanasti varemetes elasime, ei tähenda tingimata, et me igasuguse mugavuse ja mõnususe hüljanud oleksime. No tõepoolest, me elasime varemetes, sest vaesel Euroopal polnud meile paremat pakkuda.»

Ta peatus, et õhku ahmida, ja jätkas siis: «Ma mäletan hästi, kuidas me elasime kahe tuhande aasta eest või varemgi uhiuutes lossides, mis olid muidugi kehvakesed, kuna tolleaegsed tahumatud inimesed ei osanud paremini ehitada; eks olnud nad ju ühed kobakäpad ja mis tööriistad need üldse olid ja masinaid polnud ollagi ning eks see ikka üks kiitsakas inimtõug olnud. Ja meie olime sunnitud peitma end losside nurkades ja urgastes, sest tolleaegsed sõgedad inimesed kartsid ja jälestasid meid oma võhiklikkuses ning püüdsid meie vastu vägevaid loitsusid lausuda.»

«Kuigi,» ütles ta üsna rahulolevalt, «need tühipaljad inimesed ei olnud suuremad asjad loitsijad.

Me ei hakanud üldse vaeva nägema, lasksime neil pingutada ning nende loitsud olid meile nagu hane selga vesi.»

«Kaks tuhat aastat?» küsis Churchill. «Te ei taha ometi öelda. . .»

Maxwell tegi peaga kiire liigutuse, püüdes teda vaikima panna.

Mister O'Toole jäi keset rada seisma ja heitis Churchillile hävitava pilgu.

«Mul on meeles,» ütles ta, «kuidas barbarid tulid üpris jõhkral kombel sealt soisest metsast, mida te nüüd Kesk-Euroopaks nimetate, ja tagusid oma rohmakate raudmõõkadega Rooma enda väravatele. Me kuulsime sellest metsasügavustes, kus olid meie kodud, ning mõned meie seast, nüüd küll ammu koolnud, olid kuulnud Termopüülide taplusest mõni nädal pärast selle teatavaks saamist.»

«Palun vabandust,» ütles Maxwell. «Kõik ei tunne väikest rahvast nii hästi. . .»

«Olge siis teie nii lahke,» teatas O'Toole, «ja tutvustage meid talle. »

«See on tõsi,» lausus Maxwell Churchillile, «või vähemalt võib olla. Nad ei ole surematud, sest ükskord nad ikkagi surevad. Aga nad on pikaealisemad kui ükski teine meile tuntud olend. Sünde on vähe - tõesti väga vähe, sest vastasel korral ei jätkuks neile maa peal ruumi. Aga nad elavad äärmiselt kõrge eani.»

«See tuleb sellest,» seletas mister O'Toole, «et meie tungime sügavale looduse südamikku ning ei raiska oma vaimu kallist

elujõudu nende tühiste murede peale, mis inimeste elu ja lootused rusudeks muudavad.»

«Aga need,» jätkas ta, «on kurblikud teemad, .mille peale ei maksa kulutada nii oivalist sügisest õhtupoolikut. Seega sidugem oma mõtted parem püsivalt selle vahutava õllemärjaga, mis meid mäetipus ootab.»

Ta jäi vait ning hakkas endisest kärmemal sammul mööda rada astuma.

Ülevalt *mäe* pealt sibas nende poole üks tillukene härjapõlvlane, liiga suur kirju särk ülepeakaela jooksu peal lehvimas.

«Õlu!» kisendas ta. «Õlu!»

Kolme rajal rühkija ees pidurdas ta järsult.

«Mis on õllega?» ähkis mistel' O'Toole. «Kas sa mõtled mulle tunnistada, et sa söandasid seda maitsda?»

«See on hapuks läinud,» halas väike härjapõlvlane. «Kõik see ärasõnutud laar on hapu.»

«Aga õlu ei saa ju hapuks minna,» vaidles Maxwell vastu, kuigivõrd mõistes asetleidnud tragöödia suurust.

Kohutava viha pärast hakkas mister O'Toole rajal karglema.

Tema nägu läks pruunist punaseks ja siis punakaslillaks. Ta ähkis ja puhkis raevunult.

«Needuste needus!» karjus ta. «Nõiakunstiga võib ta küll hapuks teha!»

Ta keeras ringi ja hakkas kiiresti rada mööda alla minema, väike härjapõlvlane kannul.

«Sattugu need räpased trollid mulle ainult pihku!» karjus mister O'Toole. «Laske ma saan oma käpad ümber nende kõride. Omaenese kätega kaevan ma nad välja ja riputan päikese kätte kuivama. Ma võtan viimsel kui ühel naha maha. Ma annan neile õppetunni, mis neil kunagi meelest ei lähe.. .»

Tema möirgamine kahanes arusaamatuks mörinaks, kui ta kiiresti rada mööda alla rahmides suundus selle silla poole, mille all elutsesid trollid.

Kaks inimest seisid ja vaatasid, täis imetlust ja imestust sellise vägeva ja pöörase raevu üle.

«Nojah, niipalju siis meie magusast oktoobriõllest,» ütles Churchill.

IV

Muusikahalli kell hakkas parajasti kuus lööma, kui Maxwell sõidutee ühel aeglasemal, äärmisel ribal sõites ülikoolilinnakusse jõudis. Churchill oli läinud teist teed ja Maxwellil oli selle üle hea meel. See mees tekitas temas kerget vastikust ning pealegi tahtis ta lihtsalt üksi olla. Ta tahtis sõita aeglaselt, ilma tuuleklaasita, täielikus vaikuses, nii et poleks vaja vestelda; ta tahtis ahmida endasse seda tunnet, mida tekitasid need hoonete ja puiesteedega kaetud ruutmiilid - ta jõudis jälle koju, sellesse ainsasse paika, mida ta armastas.

Videvik langes linnaku peale nagu õnnistus, mahendas hoonete piirjooni ja muutis puiesteed otsekui juturaamatutest pärinevateks romantilisteks gravüürideks.

Puiesteedel seisid vaikselt jutlevates salkades üliõpilased, raamatumapid või köited kaenla all üks hallipäine *mees* istus pingil ja vaatas, kuidas oravapaar murul mängis. Kaks roomavat tulnukat sirutasid end aeglaselt mööda udust jalgteed edasi ja vestlesid ise süvenenult. Inimüliõpilane sammus kärmesti mööda kõnniteed ja laskis vilet ning tema vile kajas majade vaiksetest nurkadest vastu. Roomajaid kohates ja neist möödudes tõstis ta väärikaks tervituseks käe. Ja kõikjal olid puud - suured ja iidsed jalakad, siin ammustest aegadest seisnud paljude põlvkondade tublid vahimehed.

Siis hakkas suur kell täistundi lööma, pronksikõmin kandus kaugele üle maa ning Maxwellile tundus, et linnak tervitab teda selle kellahelinaga. Ta mõtles, et kell on sõber - mitte ainult tema sõber, vaid kõigi sõber, kes seda kuulevad, see on linnaku enda hääl. Enne uinumist voodis lamades oli taööde kaupa selle õiget aega kuulutavat helinat kuulanud. Ja võib-olla tähendas see rohkem kui ainult kellaaja kuulutamist. Kell oli pigem nagu öine vahimees, kes hõikas, et kõik on korras.

Maxwelli ees hämaruses kõrgus Aja Kolledži võimas kompleks - kõrgusid suured plastmassist ja klaasist hooned, mille paljudes akendes põlesid tuled ning sõidutee ja puiesteed paistsid nende kõrval kääbuslikena. Kompleksi alumises osas kükitas küürutõmbunult muuseum ja selle fassaadil nägi Maxwell tuules lehvimas valgele kangale maalitud plakatit. Videvikus ja suurest kaugusest suutis ta eraldada ainult ühte sõna: SHAKESPEARE.

Ta muigas endamisi. Inglise kirjanduse omad on kindlasti endast väljas. Vana Chenery ja küllap ka kõik ülejäänud ei olnud Ajale kunagi päriselt andestanud, et seal kaks või kolm aastat tagasi kindlaks tehti, et Shakespeare'i näidendite autor polnud

mitte Shakespeare, vaid hoopis Oxfordi krahv. Ja kui see mees nüüd Avoni-äärsest Stratfordist ihusuuruses kohale ilmub siis osatab see haavu, mis polnud veel kaugeltki paranenud.

Kaugel ees, linnaku lääneosas asuva künka otsas eraldas Maxwelli silm haldusosakonna määratut kogu, mis joonistus tumedalt läänetaeva viimase kahvatupunase pintslitõmbe taustale.

Riba liikus edasi ja möödus Aja Kolledžist, selle maadligi muuseumist ja tuules lipendavast kuulutusest. Kell sai, oma aja teatatud ning helin hääbus kauguses.

Kell on kuus. Mõne minuti pärast astub ta ribalt maha ja läheb «Winstoni Vapi» poole, mis on olnud talle koduks viimasel neljal - ei, viimasel viiel aastal. Ta pistis käe pintsaku paremasse taskusse ja sõrmed libisesid üle väikeses võtmetaskus peituva kõva võtmerõnga.

Ja esimest korda pärast Wisconsini jaamast lahkumist nihkus tema mõtetes esiplaanile see lugu tolle teise Peter Maxwelliga. See võib muidugi tõele vastata - kuigi asi tundus kahtlane. Just seda sorti trikki võiks julgeolekuteenistus kasutada, et inimene kõik viimseni välja laoks. Aga kui see tõele ei vasta, miks siis ei teatatud Pesukarunahalt, et ta sinna ei jõudnud? Kuigi ta mõistis, et ka need andmed pärinesid inspektor Draytonilt, samuti edasine informatsioon, nagu oleks samasugune asi varem kahel korral juhtunud. Kui Draytonit võib ühe väite puhul kahtlustada, siis on kahtlased ka teised kaks. Kui kristallplaneet oli veel teisigi olendeid üles korjanud, siis igatahes tema seal-viibimise ajal talle nendest ei räägitud. Aga ega nendegi andmete peale ei saa kindel olla, tuletas Maxwell endale meelde. Kahtlemata olid kristallplaneedi olendid rääkinud talle ainult neid asju,

mida nad tahtsid, et ta teaks..
Kui selle peale mõtlema hakata, siis ei teinud talle kõige rohkem peavalu mitte Draytoni sõnad, vaid see, mida mister O'Toole talle oli ütelnud: «Me saatsime oma sügavaima kurbtuse märgiks puuvõõrikust ja iileksist pärja.» Kui asjalood oleksid teistsuguseks kujunenud, oleks ta oma härjapõlvlasest sõbraga sellest pikemalt rääkinud, aga sedakorda ei saanudki nad õieti jutu peale.

See kõik võib oodata, ütles ta endale. Natukese aja pärast, kui ta koju jõuab, võtab ta telefoni ja helistab - ükskõik millisele paljudest inimestest - ja siis saab ta tõe teada. Kellele peaks helistama, mõtles ta. Kas Harlow Sharpile Ajast või Dallas Greggile, tema enda osakonna juhatajale, või ehk Xigmu Maon Tyrele, vanale lumivalge karva ja mõtlike kannikesekarva silmadega eridaanlasele, kes oli kogu oma pika. elu tillukeses kabinetipugerikus istunud ja müütide struktuuranalüüsi välja töötanud. Või äkki Allen Prestonile, sõbrale ja advokaadile? Tõenäoliselt Pres-

tonile, ütles ta endale, sest kui Draytoni jutt peaks tõeks osutuma, võib sellest võrsuda mõningaid vastikuid juriidilisi probleeme.

Ta urises enda peale kannatamatult. Ta uskus seda, ta hakkas seda juba uskuma; kui ta samamoodi jätkab, võib ta endale veel lõpuks sisendadagi, et see on tõsi.

«Winstoni Vapp» oli siinsamas tänaval ja Maxwell tõusis istmelt, võttis koti ja astus vaevu liikuvale välimisele ribale. Ta ootas seal veidi ning astus «Winstoni Vapi» ees maha.
Kui ta laiast kivitrepist üles läks ja fuajeesse astus, polnud seal hingelistki. Taskus kobades võttis ta võtmerõnga välja ja leidis korterivõtme. Lift oli all, ta sisenes ning vajutas seitsmenda korruse nupule..
Võti libises sujuvalt tema korteriukse lukuauku, ta keeras võtit ja uks avanes. Ta astus pimedasse tuppa. Luku klõpsatades langes uks tema taga kinni ning ta sirutas käe lüliti poole, et lamp põlema panna.
Käsi lülitile vajutamiseks tõstetud, ta peatus. Sest midagi oli valesti. Mingi tunne, mingi võõras hõng, võib-olla teatud lõhn.

See. ta oligi - lõhn. Nõrk, vaevu tuntav võõra lõhnaõli hõng.

Ta virutas käega vastu lülitit ja tuled süttisid. Tuba ei olnud enam sama. Mööbel oli teistsugune ja seintel rippusid karjuvates värvides maalid - tal pole kunagi olnud, tal ei saaks eladeski olla niisuguseid maale!
Lukk tema selja taga klõpsatas uuesti ja ta pöördus kiiresti ümber. Uks vajus lahti ja sealt astus aeglaselt sisse mõõkhambuline tiiger. Maxwelli silmates laskus suur kass hüppeasendisse ja hakkas urisema, paljastades oma kuuetollised teravad kihvad.

Maxwell taganes käbedalt. Loom roomas sammu võrra lähemale ja urises edasi. Maxwell astus veel ühe sammu, tundis äkilist löööki natuke üleval pool kederluud, katsus ennast kõrvale käänata, kuid ei suutnud, ning teadis, et kukub. Ta oli näinud seda jalapinki, ta oleks pidanud mäletama, et see oli seal, aga ta ei mäletanud. Ta oli taganenud sellele otsa, komistanud ning kukkus nüüd ristseliti maha. Ta püüdis oma keha põrandale langemiseks lõdvaks lasta - aga ta ei puudutanudki põrandat.

Tema selg prantsatas millegi vetruva ja pehme vastu ning ta mõistis, et oli maandunud jalapingi taga kušetil.

Tiiger liugles nõtke hüppe ga läbi õhu, kõrvad lidus, suu poolavatud, rasked käpad ette sirutatud - nagu tõeline müürilõhkuja. Maxwell tõstis kiire kaitsva liigutusega käsivarred, aga need pühiti kõrvale, nagu poleks neid olnudki, ning käpad patsatasid talle rinnale ja surusid ta vastu kušetti. Suure kassi pea koos kiiskavate kihvadega kummardus täpselt tema näo kohale. Aeglaselt, peaaegu õrnalt langetas kiisu pea; nähtavale

193

ilmus pikk roosa keel, mis laialt ja karedalt üle Maxwelli näo limpsas. «Sylvester!» hüüdis lävelt üks hääl. «Sylvester, jäta kohe järele!»
Tiiger hakkas nurru lööma.
Kass kraapsas veel korra oma niiske ja karmi keelega üle Maxwelli näo, laskus siis tagakäppadele, hambad poolpaljad ja kõrvad ettepoole kikkis, ning silmitses Maxwelli sõbraliku ja innuka huviga.
Maxwell rabeles poolistuvasse asendisse, ristluud kušeti istmepatjadel ja õlad vastu .seljatuge.
«Ja kes teie küll olete?» küsis uksel seisev neiu.
«Mina olen, noh. . .»
«Te pole igatahes pead kaotanud,» ütles tütarlaps.
Sylvester lõi valjusti nurru.
«Palun vabandust, preili,» lausus Maxwell. «Aga ma elan siin. Või vähemalt elasin. Kas see pole siis number 721?»
«On tõesti,» vastas .tütarlaps. «Ma üürisin selle alles nädala eest.»
Maxwell vangutas pead. «Ma oleksin pidanud taipama. Mööbel oli teistsugune.»
«Ma lasksin peremehel endise kraami välja visata,» seletas neiu. «See oli lihtsalt jõle.»
«Laske ma mõistatan,» pakkus Maxwell. «Vana roheline sohva, juba üsna kulunud. . .» ..
«Ja mustast pähklipuust baarikapp,» jätkas neiu, «ja üks kole merepilt ja...».
Maxwell tõstis väsinult pea. «Küllalt,» ütles ta. «See oli minu kraam, mille te välja lasksite visata.»
«Ma ei saa aru,» vaidles tütarlaps. «Peremees ütles, et eelmine elanik on surnud. Minu meelest juhtus temaga mingi õnnetus.» .
Maxwell ajas end aeglaselt jalule. Suur kass tõusis samuti, tuli lähemale ja nühkis ennast kiindunult vastu tema jalgu. «Jäta järele, Sylvester!» keelas tütarlaps.
Sylvester nühkis ennast edasi.
«Teil ei maksa teda tähele panna,» ütles tütarlaps. «Ta on lihtsalt üks suur kassipoeg.»
«Kas biomehh?»
Neiu noogutas. «Kõige toredam loom. Ta käib minuga igal pool kaasas. Ta muutub harva tüütuks. Ma ei tea, mis talle praegu sisse on läinud. Paistab, et te vist meeldite talle.»
Neiu tõstis pilgu tiigrilt ja silmitses Maxwelli teraselt.
«Kas teil hakkas paha?» küsis ta.
Maxwell raputas pead.
«Te olete nagu pisut näost ära.»

194

«Kerge vapustus,» seletas Maxwell talle. «Küllap selles ongi asi. Ma rääkisin teile tõtt. Ma elasin tõesti kunagi siin. Mõni nädal tagasi. On tekkinud mingi arusaamatus. . .»
«Istuge,» ütles neiu. «Kas te midagi juua tahaksite?»
«Kardan, et tahaksin küll,» vastas Maxwell. «Minu nimi on Peter Maxwell ja ma olen õppejõudude kogu liige...»
«Oodake üks hetk. Te ütlesite Maxwell? Peter Maxwell. Mulle tuleb nüüd meelde. See on selle mehe nimi. . .»
«Jah, ma tean,» ütles Maxwell, «selle nimi, kes surma sai.»
Ta istus ettevaatlikult kušetile.
«Ma toon juua,» ütles tütarlaps.
Sylvester nihutas ennast lähemale ja asetas oma suure raske pea õrnalt Maxwelli sülle. Maxwell sügas teda kõrva tagant ja valjusti nurrudes pööras Sylvester end veidi, et Maxwell näeks, kustkohast tal sügeleb.
Tütarlaps tuli klaasidega ja istus tema kõrvale.

«Ma ei saa ikkagi aru,» ütles ta. «Kui teie olete see mees, kes.. .»
«Asi läheb aina segasemaks,» sõnas Maxwell talle.
«Ma pean ütlema, et te võtate seda üsna rahulikult. Te olete küll natuke omadega läbi, aga mitte päriselt liimist lahti.»

«Noh, asi on tegelikult selles,» vastas Maxwell, «et see ei olnudki mulle uudiseks. Vaadake, mulle räägiti, aga ma õieti ei uskunud. Ma arvan, et tegelikult ma ei tahtnud uskuda.»
Ta tõstis klaasi. «Kas teie ise ei joogi?»
«Joon ikka, kui teiega kõik korras on,» ütles neiu. «Kui te ennast hästi tunnete, siis võtan ma endale ka klaasi.»
«Oh, minuga on kõik korras,» vastas Maxwell. «Küll ma selle kuidagi üle elan.»

Ta vaatas neiule otsa ja nägi teda õieti alles nüüd – puhas ja sile, lühikeseks lõigatud mustad juuksed, pikad ripsmed, kõrged sarnad ja silmad, mis talle vastu naeratasid.
«Kuidas teie nimi on?» küsis ta.
«Ma olen Carol Hampton. Ajaloolane Aja Kolledžist.»
«Miss Hampton,» ütles Maxwell, «ma palun selle olukorra pärast vabandust. Ma olin ära, siit planeediIt eemal. Ma pöördusin just nüüdsama tagasi. Ja muloli võti, see sobis sellele uksele, ja kui ma ära läksin, oli see veel minu korter. . .»
«Pole vaja seletada,» vastas Carol.
«Me joome selle pitsi tühjaks,» teatas Maxwell. «Siis ma tõusen püsti ja lähen minema. Kui just. . .»
«Kui just mida?»

«Kui te just ei taha minuga koos õhtust süüa. Nimetagem seda minupoolseks katseks tasuda teile teie mõistva suhtumise eest. Te oleksite võinud appi karjudes välja joosta.»
195
«Aga kui see kõik on mäng!» ütles Carol.. «Kui te. . .»
«Pole võimalik,» vastas Maxwell. «Ma olen liiga rumal, et midagi säärast välja mõelda. Ja pealegi, kustkohast ma selle võtme sain?»
Carol vaatas teda hetke ja sõnas siis: «See oli minust tobe.
Aga Sylvester peab koos meiega tulema. Teda ei saa üksi jätta.»
«Kuidas muidu,» lausus Maxwell, «mulle ei tuleks pähegi teda maha jätta. Me oleme suured sõbrad.»

«See läheb teile maksma ühe prae,» hoiatas neiu. «Ta on alalõpmata näljane ja ei söö midagi peale korraliku praeliha. Suuri tooreid lihatükke.»

v

«Siga ja Vile» oli hämar, kärarikas ja suitsune. Lauad olid kokku litsutud, nende vahele jäid ainult kitsad läbipääsud. Küünlad põlesid hubiseva leegiga. Madal ruum oli täis paljude häälte suminat, mis näisid kõik ühekorraga rääkivat.

Maxwell peatus ja vahtis pingsalt ringi, püüdes vaba lauda leida. Võib-olla, mõtles ta, oleksid nad pidanud mujale minema, aga ta oli tahtnud süüa siin, sest see kõrts - üliõpilaste ja mõnede õppejõudude lemmikpaik - oli tema meelest kogu üliõpilaslinnaku sümbol.
«Võib-olla,» ütles ta Carol Hamptonile, «peaksime kuhugi mujale minema.»

«Otsekohe tuleb keegi ja juhatab meid lauda,» vastas Carol. «Paistab, et kõigil on kiire. Siia on vist suur tung - Sylvester, ei tohi!»

Carol pöördus paluvalt selle laua ümber istuvate inimeste poole, mille kõrval nad seisid. «Palun andke talle andeks. Tal pole üldse kombeid, mitte sinnapoolegi. Eriti lauakombeid. Ta kahmab kõike, mida näeb.»

Sylvester lakkus rahulolevalt lõugu.
«Ärge muretsege, preili,» ütles habemepuhmaga mees. «Ega ma tegelikult seda praadi tahtnudki. Mul on lihtsalt niisugune prae tellimise maania.»
Keegi karjus üle saali: «Pete! Pete Maxwell!»
Maxwell puuris pimedust. Ühe kauge nurgalaua ääres oli keegi püsti tõusnud ja vehkis kätega. Viimaks Maxwell märkas teda. See oli Alley Oop ja tema kõrval istus valges surilinas vaim.
«Teie sõbrad?» küsis Carol.
«Jah. Nad ilmselt tahavad, et me nende juurde läheksime. On teil midagi selle vastu?»
196

«Kas see ongi see neandertallane?» päris Carol. «Kas te tunnete teda?»
«Ei, ma olen teda lihtsalt mõnikord linnaku peal näinud. Aga ma tutvuksin temaga meeleldi. Ja kas see on vaim?»
«Need kaks on lahutamatud,» ütles Maxwell.
«Noh, eks lähme siis nende juurde.»
«Me võime ainult tere öelda ja kuhugi mujale edasi minna.»
«Mitte mingi hinna eest,» vastas Carol. «See koht paistab olevat huvitav.»
«Kas te ei ole siin kunagi enne käinud?»
«Ma pole kunagi julgenud siia tulla,» vastas neiu.
«Ma lähen ees,» ütles Maxwell talle.
Ta puges aeglaselt laudade vahelt läbi, tütarlaps ja tiiger tema kannul.
Alley Oop astus talle mööda vahekäiku vastu, heitis käsivarred tema ümber, embas teda, haaras tal siis õlgadest ning lükkas ta eemale, et talle näkku vaadata.
«Sa o1ed ikka tõesti vana Pete?» küsis ta. «Sa ei vea meid ninapidi?»
«Ma olen Pete,» ütles Maxwell. «Kes ma siis sinu arvates olen?»
«Hüva, sellisel juhul tahan ma teada,» nõudis Oop, «kes oli see, kelle me kolme nädala eest neljapäeval maha matsime. Me mõlemad vaimuga käisime matustel. Ja sa võlgned meile kaks-kümmend kulli nende lillede eest, mis me saatsime. Täpselt niipalju nad meile maksma läksid.»
«Kui õige istuksime,» pani ette Maxwell.
«Kardad skandaali?» küsis Oop. «See koht on skandaalide jaoks loodud. Siin on iga tunni tagant plaanipärased rusikavõitlused ning alalõpmata hüppab keegi laua peale ja hakkab kõnet pidama.»
«Oop, seltskonnas on daam ning ma tahan, et sa maha rahuneksid ja viisakalt käituksid,» lausus Maxwell. «Saage tuttavaks,
miss Carol Hampton, - ja see suur tolvan on Alley Oop.»
«Mul on rõõm teiega tutvuda, miss Hampton,» ütles Alley Oop. «Ja mis asi see teil kaasas on? Nii tõesti, kui ma elan ja hingan, see on ju mõõkhammas! Ma pean teile tingimata rääkima sellest, kui ma lumetormi ajal ühes koopas varju otsisin ja seal oli see suur kiisu ning minul polnud kaasas midagi peale nüri kivinoa. Vaadake, oma nuia olin ma ära kaotanud, kui ma seda karu kohtasin ja. . .»
«Mõni teine kord,» katkestas Maxwell teda. «Istume vähemalt maha. Meil on kõhud tühjad. Me ei taha, et meid välja visatakse.»
«Pete,» kostis Alley Oop, «kui sind siit urkast välja hiiva
takse, siis on see omamoodi suur lugupidamisavaldus. Sa ei olegi

197
õieti seltskonnas omaks võetud, kui silld siit kordagi välja pole visatud. »
Aga ta läks vaikselt pomisedes laua juurde ja pakkus Carolile tooli. Sylvester sättis ennast Maxwelli ja Caroli vahele, toetas lõua lauaservale ja sihtis Oopi hävitava pilguga..

«Ma ei meeldi sellele kiisule,» kuulutas Oop. «Küllap ta teab, kui palju tema esivanemaid ma vanal heal kiviajal vagaseks tegin.»

«Ta on ainult biomehh,» vaidles Carol. «Ta ei saa seda kuidagi mäletada.»

«Ma ei usu sellest sõnagi,» ütles Oop. «See elukas pole mingi biomehh. Tema silmades on täpselt niisugune alatu läige nagu kõigil mõõkhammastel.»

«Palun, Oop,» ütles Maxwell. «Oota, palun, üks hetk! Miss Hampton, see härra on vaim. Minu vana sõber.»

«Mul on hea meel teiega tutvuda, mister Vaim,» ütles Carol.

«Mitte mister,» vastas vaim. «Lihtsalt vaim. Ainult see ma olengi. Ja kõige koledam on see, et ma ei tea, kelle vaim ma olen. Teiega tutvumine valmistab mulle suurt rõõmu. Nii mõnus, kui laua ääres on neli inimest. Neli on kuidagi kena ja tasakaalustatud arv.»

«Noh,» lausus Oop, «nüüd, kus me oleme omavahel tuttavaks saanud, asugem asja juurde. Hakkame jooma. Üksi on kurb juua. Ma muidugi armastan vaimu tema paljude tublide omaduste pärast, aga ma ei kannata inimesi, kes ei joo.»

«Sa ju tead, et ma ei saa juua,» lausus vaim. «Süüa ka mitte. Ega suitsetada. Vaim ei saa üldse paljutki teha. Aga parem, kui sa seda igale uuele tuttavale ei seletaks.»

Oop ütles Carolile: «Teid paneb vist imestama, et üks barbaarne neandertallane võib keelega nii ladusalt ümber käia nagu mina? »

«Mitte ainult ei pane imestama,» vastas Carol. «Lausa hämmastab.»

«Oop on viimase kaheteistkümne aasta jooksul neelanud endasse rohkem teadmisi kui enamik tavalisi inimesi,» seletas Maxwell. «Ta hakkas õigupoolest lasteaiast peale ja töötab nüüd oma doktoritöö kallal. Ja huvitav on see, et ta kavatseb samamoodi jätkata. Võiks öelda, et ta on üks meie kõige silmapaistvamaid elukutselisi üliõpilasi.»

Oop tõstis käe ja lehvitas seda, möirates kelneri1e. «Siia!» karjus ta, «Siin on inimesed, kes tahavad teid rahaliselt toetada.

Nad kõik on aeglaselt janusse suremas.» .

«Üks asi, mida ma tema juures ala.ti olen imetlenud,» ütles vaim, «on tema häbelik, üksinduselembene loomus,»

«Ma õpin aina edasi,» selgitas Oop, «aga mitte niivõrd selle

pärast, et ma janunen teadmisi, vaid seetõttu, et mulle pakub lõbu uskumatu hämmastus täispuhutud professorite ja nende tobudest tudengite nägudel. See muidugi ei tähenda,» ütles ta Maxwellile, «et kõik professorid on täispuhutud.»

«Tänan,» ütles Maxwell.

«Mõned paistavad mõtlevat,» jätkas Oop, «et Homo sapiens neanderthalensis ei saa olla midagi muud kui rumal tõbras.

Lõppude lõpuks ta ju suri välja, ta ei suutnud vastu pidada, mis on iseenesest tähtsaim tõend, et taali tunduvalt alaväärtuslikum. Ma kardan, et ma pühendan oma elu jätkuvasti selle tõestamisele. . .»

Kelner ilmus Oopi kõrvale. «Ah, see olete jälle teie,» ütles

ta. «Ma oleksin võinud kohe taibata, kui te minu peale röögatasite. Te olete kasvatamatu, Oop.»

«Meil on siin üks inimene,» ütles Oop talle, jättes solvangu tähele panemata, «kes on surnust üles tõusnud. Minu meelest on sobilik, kui me tema ülestõusmist ühe toreda vennaskonna rõõmupeoga tähistaksime.»

«Ma saan aru, et te tahate midagi juua?»

«Miks te siis ei too lihtsalt üht pudelit head märjukest, ämbri täit jääd ja neli - ei, kolm klaasi,» ütles Oop. «Teate ju, vaim ei joo.»

«Ma tean,» vastas kelner.

«See tähendab,» lisas Oop, «kui miss Hampton ei soovi üht neist moejookidest?»

«Kes ma niisugune olen, et ma söandaksin asja ära rikkuda?»

küsis Carol. «Mis see on, mida te joote?»
«Viskisegu,» vastas Oop. «Pete'il ja minul on labane maitse.»

«Olgu pealegi viski.»
«Ma loodan,» ütles kelner, «et kui ma selle pudeli siia tassin, on teil ka maksmiseks raha. Ma mäletan, et ükskord. . .»
«Mis iganes minul vajaka jääb,» ütles Oop, «tuleb kohe vana Pete' i taskust.»
«Pete?» Kelner heitis Maxwellile pilgu. «Professor!» hüüatas

ta. «Ma kuulsin, et te, . .»

«Ma ju püüdsin teile seletada,» ütles Oop. «Just seda me tähistamegi. Ta tuli hauast tagasi.»

«Aga ma ei mõista.»
«Ja polegi vaja,» vastas Oop. «Tooge parem viski siia!»

Kelner sibas minema.
«Ja nüüd,» ütles vaim Maxwellile, «seleta meile, palun, mis asi sa oled. Vaim sa ilmselt ei ole, või kui oled, siis on asjad tohutult edenenud, võrreldes selle ajaga, kui inimene, keda mina esindan, oma maise elu askeldustest vabanes.»
«Näib, et ma olen lõhestunud isiksus,» vastas Maxwell neile.

«Ma saan aru, et ühe minuga juhtus õnnetus ja ta sai surma.»
«Aga see on võimatu,» ütles Carol. «Lõhestunud isiksus vaimses mõttes - muidugi, seda võib mõista. Aga füüsiliselt. . .»
«Siin maa peal või taevas pole midagi võimatut,» lausus vaim.
«See on halb tsitaat,» kostis Oop, «ja pealegi ütlesid sa seda valesti. »
Ta tõstis käe oma karvase rinna juurde ja kratsis seda tömpide sõrmedega ägedasti. .
«Te ei pruugi nii kohkunud nägu teha,» ütles ta Carolile. «Ma sügelen. Mina olen .tahumatu looduslaps, seetõttu ma kratsin ennast. Ja ma ei ole ihualasti. Mul on lühikesed püksid jalas.»
«Ta on küll kodustatud,» ütles Maxwell, «aga alles hiljaaegu.»
«Kui selle lõhestatud isiksuse juurde tagasi tulla,» lausus neiu, «kas te ei võiks meile rääkida, mis siis tegelikult ikkagi juhtus?» .
«Ma hakkasin minema ühele Pesukarunaha süsteemi planeedile,» ütles Maxwell, «ja tee peal mu laineskeem kahekordistus ning ma saabusin ühekorraga kahte kohta.»
«Kas te tahate öelda, et oli kaks Pete Maxwelli?»
«Nii see tõesti oli.»
«Kui ma sinuks oleksin,» ütles Oop, «siis ma kaebaksin nad kohtusse. Need transporditegelased tulevad kas või mõrvaloost puhtalt välja. Sa võiksid neilt hulga raha välja pumbata. Meie vaimuga võime sinu kasuks tunnistada. Me käisime sinu matustel.
Tegelikult arvan ma,» lisas ta, «et vaim ja mina peaksime nad ise kohtusse kaebama. Hingelise valu tekitamise eest. Meie parim sõber kirstus, külm ja kange, ning meie kurbusest kummuli.» .
«Kas tead, me kurvastasime tõesti,» ütles vaim.
«Ma ei kahtlegi selles,» vastas Maxwell.
«Ma pean ütlema,» lausus .Carol, «et te kõik. kolmekesi suhtute sellesse üpris kergemeelselt. Üks kolmest sõbtast.. .»
«Mida te meist õige tahate?» nõudis Oop. «Võib-olla me peaksime kiidulaule laulma? Või

silmad pungi ajama ja hardast imestusest nõretama? Me kaotasime oma semu, aga nüüd on ta jälle tagasi ja. . .»
«Aga üks tema on surnud!» .
«Nojah,» ütles Oop, «mis meisse puutub, siis polnud teda kunagi rohkem kui üks. Ja nii ongi ehk parem. Kujutlege vaid neid piinlikke olukordi, mis võiksid tekkida, kui teda oleks kaks?» Carol pöördus Maxwelli poole. «Ja mida teie arvate?» küsis ta.
Maxwell raputas pead. «Päeva või paari pärast hakkan ma selle peale tõsiselt mõtlema. Praegusel hetkel aga lükkan ma arvatavasti mõtlemise edasi. Tõtt-öelda selle peale mõtlemine

teeb mind pisut juhmiks. Aga täna õhtul on siin üks kena tüdruk ja kaks vana sõpra ja suur kiisu ja pudel viskit, millest tuleb lahti saada, ning pärastpoole sööme midagi.»

Ta naeratas Carolile. Too kehitas õlgu.
«Ma pole kunagi enne sellist põrunud kampa näinud,» ütles ta. «Ma usun, et see meeldib mulle.»
«Mulle ka meeldib,» lausus Oop. «Ütle mis ütled, aga see teie tsivilisatsioon on ikka endiste aegadega võrreldes tohutu edasiminek. See oli mu elu kõige õnnelikum päev, kui Aja Kolledži uurimismeeskond mind sealt just sel hetkel ära napsas, kui mõned mu kallid hõimukaaslased minust toitu valmistada kavatsesid. Saage aru, ega ma neid eriti ei süüdistagi. Talv oli olnud pikk ja karm ning lumi sügav ja jahiloomi oli väga napilt. Ja osa meie hõimu liikmeid leidis, et neil on minuga mõned arved klaarida - ja ma ei aja udu, nad oleksid need äärepealt ära klaarinud. Ma pidin just nuiaga pähe saama ja siis pidi mind nii-öelda patta pistetama.»
«Kannibalism!» hüüatas Carol õudusega.
«Aga loomulikult,» seletas Oop talle. «Noil algelistel aegadel oli see täiesti vastuvõetavasi. Aga muidugi, teie sellest aru ei saa. Ma usun, et te pole kunagi tõelist nälga tundnud. Päris ehtsat nälga. Te pole olnud näljast nii kokku kuivanud. . .»

Ta vakatas ja vaatas ringi.
«Selle kultuuri juures on kõige mõnusam asi toiduküllus,» kuulutas ta. «Vanadel hallidel aegadel olid meil oma paremad ja halvemad päevad. Püüdsime mastodoni kinni ja sõime oksendamiseni, siis sõime veel ja . . .»
«Ma kahtlen,» sõnas vaim hoiatavaIt, «kas see on õhtulauas kõige sobilikum teema.»

Oop heitis Carolile pilgu.
«Seda vähemalt peab minu auks ütlema,» lausus ta, «et ma olen siiras. Kui ma pean silmas oksendamist, siis ma ka ütlen oksendamine, aga mitte antiperistaltika.»
Kelner tõi viski ning pani. pudeli ja jäänõu kolksatusega lauale.

«Kas te tahate nüüd tellida?» küsis ta.
«Me ei ole veel otsustanud,» vastas Oop, «kas me üldse hakkamegi selles räpases urkas sööma. Nina täis võtta kõlbab siin küll, aga. . .»
«Siis, härra, võtke arve,» ütles kelner ja asetas arve lauale.
Oop tuhnis taskutes ja tõi raha lagedale. Maxwell tõmbas jäänõu ja pudeli lähemale ning hakkas napse segama.
«Me ju sööme siin, eks ole?» küsis Carol. «Kui Sylvester ei saa seda praadi, mis te talle lubasite, siis ma ei tea, mis juhtub. Ta on olnud nii kannatlik ja nii hea ja kõik see toidulõhn...»

«Ta juba sõi ühe prae,» tuletas Maxwell meelde. «Kui palju ta süüa võib?» .

«Piiramatui hulgal,» vastas Oop. «Vanasti võis .üks niisugune koletis ühekorraga terve põdra kontideni puhtaks närida. Kas ma olen teile rääkinud. . .» .

«Kindlasti oled,» ütles vaim.

«Aga praegu oli praetud liha,» vaidles Carol vastu, «ja temale meeldib toores. Pealegi oli tükk väike.»

«Oop,» ütles Maxwell, «kutsu kelner tagasi. Sul läheb see libedasti. Sul on selleks õige hääl.»

Oop vehkis lihaselise käsivarrega ja möiratas. Ta ootas hetke, siis möiratas uuesti, aga tulemusteta.

«Ta ei tee minust väljagi,» urises Oop. «Võib-olla see ei olegi meie kelner. Ma ei tee kunagi nende pärdikute vahel vahet. Minu meelest on nad kõik ühte nägu.»

«Tänaõhtune rahvas ei meeldi mulle,» ütles vaim. «Ma olen neid tükk aega jälginud. Õhus on midagi pahaendelist.»

«Mis sel rahval viga on?» küsis Maxwell.

«Siin on kohutav hulk-inglise kirjanduse molusid. See ei ole nende kõrts. Tavaliselt käib siin Aja ja Üleloomuliku kamp.» «Kas sa pead silmas seda lugu Shakespeare'iga?»

«Küllap vist,» vastas vaim.

Maxwell ulatas Carolile klaasi ja lükkas teise üle laua Oopile. «Lausa häbiasi, et teile juua ei anta,» ütles Carol vaimule. «Kas te ei võiks seda kas või natuke nuusutada?»

«Ärge laske end sellest häirida,» seletas Oop. «See sell jääb purju kuukiirtest. Ta võib vikerkaare peal tantsu lüüa. Tal on hulk eeliseid, mida teil ja minul ei ole. Kõigepealt, ta on sure matu. Mis võiks tappa üht vaimu?»

«Ega tea ühti,» ütles vaim.

«Mulle teeb muret üks asi,» ütles Carol. «Ega te pahaks ei pane?» ..

«Mitte põrmugi,» vastas vaim.

«Te ei tea, kelle vaim te olete. Kas see on tõsi või tegite lihtsalt nalja?»

«See on tõsi,» kostis vaim. «Ja ma tunnistan teile meelsasti, et see on väga kurb ja mul on sellepärast häbi. Aga ma olen lihtsalt unustanud. Vähemasti seda ma tean, et olen Inglismaalt. Aga nime ei suuda ma meenutada. Ma kaldun arvama, et enamik teisi vaime . . .»

«Meil ei ole ühtegi teist vaimu,» ütles Maxwell. «Teiste vaimudega on muidugi ühendust võetud, nendega on vesteldud ja juttu aetud. Aga ükski teine vaim ei ole meie juurde elama asunud. Miks sa seda tegid, vaim, miks sa meie juurde elama asusid?»

«Ta on sündinud sahkerdaja,» lausus Oop. «Vaatab alati, kust saab kasu lõigata.»

«Siin sa .eksid,» ütles Maxwell. «Meie saame vaimu heaks neetult vähe ära teha.»

«Te annate mulle reaalsustunde,» ütles vaim.

«Hüva, ükskõik, miks sa seda tegid,» sõnas Maxwell, «aga mul igatahes on selle üle hea meel.»

«Teie kolmekesi,» küsis Carol, «olete juba väga kaua sõbrad olnud?»

«Ja kas see on teie meelest imelik?» päris Oop.

«Nojah, jah, võib-olla ongi,» vastas Carol. «Ma ei tea õieti ise ka, mis ma öelda tahan.»

Eestpoolt saalist kostis kära. Carol ja Maxwell pöördusid oma toolidel ringi, et vaadata, kust hääled kostsid, aga näha polnud suurt midagi.

elt kerkis üks mees laua peale ja hakkas laulma:

Hurraa, me Bill, see Shakespeare,

ei teind ta näidendeid.

Vaid kodus roppu laulu lõi

ja näppis neidiseid. . .

Tervest saalist kõlasid hõiked ja lõikavad viIed ning keegi viskas laulja pihta midagi, kuid ei tabanud. Osa rahvast hakkas kaasa laulma:

Hurraa, me Bill, see Shakespeare,
ei teind ta näidendeid. . .

Keegi möiratas nagu härg: «Põrgusse Bill Shakespeare!»

Saal lõi möllama. Toolid kukkusid ümber. Teisedki inimesed tõusid laudade peale. Hõiguti vastamisi, rüseleti ja tõugeldi.

Rusikad hakkasid välkuma. Õhus lendas mitmesuguseid esemeid.

Maxwell hüppas püsti ja lükkas Caroli enda selja taha. Oop kargas valju sõjakisaga üle laua. Tema jalg sattus pange ja jääkuubikud lendasid laiali. .

«Ma niidan nad maha,» röögatas Oop Maxwellile. «Sa aja nad ühele poole hunnikusse!»

Maxwell nägi, kuidas eikusagilt sirutus tema poole rusikas, ta põikas kõrvale ning äsas omakorda vihaselt eimillegi pihta, sihtides sellesse suunda, kust rusikas oli tulnud. Üle tema õla sirutus Oopi lihaseIine käsivars, mis lõppes raske rusikaga. See tabas lartsatades üht nägu ja eemal laua taga langes mingi kogu põrandale.

Midagi rasket ja kiiresti liikuvat tabas Maxwelli kõrva taha

ning ta kukkus. Kõikjal tema ümber liikusid jalad. Keegi astus talle käe peale. Keegi kukkus talle otsa. Kusagil kaugel üleval kuulis ta Oopi metsikut hõikumist.

Ta vingerdas kuidagi talle otsa vajunud keha alt välja ning tõusis vaarudes jalule.

Üks käsi kahmas tal küünarnukist ning keeras ta ringi.

«Laseme siit jalga,» ütles Oop. «Keegi võib viga saada.»

Carol oli vastu lauda looka surutud, tema käed klammerdusid Sylvestri turja külge. Sylvester seisis tagakäppadel ja poksis esimestega õhku. Tema kõrist tõusis tume urin ja ta pikad kihvad kiiskasid.

«Kui me teda siit välja ei vii,» ütles Oop, «siis saab see kass täna veel oma liha kätte.»

Ta kummardus, haaras tiigril ümbert kinni, tõstis ta üles ning surus ta tugevasti vastu rinda.

«Hoolitse tüdruku eest,» käskis Oop Maxwelli. «Siin kusagil on tagauks. Ja vaata, et sa pudelit maha ei jäta! Meil läheb seda hiljem veel vaja.» .

Maxwell sirutas käe ja haaras pudeli kaasa.

Vaimust ei olnud jälgegi.

VI

«Ma olen argpüks,» tunnistas vaim. «Ma möönan, et vägivalda nähes löön ma araks.»

«Ja sa ise,» ütles Oop, «oled ainus kutt terves maailmas, keda keegi ei saa sõrmeotsagagi puutuda.»

.

Nad istusid neljakandilise rohmaka ja logiseva laua taga, mille Oop kunagi majapidamisõhinas hööveldamata laudadest kokku oli klopsinud. Carol lükkas oma taldriku eemale. «Mul oli kõht tühi,» ütles ta, «aga nüüd ei suuda ma enam rohkem süüa.»

«Te ei ole ainus,» ütles Oop. «Vaadake meie kiisukest.»

Sylvester oli kamina ees kerra tõmbunud, lühike saba tihedasti vastu keha tõmmatud, karvased käpad nina peal koos. Tema vurrud liikusid õrnalt hingamise rütmis.

«Ma näen esimest korda elus,» lausus Oop, «et ühel mõõkhambal on ees rohkem toitu, kui ta süüa jaksab.»

Ta võttis pudeli kätte ja loksutas seda. Kostis õõnes heli. Oop tõusis raskelt, kõndis üle toa, laskus põlvili, tõstis üles põrandasse tehtud väikese luugi ja kobas käega põranda all. Ta tõi lagedale klaasist kompotipurgi ja asetas selle kõrvale. Ta tõi lagedale veel teisegi purgi ja asetas selle esimese juurde. Lõpuks tõmbas ta võidukalt välja ühe pudeli. Ta pani kompotipurgid

tagasi ja sulges luugi. Uuesti laua taga, klõpsutas ta korgi maha ning hakkas viskit klaasidesse valama.

«Eks ole, te ei taha ju jääd?» küsis ta. «See teeb viski ainult lahjemaks. Pealegi ei ole mul jääd.»

Ta osutas pöidlaga üle õla, põrandasse peidetud luugi poole. «Minu salakamber,» ütles ta. «Mul on seal ikka paar potti peidus. Äkki ma murran ühel päeval jalaluu või juhtub midagi muud sellist ning arst keelab mul joomise ära. . .»

«Murtud jalaluu puhul küll mitte,» lausus vaim. «Mitte kellelgi pole midagi selle vastu, kui sa murtud jalaluuga jood.»

«Noh, küll siis juhtub midagi muud,» vastas Oop.

Nad istusid rahulolevalt, klaasid ees. Vaim vahtis tulle. Väljas pures tõusev tuul hurtsiku seinu.

«See on minu elu parim kõhutäis,» ütles Carol. «Esimest korda elus küpsetasin ma liha lahtise tule kohal kepi otsas.»

Oop röhitses mõnuga. «Niimoodi tegime me vanal heal kiviajal. Kas praadisime niiviisi või sõime toorelt nagu see mõõkhammas. Pliite, ahjusid ega muid seesuguseid imeasju meil ei olnud.»

«Mul on küll tunne,» ütles Maxwell, «et parem oleks pärimata jätta, aga kust sa ikkagi selle ribi said? Minu arust olid kõik karnid juba suletud.»

«Mnjah, olid küll,» möönis Oop, «aga siis ma leidsin ühe poe, mille tagauksel oli niisugune tibatillukene tabalukk. . .»

«Ühel ilusai päeval,» hoiatas vaim, «jääd sa vahele.»

Oop raputas pead. «Vaevalt küll. Seekord mitte. Ürgne vajadus - ei, see pole vist õige sõna. Kui inimene on näljane, on tal õigus võtta toitu igaIt poolt, kus ta seda leiab. See oli eelajalooliste päevade seadus. Ma kujutan ette, et seda võib nüüdki kohtus kasutada. Pealegi lähen ma homme sinna tagasi ja seletan, mis juhtus. Muide,» pöördus ta Maxwelli poole, «kas sul raha on?»

«Hunnikute viisi,» ütles Maxwell. «Mul oli kaasas Pesukaru naha reisiraha ja ma ei kulutanud sellest sentigi.»

«Kas te olite sellel teisel planeedil külaline?» küsis Carol.

«Küllap vist,» ütles Maxwell. «Meie täpsed suhted ei saanudki mulle päris selgeks.»

«Kas nad olid kenad inimesed?»

«Oo jaa, kenad küll - aga kas inimesed, seda ma ei tea.»

Ta pöördus Oopi poole: «Kui palju sul tarvis läheb?»

«Ma kaldun arvama, et sajast aitab. See liha ja sissemurdmine, kui mitte mainida meie sõbra lihuniku solvatud tundeid.»

Maxwell võttis taskust rahakoti, luges sealt mõned rahatähed ja ulatas need Oopile.

«Tänan väga,» ütles Oop. «Kunagi maksan ma sulle tagasi.»

205

«Ei,» vastas Maxwell. «Mina teen välja. Ma ju kavatsesingi kõigepealt Caroli õhtust sööma viia, aga asjad arenesid kuidagi tormiliselt. »

Sylvester sirutas ennast kolde ees ja haigutas, ning jäi siis uuesti magama, lebades nüüd selili, jalad püsti.

Vaim küsis: «Kas te olete siin külas, miss Hampton?»

«Ei,» vastas Carol üllatunult. «Ma töötan siin. Kuidas teile niisugune mõte pähe tuli?»

«Tiiger,» ütles vaim. «Te ütlesite, et taprl. biomehh. Ma muidugi arvasin, et te töötate «Biomehhis».»

«Ahah, saan aru,» lausus Carol. «Viinis või New Yorgis.»

«Kusagil Aasias on ka üks keskus,» lisas vaim. «Ulan-Batoris, kui ma õigesti mäletan.»

«Kas te olete seal käinud?»

«Ei,» vastas vaim. «Ma olen sellest ainult kuulnud.»

«Aga ta võiks olla ka käinud,» ütles Oop, «Ta võib minna kuhu tahes. Silmapilgu jooksul. Sellepärast üleloomuliku rahvas teda ikka veel talubki. Nad loodavad, .et saavad ühel päeval tema nipile jälile. Aga vana vaim on suur kavalpea. Ta ei ütle neile midagi.»

«Tema vaikimise tegelik põhjus on see, et ta on transpordis palga peal,» lausus Maxwell. «Neile tuleb tema vaikimine kasuks. Kui ta avaldaks oma reisimise saladuse, läheks transport pankrotti. Teda ei oleks enam vaja. Inimesed võiksid lihtsalt kätte võtta ja minna oma käe peal, kuhu süda kutsub kas ühe miili või miljoni valgusaasta kaugusele.»

«Ja ta on lausa kehastunud taktitunne,» teatas Oop, «Enne ta vihjas sellele, et kui te just ise «Biomehhis» ei tööta ja ise endale midagi kokku keerata ei saa, siis on vaja raha, et muretseda midagi sellist nagu see mõõkhammas.»

«Ah nii, nüüd ma mõistan,» ütles Carol. «Ma arvan, et selles on oma tõetera. Nad maksaväd tõesti kenakese suinma. Aga mina nii rikas ei ole. Mu isa töötas enne pensionile jäämist «Biomeh-his», New Yorgis. Sylvester oli ühe tema juhendatud seminari ühisprojekt. Üliõpilased kinkisid ta minu papsile.»

«Ma ei usu ikkagi,» ütles Oop, «et see kass on biomehh. Tal on niisugune alatu läige silmis, kui ta minu poole vaatab.»

«Tegelikult,» seletas talle Carol, «on neis kõigis tänapäeval hulga rohkem bioloogiat kui mehaanikat. Nimi tekkis siis, kui sisuliselt võttes ülikeerukas elektrooniline aju ja närvisüsteem paigutati spetsiifilistesse protoplasmadesse. Aga praegu on nende juures peaaegu ainsad mehaanilised asjad need organid, mis kudedest valmistatuna tõenäoliselt läbi kuluksid - süda, nee-rud, kopsud ja muud seda sorti asjad. Tegelikult luuakse «Bio

206

mehhis» nüüd juba spetsiifilisi eluvorme - aga see on muidugi teile teada.» .

«Liiguvad mingid imelikud jutud üliinimeste grupist, keda luku taga hoitakse,» ütles Maxwell. «Kas te olete sellest kuulnud?»

«Jah, olen küll,» vastas Carol. «Eks jutte liigub alati.»

«Alles hiljaaegu kuulsin. ma üht tõepoolest vahvat lugu,»

ütles Oop, «Keegi rääkis mulle, et üleloomulik on kuradiga ühendust võtnud. Kuidas sellega on, Pete?» .

«Kust mina tean,» kostis Maxwell. «Küllap keegi proovis.

Ma olen selles üsna kindel. See on ju nii enesestmõistetav, et selle kallal hambaid proovitakse.»

.

«Kas te tahate öelda,» küsis Carol, «et kurat võib tõesti olemas olla?»

«Kaks sajandit tagasi,» ütles Maxwell, «küsisid inimesed täpselt sama hääletooniga, mida teie praegu kasutate, kas sellised asjad nagu trollid ja härjapõlvlased on tõesti olemas.»
«*Ja* vaimud,» lisas vaim.
«Te mõtlete seda tõsiselt!» hüüatas Carol.
«Asi pole tõsiduses,» vastas Maxwell. «Ma ei tahaks isegi mitte kuradi küsimust ette ära otsustada.»
«See on imepärane ajastu,» kuulutas Oop, «nagu te olete kindlasti varemgi minu suust kuulnud. Te olete ebausu ja luiskelood ära kaotanud. Te otsite nendest tõde. .Aga minu rahvas teadis, et trollid ja härjapõlvlased ja kõik ülejäänud on olemas. Kas mõistate, nende kohta käivad jutud põhinesid alati faktidel.
Ainult et hiljem, kui inimene oma metsikust lihtsameelsusest välja kasvas, kui seda võib nii nimetada, salgas ta faktid maha.
Ta ei saanud endale lubada nende asjade uskumist, mille kohta ta ise väga hästi teadis, et need vastavad tõele. Nii ta siis võõpas nad üle ja peitis kindlalt legendidesse ja müütidesse ning kui rahvast aina juurde tuli, pugesid need olevused peitu. Ja oligi hea, sest omal ajal ei olnud nad sugugi need võluvad olendid, kelleks te neid tänapäeval paistate pidavat.»

Vaim küsis: «Aga kurat?»
«Ei oska öelda,» lausus Oop. «Võib-olla oli ta olemas. Aga kindlalt ei tea ma öelda. Kõik need olendid olid küll, keda te olete välja meelitanud, uuesti avastanud ja kaitsealadele elama saatnud. Aga neid oli palju rohkem. Mõned olid päris hirmsad, aga kõik ühtekokku igavene nuhtlus.»
«Näib, et nad teile eriti ei meeldinud,» tähendas Carol.
«Ei meeldinud, preili,» vastas Oop.
«Mulle tundub,» ütles vaim, «et see oleks suurepärane uurimisteema Aja Kolledži jaoks. Ilmselt oli kunagi palju erinevaid liike - kas te nimetaksite neid primaatideks?»
207
«Nimeta aga pealegi,» lubas Maxwell.
«Teist liiki primaadid kui ahvid ja inimene.» .
«Oh, hoopis teist liiki,» ütles Oop. «Tigedad ,väikesed nadikaelad.»
«ühel ilusaI päeval võtab Aeg selle kindlasti käsile,» ütles Carol. «Neile on see muidugi ikka teada?»
«Peaks olema,» lausus Oop. «Ma olen neile sellest küllalt tihti rääkinud ja lisanud ka vastavad kirjeldused.»
«Ajal on liiga palju tegemist,» tuletas Maxwell neile meelde.
«Liiga palju huvialasid. Ja terve minevik läbi võtta.»
«Ja raha selleks kõigeks ei ole,» lisas Carol.
«Nüüd kuulsite Aja lojaalse kaastöölise häält,» ütles Maxwell. «Aga see on t.õsi,» hüüdis Carol. «Teised teadusharud võivad Aja uurimistöödest nii suurt kasu saada. Kirjutatud ajaloo peale ei saa loota. See on tihti hoopis teistsugune, kui asi tegelikult oli. Rõhuasetuse või eelarvamuse või lihtsalt viletsa tõlgenduse viga, mis on kirjalikul kujul igaveseks säilitatud. Aga kas need teised teaduskonnad Aja uurimistöödeks fonde eraldavad? Kohe vastan - ei eralda. On siitki mõni erand. Juriidiline Kolledž on hiilgavat koostööd arendanud, aga selliseid näiteid. on vähe. Nad kardavad. N ad ei taha, et nende õdusad maailmakesed pea peale pööratakse. Võtame näiteks selle loo Shakespeare'iga. Võiks arvata, et inglise kirjanduse omad on tänulikud, leides, et krahv Oxford need näidendid kirjutas. Lõppude lõpuks oli sellest küsimusest palju aastaid räägitud - kes tegelikult näidendid kirjutas? Aga pärast kõike seda, kui Aeg välja uuris, kes see õige autor oli, said nad hoopis pahaseks.»
«Ja nüüd,» ütles Maxwell, «toob Aeg lagedale Shakespeare'i enda, et ta peaks loengu teemal, kuidas ta neid näidendeid ei kirjutanud. Kas te ei arva, et see nina peale viskamine läheb pisut liiale?»
«Asi pole üldsegi selles,» seletas Carol. «Vaadake, selleks, et natuke raha teenida, peab Aeg ajaloost väikese väljanäituse tegema. See on alati nii olnud. Ilmast ilma on kõiksugused raha

teenimise plaanid. Neile hakkab juba komejanditajate kuulsus külge jääma. Ega te ometi arva, et dekaan Sharp tunneb mõnu...»
«Ma tunnen Harlow Sharpi,» vastas Maxwell. «Uskuge mind, ta naudib sellest iga viimast kui hetke.»
«See on jumalateotus!» hüüatas Oop teeseldud kohkumisega.
«Kas sa ei tea, et sind võidakse säärase patramise eest risti lüüa?»
«Te naerate minu üle,» ütles Carol. «Te naerate kõikide ja kõige üle. Teie ka, Peter Maxwell.»
«Ma palun nende eest vabandust,» ütles vaim, «kuna kummalgi ei leidu piisavalt sündsustunnet, et ise vabandust paluda.

208

Teil tuleb nende kõrval enne kümme või viisteist aastat elada, alles siis saate aru, et ega nad seda tegelikult nii pahasti ei mõtle. »

«Aga tuleb päev,» ütles Carol, «kui Ajal on küllalt vahendeid, et teha kõike, mida ta tahab. Teostada kõik lemmikprojektid, ning käigu siis kõik need teised kolledžid põrgu. Kui see tehing läbi läheb. . .»

Ta vaikis poolelt sõnalt. Ta istus tardunult ja liikumatult.

Oli tunda, et ta tahtis kätt suu juurde tõsta ja ei teinud seda ainult tänu raudsele tahtepingutusele.
«Mis tehing?» küsis Maxwell.
«Ma vist tean,» ütles Oop. «Minu kõrvu jõudis kuulujutt, üks pisike jutukene, ja ma ei pööranud sellele mingit tähelepanu.
Kuigi, kui järele mõtlema hakata, siis pahatihti just need närused kuulujutukesed õigeks osutuvadki. Suur lärm . . .»
«Oop, paluks mitte kõnet,» katkestas teda vaim. «Räägi meile lihtsalt, mida sa kuulsid. »
«See on uskumatu!» ütles Oop. «Te ei usuks seda. Mitte eladeski!» .
«Oh, jätke juba järele!» hüüatas Carol.

Kõik vaatasid talle ootavalt otsa.

«Mu keel vääratas,» - ütles ta. «Ma sattusin hoogu ja mu keel vääratas. Kas ma tohin paluda, et te kolmekesi selle lihtsalt ära unustaksite? Ma ei ole isegi kindel, et see tõele vastab.»
«Muidugi,» lausus Maxwell. «Te olete pidanud terve tänase õhtu meie jõhkrat seltskonda ja labaseid kombeid taluma ja. . .»
Carol raputas pead. «Ei,» ütles ta. «Ei ole mõtet paluda. Mul pole õigust seda paluda. Ma pean teile lihtsalt kogu loo ära rääkima ja teie diskreetsusele lootma jääma. Ja ma olen üsna kindel, et sellel lool on tõepõhi all. Ajale on tehtud ettepanek Artefakti müümiseks.»
Toas valitses vaikus ning ülejäänud kolm istusid liikumatult, vaevu hingates. Carol vaatas ühe otsast teise otsa, saamata päriselt aru, milles on asi.

Lõpuks vaim liigahtas kergelt ning toavaikuses kostis kahin, otsekui oleks tema valge lina olnud tõeline, liikumisel kahisev lina. .
«Te ei taipa,» ütles ta, «kui kiindunud me kolmekesi Artefaktisse oleme.»
«Te lõite meile nagu puuga pähe,» lisas Oop.
«Artefakt,» lausus Maxwell tasa. «Artefakt, see ainus suur mõistatus, ainus asi maailmas, mis on kõiki nõutuks teinud...»

«Veider kivi,» ütles Oop.
«See ei ole kivi,» vaidles vaim.
«Äkki te siis ütlete mulle, mis see on,» lausus Carol.

209

Ja see on ainus asi, ütles Maxwell endale, mida ei saa teha ei vaim ega keegi teine. Artefakt avastati umbes kümne aasta eest Aja uurimisgrupi poolt ühel juura ajastu mäetipul ning tema tänapäeva toomisega kulutati hulk raha ja leidlikkust. Ta kaalus nii palju, et tema ajas edasilükkamine nõudis tunduvalt rohkem energiat kui ükski seninähtud asi ning selle energia-vajaduse tõttu osutus tarvilikuks viia ajas tagasi üks kant av tuumareaktor, mis transporditi osade kaupa ja pandi kohapeal kokku. Ning siis tuli ka see reaktor tagasi tuua, sest kõige algelisem eetika nõudis, et midagi seesugust minevikku maha jätta ei tohi - isegi mitte nii kaugesse minevikku nagu juura ajastu.

«Ma ei oska teile öelda,» vastas vaim. «Keegi ei oska seda teile öelda.»

Vaimul oli õigus. Artefakt käis kõigil üle mõistuse. See oli massiivne plokk mingisugusest materjalist,. mis, nagu nüüd ilmnes, polnud ei kivi ega metall, kuigi kunagi oli seda kiviks ja hiljem metalliks peetud, ning kõik katsed teda uurida olid luhtunud. See oli kuue jala pikkune ja neljet jala laiune must mass, mis ei neelanud ega saatnud välja mingit energiat; mis peegeldas igasuguse valguse ja teised kiirgused ema pinnalt tagasi; teda ei saanud lõigata ega täkestada, ta lõikas laserikiire nii puhtalt ära, nagu poleks seda olemas olnudki. Miski ei suutnud seda kriimustada, miski ei suutnud sellest proovi võtta - ta ei andnud kübetki informatsiooni. Artefakt lebas oma aiuse peal Aja Muuseumi eesõues - ainus asi maailmas, mille kohta keegi midagi paikapidavat isegi oletada ei osanud.

«Millest siis selline masendus?» küsis Carol.

«Sellepärast, et Pete'i sisetunde järgi võis see kunagi olla väikese rahva jumal,» ütles Oop. «See tähendab, kui need väikesed täitanud nadikaelad üldse ühte jumalat ära tunda oskasid.»

«Mul on kahju,» ütles Carol. «Mul on tõesti kahju. Ma ei teadnud. Võib-olla kui Ajas teataks. . .» .

«Liiga vähe on andmeid, et sellest üldse rääkida,» ütles Maxwell. «Mul pole midagi peale aimuse. Lihtsalt teatud asjade põhjal, mida ma väikese rahva seas kuulnud olen, on mul tekkinud niisugune tunne. Aga nad ise ka ei tea. See oli nii ammu.»

Nii ammu, mõtles ta. Jumala eest, peaaegu kakssada miljonit aastat tagasi!

VII

«Ma mõtlen ikka sellest Oopist,» ütles Carol. «Ja mis naljakas maja tal seal olematuse piiri peal on?»

«Ta solvuks, kui kuuleks, et te seda majaks nimetate. See on hurtsik ja ta on selle kui hurtsiku üle uhke,» ütles Maxwell.

«Hüpe koopast majja oleks olnud tema jaoks liiga suur. Ta ei oleks tundnud ennast mugavalt.»

«Koopast? Kas ta tõesti elas koopas?»

«Laske ma räägin teile midagi oma vanast sõbrast Oopist,» ütles Maxwell. «Ta on hirmus valevorst. Teil ei maksa kõiki tema lugusid uskuda. Näiteks kannibalism. . .»

«See lohutab mind natuke. Inimesed söövad inimesi!»

«Oh, kannibalism oli muidugi olemas. Selles pole mingit kahtlust. Aga see on hoopis iseasi, kas Oop ka patta pidi sattuma.

Üldandmete osas on ta küllalt usaldusväärne. Ainult siis, kui ta oma isiklikest kogemustest heietama kukub, läheb asi kahtlaseks.»

«Naljakas,» ütles Carol, «ma olen teda näinud ja natuke imestanud, aga seda ma küll ei arvanud, et ma temaga kunagi kohtun.

Ega- ma vist tegelikult ei tahtnudki. Teatud inimeste puhul võin ma piiri tõmmata ja tema oli üks nendest. Ma kujutasin ette, et ta on tahumatu . . .»

«Noh, ta ongi tahumatu,» ütles Maxwell.
«Aga võluv ka,» lausus Carol.
Kirkad sügisesed tähed särasid jäiselt sügavtumedas taevas.
Peaaegu tühi sõidutee lookles piki mäeharja. Kaugel all kumasid hajali linnakutuled. Mööda seljandikku puhuv tuul kandis endas põlevate lehtede nõrka lõhna.
«Tuli oli tore,» ütles Carol. «Miks see nii on, Pete, et meil pole enam elavat tuld? See oleks nii lihtne korraldada. Kaminat ei ole ju kuigi raske ehitada.» .

«Mitusada aastat tagasi oli aeg,» lausus Maxwell, «kui igas majas või peaaegu igas majas oli vähemalt üks kamin. Mõnikord mitu kaminat. Kogu see tule põletamise komme on muidugi jäänus aegadest, kus tuli tähendas turvalisust ja soojust. Aga lõpuks me kasvasime sellest välja.»

«Minu meelest ei kasvanud,» lausus Carol. «Me lihtsalt kõndisime minema ja kõik. Pöörasime oma mineviku sellele lõigule selja. Tuld on meile endiselt vaja. Võib-olla on see psüühiline vajadus. Ma vaatasin täna õhtul tuld. See oli nii erutav ja õdus.

Vahest tõesti ürgne, aga küllap on meis endiski veel midagi ürgset. »

«Oop ei saaks ilma tuleta elada,» seletasMaxwell. «Tule puudumine oli asi, mis teda kõige rohkem heidutas, kui Aja omad

ta siia tõid. Kõigepealt tuli teda muidugi mõnda aega kinni hoida - või vähemasti hoolika vaatluse all pidada. Aga kui ta nii-öelda ise enese peremeheks sai, muretses ta !innaku servas ühe maatüki ja ehitas endale selle hurtsiku. Just niisuguse lobudiku, nagu ta tahtis. Ja muidugi kolde. Ja aia. Te peaksite tema aeda nägema. Toidu kasvatamise idee oli tema jaoks täiesti uus. Tema ajal polnud keegi veel selle peale tulnud. Naelad, saed ja haamrid ning isegi metsamaterjal olid talle ka uued nagu kõik muugi. Aga ta oli suure kohanemisvõimega. Ta võttis uued tööriistad ja ideed vähimagi tõrketa omaks. Teda ei hämmastanud ükski asi. Selle hurtsiku ehitamiseks kasutas ta haamrit ja saagi ja puumaterjali ja kõike muud. Aga ma arvan, et kõige imelisemaks pidas ta ikkagi aeda - võimalust oma toitu kasvatada, selle asemel et jahti pidada. Küllap te vist märkasite - ainuüksi toidu kogus ja kättesaadavus avaldavad talle veel praegugi muljet. »
«Ja viski,» lisas Carol. .
Maxwell puhkes naerma. «Veel üks üks asi, mille ta omaks võttis. Võib peaaegu öelda, et see on tema harrastus. Ta ajab ise viina. Tal on puukuuri taga destilleerimisaparaat ja ta ajab kõige hullemat metsakohinat, mis kunagi kõrist alla on voolanud. Üsna kole kraam!»
«Aga külalistele ta seda ei anna,» ütles Carol. «Täna me jõime viskit. »

«Teil tuleb temaga kõigepealt sõbraks saada,» vastas Maxwell, «alles siis lubab ta teil oma samakat juua. Need kompotipurgid, mis ta välja tõstis .. .»

«Ma imestasingi, mis need on. Nad paistsid täitsa tühjad.»

«Seal sees oli selge omaaetud puskar.» .
«Te ütlesite, et teda hoiti kunagi kinni. Aga nüüd? Kui tihedalt ta õieti Aja Kolledžiga seotud on?» .

«Ta on nende hoolealune. Ega ta polegi tegelikult seotud. Aga teda ei peleta mingi väega sealt eemale. Ta on ustavam Aja poolehoidja kui teie ise.»

«Aga vaim? Kas ta elab üleloomulikus? Kas tema on üleloomuliku hoolealune?»

. . «Vaevalt küll. Vaim on hulkuv kass. Tema käib seal, kus tahab. Tal on terve planeet sõpru täis. Niipalju kui mina aru saan, on ta kõva käsi Himaalaja ülikooli võrdleva religiooni kolledžis. Aga tal õnnestub üsna tihti siin käia. Tema ja Oop leidsid teineteist selsamal silmapilgul, kui üleloomulik vaimuga ühendust võttis.»
«Pete, te nimetate teda vaimuks. Mis ta tegelikult on?» «Aga ta ju ongi vaim.»
«Kuid mis on vaim?»

«Ma ei tea. Arvatavasti ei tea seda keegi.»

«Aga te ometi töötate üleloomulikus.»

«Oh, seda muidugi, kuid kogu mu töö on seotud väikese rahvaga, eriti härjapõlvlastega, kuigi mulle pakuvad huvi ka kõik teised. Isegi mardused, ning nendest õelamaid ja mõistatuslikumaid olendeid on raske ette kujutada.»

«Siis vist on olemas vaimude eriteadlased. Mida nemad selle kohta ütlevad?»

«Ma arvan, et küllap neil mingid teooriad on. Tondinduse kohta on tonnide kaupa kirjandust, aga mul pole kunagi olnud aega sellesse süveneda. Minu teadmist mööda usuti varasematel aegadel, et kõik inimesed muutuvad pärast surma vaimudeks, aga paistab, et nüüd seda enam ei usuta. Vaimude tekke põhjus

tavad teatud eritingimused, aga ma ei tea, millised need on.»

«Mind paelus tema nägu,» ütles Carol. «Võib-olla on see pisut tontlik, aga ometi kuidagi veetlev. Ma suutsin temalt ainult suurivaevu pilgu kõrvale pöörata. Lihtsalt linasse keeratud must tühjus, kuigi see vist polegi lina. Ja aeg-ajalt vilksatavad silmad.

Mingid valguselaigukesed, mis võivad olla silmad. Või äkki ma üksnes kujutasin seda ette?»

«Ei. Mul on endal ka niisugune tunne olnud.»

«Kas te haaraksite sellest tobedast tiigrist kinni ja tõmbaksite teda natuke rohkem sissepoole,» palus Carol. «Muidu ta libiseb kiiremale ribale. Tal pole aruraasugi. Ta jääb magama ükskõik millal ja ükskõik kus. Ainult söömisest ja magamisest ta mõtlebki. »

Maxwell sirutas käe ja sikutas Sylvestri tagasi endisesse asendisse. Sylvester urises ja mõmises läbi une.

Maxwell ajas end sirgu, nõjatus vastu tooli seljatuge ja vaatas üles taevasse.

«Vaadake neid tähtii» ütles ta. «Pole midagi võrdväärset Maa taevale. Mul on hea meel, et ma jälle siin olen.»

«Ja mis saab nüüd, kui te jälle siin olete?»

«Pärast seda, kui ma teid õnnelikult koju olen saatnud ja oma asjad kaasa võtnud, lähen ma tagasi Oopi juurde. Ta on juba ühe kompotipurgi lahti teinud ning me napsutame natuke ja ajame hommikuni juttu; siis heidan ma tema külalistevoodisse ja ta ise tõmbab ennast oma lehehunnikul kerra . . .»

«Ma märkasin nurgas neid lehti ja pidin peaaegu uudishimu kätte surema. Aga ma ei küsinud.»

« Oop magabki seal. Ta ei tunne ennast voodis mugavalt. Lõppude lõpuks, kui lehehunnik on olnud paljude aastate jooksul ülim luksus. . .»

«Te püüate mind jälle lolliks teha.»

«Ei püüa,» vastas Maxwell. «Ma räägin teile tõtt.»

«Ma ei mõelnud seda, mida te täna õhtul teete. Mind huvitas mida te peale hakkate. Pidage meeles, te olete ju surnud.»

«Ma hakkan seletama,» ütles Maxwell. «Ma hakkan vahetpidamata seletama. Igal pool, kuhu ma lähen, tahavad inimesed teada, mis juhtus. Võib-olla tuleb isegi mingisugune juurdlus. Ma loodan kõigest hingest, et seda ei juhtu, aga arvan, et see võib vajalikuks osutuda.»

«Mul on kahju,» ütles Carol, «aga mul on hea meel ka. Milline õnn, et teid oli kaks!»

«Kui transpordiosakond selle nipi kätte saaks,» tähendas Maxwell, «oleks neil vast midagi, millega kaubelda. Me kõik võiksime oma teisikut ootamatuste puhuks varuks hoida.»

«Aga see ei läheks läbi,» vaidles Carol. «Tekiksid isiksuse küsimused. See teine Peter Maxwell oli omaette inimene ja ah, ma ei tea, mis ma öelda tahan. Praegu on liiga hilja, et seda arutama hakata, kuid ma olen kindel, et sellest ei tuleks midagi välja. »

«Ei, ega vist,» ütles Maxwell. «See oli halb mõte.»

«Oli tore õhtu,» Vasms Carol. «Ma olen teile selle eest väga tänulik. Mul oli tõesti lõbus.»
«Ja Sylvester sai tubli kõhutäie.»
«Jah, sai küll. Ta ei unusta teid. Talle meeldivad inimesed, kes talle liha annavad. Ta on tõeline õgard.»
«Mind huvitab üks asi,» ütles Maxwell. «Seda te meile ei öelnud. Kes tahab Artefakti osta?»
«Ma ei tea. Tean ainult, et niisugune pakkumine tehti. Ja minu arvates pidi see olema küllalt hea, et Aeg seda kaaluma hakkas. Ma lihtsalt kuulsin pealt üht jutukatket, mida ma poleks pidanud kuulma. Kas see on oluline?».
«Võib-olla,» ütles Maxwell.
«Mulle meenub nüüd,» ütles Carol. «Mainiti veel üht nime.
Mitte ostja oma või vähemasti minu meelest pole ta ostja. Lihtsalt üks asjasse segatud isik. See oli mul praeguse hetkeni täitsa meelest läinud. Keegi Churchilli-nimeline. Kas see ütleb teile midagi? »

VIII

Oop istus kolde ees ja lõikas suure liigendnoaga küüsi, kui Maxwell oma kotiga tagasi jõudis.
Oop osutas noaga voodi poole. «Viska kott sinna ning tule ja istu siis minu juurde. Ma panin just paar uut halgu tulle ning üks purk on mul parajasti pooleli ja paar tükki veel varuks.» .

«Kus vaim on?» küsis Maxwell.
«Ah, kadus kuhugi. Ma ei tea, kuhu ta läks; ta ei ütle mulle kunagi midagi. Aga küll ta tagasi tuleb. Ta ei jää tavaliselt kauaks ära.»
Maxwell pani koti voodile, läks kolde juurde ja istus, toetades selja vastu tahumata kividest laotud kamina esikülge.
«Täna õhtul õnnestus sul lolli mängimine pisut paremini kui tavaliselt,» ütles ta. «Milleks seda veel tarvis oli?»
«Tal on niisugused suured silmad,» vastas Oop muheldes.
«Need lausa kutsusid šokeerima. Anna andeks, Pete. Ma lihtsalt ei saanud sinna midagi parata.»
«Kogu see jutt kannibalismist ja oksendamisest,» ütles Maxwell. «See oli üpris lame.»
«Nojah,» nõustus Oop. «Küllap ma sattusin hoogu. Tavaliselt arvatakse, et üks kasimatu neandertallane just niiviisi käitubki.»
«See tüdruk pole kaugeltki loll,» lausus Maxwell. «Selle Artefakti loo söötis ta meile erakordselt osavalt ette.»
«Söötis ette?»
«Kindel see, et söötis. Ega sa ometi ei arva, et ta selle kogemata välja lobises, nagu ta teeskles?»
«Selle peale ma ei tulnudki,» tunnistas Oop. «Äkki söötiski.
Aga miks ta sinu arvates seda tegi?»
«Ma mõtlen, et see müümine ei meeldi talle. Ta arvestas, et kui ta räägib sellest sinusugusele lobamokale, on see juba homme hommikul tervele linnakule teada. Võib-olla ta arvab, et asja suure kella külge riputamine võib tehingu nurjumisele kaasa aidata.»
«Aga sa ju tead, Pete, et ma ei ole mingi lobamokk.»
«Mina tean. Aga täna jätsid sa täpselt sellise mulje.»
Oop pani liigendnoa kinni ja libistas taskusse, võttis siis pooltühja kompotipurgi ja ulatas selle Maxwellile. Maxwell tõstis purgi suu juurde ja jõi. Kõrvetav vedelik lõikas kõri nagu noaga ning ta pidi peaaegu lämbuma. Ta mõtles, et oleks hea, kui ta suudaks seda kraami kas või kordki ilma läkastamata juua. Ta neelas puskari alla ning jäi õhku ahmides ja õige kergelt judisedes istuma.

«Vägev värk!» ütles Oop. «Üle hulga aja üks hästi välja kukkunud laar. Kas sa nägid, kui selge?»

Maxwell noogutas, võimetu sõnagi lausuma.
Oop sirutas käe, võttis purgi ja kallutas seda, kahandades vedeliku taset tolli võrra või rohkemgi. Ta langetas purgi ja surus seda hellalt vastu oma karvast rinda. Ta hingas hooga välja, nii et leegid lõid koldes tantsima. Vaba käega patsutas ta purki.

215 .

«Esmajärguline kraam,» ütles ta. Siis pühkis ta käeseljaga üle suu ning istus ja vahtis tulle.

«Sind ei saanud ta küll kuidagi lobamokaks pidada,» ütles ta viimaks. «Ma panin tähele, et sa keerutasid täna õhtul kaunis kõvasti. Tegid ringe ümber tõe.»

«Võib-olla sellepärast, et ma ei tea ise ka täit tõtt,» kostis Maxwell. «Või mida ette võtta. Kas sa oled nõus mind natukene kuulama?»

«Iga kell,» ütles Oop. «Kui sa seda tõesti tahad. Ega sa ei pruugi mulle rääkida. Vana sõpruse pärast. Sa ju tead, et me jääme sõpradeks ka siis, kui sa mulle midagi ei räägi. Me ei tarvitse sellest üldse juttu teha. Meil on muustki kõnelda.»

Maxwell raputas pead. «Ma pean sulle rääkima, Oop. Ma pean kellelegi rääkima. Ja sina oled ainus, kelle juurde ma selle jutuga julgen tulla. Ma lihtsalt ei jaksa seda enam ainult enda teada hoida.» .

Oop ulatas talle kompotipurgi. «Võta veel üks klähvakas ja hakka siis pihta, kui tahad. Vaat sellest transpordiapsust ma aru ei saa. Ma ei usu, et see juhtus. Ma ütleksin, et sealoli tegemist millegi muuga.»

«Ja sul oleks õigus,» lausus Maxwell. «Kusagil kosmoses on üks planeet. Ma arvan, et üsna lähedal. Vabalt liikuv planeet, mis pole seotud ühegi päikesega, kuigi minu arusaamist mööda võiks ta ennast igal ajal mõnda päikesesüsteemi lülitada.»
«See oleks üsna keeruline. Kõigi teiste planeetide orbiidid läheksid segamini.»
«Mitte tingimata,» vastas Maxwell. «Tema orbiit ei pruugiks olla teistega ühel tasapinnal. See vähendaks tema *mõju.*»
Ta tõstis kompotipurgi, sulges silmad ja võttis tubli suutäie. Tal oleks nagu pealagi küljest kukkunud ja kõhust käis läbi järsk jõnks. Maxwell langetas purgi ja nõjatus vastu krobelist müüri.
Tuul näugus korstnas - see oli kaeblik hääl; aga ta jäi väljapoole hööveldamata laudseinu.
Üks haIg vajus koldes pikali ja paiskas üles sädemetevihu.
Leegid tantsisklesid kõrgel ja nende vilkuvad varjud ajasid üksteist mööda tuba taga.
Oop võttis Maxwellil purgi käest, kuid ei rüübanud kohe. Ta kaisutas purki.
«Nii et see teine planeet võttis kätte ja kopeeris su laineskeemi,» ütles ta, «ja nii saigi sind kaks tükki.»
«Kuidas sa seda tead?»
«Deduktsioon. See on juhtunu kõige loogilisem seletus. Ma tean, et sind oli kaks. Too teine tuli tagasi .enne sind. Ma rääkisin temaga ja see olid sina mis sina - ta oli niisama palju Pete Maxwell kui sina, kes sa praegu siin istud. Ta ütles, et mingit

216

lohet ei olnud, et see Pesukarunaha värk oli olnud tühja tuule tagaajamine ja sellepärast tuli ta varem koju, kui oli kavatsenud.»

«Ah siis selles on asi,» lausus Maxwell. «Ma imestasin, miks ta varem tagasi tuli.»

«Mul on väga raske otsustada,» ütles Oop, «kas ma peaksin rõõmustama või kurvastama. Võib-olla nii seda kui. teist, jättes natuke ruumi ka imestusele inimsaatuse kummaliste keerdkäikude üle.

See teine mees oli Pete Maxwell ja nüüd on ta surnud ja ma olen sõbrast ilma - sest ta oli inimolend ja. isiksus ning surm tõmbas sellele kõigele kriipsu peale. Aga nüüd oled siin sina, ja kui ma enne olin sõbrast ilma jäänud, siis nüüd olen ma selle kaotatud sõbra tagasi saanud, sest sina oled niisama tõesti Peter Maxwell nagu see teinegi.»

«Mulle räägiti mingist õnnetusest.» .

«Ma pole selles päris kindel,» ütles Oop. «Ma olen selle üle veidi järele mõelnud. Kuna sa nüüd tagasi tulid, pole ma selles üldsegi kindel. Ta hakkas sõiduteelt maha tulema, komistas ja kukkus ning lõi pea ära. . »

«Sõiduteelt maha tulles ei saa komistada. Kui sa ei ole just purjus või vigane või väga saamatu. Välimine riba roomab ainult hädavaevu. »

«Ma tean,» ütles Oop. «Seda arvas ka politsei. Aga mingit muud seletust ei olnud ja nagu sa hästi tead, vajab politsei toimiku lõpetamiseks mingit seletust. See juhtus üksildases paigas.

Umbes poolel teel härjapõlvlaste kaitsealale. Pealtnägijaid ei olnud. Küllap see juhtus siis, kui sõidutee oli peaaegu tühi. Võib olla öösel. Ta leiti kella kümne paiku hommikul. Inimesed sõidavad juba kella kuuest peale, aga arvatavasti olid nad sisemistel, kiirematel ribadel. Sealt ei ole teeserv kuigi hästi näha. Laip võis seal üsna kaua lebada, enne kui ta leiti.»

«Kas sa arvad, et see ei olnud õnnetus? Et see võis olla mõrv?»

. «Ma ei tea. See mõte on mulle pähe tulnud. Oli üks veider asjaolu - miski, mida ei osatudki seletada. Laiba juures ja ümberringi oli veider lõhn. Imelik lehk, mida keegi polnud enne tundnud. Äkki keegi sai teada, et teid on kaks. Äkki keegi mingil põhjusel ei tahtnud kahte sind.»

«Aga kes võis teada, et mind on kaks?» .

«Need teise planeedi inimesed: Kui seal oli inimesi...»

«Seal oli inimesi,» vastas Maxwell. «See oli väga iseäralik paik.. .»

Kui ta istus ja rääkis, tuli talle kõik nii selgesti meelde, nagu ta oleks uuesti seal. Kristallist maailm - või vähemalt selline mulje talle esimesel pilgul oli jäänud. Avar kristalltasandik,

millel ei paistnud lõppu olevat, ja kristalltaevas ning kristallist sambad, mis kerkisid tasandikult ülespoole, ilmselt taevani, kuigi nende ülemised osad kadusid piimjasse kõrgusse - ülespoole siuglevad sambad, mis hoidsid taevast paigal. Tasandik oli tühi ja viis mõtted tohutu suurele mahajäetud ballisaalile, mis on puhas ja peoks läikima löödud ning ootab muusikat ja tantsijaid, keda pole siin kunagi olnud ega tulegi ning saal jääb kogu oma hoolitsetud säras ja raisatud kauniduses igaveseks ajaks tühjalt sätendama.

See oli küll ballisaal, aga ilma seinteta ballisaal, mis üha laius ja laius, mitte silmapiirini, sest silmapiiri ei paistnud üldse olevat, vaid kohani, kus taevas - see imelik piimklaasist taevas - alla, kristallpõrandale vastu laskus.

Ta seisis rabatult selles tohutus avaruses, mis polnud piiritu taeva avarus, sest taevas ei olnud kaugeltki piiritu; ka ei olnud see suurte vahemaade avarus, sest vahemaad polnud suured, vaid avarus, mis oli piiritletud nagu ruum; ta oleks otsekui hiiglase majas viibinud, oleks otsekui ekselnud ja ust otsinud, kuid tal polnud aimugi, kus uks võib olla. Selles paigas polnud midagi silmatorkavat, kõik sambad olid ühesugused, taevas polnud ühtegi pilve (kui see üldse oli taevas), ükski sammutäis maad ei erinenud millegi poolest järgmisest; kõikides suundades laius ühesugune tasane kristallsillutis.

Ta. tahtis hüüda, küsida, kas siin on kedagi, aga kartis võib-olla oli tal hirm, et üksainus heli võib muuta kogu selle külma ja kiiskava toreduse jäise tolmu pilveks, kuigi ta sellest siis veel endale aru ei andnud. Sest seal oli vaikne, polnud kuulda vähimatki häälekaja. Vaikne, külm ja üksildane; kõik

see valendav toredus oli mattunud üksildusse. Aeglaselt, ettevaatlikult, peljates, et tema jalgadesahin võib kogu selle maailma põrmuks muuta, pööras ta ennast ringi ja märkas silmanurgast vilksamisi - mitte liikumist, vaid mingit võbelust, nagu oleks eemal midagi tema silmale tabamatu kiirusega vilksatanud. Ta peatus, lühikesed kuklajuuksed tõusid püsti ning teda valdas hirm, mitte mingi konkreetse ohu, vaid pigem täieliku tundmatuse ees; ta kartis kohtuda nii moonutatud ja normaalse inimkeskkonnaga võrreldes nii väändunud tundmatusega, et inimene võib seda nähes enne hulluks minna, kui ta jõuab oma pilgu sellelt rebida.

Midagi ei juhtunud ja ta liigutas ennast uuesti, pöördudes ettevaatlikult, tollhaaval, ning nüüd ta nägi, et oli seisnud seljaga millegi poole, mis näis olevat mingisugune seadeldis - oli see nüüd mootor, aparaat või masin?

Ja järsku ta taipas. See imelik masinavärk oli teda siia too-

nud, see oli siinse pöörase kristallmaailma vaste ainesaatjale ja vastuvõtjale.

Aga ta mõistis otsekohe, et see polnud Pesukarunaha süsteem. Sellest paigast siin polnud ta kunagi kuulnud. Tuntud universumi piires säärast planeeti polnud. Midagi oli valesti läinud ja ta ei sattunud mitte Pesukarunaha süsteemi planeedile, mis oli olnud tema eesmärk, vaid hoopis kusagile kaugele universumi unustatud sopikesse, kuhu inimene võib-olla alles miljoni aasta pärast jõuab. Maast nii kaugele, et seda polnudki võimalik ette kujutada.

Jälle silmas ta võbelevat liikumist, just nagu oleksid elusad varjud kristallist tagapõhjal vilksatanud. Kui ta neid jälgis, läks võbeIus üle muutlikeks kujudeks ja vormideks ning ta nägi, et liikuvaid kujusid oli palju ja nad kõik olid kummalisel kombel eriilmelised, nende võbelus näis kätkevat omaette isiksusi. Ta mõtles kohkudes, et need olid nagu kunagistest inimestest järele jäänud varjud - nagu maavälised vaimud.

«Ja ma võtsin nad omaks,» ütles Maxwell Oopile. «Ma võtsin nad omaks - võib-olla hea õnne peale. Muloli valida, kas ma võtan nad niiviisi omaks või lükkan tagasi ja jään sinna kristall-tasandikule ihuüksi. Võib-olla möödunud sajandi inimene poleks neid omaks võtnud. Ta oleks kaldunud neid pelga kujutluspildina kõrvale jätma. Aga mina olin veetnud palju tunde koos vaimuga ja mõte viirastustest ei olnud mulle vastuvõetamatu. Ma olin töötanud liiga kaua üleloomulike nähtustega, et ma oleksin heitnud kõrvale mõtte inimpiiridest väljapoole jäävatest olenditest ja asjaoludest.

Ja kõige imelikum ja lohutavam oli see, et nad tajusid minu suhtumist.»

«Ja kas nii ongi?» küsis Oop. «Vaime täis planeet?»

Maxwell noogutas. «Võib-olla saab seda ka nii väljendada.

Aga luba, et ma küsin sult - mis asi on õieti vaim?»

«Tont,» vastas Oop. «Hingeke.»

«Aga mida sa tondi all mõtled? Defineeri mulle hinge.» .

«Tean, tean,» ütles Oop kahetsevaIt. «Tegin ilmaasjata lamedat nalja. Ma ei tea, mis on vaim. Ka vaim ise ei tea täpselt; mis ta on. Ta teab lihtsalt, et ta on olemas - ja kes siis veel teadma peaks kui mitte tema. Ta on selle üle kõvasti pead murdnud. Ta on selle üle sügavalt järele mõelnud. Ta. on teiste vaimudega nõu pidanud, aga midagi käegakatsutavat pole. Nii tulebki otsida abi üleloomulikust. . .»

«Millest ei saada aru,» ütles Maxwell.

«Mingi mutatsioon,» oletas Oop.

«Collins arvaski nii,» ütles Maxwell. «Aga tal polnud toeiajaid. Ma tean, ma polnud temaga nõus, aga see oli enne kristall

planeedil viibimist. Nüüd ma enam nii kindel ei ole. Mis juhtub, kui üks rahvas jõuab lõppu, kui ta on rahvana läbi teinud lapsepõlve ja keskea ning on nüüd vanadusse jõudnud? Kui üks rahvas sureb vanadussurma nagu inimene. Mida ta siis teeb? Ta võib muidugi surra. Seda temalt oodatakse. Aga oletame, et ta mingil põhjusel surra ei saa; oletame, et ta peab vastu pidama, peab mingil mõjuval põhjusel elus püsima; et ta ei saa endal surra lasta?»

«Kui vaimuks saamine on tõesti mutatsioon,» ütles Oop, «kui nad teaksid, et see on mutatsioon, kui nad oleksid nii kõrgelt arenenud, et nad suudaksid mutatsiooni kontrollida...»

Ta peatus ja vaatas Maxwellile otsa «Kas sa arvad, et just see võiski seal juhtuda?»

«Ma mõtlen, et võis küll,» ütles Maxwell. «Ma hakkan mõtlema, et see on väga usutav.»

Oop ulatas talle kompotipurgi. «Sul on vaja üht klähvi,» ütles ta. Ja pärast sind võtan ma ise ka ühe.»

Maxwell võttis purgi vastu, kuid ei joonud kohe, vaid hoidis seda. käes. Oop sirutas käe puuriida poole, haaras ühe halu oma suurde pihku ja viskas tulle. Sädemetevihm purskus üles korstnasse. Väljas räästa all ägas öötuul.

Maxwell tõstis purgi .suule ja jõi. puskarilonks voolas mööda söögitoru alla nagu laavajuga. Tal jäi hing. kinni ja ta soovis, et ta suudaks kas või korra seda kraami ilma läkastamata juua. Ta ulatas purgi Oopile tagasi. Oop tõstis purgi, kuid langetas selle siis uuesti, ilma et ta oleks joonud. Üle purgi serva Maxwelli vaadates vidutas ta mõtlikult silmi.

«Sa ütlesid, midagi, mille pärast elada. Mingi põhjus, miks nad ei saa surra - et nad peavad iga hinna eest edasi eksisteerima.»

«See on tõsi,» vastas Maxwell. «Informatsioon. Teadmised. Teadmisi täis tuubitud planeet. Teadmiste ladu - ja ma kahtlen, kas meie teadmiste koopiad sellest kümnendikkugi moodustavad. Kõik ülejäänu on uus, senitundmatu. Osadest asjadest pole, me undki näinud. Niisugused teadmised, mille väljatuhnimiseks läheks meil vähemalt miljon aastat, kui me üldse kunagi niikaugele jõuaksime. Minu arvates on see elektrooniliselt salvestatud — aatomid on sellisel viisil seatud, et iga aatom kannab mingit informatsiooni. See on salvestatud metallist lehtedele, mis meenutavad raamatulehti, need on laotud suurtesse hunnikutesse ja kuhjadesse ning iga aatomikiht - jah, nad on kihtidesse paigutatud - sisaldab erinevat informatsiooni. Sa loed läbi esimese kihi ja lähed siis teisekihi juurde. Jälle nagu raamatulehed, iga aatomikiht on lehekülg, üksteise peal. Igas metall-lehes - ära

küsi, ma ei oska, isegi oletada, kui palju aatomikihte on igas metall-lehes. Ma kaldun arvama, et sadu tuhandeid.»

Oop tõstis rutakalt purgi ja võttis määratu suure lonksu, osa viina pritsis tema karvasele rinnale. Ta hingas röhitsedes välja.

«Nad ei saa seda informatsiooni maha jätta,» ütles Maxwell. «Nad peavad andma selle edasi kellelegi, kes seda kasutada saab. Nad peavad senikaua kuidagiviisi elus püsima, kuni nad selle üle anda saavad. Ja siin, jumal näeb, tulengi mängu mina. Nad volitasid mind seda nende nimel müüma.»

«Nende nimel müüma? Kamp vaime, kellel on hing niidiga kaelas! Mida nad võiksid tahta? Mis hinda nad küsivad?»

Maxwell tõstis käe ja pühkis otsaesist, millele olid äkitselt ilmunud higipiisad. «Ma ei tea,» vastas ta.

«Ei tea? Kuidas sa saad midagi müüa, kui sa ei tea, mida see väärt on, kui sa ei tea, mis hinda küsida?»

«Nad lubasid mulle hiljem teatada. Nad käskisid kelleski huvi äratada ja lubasid hinna asjus sõna saata.»

«Kas siis see on mõni õige asjaajamine! ». Ütles Oop pettunult. «Jajah, ma tean küll,» kostis Maxwell.
«Sul pole hinnast aimugi?»
«Mitte mingit ettekujutust. Ma püüdsin neile seletada, aga nad ei saanud kuidagi aru; võib-olla nad ei tahtnud aru saada. Ja sestpeale olen ma lakkamatult pead murdnud, aga ma ei saa seda kuidagiviisi teada. Muidugi, kokkuvõttes on küsimus selles, mida nendetaoline seltskond üldse tahta võiks. Ja jumala eest, mulle ei tule kõige vähematki pähe.»
«Jajah, nad valisid õige paiga,» ütles Oop. «Siin on nende kaubal minekut. Mida sa kavatsed teha?»
.
«Ma lähen ja räägin Arnoldiga.»
«Valid sina aga vägevad ettevõtmised!» ütles Oop.
«Vaata, ma pean rääkima just Arnoldiga. ja mitte kellegi teisega. See ei või temani jõuda tavalisi kanaleid pidi. Sellest ei tohi sõnakestki läbi imbuda. Pealtnäha paistab kogu lugu selge hullumeelsusena. Kui raadio, ajalehed või muidu latatarad sellest haisu ninna saavad, ei julge ülikool minu ettepanekule mõeldagi. Kui pakkumine oleks üldiselt teada ja nad kaaluksid seda ning kui see ikkagi läbi kukuks - ja usu mind, kuna ma olen sunnitud niiviisi kobamisi tegutsema, võib tehing vabalt läbi kukkuda -, naeraksid kõik ennast siit kuni Rajajooneni kõverasse. Siis saaks Arnold oma jao ja mina saaksin oma ja. . .»

«Pete, Arnold pole midagi muud kui üks suur. täispuhutud nukk. Sa tead seda niisama hästi kui mina. Ta on administraator. Ta ajab ülikooli ametiasju. Mul on ükskõik, kas tal on presidendi tiitel või ei ole, ta on lihtsalt asjaajaja. Ta vilistab akadee

milise külje peale. Tema ei viiks oma nahka turule ka kolme planeeditäie teadmiste eest.»
«Ülikooli president peabki olema administraator...»
«Kui see ettepanek oleks mõnel muul ajal tulnud,» kurtis Oop, «oleks sul ehk natuke lootust olnud. Aga asjade praeguse seisu juures kõnnib Arnold õhukesel jääl. Halduse ületoomine siia, pärapõrgu linnakusse. . .»
«Linnakusse,» segas Maxwell vahele, «kus on suured liberaalsed traditsioonid ja..»

«Ülikoolide halduspoliitika,» kuulutas Oop, «ei hooli liberaalsetest ega ka mingitest muudest traditsioonidest.»

«Küllap vist,» nõustus Maxwell, «aga Arnold on ikkagi see mees, keda ma pean nägema. Oleks ju muidugi parem, kui tema asemel oleks keegi teine. Ma ei imetle seda meest, aga ma pean temaga koos töötama.»
«Sa oleksid võinud pakkumise tagasi lükata.»
«Vahendaja osa? Ei, ei võinud, Oop. Ükski inimene poleks saanud seda teha. Nad oleksid pidanud siis kellegi teise otsima ja nad oleksid võinud leida inimese, kes asja ära vussib. Ma ei ole sugugi kindel, et ma ise ei vussi, aga ma teen vähemalt proovi.
Ja see pole mitte ainult meie pärast, vaid nende pärast ka.»
«Kas sulle hakkasid need inimesed meeldima?»
«Ma pole kindel, kas nad mulle õieti meeldisidki. Ma võib olla imetlesin neid. Võib-olla oli mul neist kahju. Nad teevad, mida suudavad. Nad on juba kaua otsinud kedagi, kellele nad saaksid oma teadmised edasi anda.»
«Edasi anda? Sa ütlesid, et need on müüa.»
«Ainult seetõttu, et on olemas midagi, mida nad tahavad või vajavad. Hea oleks, kui ma suudaksin ära mõistatada, mis see on. See teeks loo kõigi asjaosaliste jaoks lihtsamaks.»
«Nüüd üks väiksem küsimus: sa rääkisid nendega. Kuidas sa seda tegid?»

«Tahvlite abil,» seletas Maxwell. «Ma rääkisin sulle tahvlitest. Nendest metall-lehtedest, mis sisaldasid informatsiooni. Nad rääkisid minuga tahvlite abil ja mina vastasin samamoodi!»

«Aga kuidas sa lugeda oskasid?» .

«Nad andsid mulle ühe seadme, nagu prillid, õieti nagu kaitseprillid, aga suuremad. See oli üsna kogukas asi. Küllap seal sees oli hulk rnehhanisme. Ma panin need prillid ette ja siis oskasingi tahvleid lugeda. Mingit kirja polnud, metalli sees olid ainult väikesed jõnksud. Seda on raske seletada. Aga sa vaatasid neid jõnkse läbi seadeldise, mis su silme ees oli, ja sa teadsid, mida need jõnksud ütlesid. Nagu ma hiljem avastasin, sai seda erinevate aatomikihtide lugemiseks reguleerida. Aga esialgu kirjutasid nad mulle ainult teateid, kui «kirjutama» on üldse õige

sõna. Nagu lapsed, kes tahvli peal vastastikku kirju kirjutavad. Ma vastasin neile, mõeldes ühte teise seadmesse, mis oli minu kaitseprillide sisse pandud.»

«Tõlkija,» ütles Oop.

«Küllap vist. Kahepoolne tõlkija.»

«Me oleme katsunud midagi sellist välja nuputada,» ütles Oop.

«Meie all ei mõtle ma mitte ainult maakera, vaid seda, mida me naljatades tuntud galaktikaks kutsume.»

«Jah, ma tean,» vastas Maxwell.

«Ja sellel rahval oli ta olemas. Nendel sinu vaimudel.»

«Neil on veel palju muudki. Ma ei tea, mis neil. kõik on. Ma võtsin sellest ainult pistelisi proove. Huupi. Parajasti niipalju, et veenduda, kas see on olemas, millest nad rääkisid.»

«Mulle ei anna ikka üks asi rahu,» ütles Oop. «Sa rääkisid planeedist. Aga kus on täht?»

«See planeet on katusega kaetud. Minu arusaamist mööda oli täht olemas, aga seda ei olnud näha, vähemasti maapinnalt mitte. Asi on muidugi selles, et ega tähte ei pruugigi olla. Küllap oled sa tuttav võnkuva universumi kontseptsiooniga?»

, «Niisugune jo-jo-universum,» ütles Oop. «See, mis teeb kõmmdi ja siis uuesti kõmmdi ja kõmmdi.»

«Nii jah,» vastas Maxwell. «Ja nüüd ei maksa sellega enam pead vaevata. See vastab juhtumisi tõele. Kristallplaneet pärineb universumist, mis eksisteeris enne praeguse universumi moodustumist. Kas tead, nad uurisid selle välja. Nad teadsid, et tuleb aeg, kui kõik energia otsa lõpeb ning kogu surnud aine aeglaselt tagasi liikuma hakkab, et moodustada uus kosmiline muna, mis siis omakorda jälle plahvataks ja uue universumi sünnitaks. Nad teadsid, et universumi surm on ligi ja kui midagi ette ei võeta, on see ühtlasi ka nende surm. Nõnda nad siis võtsidki käsile projekti. Planetaarse projekti. Nad kogusid energiat ja talletasid seda - ära küsi mult, kuidas nad seda eraldasid või kuidas nad seda talletasid. Talletasid kuidagi planeedi enda aines, nii et kui ülejäänud universum muutus mustaks ja suri, oli neil ikka veel energiat. Nad katsid planeedi katusega, tegid sellest maja. Nad töötasid välja liikumismehhanismid ning planeeti oli võimalik liigutada, sellest sai sõltumatult läbi maailmaruumi liikuv sõltumatu taevakeha. Ja enne kui algas universumi surnud aine sissepoole liikumine, jätsid nad maha oma tähe, mis oli sel ajal juba üksnes kustunud ja mustaks tõmbunud räbu, ning asusid iseseisvalt teele. Nii nad ongi sellest ajast saadik eksisteerinud - rahvas, kes sõidab ringi planetaarsel kosmoselaeval ja hoiab endal eluvaimu sees. Nad nägid, kuidas suri vana, eelmine universum. Nad jäid üksi maailmaruumi, maailmaruumi, milles polnud mingit elumärki, ainsatki valgusesähvatust, vähi

matki energiavõbinat. Ma ei tea, aga võib-olla nad nägid uhiuue kosmilise muna moodustumist. Nad võisid sellest väga kaugel olla ja seda ikkagi näha. Ja kui nad seda nägid; siis nägid nad ka plahvatust, mis tähistas meie praeguse universumi algust; kauget pimestavat sähvatust, mis saatis

maailmaruumi energiavoolu. Nad nägid esimesi punaselt hõõguvaid tähti, nägid, kuidas galaktikad kuju võtsid. Ja kui galaktikad olid moodustunud, ühinesid nad selle uue universumiga. Nad võisid minna igasse galaktikasse, kuhu tahtsid; asuda orbiidile iga tähe ümber vastavalt oma soovile. Nad võisid liikuda, millal heaks arvasid. Nad olid universumi mustlased. Aga nüüd on lõpp lähedal. Planeet, ma arvan, võib veel vastu pidada, sest masinavärk on ilmselt ikka veel töökorras. Ma kujutan ette, et isegi planeet pole igavene, aga nemad on lõpust veel kaugel. Kuid rahvas sureb välja ning nad on talletanud oma ülestähendustes kahe universumi teadmised. »
«Viiskümmend miljardit aastat,» sõnas Oop. «Viiskümmend miljardit aastat teadust.»

«Vähemalt niipalju,» ütles Maxwell. «Seda võib olla hulga rohkem.»
Nad istusid vaikides ja mõtlesid nendest viiekümnest miljardist aastast. Korstnakurgus kurises tuli. Kaugelt eemalt kuuldus muusikahalli ajahetki loendava kella löömist.

IX

Maxwell ärkas.
Oop raputas teda. «Keegi tahab sind näha.»
Maxwell lükkas teki pealt, sirutas jalad põrandale ja kobas pimesi pükse. Oop ulatas need talle.

«Kes see on?»
«Ta ütles, et tema nimi on Longfellow. Pahur ja ülbe isand. Ta ootab sind väljas. Oli näha, et ta ei riski ennast hurtsikusse astumisega rüvetada.» .
«Käigu ta siis põrgu,» ütles Maxwell ja hakkas uuesti voodisse kobima.
«Ei, ei,» vaidles Oop. «Ma pole üldsegi pahane. Ma olen solvangust üle. Mind ei aja miski vihale.»

Maxwell tõmbas püksid jalga, libistas jalad kingadesse ja surus kingad jalga.
«On sul mingit ettekujutust, kes see tüüp on?»
«Mitte õrna aimugi;» vastas Oop.

Maxwell komberdas üle toa seinaäärse pingi juurde, valas seal seisvast pangest vett pesukaussi ja loputas nägu.
«Mis kell on?» küsis ta.
«Natuke seitse läbi.»
«Mister Longfellow'l on ilmselt üks väga pakiline asi.»
«Ta kõnnib praegu seal väljas kärsitult edasi-tagasi.» Longfellow oli tõesti kärsitu.
Kui Maxwell uksest välja astus, kiirustas Longfellow tema juurde ja sirutas käe.
«Professor Maxwell,» ütles ta, «ma olen rõõmus, et ma teid leidsin. See oli üsna keeruline. Keegi ütles, et te võite siin olla,» ta heitis hurtsikule pilgu ja tema pikk nina tõmbus õige pisut kirtsu, «niisiis, ma tulin igaks juhuks vaatama.»
«Oop on minu vana ja väärt sõber,» ütles Maxwell rahulikult. «Äkki jalutaksime natuke,» tegi Longfellow ettepaneku. «Hommik on erakordselt ilus. Kas te olete juba einestanud? Ei, arvatavasti ei ole.»
«Asjale võiks kasuks tulla,» lausus Maxwell, «kui te ütleksite mulle, kes te olete.»
«Ma olen haldusosakonnast. Stephen Longfellow on minu nimi. Presidendi vastuvõtusekretär.»
«Siis te olete just see mees, keda ma näha tahan,» ütles Maxwell. «Ma pean nii kiiresti kui võimalik presidendiga kokku saama. »
Longfellow raputas pead. «Ma ütleksin pikemalt mõtlemata, et see on täiesti võimatu.»
Nad hakkasid astuma kõrvuti mööda rada, mis viis sõidutee poole. Raja ääres kasvava jämedate

okstega hikkoripuu otsast langes aegamööda imepäraselt säravkollaseid lehti. Sõidutee kõrval, sinise hommikutaeva taustal lõkendas helepunaselt üks vaher. Ja eemal taevas suundus lõunasse kolmnurkne pardiparv.

«Võimatu,» korda s Maxwell. «See kõlab kuidagi lõplikult. Te nagu juba oleksite sellest mõelnud ja otsusele jõudnud.»

«Kui te soovite doktor Arnoldiga ühendusse astuda,» ütles Lorigfellow külmalt, «siis kasutage selleks ette nähtud kanaleid. Te peate aru saama, et president on väga hõivatud...»

«Ma saan sellest kõigest aru,» ütles Maxwell, «ja ma saan kanalitest ka aru. Loendamatud edasilükkamised, käest kätte saadetud palve ja teadmine, et sellest kuulevad nii paljud inimesed.»

«Professor Maxwell,» ütles Longfellow, «mulle tundub, et pole mõtet nagu kass ümber palava pudru käia. Te olete järjekindel ja ma kahtlustan, et üsna jonnakas, ning selliste kalduvustega inimese puhul on tihti parem kõik otse välja laduda. President ei võta teid vastu. Ta ei saa seda endale lubada.»

«Kas sellepärast, et mind olevat kaks olnud? Et üks Peter Maxwell on surnud?»

«Tänahommikused ajalehed on seda täis. Kõik pealkirjad lausa karjuvad mehest, kes on surnust üles tõusnud. Kas te olete ehk raadiot kuulanud või telerit vaadanud?»

«Ei,» vastas Maxwell, «ei ole.»

«Noh, kui te ükskord niikaugele jõuate, siis näete, et teist on tehtud tõeline tõmbenumber. Ma ütlen teile keerutamata, et see on üks piinlik lugu.»

«Kas te peate silmas skandaali?»

«Küllap seda võib nii nimetada. Haldusel on niigi küllalt tegemist, see veel puudub, et ta hakkaks teie küsimusega jändama.
Näiteks see lugu Shakespeare'iga. Sellest me kõrvale hoida ei saa, aga teist saame küll.»

«Aga ma olen kindel,» ütles Maxwell, «et Shakespeare'i ja minu küsimused on üpris tühised võrreldes kõigi teiste probleemidega, mida haldusel lahendada tuleb. Kogu see lärm duellide taaselustamise ümber Heidelbergis ja vaidlus, kas teatud maaväliste üliõpilaste kasutamine jalgpallimeeskondades on eetiline ja. . .»

«Aga kas te siis ei mõista,» halises Longfellow, «et olulised on just need asjad, mis juhtuvad selles ülikoolis?»

«Sest haldusosakond -toodi siia üle? Kui Oxford ja California ja Harvard ja pool tosinat teist. . .»

«Kui te minu arvamust kuulda tahate,» teatas Longfellow teravalt, «siis on see ülikoolivalitsuse väärarvestus. See on asjad halduse jaoks väga raskeks teinud.»

«Mis juhtuks,» küsis Maxwell, «kui ma jalutaksin lihtsalt mäest üles, astuksin haldushoonesse ja lööksin rusika lauale?»

«Te teate väga hästi. Teid visataks välja.»

«Aga kui ma tooksin kaasa terve armee lehe- ja televisiooni mehi ning nad vaataksid seda pealt?»

«Arvatavasti siis teid välja ei visataks. Te pääseksite ehk isegi presidendi jutule. Aga ma võin teile kinnitada, et sellistel asjaoludel te küll oma eesmärki ei saavutaks.»

«Niisiis, ma jääksin igal juhul kaotajaks, ükskõik, kuidas ma ka tegutseks,» ütles Maxwelt

«Ausalt öeldes,» teatas talle Longfellow, «oli mu tänasel tulekul hoopis teine eesmärk. Ma tõin häid uudiseid.»

«Arvata võib,» vastas Maxwelt «Mida te siis mulle söödaks viskaksite, et ma siit kaoksin?»

«Mitte mingisugust sööta,» ütles LongfeIlow väga solvunult.

«Mul kästi pakkuda teile dekaani ametikohta eksperimentaalkolledžis, mille ülikool asutab Gootika IV-I.»
«Kas te mõtlete seda nõidade ja sortside planeeti?»

«Teie erialaga inimesele oleks see hülgav võimalus,» käis Longfellow peale. «Mõelda vaid, planeet, kus nõiakunst on arenenud teiste mõistusevormide sekkumiseta, mitte nii nagu Maal.»
«Saja viiekümne valgusaasta kaugusel,» lausus Maxwell.

«Kuidagi kaugevõitu ja ma ütleksin, et natuke õudne ka. Aga palk on ilmselt hea.»
«Tõesti väga hea.»

«Tänan, ei,» ütles Maxwell. "Ma olen oma siinse töökohaga rahul. »
«Töökohaga?» küsis Longfellow.

«Jah, muidugi. Kui te ehk olete unustanud, siis võtke teatavaks, et ma kuulun õppejõudude kogusse.»

Longfellow raputas pead. «Enam mitte,» vastas ta. «Te olete vist ise unustanud? Te saite rohkem kui kolm nädalat tagasi surma. Me peame vabanenud kohad kiiresti täitma.»
«Kas te tahate öelda, et minu asemele on keegi teine võetud?»
«Oh, aga muidugi,» vastas Longfellow talle tigedaIt.. "Asjade praeguse seisu juures te olete töötu.»

X

Kelner tõi munaroa ja praetud peekonitüki, valas kohvi tassidesse ning läks siis ära, jättes Maxwelli laua taha istuma. Läbi avara akna oli näha Mendota järve klaasjas sinine pind ja vastaskaldal häguselt aimatavad purpursed mäed. Üks orav jooksis alla mööda jändriku tamme tüve, mis seisis otse akna taga, ning peatus, pea alaspidi, et oma silmanööpidega laua ääres istuvat inimest vahtida. Pruuni- ja punasekirju tammeleht laugles aeglaselt oksa küljest maapinnale ja lõi õrnades sooja õhu hoovustes võnkuma. Kivisel rannal, järvekalda hommikuses vaikuses kõndisid poiss ja tüdruk pikkamööda, käsikäes.
See oleks olnud igati kena ja viisakas, ütles Maxwell endale, kui ta oleks võtnud vastu Longfellow pakkumise üheskoos einestada, kuid selle aja peale oli tal vastuvõtusekretärist juba kõrini ning ta ihkas ainult võimalust ja aega üksi maha istuda, et olukorras selgusele jõuda ja asja üle järele mõelda - kuigi mõtlemisele ta ilmselt aega raisata ei tohtinud.
Oopil oli olnud õigus; nüüd oli selge, et ülikooli presidendi jutule pole sugugi kerge pääseda; asi polnud mitte ainult selles, et see ametnik oli väga hõivatud ja tema alluvaid juhtis kinnismõte ettenähtud kanalitest, vaid hoopis selles, et mingil kaunikesti arusaamatul põhjusel oli lugu kahe Peter Maxwelliga omandanud skandaali mõõtmed ja Arnold soovis kõigest hingest

sellesse sekkumisest hoiduda. Kui ta seal istus ja vaatas läbi akna oravat, kes teda oma pungis silmadega jõllitas, mõtles Maxwell, kas halduse selline suhtumine võiks tuleneda kõnelusest Draytoniga. Kas julgeolek oli Arnoldi sihikule võtnud? See ei tundunud kuigi tõenäoline, aga Maxwell möönis, et see oli siiski üks võimalus. Aga oli sellega, kuidas oli, rutakas tööpakkumine Gootika IV-le näitas, kui väga tema lugu Arnoldile närvidele käis. Haldus mitte üksnes ei soovinud teise Peter Maxwelliga mingit tegemist teha, ta tahtis ka, et ta üldse Maa pealt kaoks, saaks maetud planeedile, kus ta peatselt unustataks.
See oli arusaadav, et tema kohale üleloomulike Teaduste kolledžis võeti pärast tolle teise Peter Maxwelli surma uus inimene. Lõppude lõpuks pidid loengud edasi käima. Õppejõudude kogusse ei

saanud auke jätta. Aga isegi sel juhul oleks nad võinud talle mingi muu töö leida. Et seda aga polnud tehtud, et oli pakutud nii kiiresti seda Gootika IV dekaanikohta, näitas küllalt selgelt, et teda ei tahetud Maal näha.

Ometi oli see kõik imelik. Haldus ei võinud kuni eilseni üldse teada, et Peter Maxwelle oli olnud kaks. Enne selle teate saamist ei võinud olla mingit probleemi; probleemi tekkimiseks polnud vähimatki alust. See aga tähendas, ütles Maxwell endale, et keegi oli haldust tagant kiirustanud, keegi, kes tahtis temast lahti saada; keegi, kes kartis, et ta hakkab segama. Kuid mida segama? Ja vastus sellele küsimusele tuli nii libedasti ja lihtsalt, et ta pidas seda vaistlikult valeks. Aga kuidas ta ka pead ei murdnud, vastus oli ainult üks - veel keegi teadis kristallplaneedi teadmistevaramust ja püüdis seda kätte saada.

Pidepunktiks oli üks nimi. Carol oli öelnud Churchill – et Churchill on kuidagiviisi seotud ajale tehtud ettepanekuga Artefakt ära müüa. Kas Artefakt oli äkki kristallplaneedi teadmiste hinnaks? Selle peale ei saanud muidugi lootma jääda, kuigi midagi võimatut selles polnud, kuna keegi ei teadnud, mis asi see Artefakt oli.

See, et Churchill sinna tehingusse oli segatud, polnud põrmugi üllatav. Muidugi ei tegutsehud ta mitte enda, vaid kellegi teise nimel. Kellegi nimel, kes ei saanud lubada, et tema isik avalikuks tuleks. Just seda laadi tehingutes võis Churchillist kasu olla. See mees oli elukutseline vahendaja ja ta teadis, kuidas toimida. Tal oli sidemeid ja pikkade tegutsemisaastate jooksul olid tal kahtlemata välja kujunenud oma mitmesugused informatsioonikanalid paljudes imelikes ja mõjukates ringkon-dades.

Ja Maxwell mõistis, et sellisel juhul muutub tema ülesanne palju raskemaks. Halduskanalites enesestmõistetavate kuulujuttude suhtes peab ta nagunii valvel olema, kuid nüüd tuleb tal

kahekordselt valvas olla, et kübetki tema infost ei langeks võõrastesse kätesse, kus seda tema vastu kasutada võidakse.

Orav oli tüve mööda alla laskunud ja tuhnis nüüd nobedalt langenud lehtedes, otsides mõnda tõru, mille ta ehk enne kuidagi kahe silma vahele oli jätnud. Poiss ja tüdruk olid nägemispiirist välja kõndinud ja ebalev tuulevinu sasis õrnalt järvepinda.

Saalis einestasid veel ainult mõned inimesed; enamik neist, kes olid olnud siin, kui Maxwell sisse astus, oli nüüd söömise lõpetanud ja lahkunud. ÜlemiseIt korruselt kostis kauge häältepomin ja jalgade sahin, kui üliõpilaste igapäevane vool hakkas täitma klubi, tudengite vaba aja kooskäimiskohta. .

See on ülikooli üks kõige vanemaid ja ilusamaid hooneid. Ütles Maxwell endale. Üle viiesaja aasta oli see olnud paljudele põlvkondadele kooskäimiskoht, varjupaik ja õppimisruum ja kõigi nende põlvkondade jooksuloli see kergesti ja mugavalt traditsioonilise tegevusega sobides muutunud mitmete tuhandete üliõpilaste teiseks koduks. Siin võis leida vaikust mõtisklemiseks või õppimiseks, siin olid õdusad nurgakesed mõnusaks jutupuhumiseks, olid toad piljardi või male mängimiseks, söögisaalid, koosolekuruumid ning siin-seal nurgatagused väikesed lugemissaalid raamaturiiulitega.

Maxwell lükkas oma tooli lauast eemale, aga jäi istuma, sest talle oli millegipärast vastumeelt tõusta püsti ja lahkuda
ta teadis, et kui ta kord juba siit ära läheb, pole tal enam pääsu lahendamist vajavatest küsimustest. Akna taga oli kuldne sügispäev, mis muutus seda soojemaks, mida kõrgemale päike taevas tõusis - päev, mis oli nagu loodud kuldseks lehesajuks, kaugete mägede siniseks vineks, aeda istutatud krüsanteemide pidulikuks hiilguseks ning kuldvitsade ja astrite vaikseks hõõguseks niitudel ja tühermaadel.

Ta kuulis enda taga paljude kõvade jalgade sibamist ja kui ta toolil ümber pöördus, nägi ta, et üle punaseruudulise kivipõranda lähenes talle kiiresti nende jalgade omanik.

Selle lülilised jalad, veidralt vildakas keha ja tillukesest peast välja ulatuvad pikad pentsikud

ridvad - ilmselt tajumisorganid.- jätsid mulje, nagu oleks tegemist hiigelsuure maismaagarneeliga. Ta oli haiglaseIt valge ja tema kolm ümmargust musta silma hüplesid pikkade katsesarvede otsas. Ta peatus laua kõrval, kolm katsesarve pöördusid ja suunasid kolm silma. otse Maxwellile.

Kurgunahk tema pealtnäha sobimatult väikese pea all lõi kiiresti võbelema, kui ta lausus peene piiksuva häälega: «Mind on informeeritud, et teie olete professor Maxwell.» .

«See informatsioon on juhtumisi õige,» vastas Maxwell. «Ma olen tõesti Peter Maxwell.»

230

«Mina olema olevus maailmast, mida teie nimetate Odapea Kakskümmend Seitse. Nimi, mis mulon, ei paku teile huvi. Mina ilmun teie ette täitma oma tööandja ülesannet. Võib-olla te teate teda miss Nancy Claytoni nimetuse all.»

Tean küll,» ütles Maxwell, mõeldes, et on väga Nancy moodi - palgata jooksupoisiks seesugune imeelukas.

Ma saan endale haridust,» seletas garneel, «tehes kõiki ettejuhtuvaid töid.»

«See on kiiduväärt,» ütles Maxwell.

«Ma õpin ajamatemaatikat,» kuulutas garneel. «Ma koondan põhitähelepanu maailmaruumi joonte konfiguratsioonidele. Ma olen sellest suures õhinas.»

Garneel ei jätnud sellist muljet, nagu ta oleks millestki õhinas.

«Millest selline huvi?» küsis Maxwell. «Kas see on seotud teie päritoluga? Või kultuuripärandiga?»

«Oh, tõesti väga seotud. On täiesti uus idee. Ausõna, mitte mingit mõtet ajast, mitte mingit aja arvestamist. Olen väga šokeeritud seda teada saades. Ja erutatud ka. Aga ma kaldun liiga kõrvale. Ma tulen siia ülesandega. Miss Clayton soovib

teada, kas te saate selle päeva õhtul tema peole tulla. Tema majas, kaheksas kell.»

«Ma usun, et saan tulla,» ütles Maxwell. «Öelge talle, et ma olen tema pidudel käimise endale südameasjaks teinud.»

«Ülevoolavalt rõõmus,» ütles garneel. «Ta ootab teid nii väga. Teist on räägitud.»

«Ma mõistan,» vastas Maxwell.

«Teid raske leida. Ma jooksen kõvasti ja kiiresti. Ma küsin paljudest kohtadest. Lõpuks võidukas.»

«Mul on kahju,» ütles Maxwell, «et ma teile sellist tüli tegin.»

Ta pistis käe taskusse ja võttis välja ühe rahatähe. Olevus sirutas ühe oma esijalgadest ja haaras rahatähe sõrgade vahele, murdis selle mitmekordselt kokku ja toppis rinnal paistvasse väikesesse kotti.

«Teie üle ootuste helde,» piuksus ta. «On veel informatsiooni. Peo põhjuseks maali avamine, hiljuti saadud. Maal väga kaua kadunud. Kunstnik skvaier Albert Lambert. Miss Claytoni suur triumf.»

«Kindla peale on see nii,» ütles Maxwell. «Miss Clayton on triumfide alal suur asjatundja.»

«Tema kui tööandja on lahke,» lausus garneel etteheitvalt.

«Ma olen selles veendunud,» vastas Maxwell.

Olend nihkus kiiresti eemale ja kappas saalist välja. Maxwell kuulis, kuidas ta klobinal trepist üles tänavatasandile läks.

Maxwell tõusis püsti ja suundus ka ise trepi poole. Kui ta

231

maali avamise juures kavatseb viibida, ütles ta endale, siis oleks parem, kui ta kunstniku kohta midagi välja uuriks. Ja täpselt seda, mõtles ta muiates, teevad enne õhtu saabumist ka peaaegu kõik teised Nancy peole kutsutud isikud.

Lambert? See nimi kõlas kuidagi tuttavalt. Küllap üsna ammu oli ta tema kohta midagi lugenud. Võib-olla oli see mõni artikkel ajakirjast, mis aitas tegevusetut tunnikest kiiremini mööda saata.

XI

Maxwell avas raamatu.
«Albert Lambert,» oli öeldud raamatu avaleheküljel, «sündis 11. jaanuaril, 1973. a., Chicagos, Illinoisi osariigis. Ta sai kuulsaks groteskselt sümbolistliku maalijana, varasemad tööd ei lasknud aimata tema hilisemaid suuri kordaminekuid. Tema algusaastate tööd olid kompetentsed, näitasid tehnika valdamiste vilumust ning teema sügavat mõistmist, kuid ei paistnud millegi poolest eriti silma. Pärast kunstniku viiekümneaastaseks saamist algas tema groteskne periood ning pigem võiks öelda, et ta plah vatas üleöö, kui et ta arenes aegamööda täiuseni. Jäi mulje, nagu oleks kunstnik ennast salaja arendanud, näitamata selle perioodi lõuendeid enne, kui ta oli oma töö uue järguga rahul. Aga seda oletust ei kinnita mingid tõendid; pigem näib leiduvat tõendeid, mis näitavad vastupidist. . .»

Maxwell keeras tekstiga leheküljed edasi, et jõuda värvitahvliteni, ning lehitses kiiresti läbi kunstniku varaste tööde reproduktsioonid. Ja järsku, lehekülje pealt, pildid muutusid- teistsugune oli kontseptsioon, värvid, Maxwellile tundus, et isegi meisterlikkus oli kasvanud. Need oleksid otsekui olnud kahe erineva kunstniku tööd; esimesel oli mõistuslikkus ühendatud mingi sisemise vajadusega korralikult väljenduda; teist, näris, painas ja vaevas mingi hingevapustav kogemus, millest ta tahtis lahti saada, seda lõuendile üle kandes.

Sellel leheküljel tuikas nukker, sünge ja hirmus ilu ning raamatukogu lugemissaali hämaras vaikuses näis Maxwellile, et ta kuuleb mustade tiibade nahkset kahinat. Pöörased olendid kepslesid pöörasel maastikul ja ometi tajus Maxwell kohe, et see maastik ja need olendid ei olnud. pelgalt kujutluse viljad, ei olnud sihilikult tasakaalust välja viidud meele veider sünnitis, vaid näisid põhinevat mingitel veidratel kujundisüsteemidel, mis tulenesid seninägematust loogikast ja maailmavaatest. Vorm, värvid, lähenemisviis ja suhtumine ei kõnelnud lihtsalt moonutatud inimlikest väärtustest; otsekohe tekkis tunne, et tegemist

232

on hoopis mingi olukorra proosalise kujutamisega paigas, mis jäi sootuks väljapoole igasugust inimkogemust. Groteskne sümbolism, oli tekstis öeldud, ja see võis ta muidugi olla; aga kui nii, ütles Maxwell endale, siis sellise sümbolismi juurde sai viia üksnes väga keeruline ja piinarikas tee.

Ta keeras lehte ja nägi seda jälle - seda täielikku eemaldumist kõigest inimlikust - see oli teistsugune pilt teistsuguste olenditega teistsuguse maastiku taustal, kuid nagu esimeselgi maalil, oli seal olemas see vapustav tegelikkuse pitser; see polnud üldsegi kunstniku luulelend - siin oli kujutatud kunagi nähtud stseen, mida ta ihkas nüüd oma meelest ja mälust kõrvaldada. See tuletab meelde käte pesemist, mõtles Maxwell, kui inimene seebitab käsi kõva ja kareda seebitükiga, küürib neid üha uuesti ja uuesti, lausa lõputuIt, püüdes saadud psüühilist plekki meeleheitlikult füüsiliste vahenditega eemaldada. See oli stseen, mida ta võib-olla ei olnudki vaadanud oma silmaga, vaid läbi mingi kadunud ja tundmatu rahva võõra optika.

Maxwell istus lummatult ja vahtis seda lehekülge; ta tahtis pilku kõrvale pöörata, kuid ei suutnud; see ebamaine ja hirmus ilu, mingi kohutav, varjatud ja talle mõistetamatu mõte oli teda vallutanud. Aeg, oli garneel öelnud, oli midagi, millest tema rahvas polnud kunagi mõelnud; universaalne tegur, mis ei olnud tema kultuurile olulist mõju avaldanud; ja siin oli nendesse värvitahvlitesse kätketud midagi, millest inimene polnud kunagi mõelnud, polnud kunagi isegi und näinud.

Ta sirutas käe, et raamat kinni panna, aga jäi kõhklema, just nagu oleks miski teda takistanud, just nagu ta oleks pidanud mingil tungival põhjusel seda pilti edasi vahtima.

Ja niiviisi kõheldes sai ta teadlikuks millestki kummalisest, mis ilmselt oligi sel leheküljel tema pilku paelunud - see oli üks üllatav asjaolu, millest ta ei olnud küll endale mõistuslikult aru andnud, kuid mis sellegipoolest oli kusagil alateadvuses ennast meelde tuletanud.

Ta võttis käed ära ning istus ja vaatas seda tahvlit, pööras siis aeglaselt lehte ja kolmandal tahvlil oli see kummalisus juba silmanähtav - mingi sissemaalitud hubin, maalitehnikaga edasiantud mulje

värelemisest, otsekui oleks seal midagi vilkunud, olnud ühel hetkel nähtav ja juba järgmisel tuhmunud.

Ta istus, suu ammuli, ja jälgis seda vilkumist - küllap see oli silmapete, millele aitas kaasa kunstniku osavus värvi ja pintsli kasutamisel. Aga silmapete või ei, selle tundis hõlpsasti ära igaüks, kes oli näinud kristallplaneedi varjurahvast.

Ja keset hämara ruumi summutatud vaikust vasardas Maxwelli peas üks küsimus: kuidas võis Albert Lambert teada kristallplaneedi rahva olemasolust?

XII

«Ma kuulsin sinust,» ütles Allen Preston, «ja see tundus muidugi uskumatu. Aga ma ei saanud oma informatsiooniallikas kahelda ning ma püüdsin sinuga ühendust võtta. Sinu olukord teeb mulle natuke muret, Pete. Advokaadina ütleksin ma, et sa oled hädas.»

Maxwell istus Prestoni laua ette toolile. «*Küllap* ma olengi,» ütles ta. «Kõigepealt paistab, et ma olen ilma tööta. jäänud. Kas niisugusel puhul nagu minu juhtum on ette nähtud ametikoha säilitamine?»

«Nagu sinu juhtum?» küsis advokaat. «Milline see olukord siis õieti on? Paistab, et keegi ei tea; kõik räägivad sellest, aga keegi ei näi täpselt teadvat. Mina ise. . .»

Maxwell muigas kõveralt. «Kindel see. Sa tahaksid teada. Sa oled segaduses ja arusaamatuses ning pole päris kindel, *kas sa* ikka oled täie mõistuse juures. Sa istud ja mõtled, kas ma olen tõesti Peter Maxwell.»

«Noh, ja kas sa siis oled?» küsis Preston.

«Olen küll. Ma ei süüdista ei sind ega kedagi teist selle kahtlemise pärast. Meid oli kaks. Laineskeemiga juhtus mingi äpar*dus. Ü*ks meist läks Pesukarunaha süsteemi, teine kuhugi mujale. See, kes käis Pesukarunahal, tuli Maale tagasi ja sai surma. Mina jõudsin tagasi alles eile.»

«Ja avastasid, et sa oled surnud.»

Maxwell noogutas. «Mu korter oli välja üüritud, kõik mu asjad olid kadunud. Ülikoolist öeldi mulle, et minu koha peal on *teine* inimene ja ma olen ilma tööta. Sellepärast mind ametikoha säilitamine huvitaski.»

Preston nõjatus vastu toolileeni ja kissitas Maxwelli vaadates mõtlikult silmi. «Minu arvates me leiaksime, et ülikool on toiminud, nagu seadus ette näeb. Saad aru, sa oled surnud. Siin ei saa senikaua mingist koha säilitamisest juttugi olla, kuni on taaskehtestatud sinu õigus sellele.»

«Pika kohtu protsessi teel?»

«Jan; arvata võib. Ma vastan sulle ausalt. Sellist pretsedenti ei ole. Oo jaa, isikute äravahetamist on küll ette tulnud – mõnda surnud inimest peetakse eksikombel kellekski, kes veel elab. Aga sinu puhul eksimist ei ole. Inimene, kes oli vaieldamatult Peter Maxwell, on vaieldamatult surnud ning säärases olukorras pole isiku taastamise pretsedenti olemas. Me peame asjade käigus oma pretsedendi looma ja see tähendab äärmiselt vaevarikast tungimist läbi juriidiliste vaidluste tihniku. Selleks võib kuluda aastaid. Kui nüüd õigust öelda, siis ma pole kindel, kust või kui-

das alustada. Oh, seda asja võib arendada, seda võib edasi viia, aga see nõuab hulga tööd ja mõtlemist. Kõigepealt me peame muidugi juriidiliselt kindlaks tegema, kes sa oled.»

«Kes ma tegelikult olen? Jumal hoidku, Al, me ju teame, kes ma olen.»

«Aga seadus ei tea. Sellisena, nagu sa praegu oled, sind ei tunnista. Sul pole seaduslikku

olemasolu. Mitte mingisugust. Kõik sinu isikut tõendavad dokumendid on antud arhiivi ja on nüüdseks juba toimikutesse pandud. . .»
«Aga need dokumendid on mulolemas,» vastas Maxwell vaikselt. «Siinsamas taskus.»
Preston jõllitas teda. «J ah, kui selle peale mõtlema hakata, siis küllap ongi. Oh taevas, missugune puder!»
Ta tõusis ja kõndis pead raputades üle toa. Seina juures pöördus ta ringi ja tuli tagasi. Ta istus uuesti.
«Lase ma mõtlen järele,» ütles ta. «Anna mulle natuke aega. Küll ma midagi välja tuhnin. Me peame midagi välja tuhnima. Ja hulk asju tuleb korda ajada. Kõigepealt sinu testamendi küsimus.. .»
«Minu testament? Testamendi olin ma hoopis unustanud. See ei tulnud mulle mõttessegi.»
«Testament on kinnitamise!. Aga ma saan selle ehk kuidagi viisi peatada.»
«Ma pärandan kõik oma uurimisteenistuses töötavale vennale. Ma võin temaga ühendust võtta, kuigi see oleks üpris keeruline. Ta on tavaliselt kosmoselaevastikuga väljas. Aga asi on selles, et siin ei teki mingeid raskusi. Niipea kui ta saab teada,. mis on juhtunud. . .»
«Tema poolt muidugi mitte,» ütles Preston, «aga kohus on hoopis iseasi. Kõike annab kindlasti korraldada, kuid see võib aega võtta. Kuni see küsimus selgeks saab, pole suloma varandusele mingit õigust. Sulle ei kuulu midagi peale seljas olevate riiete ja selle, mis sul taskutes on.»
«Ülikool pakkus mulle tööd Gootika IV-!. Uurimisüksuse dekaani kohta. Aga praegusel hetkel ei kavatse ma seda vastu võtta.»
«Kuidas sul rahaga lood on?»
«Jätkub. Vähemalt esialgu. Oop võttis mind enda juurde elama ja raha mul natuke on. Kui peaks tarvis minema, võin mõne tööotsa võtta. Harlow Sharp aitaks mind vajaduse korral välja. Kui muud üle ei jää, lähen ühele väliekspeditsioonile. See võiks mulle täitsa meeldida.»
«Aga kas sul selleks mingit Aja Kolledži teaduslikku kraadi ei pea olema?»

235

«Kui ma lähen ekspeditsiooni lihttöölisena, siis ei pea. Mingi vastutava koha jaoks läheb seda vist küll tarvis.»

«Enne kui ma tegutsema hakkan,» ütles Preston, «pean ma üksikasju teadma. Kõike, mis juhtus.»
«Ma kirjutan sulle aruande. Kinnitan selle notari juures. Teen kõik, mida sa tahad.»

«Mulle näib,» lausus Preston, «et me võime Transpordi vastu asja algatada. Nemad sulle selle supi kokku keetsid.»

Maxwell puikles vastusest kõrvale. «Mitte praegu kohe,» ütles *ta.* «Selle peale mõtleme hiljem.» .

«Sa koosta kõigepealt aruanne,» ütles talle Prestdn. «*Ja* mina mõtlen vahepeal natuke ning otsin mõned paragrahvid välja. Siis võime pihta hakata. *Kas* sa ajalehti oled lugenud või telerit vaadanud?»

Maxwell raputas pead. «Mul pole aega olnud.»
«Nad lähevad päris pööraseks,» ütles Preston. «Ime, et nad sind veel nurka pole ajanud. Küllap nad otsivad sind taga. Siiamaani toetuvad nad ainult oletustele. Sind nähti eile õhtul «Seas ja Viles». Ilmselt märkasid sind eile õhtul paljud inimesed või tundus see neile ainult nii. Praegu ollakse seisukohal, et sa oled surnust üles tõusnud. Mina sinu asemel hoiaksin neist kõrvale. Kui nad sind kätte peaksid saama, ära räägi neile absoluutselt midagi. »
«Mul pole vähimatki kavatsust neile midagi rääkida,» vastas Maxwell.
Nad istusid vaikses kontoris ja vaatasid vaikides teineteisele otsa.
«Mäherdune supp!» ütles Preston lõpuks. «Mäherdune suurepärane supp! Ma usun, Pete, et see asi võib mulle meeldima hakata.»
«Muide,» lausus Maxwell, «Nancy Clayton kutsus mind täna õhtuks oma peole. Ma olen mõelnud, kas see on äkki kuidagi seotud - kuigi ei pruugi olla. Nancy on mind mõnikord varem ka kutsunud.»

Preston muigas. «Nojah, sa oled ju kuulsus. Sa oled Nancyle üsna hea saak.»
«Ma pole selles sugugi kindel,» vastas Maxwell. «Küllap ta kuulis, et ma olen välja ilmunud. Muidugi huvitab see teda.»
«Jah,» nentis Preston kuivalt, «see huvitab teda.»

236

XIII

Maxwell ootas, et lehemehed teda Oopi hurtsiku juures varitsevad, aga seal polnud kedagi. Ilmselt ei olnud veel laiemalt teatavaks saanud, et ta Oopi juures elab.

Hurtsikul lasus hilise pärastlõuna unisus; sügisene päikesevalgus voolas nagu sulakuld üle luitunud lauajuppide, millest see oli ehitatud. Mõned mesilased sumisesid laisalt ukse kõrval astripeenras ja sõidutee kohal kõrguval mäeküljel hõljusid pärastlõunases hämus mõned kollased liblikad.

Maxwell avas ukse ja pistis pea sisse. Kedagi polnud. Oop luusis kusagil ringi ja vaimust polnud jälgegi. Koldes kumasid punaselt tuhaga kaetud söed.
Maxwell pani ukse kinni ja istus hurtsiku ette pingile.
Kaugel läänes säras üks linnaku neljast järvest nagu õhuke sinine lääts. Raagus hekid ja koltuvad taimed värvisid maastiku pruuni- ja kollasekirjuks. Hajali puudegruppides lõkendasid siin-seal väikesed värvisaared.

Soe ja pehme, mõtles Maxwell. Maa, kus on võimalik unistada. Hoopis midagi muud kui need jõulised ja sünged maastikud, mida Lambert oli nii paljude aastate eest maalinud.

Ta istus ja imestas,.. miks need maastikud ometi talle takja kombel meelde haakusid. Ta imestas ka, kust võis see kunstnik teada, kuidas need kristallplaneedi viirastuslikud asukad vilkusid. See ei saa olla pelk kokkusattumus; seda sorti asja inimene juba niisama lihtsalt ette ei kujuta. Mõistus ütles, et Lambert pidi teadma nende vaim-inimeste olemasolust, aga mõistus kinnitas samal ajal ka, et see on võimatu.

Aga kõik need teised olendid, kõik teised grotesksed peletised, keda Lambert oli hullumeelsete, tigedate pintslitõmmetega oma lõuenditele laotanud? Kus nemad mängu tulid? Kust nad võisid pärineda? Või olid nad lihtsalt kujutlusvõime pöörased sünnitised, mis olid valu ja vaevaga ühest kummaliselt painatud hingest välja rebitud? Kas kristallplaneedi inimesed olid ainsad tõelised olendid, keda Lambert on kujutanud? See ei tundunud kuigi tõenäoline. Nii või teisiti, ühes või teises paigas pidi Lambert olema näinud ka neid teisi olendeid. Ja kas maastik oli puhas kujutluspilt, maalitud ainult selleks, et nende olendite loodud meeleolu säilitada või oli see äkki hoopis kristallplaneedi maastik mingil varasemal ajal, . siis kui veel ei olnud teda igaveseks universumist eraldavat põrandat ja katust? Aga see, ütles ta endale, on võimatu, sest planeet suleti enne praeguse universumi sündi. Vähemalt kümme miljardit, võib-olla koguni viiskümmend miljardit aastat tagasi.

237

Maxwell liigutas ennast rahutult. See tundus täiesti arusaamatu. Kõik selles tundus arusaamatu. Tal on niigi muresid küllaga, ütles ta endale, see veel puudub, et ta hakkaks Lamberti maalide üle pead murdma. Ta oli töökohast ilma jäänud, tema varandus oli pärandikinnitamise tõttu aresti all, juriidiliselt ei olnud ta inimolend.

Aga kõik see polnud eriti tähtis, vähemalt mitte praegu. Kõige olulisem oli, mis saab kristallplaneedi teadmistevarust. Universum pidi need teadmised endale saama - pidi endale saama teadmistekogu, mis oli vähimagi kahtluseta suurem kui kogu tuntud galaktika teadmiste summa. Osa sellest muidugi kordab juba teada olevat, aga ta oli kindel, et paljudest teistest tohututest valdkondadest pole veel mõeldudki. See vähene, mille nägemiseks tal aega oli jätkunud, kinnitas

seda usku.
Tundus, nagu oleks ta jälle küürus selle peaaegu kohvilaua moodi laua taga, millele ta oli kuhjanud riiuliteit võetud metalllehed, ning tema pähe oleks kinnitatud seade, mis oli lugeja või tõlkija või ükskõik, kuidas seda nimetada.
Üks metall-leht oli rääkinud mõistusest, mitte metafüüsilistes või filosoofilistes terminites, vaid mõistusest kui mehhanismist, kasutades termineid ja üldmõisteid, millest ta aru ei saanud. Ta mäletas, et oli selle terminoloogia kallal vaeva näinud, sest ta teadis, et tegemist oli kirjutisega senikäsitlemata alal, kuid mõne aja pärast pani ta lehe kõrvale, kuna see käis tal üle jõu. Ja üks teine metallitükk, teine raamat osutus põhjapanevaks uurimuseks teatud matemaatiliste põhimõtete rakendamisest ühiskonnateadustes, kuigi mõningaid mainitud ühiskonnateadusi võis ta üksnes pimesi ja aimamisi kujutleda, nagu haarab pime inimene möödavilksatavate liblikate järele. Talle meenus, et olid olnud mitte ühe, vaid kahe universumi ajalood ja looduslugu, milles kirjeldatud eluvormid olid oma põhiprintsiipidelt ja funktsioonidelt niivõrd fantastilised, et seda oli raske uskuda; ning veel üks väga õhuke metall-leht, nii õhuke, et kaardus ja väändus tema käes nagu paberileht. Kuid see oli tema mõistusele nii käsitamatu, et ta ei teadnudki õieti, millest seal juttu oli. Ja oli üks paksem, palju paksem metall-leht, kus kätketud ammu põrmuks varisenud olendite ja kultuuride mõtted ja filosoofiad olid teda kohkumisest, vastikusest, vihast ja jahmatusest vaaruma pannud, kuid täitnud teda siiski hirmusegase imestusega nendes filosoofiates väljendatud täieliku ebainimlikkuse üle.
Kõik see ja veel rohkem - palju rohkem, triljon korda rohkem - ootas kristallplaneedil.
Ta tuletas endale meelde, et talle antud ülesande täitmine oli tähtis. Kristallplaneedi raamatukogu kättesaamine oli eluliselt vajalik ja kuigi mingit ajapiiri polnud mainitud, tuli ilmselt kii-

resti tegutseda. Sest taloli kindel tunne, et tema ettevõtmise äpardumise korral võib see planeet väga vabalt minna oma teadmisi pakkuma galaktika teise sektorisse, võib-olla hoopis väljapoole galaktikat.
Artefakt, ütles ta endale, võib olla nõutud hind, kuigi kindel ta selles olla ei saanud. See järeldus näis mõistlik, kuna Artefakti taheti osta ja Churchill oli kuidagi asjasse segatud. Aga praegu ta veel kindel olla ei saanud. Võib-olla tahab Artefakti hoopis keegi teine sootuks muul põhjusel; järsku on keegi lõpuks välja nuputanud, mis see täpselt on. Ta püüdis kujutleda, mida siis õieti oleks võidud avastada, aga tal polnud ühtegi fakti, millest lähtuda, ning sellest ei tulnud midagi välja.
Mustpeadeparv keerles taevast alla, liugles otse üle hurtsiku katuse ja libises üle sõidutee. Maxwell jälgis, kuidas linnud sooriba kuivavatele taimedele laskusid ja oma kehad lopsakate taimede kaarduvatel vartel õrna tasakaalu seadsid. Nad tulid siia umbes tunniks ajaks sööma ning lendasid siis magama kuhugi kõrvalisse metsanurka, mille nad oma rändeteel lõunasse olid välilaagriks valinud.
Maxwell tõusis püsti ja sirutas ennast. Selle kahkja õhtupooliku vaikus ja rahu olid tema kehasse imbunud. Tahaks tukastada, mõtles ta. Mõne aja pärast tuleb Oop koju ja äratab ta üles, nad söövad midagi ja ajavad enne Nancy juurde minemist natuke juttu. .
Ta avas ukse ja läks hurtsikusse, sammus üle põranda ja istus voodile. Võib-olla, mõtles ta, peaks vaatama, kas tal on veel üks puhas sokipaar ja särk, mis peoleminekuks selga panna. Ta vinnas koti maast üles ja asetas voodile.
Haagid lahti teinud, lükkas ta koti lahti ja võttis kõigepealt välja paari pükse, et pääseda ligi nende alla pakitud särkidele.
Särgid olid oma kohal, aga seal oli veel midagi, üks pearihmaga seade, mille kaks silmaläätse olid vastu rihma pööratud.
Tundnud selle ära, vahtis Maxwell seda imestunult. See oli tõlkija, mida ta kristallplaneedil metall-lehtede lugemiseks oli kasutanud. Ta võttis selle välja ja kõIgutas käes. Kõik oli olemas -

rihm, mis tuli ümber pea kinnitada, energiaplokk seljataga ja kaks silmaläätse, mis tuli paika lükata alles siis, kui seade oli juba pea küljes.

Ta oli selle vist kogemata sisse pakkinud, mõtles ta, kuigi, jumala eest, ta ei mäletanud seda sugugi. Aga seal see nüüd oli ning võib-olla ei sündinud sellest midagi paha. Kunagi tulevikus võis tõlkija abil isegi tõendada,. et ta oli kristallplaneedil viibinud. Kuigi ta sai aru, et ega see eriti hea tõend ei olnud. See oli lihtsalt üks üpris tavalise väljanägemisega seade, olgugi et selle

239

ehituse uurimisel, tuletas ta endale meelde, see enam nii tavalisena ei pruukinud tunduda.

Kusagilt kostis nõrk koputus ja, üllatudes nii tasasest helist, Maxwell jäigastus ning jäi liikumatult kuulatama. Võib-olla kopsib mõni oks tuule käes vastu katust, kuigi see kõlas pisut teist-moodi.

Koputamine lakkas ja algas siis uuesti, aga seekord ei olnud tegemist pideva toksimisega, vaid pigem omamoodi koodiga. Kolm kiiret lööki ja paus, seejärel kaks kiiret lööki ja jälle paus, ning seda koputuste rida korrati uuesti.

Keegi oli ukse taga.

Maxwell tõusis voodilt ja jäi kõheldes seisma. Äkki on need ajakirjanikud, kes on talle lõpuks jälile saanud või kes arvavad, et on talle jälile saanud, ning sellisel juhul oleks parem vastamata jätta. Aga talle tundus, et teda lõpuks urgu ajanud lehemehe või -meeste jaoks ei olnud see koputus küllalt äge ega küllalt nõudlik. Koputus oli tasane, peaaegu ebalev - niiviisi võis koputada keegi, kes ei tahtnud oma sealolekut valjusti kuulutada või kes ei olnud üheI või teisel põhjusel oma eesmärgis päris kindel. Ja kui need olidki ajakirjanikud, mõistis Maxwell, poleks sellest mingit kasu, kui ta neid sisse ei laseks, sest natukese aja pärast katsuksid nad ust, leiaksid, et see on lahti, ning tormaksid sisse.

Silmapilguks lakanud koputamine algas uuesti. Maxwell kõmpis ukse juurde ja lükkas selle lahti. Väljas seisis päikesepaistes tontlikult valendav garneel. Ühe oma jäseme all, *mis* oli nüüd pigem käsi kui jalg, hoidis ta tugevasti vastu keha surutud paberisse mähitud pakki.

«Armas taevas, tulge sisse, enne kui keegi teid siin näeb,» ütles Maxwell teravalt.

Garneel tuli sisse ja Maxwell sulges ukse, mõeldes ise, miks ta ometi oli seda olevust sisse astuma kiirustanud.

«Teil pole vaja kartust uudiste otsijate ees,» ütles garneel. «Ma olin ettevaatlik ja ma märkasin. Keegi ei järgnenud mulle. Ma olen nii tobeda väljanägemisega, et mulle ei järgne kunagi keegi. Keegi ei arva, et mul üldse mingi eesmärk on.»

«See on küll kasulik omadus,» lausus Maxwell. «Minu meelest nimetatakse seda kaitsevärvuseks.»

«Ma ilmun jälle miss Nancy Claytoni poolt,» ütles garneel. «Ta teab teil reisil oli vähe asju kaasas, pole olnud võimalust poes käia ja riideid pesta lasta. Mitte mingit soovi piinlikkust valmistada - käskis mul öelda seda tugeva rõhuga -, aga *soo*vib saata teile kandmiseks rõivad.»

Ta võttis kaenla alt paki ja ulatas selle Maxwellile. «See on Nancyst kena.»

240

«Ta on hoolitsev inimene. Ta tegi mulle ülesandeks veel öelda. »

«Laske käia,» lubas Maxwell.

«Üks ratastega sõiduk viib teid maja juurde.»

«Seda pole vaja,» ütles Maxwell. «Sõidutee läheb otse tema maja eest mööda.»

«Veel kord vabandus,» lausus garneel kindlalt, «aga ta peab seda paremaks. Mitmesugused olendid nuhivad siin ja seal, et teie asukohta teada saada.»

«Kas te oskate öelda,» küsis Maxwell, «kuidas miss Clayton ise minu asukohta teab?»

Garneel vastas: «Ma tõega ei tea.»

«Olgu siis peale. Te ju tänate miss Claytonit minu poolt?»

«Rõõmustusega,» kostis garneel.

XIV

«Ma viin teid tagaukse juurde,» ütles autojuht. «Maja ees tolkneb parv ajakirjanikke. Nad lähevad hiljem minema, aga praegu on neid seal karjade kaupa. Miss Clayton arvas, et te ei taha nendega kohtuda. »

«Tänan teid,» ütles Maxwell. «See on teist ettenägelik.»

Nancy, ütles ta endale, kes pidas teiste inimeste elu korraldamist enda eesõiguseks, oli, nagu tal kombeks, ohjad jälle enda kätte võtnud.

Nancy maja seisis järve läänekülge piiraval madalal kaldapangal. Eemal vasakul läikis vesi pehmelt õhtuses kuuvalguses. Maja esikülg säras tuledes, aga tagumine poololi pime.

Auto keeras maanteelt kõrvale ja ronis aeglaselt üles mööda kitsast sissesõiduteed, mida ääristasid jämedad tammed. Üks ehmunud lind lendas häälitsedes üle sõidutee ning meeletult pekslev tiivapaar sattus hetkeks autotulede valgusse. Paar koera kihutasid neile tigedalt haukudes vastu, läksid lahku ning asusid kummalegi poole autot.

Juht itsitas. «Kui te jalamees oleksite, sööksid nad teid koos naha ja karvadega ära.»

«Aga miks?» küsis Maxwell. «Miks vajab Nancy järsku koerakarja kaitset?»

«Mitte miss Clayton,» ütles autojuht, «keegi teine.»

Maxwellil kerkis üks küsimus keelele, aga ta neelas selle alla.

Autojuht pööras auto lahtise portikuse all kulgevale kaarjale sissesõiduteele ning peatus.

241

I«Minge tagauksest sisse,» seletas-juht. «Teil ei *pruugi* koputada. Siis otse läbi halli ja keerdtrepist mööda. Pidu käib eesküljes.»

Maxwell hakkas juba autoust avama, kuid lõi siis kõhklema.

«Koeri ei maksa karta,» *ütles* juht *tal1e.* «Nad tunnevad auto ära. Igaüks, kes sellest välja astub, on oma poiss.»

Koertest polnud tõesti jälgegi ning *Maxwell* astus kaldtee kolmest astmest kiiresti *üles,* avas tagaukse ja, sisenes halli.

Hall oli pime. Keerdtrepilt imbus *kül1* natuke valgust alla - keegi oli vist teisel korrusel *tule* põlema jätnud. Aga see oli ka kõik, mingit muud valgustust ei olnud. Kusagilt maja esiküljest kostis summutatud peokära.

Maxwell seisis hetke liikumatult ja kui tema silmad pimedusega harjuma hakkasid, nägi ta, et hall ulatus üsna sügavale maja sisemusse, keerdtrepi jalamist mööda ja veel edasigi. Seal taga oli uks või ehk nurgatagune koridor, mis pidi teda peoruumi viima.

Imelik lugu, ütles ta endale. Kui Nancyoli käskinud juhil teda tagaukse juurde tulla, siis *oleks* ta kellegi talle vastu saatnud või oleks vähemalt hoolitsenud, et tuli põleks ja ta teiste juurde tee leiaks.

Imelik ja väga ebamugav on niimoodi saabuda, kobada hallis käsikaudu teed ja otsida teisi kohalolijaid. Hetkeks mõtles ta ümber pöörata ja lahkuda, minna tagasi Oopi hurtsikusse. Siis meenusid talle koerad. Nad ootavad väljas ning nad olid jätnud kaunikesti õela mulje.

Kogu see lugu, ütles ta endale, pole üldse Nancy moodi, Nancy midagi säärast ei teeks. Siin oli midagi väga viltu ja see asi ei meeldinud tallemitte üks põrm.

Ta liikus ettevaatlikult mööda halli edasi ning passis peale, et ta mõne tooli või laua otsa ei komistaks. Ta nägi nüüd natuke selgemini, aga hall oli tema jaoks ikka veel ilma mingite üksikasjadeta tunnel.

Ta möödus trepist, Pööras ümber selle jalami ning nüüd muutus hall veelgi pimedamaks, sest trepilt tulev valgus oli osaliselt ära lõigatud.

Üks hääl küsis: «Professor Maxwell? Kas see olete teie, professor?»

Maxwell peatus poole sammu peal, püüdes ühel jalal tasakaalu hoida, siis pani ta oma tõstetud jala ettevaatlikult põrandale ja seisis liikumatult, kattudes ise samal ajal üleni kananahaga.

«Professor Maxwell,» ütles hääl. «Ma tean, et te olete seal.»
See ei olnudki tegelikult hääl või ei kõlanud hääle moodi. Maxwell oleksvõinud vanduda, et mingit heli ei kostnud, ometi

oli ta neid sõnu kuulnud, mitte niivõrd kõrvus, kui kusagil ajus.
Ta tundis, kuidas teda haaras õudus, ning ta püüdis selle vastu võidelda, kuid see ei jätnud teda maha. Õudus püsis, varitses kusagil pimeduses, valmis iga hetk talle kallale tormama.
Maxwell püüdis rääkima hakata, aga ta hoopis neelatas. Hääl ütles: «Ma ootasin teid siin, professor. Ma tahan teiega vestelda. See on niisama palju teie kui minu huvides.»
«Kus te olete?» küsis Maxwell.
«Selle ukse taga, mis jääb teist otse vasakule.»
«Ma ei näe mingit ust.»
Tubli kaine mõistus käis Maxwellile tungivalt peale. Pane jooksu, ütles see. Kao siit nii kiiresti kui jõuad.
Aga ta ei saanud plehku pista. Ta ei suutnud ennast niikaugele viia. Ja kuhu tal joosta oligi? Tagasi ukse juurde küll mitte, sest väljas ootasid koerad. Mitte ka klobinal läbi pimeda halli, kus ta kindla peale millegi vastu põrkab ja hirmsat kära tekitab, eesküljes viibivad külalised ärevile ajab, ning kui nad asja uurima tulevad, laseb ta end leida sassis, kriimulisena ja hirmust higisena. Sest ta teadis, et kui ta jooksu paneb, kargab hirm talle kallale ning ta annab sellele vaba voli.
Juba ainuüksi tagauksest peole hiilimine oli küllalt halb, see veel puuduks, et ta laseks ennast sellises olukorras avastada.
Kui see oleks olnud lihtsalt hääl, ükskõik milline hääl, ei oleks see olnud nii hirmuäratav, aga see oli imelik hääl - mingit intonatsiooni polnud ning lisaks oli see kuidagi elutu, mehaanilise, peaaegu krigiseva varjundiga. See ei ole inimese hääl, ütles Maxwell endale. Seal toas oli tulnukas.
«Siin on uks,» ütles see tuhm, kalk hääl. «Astuge pisut vasakule ja tõugake seda.»
Kogu asi muutub naeruväärseks, ütles Maxwell endale. Ta kas astub uksest sisse või pistab plehku. Ta võib katsuda ka lihtsalt minema kõndida, aga ta teadis, et samal silmapilgul, kui ta selle peidetud ukse poole selja pöörab, hakkab ta jooksma mitte sellepärast, et ta seda tahab, vaid ta peab pagema hirmu eest, millele ta on selja pööranud.
Ta astus vasakule, leidis ukse ja lükkas. Tuba oli pime; kuid kusagil õues põlevast laternast imbus tuhmi valgust läbi akende ja langes trullakaIe olendile toa keskel, kelle töntsakas kõht kiirgas ja vingerdas fosforselt, otsekui oleks hunnik luminestseerivaid mereloomi kaussi pistetud.
«Jah,» ütles olend, «teil on täiesti õigus. Ma olen üks neid olevusi, keda teie veerejateks nimetate. Oma siinviibimise ajaks olen ma võtnud endale nime, mis teie arusaamadega kergesti kokku läheb. Te võite kutsuda mind mister Marmaduke'iks. Küllap te mõistate, et see on ainult asja hõlbustamiseks, sest see

ei ole minu tegelik nimi. Meil ei olegi nimesid. Neid pole vaja. Meie isiklik eripära saavutatakse muude vahenditega.»

«Mul on meeldiv teiega tutvuda, mister Marmaduke,» lausus Maxwell aeglaselt, sest kuidagi teisiti ta rääkida ei suutnud tema huuled, nagu kogu ülejäänud kehagi, olid muutunud pisut kangeks ja tardunuks.

«Minul ka, professor.»

«Kuidas te teadsite, kes ma olen?» küsi,s Maxwell. «Te nagu ei olekski kahelnud. Te muidugi teadsite, et ma pean hallist läbi tulema.» .

«Muidugi,» vastas veereja.

Nüüd nägi Maxwell seda olendit veidi selgemini – kahele rattale toetuv pundunud keha, mille alaosa kiirgas ja vingerdas nagu ämbritäis vaklu.

«Kas te olete Nancy külaline?» küsis ta.

«Jah,» vastas mister Marmaduke, «loomulikult olen. Ma usun, et tema tänase vastuvõtu aukülaline.»

«Siis te peaksite ehk teiste külaliste. juures viibima.»

«Ma kurtsin väsimus!,» ütles mister Marmaduke. «Pean küll möönma, et see on väikene tõeväänamine, sest ma ei väsi kunagi. Nii ma läksingi veidikeseks puhkama. . .»

«Ja mind ootama?»

«Täpipealt,» kostis mister Marmaduke.

Nancy, mõtles Maxwell. Ei, ta oli kindel, et Nancy polnud sellesse segatud. Nancy oli tuulepea, hoolis üksnes oma igikestvatest pidudest ega olnud mingiks intrigeerimiseks võimeline.

«On üks teema, millel vestlemine tooks nll,nu oletust mööda meile mõlemale teatavat kasu,» lausus mister Marmaduke. «Ma usun, et te otsite ostjat ühele suurele kaubaartiklile. See kaup võib mulle põgusat huvi pakkuda.»

Maxwell astus sammu tagasi ja püüdis vastust leida. Aga ühtegi valmis vastust polnud käepärast. Kuigi, ta, oleks pidanud taipama, ütles ta endale, või vähemasti kahtlustama.

«Te ei ütle midagi,» jätkas mister Marmaduke. «Ma ei saa eksida. Te olete ikka kindlasti müügiagent?»

«Jah,» vastas Maxwell. «Jah, ma olen agent.»

Ta teadis, et eitamisest pole mingit kasu. Nii või teisiti oli sellele olendile kristallplaneedi olemasolu ja teadmistevaru teada.

Ja võib-olla ta teab ka hinda. Ta mõtles, kas see oli äkki veereja, kes tahtis Artefakti ära osta.

«Niisiis,» ütles mister Marmaduke, «lähme otsekohe asja ja tingimuste arutamise juurde. Ilma et unustaksime selle käigus mainida teile osaks langevat vahetalitustasu.»

«Ma kardan, et praegusel hetkel on see võimatu,» lausus

Maxwelt «Ma ei tea tingimusi. Vaadake, ma pidin kõigepealt leidma võimaliku ostja ja siis. . .»

«See pole üldse mingi küsimus,» teatas mister Marmaduke, «sest minul on olemas need teadmised, mis teil puuduvad. Ma olen tingimustega kursis.»

«Ja te maksate nõutud hinna?»

«Oh, kahtlemata,» vastas veereja. «Sellega läheb ainult natuke aega. Tuleb lõpule viia praegu käimas olevad läbirääkimised. Kui need on ühel pool, saame teie ja mina tehingu joonde ajada ning asi ongi ilma segaduse ja sekeldusteta kombes. Mulle tundub, et ainus küsimus on selle vaheltkasu suuruses, mille te nii rikkalikult ära olete teeninud.»

«Ma kujutan ette,» lausus Maxwell külmalt, «et see võib olla kenakene tasu.»

«Me pidasime silmas,» ütles mister Marmaduke, «teie nimetamist - kas tuleks öelda

raamatukoguhoidjaks? - sellele kaubale, mida me ostame. Mitmesuguste kaubaartiklite suhtes selgusele jõudmine ja nende arvelevõtmine on suur töö. Selliseks tööks vajame Just teietaolist olevust ning ma kujutlen, et teile võib see töö väga huvitav olla. Ja palk - professor Maxwell, kas te oleksite nii lahke ja nimetaksite palga suuruse ja töötingimused.»

«Ma peaksin selle üle järele mõtlema.»

«Kindlasti,» kinnitas mister Marmaduke. «Niisuguses ettevõtmises kulub mõtlemine ära. Te leiate, et me oleme üpris helded. »

«Ma ei pidanud hoopiski seda silmas,» ütles Maxwelt «Ma pean tehingu üle järele mõtlema. Kas ma üldse tahan teie jaoks müüki korraldada.»

«Te võib-olla kahtlete, kas me oleme sellele kaubale väärilised ostjad?»

«Küllap vist,» vastas Maxwelt

«Professor Maxwell,» ütles veereja, «teil oleks soovitav oma kahtlused kõrvale heita. Oleks parem, kui te meis sugugi ei kahtleks. Sest me oleme kindlalt otsustanud selle, mida teil on pakkuda, endale saada. Nii et teil oleks kõige õigem see asi meiega lahkesti läbi rääkida.»

«Kas ma tahan või ei?» küsis Maxwelt

«Mina ei oleks seda nii otse välja öelnud,» lausus mister Marmaduke. «Aga teie väide on täiesti õige.»

«Teie praegune positsioon ei ole just sobiv säärase tooni kasutamiseks,» ütles Maxwell.

«Teie ei ole meie positsioonist teadlikud,» vastas veereja. «Teie teadmised ulatuvad ainult maailmaruumi teatud punktini. Te ei Itea midagi sellest, mis jääb kaugemale.»

Nendes sõnades ja selles, kuidas neid öeldi, oli midagi, mis

ajas Maxwellile külmavärinad peale, just nagu oleks mingist universumi tundmatust sopist pärinev lõikav jäine tuulepuhang läbi toa lõõtsunud.

Teie teadmised ulatuvad ainult teatud punktini maailmaruumis, oli mister Marmaduke öelnud, aga mis asub sellest kaugemal? Selle kohta polnud mingeid andmeid, teati üksnes seda, et kusagil teisel pool inimeste uurimisretkede hägusat rajajoont olid veerejad oma impeeriumi maha märkinud. Ja üle selle rajajoone imbusid õudusjutud, niisugused lood, mis tekivad kõigil rajajoontel, kuna nad võrsuvad inimese püüdest moista sealsamas käeulatuses asuvat tundmatust.

Veerejatega olid inimesed harva kokku puutunud ja neist olenditest polnud peaaegu midagi teada - ning see oli iseenesest halb. Ei veerejad ega ka inimesed koos oma sõprade ja liitlastega polnud omalt poolt kätt ulatanud või muul viisil heatahtlikkust üles näidanud. Ühes avakosmose suures sektoris asus rajajoon vaikne, morn piir, mida kumbki pool polnud ületanud. .

«Mul oleks ehk kergem otsusele jõuda,» ütles Maxwell, «kui mu teadmised avarduksid, kui me teie kohta rohkem teada saaksime.»

«Te teate, et me oleme satikad,» lausus mister Marmaduke, ja ta sõnad lausa nõretasid põlgusest. «Te olete sallimatud...»

«Ei ole sallimatud,» vastas Maxwell vihaselt, «ja me ei pea teid satikateks. Me teame, et te olete olendid, keda meie nimetaksime taruorganismideks. Me teame, et igaüks teist on olendite koloonia, kes sarnanevad siin Maa peal putukateks nimetatud eluvormiga, ning see muidugi eraldab meid teist, aga sugugi mitte rohkem kui paljusid teisi, olendeid paljude teiste tähtede juurest. Mulle ei meeldi sõna «sallimatu», mister Marmaduke, sest see tähendab, et on olemas mingi alus sallivuseks, kuid niisugust asja pole olemas - ei teie, ei minu, ei ühegi teise olendi jaoks universumis.»

Ta leidis, et väriseb vihast, ja imestas, miks tal äkki üheainsa sõna peale hing nii täis kargas. Ta suutis jääda rahulikuks mõtte juures, et veereja ostab ära kristallplaneedi teadmised, ning läks siis äkkvihas põlema ühe teatud sõna peale. Võib-olla sellepärast. Ütles ta endale, et kui nii paljud erinevad rahvad üheskoos elama peavad, muutuvad nii «sallimatus» kui ka «sallivus» sõimu-sõnadeks.

«Te väitlete hästi ja armastusväärselt,» ütles mister Marmaduke, «ja võib-olla te tõesti ei ole sallimatu. . .»

«Isegi kui oleks olemas niisugune asi nagu sallimatus,» kostis Maxwell, «ei saa ma aru, miks te seda nii pahaks panete. See heidaks varju pigem sellele, kes sallimatust ilmutab, mitte aga sellele, kelle pihta see on suunatud. Suhtumine ei peegelda mitte

ainult häid kombeid, vaid ka teadmiste taset. Pole midagi rumalamat kui sallimatus.»

«Aga kui tegemist pole sallimatusega,» küsis veereja, «mis teid siis kõhklema paneb?»

«Ma peaksin teadma, kuidas te seda kaupa kasutada kavatsete. Ma peaksin teie eesmärki teadma. Mul oleks tarvis teist palju rohkem teada.» .

«Nii et te oskaksite otsustada?»

«Ei tea,» ütles Maxwell kibedalt. «Kuidas üldse niisuguses olukorras otsustada?»

«Me lobiseme liiga palju,» lausus mister Marmaduke. «Ja see jutt on mõttetu. Ma taipan, et teil pole mingit kavatsust meiega kauplema hakata.»

«Ma ütleksin, et teil on õigus,» vastas Maxwell talle. «Vähemalt praegusel hetkel küll.»

«Sellisel juhul,» ütles mister Marmaduke, «tuleb meil otsida teine tee. Teie keeldumine toob meile kaasa suure ajaraiskamise ja palju sekeldusi ning me ei ole teile selle eest põrmugi tänulikud.»

«Mul on tunne,» vastas Maxwell, «et ma suudan selle kuidagi välja kannatada.»

«Võitja poolel olemises, armuline härra,» hoiatas mister Marmaduke, «on teatavad eelised.»

Mingi suur ja kiire kogu sööstis Maxwellist mööda ning ta nägi silmanurgast vilksamisi kiiskavaid hambaid ja kollakaspruuni keha äkilist välgatust.

«Ei, Sylvester!» karjus Maxwell. «Sylvester, jäta ta rahule!»

Mister Marmaduke tegutses kiiresti. Tema rattad hakkasid ägedasti pöörlema, ta tegi toas tiiru ja vuhises Sylvestri tormakat rünnakut vältides kärmelt poolkaares ukse poole. Sylvester pöördus küünte kriginal ümber. Otse enda peale sööstvat veerejat nähes põikas Maxwell teelt kõrvale, kuid üks ratas kriimustas ikkagi tema õlga ja tõukas ta toorelt eemale. Mister Marmaduke kadus vihinal uksest välja. Tema järel tormas Sylvestri pikk ja painduv kollakaspruun kogu, mis näis sujuvalt läbi õhu liuglevat.

«Ei tohi, Sylvester!» kisendas Maxwell ka ise uksest välja sööstes, tegi hallis järsu pöörde ning hakkas tasakaalu säilitamiseks kiiresti jalgadega sibama.

Tema ees liikus veereja libedasti mööda halli, Sylvester kihutas otse tema kannul. Maxwell ei raisanud enam oma jõudu tiigri peale lõugamisele, vaid andis jalgadele valu.

Halli kõige kaugemas otsas pööras mister Marmaduke sujuvalt vasakule ja Sylvester, kes tal peaaegu kukiLoli, kaotas kurvi peal väärtuslikke sekundeid. Teades, mis teda ees ootab, tegi

Maxwell jooksu pealt pöörde ja nägi enda ees madala marmortrepiga lõppevat valgustatud koridori ning trepi kõrval seisis väikestes salkades hulk inimesi, klaasid käes.

Mister Marmaduke veeres väga kiiresti trepi poole. Sylvester oli Maxwellist ühe hüppe võrra ees ja veerejast umbes kolme hüppe jagu taga.

Maxwell püüdis midagi hoiatuseks karjuda, aga tal jäi hing kinni ja pealegi arenesid sündmused liiga kiiresti.

Veereja jõudis trepi ülemisele astmele ja Maxwell viskus õhku, käed välja sirutatud. Ta maandus tiigri seljas ja põimis käed tema kaela ümber. Nad kukkusid üheskoos maha ja Sylvestriga mööda koridori kukerpallitades nägi Maxwell silmanurgast, kuidas veereja teisel astmel kõrgele õhku põrkas ja külgeli kalduma hakkas.

Ja siis järsku kostsid hirmunud naiste kisa, jahmunud meeste hüüded ning purunevate klaaside klirin. Ometi kord, mõtles Maxwell mornilt, saab Nancy oma peost suuremat närvikõdi, kui ta oli oodanud.

Maxwell jäi trepi tagurnisse serva seina äärde lamama ning Sylvester, kes oli ennast kuidagimoodi tema peale istuma sättinud, lakkus hellitlevalt tema nägu.

«Sylvester, nüüd sa siis said, mida tahtsid,» ütles ta. «Sa panid meid täbarasse olukorda.»

Sylvester lakkus edasi ja tema rinna st kerkis kähe nurrumine.

Maxwell lükkas tiigri eemale ja tal õnnestus ennast seina najale istuma upitada.

Trepi ees põrandal lebas küljeli ja loperdades mister Marmaduke, mõlemad rattad meeletult pöörlemas.

Carol jooksis trepist üles ning jäi, käed puusas, Maxwelli ja tiigrit vahtima.

«No on alles paar!» hüüatas ta, hing viha pärast kinni.

«Me palume vabandust,» ütles Maxwell.

«Aukülaline!» karjus ta nende peale peaaegu nuttes. «Ta on aukülaline ja teie kahekesi ajate teda mööda koridori taga nagu mingit põtra.» .

«Ilmselt ei teinud me talle kuigi palju viga,» ütles Maxwell.

«Ma näen, et ta on elus ja terve. Ma ei oleks põrmugi imestanud, kui ta kõht oleks lõhki kärisenud ja kõik need satikad oleksid mööda põrandat laiali pudenenud.»

«Mida küll Nancy mõtleb?» küsis Carol süüdistavaIt.

«Ma kujutan ette,» ütles Maxwell talle, «et Nancy rõõmustab. Nii suurt segadust pole tema pidudel olnud sellest ajast saadik, kui Nõgese süsteemi. tuldpurskav kahepaikne jõulupuu põlema pani.»

249

«Te mõtlesite selle ise välja,» vastas Carol. «Ma ei usu seda.»

«Ausõna,» kinnitas Maxwell. «Ma olin ise siin ja nägin oma silmaga. Aitasin veel tuld kustutada.» .

Mõned külalised olid põrandal lamavale mister Marmaduke'ile appi läinud ja upitasid teda uuesti ratastele. Väikesed robotteenrid sibasid ringi ning korjasid klaasikilde ja kuivat~sid mahaaetud jookidest märga põrandat.

Maxwell ajas end jalule ja Sylvester nihkus talle lähemale, hakates ennast vastu tema jalgu nühkima ja nurru lööma.

Nancy oli kusagilt välja ilmunud ja rääkis mister Marmaduke'iga. Külalised seisid suures ringis nende ümber' ja kuulasid jutuajamist pealt.

«Mina teie asemel,» soovitas Carol, «teeksin siit sääred nii kiiresti kui võimalik. Ma ei kujuta ette, et teid siin avasüli tervitatakse.»

«Vastupidi,» ütles Maxwell talle. «Mind tervitatakse siin alati avasüli.»

Ta hakkas trepist alla minema ja Sylvester kõndis viksilt tema kõrval. Nancy pöördus ja nägi teda, murdis ringist läbi ja läks talle vastu.

«Pete!» hüüdis ta. «Tähendab, see on siis tõsi! Sa oled jälle tagasi. »

«Aga muidugi,» vastas Maxwell.

«Ma lugesin seda lehest, aga ei jäänud päriselt uskuma. Mõtlesin, et see on mingisugune rumal nali või hanekstõmbamine.»

«Aga sa ju kutsusid mind siia,» ütles Maxwell. .

«Mina kutsusin sind?»

Nancy ei teinud nalja. Maxwell mõistis, et ta ei teinud nalja. «Kas sa tahad öelda, et sa ei saatnud seda garneeli...»

«Mis garneeli? . . .»
«Noh, ühte olevust, kes nägi välja nagu ülekasvanud garneel. »

Nancy raputas pead ja tema nägu jälgides mõistis Maxwell imestusega, et naine hakkab vanaks jääma. Silmanurkades oli palju tillukesi kortsukesi, mida kosmeetikavahendid ei suutnud varjata.

«Olevus, kes nägi välja nagu garneel,» kordas Maxwell. «Ta ütles, et ta on sinu jooksupoiss. Ütles, et ma olen peole *kutsu*tud. Et mulle saadetakse auto järele. Ta tõi mulle isegi rõivad, sest ta ütles. . .»

«Pete,» lausus Nancy, «palun, usu mind. Ma pole midagi sellist teinud. Ma ei kutsunud sind, aga ma olen sinu tuleku üle rõõmus. »
Nancy astus lähemale ja asetas käe Maxwelli käsivarrele.

Tema näkku ilmusid naerukurrud. «Ja oleks huvitav kuulda, mis juhtus sinu ja mister Marmaduke'i vahel.»
«Selle pärast palun vabandust,» ütles Maxwell.
«Pole vaja. Ta on küll minu külaline ja külaliste vastu tuleb olla tähelepanelik, aga tegelikult on ta kohutav tüüp. Tead, Pete, ta on tegelikult üks suur tüütus ja snoob ja. . .»
«Oota natuke,» hoiatas Maxwell teda tasa.
Mister Marmaduke oli ennast külalisteringist vabastanud ja veeres üle põranda nende poole. Nancy pöördus talle vastu.
«Kas teiega on kõik korras?» küsis ta. «Kas teiega on ikka tõesti kõik korras?»
«Väga korras,» vastas mister Marmaduke.
Ta veeres Maxwelli juurde ja tema trullaka keha ülemisest poolest sirutus välja käsi - köietaoline painduv käsi, mis oli küll rohkem kombitsa moodi ja lõppes kolme konksus sõrmega.
Ta sirutas selle välja ning võttis Maxwellil õlgade ümbert kinni. Selle käe survet tundes tahtis Maxwell vaistlikult eemale tõmbuda, kuid sundis end teadliku tahtepingutusega paigale jääma.

«Ma tänan teid, armuline härra,» ütles mister Marmaduke.

«Ma olen teile väga tänulik. Võib-olla te päästsite mu elu. Kukkudes nägin ma, kuidas te sellele elajale otsa hüppasite. See oli väga kangelaslik tegu.»
Maxwelli külje vastu liibuv Sylvester tõstis pea, avas lõuad ja paljastas vaikselt urisedes kihvad.

«Ta ei oleks teile viga teinud, armuline härra,» seletas Carol.

«Ta on leebe nagu kassipoeg. Kui te ei oleks eest ära jooksnud, poleks ta teid taga ajanud. Tal tekkis rumal ettekujutus, et te mängite temaga. Sylvestrile meeldib mängida.»
Sylvester haigutas oma toredaid hambaid näidates.
«See mäng,» ütles mister Marmaduke, «minule ei meeldi.»
«Kui ma teid kukkumas nägin,» lausus Maxwell, «lõin ma teie pärast kartma. Hetke vältel arvasin ma, et te lähete lõhki.»

«Oh, kartuseks pole põhjust,» kostis mister Marmaduke. «Ma olen äärmiselt elastne. Minu keha on suurepärasest materjalist.

Tugev ja vetruv.»

Ta võttis käe Maxwelli õlalt ära ja see vingerdas õhus nagu õline köis ning plumpsatas tagasi tema kehasse. Kehapinnale ei jäänud mingit jälge, mis oleks näidanud, kuhu see oli kadunud.

«Te vabandage mind, palun,» ütles mister Marmaduke. «Mul on üks kokkusaamine.» Ta pöördus ringi ja veeres kiiresti minema.
Nancy judises. «Ta ajab mulle külmavärinad peale,» tunnistas ta. «Kuigi ma pean möönma, et ta on suur tõmbenumber. Mitte

iga peoperenaine ei saa veerejaga uhkeldada. Sulle ma ütlen seda meelsasti, Pete, ma panin hulga rattaid käima, et teda üldse sellele peole saada, kuid praegu tundub mulle, et parem, kui ma seda poleks teinud. Ta on kuidagi libe.»

«Kas sa tead, miks ta siin on - Maa peal, ma mõtlen?»

«Ei, ei tea. Mul on jäänud mulje, et ta on harilik turist.
Kuigi ma ei suuda kujutleda, et selline olend võib olla harilik turist. »

«Ma kardan, et sul on õigus,» ütles Maxwell.

«Pete,» lausus Nancy, «räägi mulle natuke endast. Lehtedes kirjutatakse. . .»

Maxwell muigas. «Ma tean. Et ma tõusin surnust üles.»

«Aga tegelikult sa ju ei tõusnud. Ma tean, et see pole võimalik. Aga kelle me siis maha matsime? Saad aru, kõik viimseni, tõesti viimane kui üks olid matustel ja .kõik me mõtlesime, et matame sind. Aga see ei saanud sina olla. Mis ometi võis. . .»

«Nancy, ma jõudsin alles eile tagasi,» ütles Maxwell. «Leidsin, et ma olen surnud, et minu korter on väljaüüritud ja ma olen töökohast ilma ja . . .»

«Täitsa võimatu lugu,» ütles Nancy. «Niisuguseid asju lihtsalt ei juhtu. Ma ei saa aru, kuidas see juhtuda võis?».

«See ei ole mulle endale ka veel päris selge,» vastas Maxwell. «Aga arvatavasti saan ma selle kohta edaspidi rohkem teada. »

«Igal juhul,» ütles Nancy, «praegu oled sa siin ja kõik on hästi ning kui sa sellest rääkida ei taha, siis ma kuulutan kõigile, et sulle ei meeldi sel teemal vestelda.»

«See on sinust kena,» lausus Maxwell, «aga sellest ei tule midagi välja.»

«Ajakirjanike pärast ei maksa sul muretseda.,» kinnitas Nancy. «Siin ei ole ajakirjanduse esindajaid. Varemalt mul oli kombeks neid sisse lasta. Hoolikalt valitud isikuid, neid, keda minu arvates võis usaldada. Aga neid ei või ühtegi usaldada. Ma sain seda oma naha peal tunda. Nii et sind nad tülitama ei hakka.»

«Ma saan aru, et sul on üks maal. . .»

«Sa siis kuulsid minu maalist? Lähme vaatama. See on mu kõige uhkem asi. Kujuta ette, Lamberti maal! Ja veel niisugune, mille olemasolust keegi ei teadnud. Ma räägin sulle pärast, kuidas see üldse leiti, aga seda ma küll ei ütle, mis see mulle maksma läks. Seda ei ütle ma kellelegi. Mul on kohe päris häbi.»

«Kas nii palju või nii vähe?» .

«Palju,» vastas Nancy. «Ja tulebolla väga ettevaatlik. Nii kergesti võid petta saada. Ma ei teinud enne ostmisest juttugi, kui olin lasknud eksperdil pilti uurida. Tegelikult isegi kahel

eksperdil. Nad kontrollisid teineteist, kuigi ma arvan, et see oli vist asjatu.»

«Aga kas see on väljaspool kahtlust, et tegemist on Lambertiga? »

«Täiesti. Ma olin ise ka peaaegu kohe kindel. Ükski teine kunstnik ei ole kunagi päris sedamoodi maalinud nagu Lambert.

Aga see võis muidugi ka koopia olla ning mul tuli see kindlaks teha.»

«Mida sa üldse Lambertist tead?» küsis Maxwell. «Kas rohkem kui meie kõik? Midagi, mis on raamatutest välja jäetud?»

«Ei. Tegelikult ei tea ma kuigi palju. Temast endast küll mitte. Miks sa küsid?»

«Sest sa oled nii elevil.»

«Ole sa lahke! Nagu oleks Lamberti tundmatu maali leidmisest veel vähe! Mul on veel kaks tema pilti, aga see on eriline, sest ta oli kadunud. Noh, tegelikult ma ei tea, kas «kadunud» . ongi õige sõna. Parem oleks vist öelda, et selle olemasolust ei teatud. Kusagil pole kirjas, et ta selle maalinud oleks. Vähemalt säilinud ülestähendustes seda ei ole. Ja see on veel üks tema niinimetatud

groteskidest. Kes küll võiks mõelda, et nendest kasvõi üks kaotsi läheb või ära unustatakse või, jumal teab, mis sellega võis veel juhtuda. Kui see oleks olnud üks varasem töö, siis võiks sellest veel aru saada.»
Nad kõndisid külalistegruppide vahel laveerides üle toa.

«Siin ta ongi,» ütles Nancy.
Nad olid jõudnud läbi inimeste vahelt, kes olid kogunenud selle seina juurde, kus maal rippus.
Maxwell ajas pea kuklasse, et paremini näha.
See pilt erines mõnevõrra värvitahvlitest, mida ta sel hommikul raamatukogus oli vaadanud. Asi on selles, ütles ta endale, et Nancy maal on suurem ning reproduktsioonidel on osa värvide selgust ja kirkust kaduma läinud. Aga see, mõistis ta, ei olnud ainus erinevus. Maastik oli teistsugune ja selle taustal olid teised olendid. See maastik siin oli maisem - hallide mägede kaar, pruun põõsaid meenutav taimkate ja jässakad sõnajala moodi puud. Üle kauge mäe rühkis salk olendeid, kes võisid olla päkapikud; üks härjapõlvlase moodi olend istus, selg vastu puutüve, ja ilmselt magas, mingi kübar silmadele tõmmatud. Ja need teised - jubedad irvitavad olendid, kelle võikad kehad ja näod panid vere soontes tarretama.
Ühe kauge lameda mäe otsas, mille jalamil tungles suur hulk mitmesuguseid olendeid, paistis halli taeva taustal- väike must laik.
Maxwell ahhetas, .astus kiiresti sammu lähemale, kuid peatus siis ja jäi oma erutuse varjamiseks kangelt ja sirgelt seisma.

Kas tõesti ei ole keegi seda enne märganud, küsis ta -endalt. Keegi võis küll märgata, kuid ei pidanud seda mainimisväärseks või arvas, et ta nägi valesti, ja ei tahtnud seepärast midagi öelda. .
Aga Maxwell teadis, et ta ei eksi. Tal ei olnud kahtluse varjugi. See väike must laik kaugel mäetipul oli Artefakt!

XV

Maxwell leidis paar tooli ühes eraldatud nurgakeses, mida varjas mingi kogukasse marmorpotti istutatud tohutu suur õitsev taim. Seal polnud kedagi ja ta istus.
Teisel pool lille hakkas pidu otsa saama. Osa inimesi oli lahkunud ja allesjäänud olid natuke vaiksemaks jäänud. Ja kui veel üks inimene talt küsib, mis temaga juhtus, ütles Maxwell endale, annab ta talle vastu hambaid.
Ma hakkan seletama, oli ta öelnud Carolile, kui too seda eelmisel õhtul oli küsinud - ma seletan ikka ja jälle. Seda ta oligi teinud, tõsi küll, väikeste mööndustega - ja mitte keegi ei uskunud. Nad olid vaadanud teda tühja pilguga ja mõelnud, et ta on kas purjus või püüab neid lolliks teha.
Aga tegelikult oli hoopis teda ennast lolliks tehtud, mõistis ta. Teda oli peole kutsutud, aga kutsujaks polnud Nancy Clayton. Nancy ei saatnud talle rõivaid ja ei saatnud autot, mis. peatus tagaukse juures, et ta mööduks hallist läbi minnes uksest, mille taga ootas veereja. Ja kümme ühe vastu, et ka need koerad polnud Nancy omad, kuigi talle ei tulnud pähe seda järele pärida.
Keegi, mõistis ta, ei olnud pidanud paljuks vaeva ja sekeldusi, et aga veerejal avaneks võimalus temaga kõnelda: See kõik oli nii ülepingutatud, sellel oli niisugune mõõga ja mantli lugude maik, et ajas naeru peale. Ainult et temale see millegipärast naeru peale ei ajanud.
Maxwell hoidis mõlema käega klaasi ümbert kinni ja kuulas
soikuvat peosuminat.
Ta vaatas potilille tagant välja, aga veerejat ta ei näinud, kuigi see oli suurema osa õhtust seltskonnas viibinud.

Maxwell tõstis klaasi hajameelselt ühest käest teise ja mõistis, et ei tahagi juua, et ta on niigi liiga palju joonud - küsimus ei olnudki võib-olla koguses, vaid hoopis kohas -, ta ei olnud mitte mõnusas ja heasoovlikus väikeses sõpraderingis, vaid viibis koos liiga paljude võõraste või ainult põgusalt tuttavate inimestega ruumis, mis oli liiga suur ja liiga isikupäratu. Ta oli

254

väsinud, ta ei olnud arugi saanud, kui kurnatud ta on. Veidi aja pärast tõuseb ta püsti, ütleb Nancyle head ööd, kui ta teda kusagil näeb, ja komberdab kuidagiviisi tagasi Oopi hurtsikusse.

Ja mis saab homme? küsis ta endalt. Homme tuleb ära teha palju asju. Aga täna öösel ta sellest ei mõtle. ta ootab homseni.

Ta tõstis klaasi üle marmorpoti serva ja valas viski mulla peale.

«Proosit!» ütles ta lillele.

Ettevaatlikult ja aeglaselt, püüdes mitte tasakaalu kaotada, asetas ta klaasi põrandale.

«Sylvester,» küsis üks hääl, «kas sa näed, mis me siit leidsime?»

Ta vaatas ringi ja seal, teisel pool lille, seisis Carol, Sylvester tihedasti tema kõrval.

«Astuge sisse,» kutsus ta neid. «Mina avastasin selle peidupaiga. Kui te mõlemad väga kenasti käitute. . .»

«Ma olen kogu õhtu püüdnud teiega kõnelda,» ütles Carol talle, «aga sellest ei tulnud midagi välja. Ma tahan teada, mis puhul te Sylvestriga seda veerejat jahtisite.»

Ta astus Maxwellile lähemale ja jäi vastust oodates seisma.

«Ma olin niisama üllatunud kui teie,» ütles Maxwell. «Sylvestri väljailmumine pani mind lausa õhku ahmima. Mul polnud aimugi. . .»

«Mind kutsutakse paljudele pidudele,» märkis Carol külmalt.

«Muidugi mitte minu enese pärast, kuna teid üllatas ilmselt just see, vaid Sylvestri pärast. Ta on seltskonnale nii tore vestlusteema. »

«Noh, seda parem teile,» ütles Maxwell. «üks-null teie kasuks. Mind ei kutsutud üldse.»

«Aga te tulite sellegipoolest.»

«Ainult ärge küsige, kuidas. Mul tekiks seletuse leidmisel raskusi. »

«Sylvester on alati korralikult käitunud,» ütles Carol süüdistavalt. «Ta on ehk mõnikord natuke ablas, aga igal juhul härrasmees:»

«Ah, ma tean,» lausus Maxwell. «Ma avaldan peaaegu kõigile halba mõju.»

Carol kõndis ümber lille ja istus teisele toolile. «Kas te kavatsete mu küsimusele vastata?» .

Maxwell raputas pead. «Ma ei tea, kas ma oskan. See on üsna segane lugu.»

«Minu meelest,» ütles Carol, «ei ole ma veel kunagi kohanud meest, kes mind nii ärritaks kui teie. Ma arvan, et see pole aus.»

«Muide,» küsis Maxwell, «te ju nägite seda maali, eks ole?»

255

«Kuidas muidu, loomulikult nägin. Maal oligi õhtu naelaks.
Maal ja see naljakas veereja.»

«Kas te midagi ebatavalist ei märganud?»

«Ebatavalist? »

«Jah, maali juures?»

«Ei vist.»

«Üleval mäe otsas oli tillukene kuubik. Must, päris mäetipus. See nägi välja nagu Artefakt.»

«Mul jäi see kahe silma vahele. Ma ei uurinud pilti nii hoolikalt.»
«Ma arvan, et päkapikke te siiski nägite.»
«Jah, neid ma märkasin. Või vähemasti mingeid päkapiku moodi olendeid.»
«Ja need teised elukad,» ütles Maxwell. «Nad olid kuidagi teistsugused. »
«Kellega võrreldes?»
«Võrreldes nende olenditega, keda Lambert tavaliselt maalis.»
«Ma ei teadnudki, et te olete Lamberti alal asjatundja,» sõnas Carol. ...

«Ega ma ei olegi,» vastas Maxwell. «Kui ma kuulsin täna hommikul sellest peost ja Nancy pildist, läksin ma raamatukogusse ning otsisin välja ühe raamatu, milles olid tema maalide värvilised reproduktsioonid.»

«Aga mis siis sellest, kui nad teistsugused olid?» küsis Carol.

«Kunstnikul on igatahes õigus maalida kõike, mida ta tahab.»

«On muidugi,» ütles Maxwell. «Selles pole mingit kahtlust. Aga Nancy pilt kujutab Maad. See tähendab, kui see on tõesti Artefakt - ja ma olen selles kindel -, siis on sellel maalil kujutatud Maa. Aga mitte praegune Maa, mitte meile tuntud Maa. Võib-olla juura ajastu Maa.»

«Ja te arvate, et tema teistel piltidel ei ole kujutatud Maa? Peab olema. Lamberti eluajal ei saanud kunstnik midagi muud maalida. Mingit kosmosereisimist ei olnud - tõelist kosmosereisimist, käidi ainult Kuu peal ja Marsil.»

«Kosmoses reisiti küll, ainult et kujutluses,» ütles Maxwell. «Reisiti kosmoses ja ajas. Ühtegi kunstnikku pole kunagi kammitsenud tema aeg. Ja seda kõik muidugi arvasidki, et Lambert maalis oma kujutluste maailma. Aga pärast tänast õhtut mõtlen ma, et äkki ta maalis hoopis tegelikkust ja tegelikke olendeid - paiku,. kus ta oli ise käinud.»

«Teil võib ju õigus olla,» ütles Carol, «aga kuidas ta sinna pääses? See Artefakti lugu on muidugi põnev, kuid...»

«Ma mõtlen seda, millest Oop on alati rääkinud,» seletas Maxwell. «Oma Neandertali-päevadest mäletab ta härjapõlvlasi, trolle ja muud väikest rahvast. Aga ta ütleb, et siis oli veel tei-

sigi. Ja need olid palju hullemad. Nad olid tigedamad ja pahatahtlikumad ja neandertali inimesed kartsid neid nagu tuld.»

«Ja te arvate, et mõned neist maalil kujutatud olenditest võivadki olla need, keda Oop mäletab?»

«Jah, see tuli mulle pähe küll,» tunnistas Maxwell. «Huvitav, kas Nancy paneb pahaks, kui ma Oopi homme siia toon, et ta seda pilti vaadata saaks?»

«Minu meelest ei pane,» ütles Carol, «kuid seda polegi tegelikult tarvis. Ma pildistasin seda maali.»

«Aga te . . .»

«Ma muidugi tean,» vastas Carol, «et see pole sünnis. Aga ma küsisin Nancylt luba ja ta ütles, et tal pole midagi selle vastu.

Mis ta muud öelda sai? Ega ma selleks ei pildistanud, et neid fotosid pärast müüa. Ma tahtsin lihtsalt, et nad oleksid mul endal olemas, oma lõbuks. Võib-olla on see omamoodi lõiv selle eest, et ma Sylvestri külalistele vaatamiseks kaasa võtan. Nancy mõistab seda väga hästi ning ta ei saanud kuidagimoodi mulle pildistamist keelata. Kui te tahate, et Oop neile pilgu heidaks. . .»

«Kas te tahate öelda, et te näitaksite neid talle?» küsis Maxwell.

«Kuidas muidu, loomulikult näitaksin. Ja palun, ärge mulle pildistamist ette heitke. Kuidagi peab ju arveid klaarima!»

«Arveid klaarima? Nancyga?»

«Mitte otseselt temaga, vaid kõigi nende inimestega, kes mind oma õhtutele kutsuvad. Eranditult igaühega. Sest tõepoolest, mina ei lähe neile tegelikult üldse korda. Nad kutsuvad Sylvestrit. Just nagu ta oleks mõni tsirkusekaru või veiderdaja. Ja muidugi, et teda oma pidudele saada, peavad nad

mind ka kutsuma.
Aga ma tean, miks nad mind kutsuvad, ja nemad teavad, et mina tean, aga kutsuvad mind ikka edasi.»
«Ma vist mõistan,» lausus Maxwell.
«Minu arvates käituvad nad väga upsakalt,» ütles Carol.

«Minu meelest ka,» nõustus Maxwell.
«Kui me kavatseme Oopile pilte näidata,» lausus Carol, «siis peaksime vist minema hakkama. Niikuinii hingitseb pidu veel ainult. hädavaevu. Kas te olete ikka kindel, et te ei taha mulle rääkida, mis veerejaga juhtus?»
«Kunagi hiljem räägin,» vastas Maxwelt «Mitte praegu kohe.
Võib-olla kunagi hiljem.»
Nad tulid potililIe tagant nurgast välja ning kõndisid külaliste hõrenevate gruppide vahel laveerides ukse poole.
«Me peaksime Nancy üles otsima,» tegi Carol ettepaneku, «ja temaga hüvasti jätma.»
«Mõni teine kord,» ütles Maxwelt «Me võime talle kirjakese kirjutada või helistada ning öelda, et me ei leidnud teda, aga

täname toreda õhtu eest; et meil oli väga lõbus ja me mõlemad püüame alati tema pidudel käia; et meile meeldis nii väga see pilt ja selle muretsemine oli üks tark tegu ja. . .»
«Lõpetage veiderdamine,» katkestas teda Carol «Te pingutate üle. See ei kuku teil kuigi hästi välja.»
.
«Ma tean,» vastas Maxwell, «aga püüan sellegipoolest.»
Nad jõudsid ukse juurde ning hakkasid pikast ja läiast, sõiduteele viivast kaartrepist alla minema.
«Professor Maxwell!» hüüdis üks hääl.
Maxwell pöördus ümber. Trepist tuli alla Churchill. «Maxwell, kas tohib teid hetkeks paluda?» küsis ta.
«Jah, Churchill, milles on asi?»
«Tahaksin öelda paar sõna nelja silma all, kui daam pahaks ei pane.»
«Ma ootan teid tee juures,» ütles Carol Maxwellile.
«Pole vaja,» vastas Maxwell. «Mul pole temaga pikka juttu.»
«Ei,» vaidles Carol, «ma ootan. Ma ei taha mingeid sekeldusi.» Maxwell ootas, kuni Churchill kärmesti trepist alla laskus. Alla jõudes Churchill hingeldas, ta haaras Maxwellil käsivarrest kinni.
«Ma olen terve õhtu tahtnud teiega rääkida,» ütles ta, «aga te ei jäänud hetkekski üksi.»
«Mida te minust tahate?» küsis Maxwell teravalt.
«Teil ei maksa veerejat tähele panna,» ütles Churchill. «Ta ei tunne meie kombeid. Mina tema kavatsusest ei teadnud. Tegelikult ma hoiatasin, et ta ei . . .»
«Kas te tahate öelda, et teile oli teada veereja plaan mind varitseda?»
«Ma ütlesin, et ta seda ei teeks,» õiendas Churchill. «Ma käskisin teid rahule jätta. Mul on väga kahju, professor Maxwell! Uskuge, ma tegin, mida suutsin.»
Maxwell haaras käega Churchilli särgi rinnaesisest kinni, surus selle kõvasti rusikasse ja tõmbas vahendaja päris enda ligi.
«Ah et teie olete siis veereja mees!» karjus ta. «Teie siis esinetegi tema nimel! Teie pakkusitegi ennast Artefakti ostjaks ja tegite seda veereja esindajana!»
«See on minu asi, mida ma tegin,» kuulutas Churchill vihaselt. «Inimeste esindamine on minu igapäevane töö.»
«Veereja pole inimene,» ütles Maxwell. «Jumal teab, mis asi see veereja on. Eelkõige tarutäis putukaid. Mida kõike veel, seda me ei tea.»

«Tal on omad õigused,» seletas Churchill. «Tal on õigus kaubelda. »
«Ja teil on õigus teda aidata,» vastas Maxwell. «Õigus temalt

258

palka vastu võtta - aga vaadake parem ette, kuidas te selle välja teenite. Ja ärge mulle enam tee peale ette sattuge!»
Ta paiskas Churchilli järsu liigutusega endast eemale. Vahendaja lõi vaaruma, kaotas tasakaalu, kukkus ja veeres mitme astmejagu allapoole, enne kui ta ükskord pidama sai. Ta ei püüdnud püsti tõusta, vaid jäigi trepi peale siruli.
«Õigupoolest,» ütles Maxwell, «oleksin ma pidanud teid tre pist alla viskama, nii et te oma näruse kaela oleksite murdnud.»
Ta vaatas maja poole ning nägi, et uksele olid kogunenud inimesed, kes kõik alla tema poole vahtisid. Vahtisid ja pomisesid midagi isekeskis.
Maxwell pööras kanna peal ringi ja läks väärikaI sammul trepist alla.

All klammerdus Carol meeleheitlikult ühe maruvihase tiigri külge.

«Ma mõtlesin juba, et ta pääseb lahti ning läheb ja rebib selle mehe tükkideks,» teatas ta õhku ahmides.
Carol vaatas Maxwellile otsa ja tema nägu väljendas vastikust.
«Kas te siis mitte kellegagi rahulikult läbi ei saa?» küsis ta.

XVI

Maxwell astus sõiduteelt maha selles kohas, kus sai alguse Jahikoera org, seisatas hetkeks ning silmitses kõvasid kaljusid ja sügisvärvides jäärakute teravaid piirjooni. Veidi kaugemal orus paistis punase ja rohelise kirju lehestiku vahelt Kassipesa mäe paljas kaljusein ning ta teadis, et seal üleval, kõrgel taeva taustal, mäe teisel küljel leiab ta härjapõlvIaste lossi, milles eluts*eb* keegi O'Toole. Ja kusagil sellel kõnnumaal asub sammaldunud sild - trollide elupaik.
Aeg oli alles varajane, sest ta oli teele asunud tublisti enne koitu. Rohul ja kõrgematel taimevartel, kuhu päikesekiired ei olnud veel ulatunud, sätendas jäine kaste. Õhus oli veinimaiku; taeva sinine värv oli nii nõrk ja mahe, et jättis päris värvitu mulje, ning kõige selle, kogu maastiku kohal hõljus mingi kummaline ootusetunne.
Maxwell kõndis üle kahesuunalise sõidutee kohal kaarduva kõrge jalakäijate silla ning leidis teisel poolotsas orgu viiva raja.
Ta astus puude vahele ja kõndis nüüd vaikust täis muinasmaal. Ta märkas, et ta on hakanud väga aeglaselt ja väga ettevaatlikult liikuma, hoidudes mingi äkilise liigutuse või müraga metsavaikust rikkumast. Ülalt lehekatusest lauglesid alla lehed nagu lipendavad kirevad tiivad ning kukkusid pehmelt maha.

259

Tema ees sibas üle raja üks kõigest väest kiirustav hiir, kuid tema liikumine tekitas langenud lehtedes ainult vaevu kuuldavat sahinat. Eemal orus kriiskas sininäär, aga puud summutasid ja mahendasid tema muidu nii läbilõikavat häält. .
Rada hargnes kaheks, vasakpoolne haru läks mööda orgu edasi, parempoolne aga keeras järsaku suunas. Maxwell valis parempoolse tee. Tal seisis ees pikk ja väsitav mäkketõus, aga tal polnud kuhugi kiiret ja ta kavatses tihti puhkepeatusi teha. Oleks lausa patt, ütles ta endamisi, kui ta sellisel päeval võimalikult tihti ei peatuks, sest niikuinii jõuab ükskord kätte hetk, mil ta peab siit värvide ja

vaikuse maailmast lahkuma.

Rada oli järsk ja lookles ümber samblikest halliparraliste, tohutu suurte kivimürakate, mis olid aegade jooksul tugevasti maapinda kinnitunud. Puutüved seisid tihedalt üksteise kõrval - iidse tamme kore, tume koor ja kaskede sile valevus, millesse mahakoorunud, kuid ikka veel tuules lipendades puu küljes püsiv toht oli jätnud kollakaspruunid laigukesed. Maad katvast risust ja rämpsust kerkis ariseemimarjade lopsakas püramiid, närtsinud purpursed lehed ripendamas nagu räbaldunud rüü.

Maxwell ronis ettevaatlikult ja jõudu säästes ning peatus tihti, et ringi vaadata ja ahmida endasse seda sügisehingust, mida oli kõikjal tema ümber. Ta jõudis lõpuks sellele haldjamurule, kuhu ta ise oli koos Churchilli õhusõidukiga trollide nõiasõnade tõttu prantsatanud. Siit läks tee mäkke, härjapõlvlaste lossi juurde.

Ta seisatas hetkeks murul ja tõmbas hinge, siis hakkas uuesti ronima. Dobbin või üks teine väga tema moodi hobune näpsis ritvaiaga piiratud karjamaal karme hõredaid rohututte. Mõned tuvid lehvitlesid lossi nurgatornide ümber, kuid mingit muud elumärki silma ei hakanud.

Järsku lõhkusid hommikurahu valjud hõiked ning avatud lossiväravast tõttas kiiresti ja kummalises rivikorras välja salk trolle. Nad olid kolmes reas ja iga rida sikutas köit. Täpselt nagu Volga burlakid ühel ammu nähtud vanal maalil, ütles Maxwell endale. Nad tormasid tõstesillale ning nüüd märkas Maxwell, et need kolm köit olid seotud ümber ühe tahutud kivipanga. mis trollide taga hüpeldes ja põrgates tõstesilla õõnsalt kõmisema pani.

Vana Dobbin hirnus metsikult, lõi tagant üles ja kappas aedikus pööraselt ringi.

Trollide kihvad läikisid nende pruunides kortsulistes ja tigedates nägudes, sagris juuksed näisid veelgi jäigemalt turritavat kui harilikult, kui nad seal rada mööda alla rühkisid, kivimürakas taga hüplemas ja teel tolmu üles keerutamas.

Nende kannul pudenes väravast välja parv raevust üle kee

vaid härjapõlvIasi, kes olid relvastatud nuiade, kõblaste, hangudega - nähtavasti kõigega, mida nad parasjagu kätte said.

Maxwell kargas otse tema poole kihutavate trollide eest rajalt kõrvale. Trollid jooksid vaikides, tulvil määratut otsustavust ja kogu jõust köisi tirides, ning härjapõlvIaste jõuk ajas neid metsikute sõjahüüete ja kriiskamise saatel taga. HärjapõlvIaste esireas jooksis raskelt mister O'Toole, nägu ja kael vihast lõkendamas ja lauajupp rusikasse surutud.

Kohal, kus Maxwell oli kõrvale karanud, tegi rada järsu jõnksu ning langes mööda kivist mäekülge otse haldjamurule.

Selle jõnksu peal põrkas kivimürakas vastu kaljunukki ja tegi tohutu hüppe. Köied vajusid lõdvaks, kivi põrkas veel kord vastu maad ning hakkas siis kiiresti mäest alla veerema.

Üks troll vaatas selja taha ja tõi kuuldavale ahastava hoiatuskisa. Trollid viskasid köied maha ja pudenesid laiali. Kivimürakas kihutas iga pöördega kiirust kogudes mäest alla. Ta maandus haldjamurul ja rebis sellesse suure augu, kargas veel viimast korda õhku, potsatas siis rohu sisse ja jättis hooga edasi libisedes tantsuplatsi murusse pika inetu haava. Põrganud muruplatsi teises servas vastu suurt valget tamme, jäi kivi lõpuks seisma.

Härjapõlvlased tormasid möirates mäest alla ning pudenesid trolle jälitades puude vahele laiali kindla kavatsusega kivivargad kinni püüda. Mäest üles kanduv hirmukisa ja raevukas röökimine segunesid raginaga, mida trollid ja härjapõlvlased metsaaluses võsastikus joostes tekitasid.

Maxwell läks üle raja ja astus ritvaia juurde. Vana Dobbin oli nüüd maha rahunenud ja toetas oma nina ühele ülemisele ridvale just nagu ei püsiks ta muidu püsti. Ta vahtis mäest alla.

Maxwell sirutas käe ja silitas Dobbini kaela, sikutas teda hellalt kõrvast. Dobbin vaatas teda leebelt ja kergitas ülemist mokka.

«Ma loodan,» ütles Maxwell talle, «et nad ei sunni sind seda kivi tagasi vedama. Tee on pikk ja järsk.»

Dobbin liigutas loiult kõrva.
«Niipalju kui mina O'Toole'i tunnen,» jätkas Maxwell, «ei pea sina seda siiski tegema. Kui ta trollid kinni nabib, tassivad nemad ise kivi tagasi.»
Möll mäejalamil oli vaikinud ja veidi aja pärast tuli mister O'Toole ähkides rada pidi üles, lauajupp õlal. Ta oli ikka veel näost punane, aga nüüd küll vist rohkem väsimusest kui vihast. Ta pööras rajalt aediku poole ja Maxwell läks talle vastu.
«Ma palun südamest andestust,» ütles mister O'Toole nii väärikalt, kui hingeIdamine lubas. «Ma panin teid tähele ning rõõmustasin teie siinviibimise üle, aga muloli üpris tõsiseid ja

261
väga pakilisi asjatoimetusi. Ma kaldun arvama, et te olite selle nurjatu teo tunnistajaks.»
Maxwell noogutas. .
«Nad viisid minema minu astekivi,» kees mister O'Toole vihast, «kurja kavatsusega jätta mind jalameheks.» «Jalameheks?» küsis Maxwell.
«Ma näen, et teie asjast arusaamine jätab soovida. Minu astekivi, mille peale ma pean tõusma, et kaksiratsa vana Dobbini selga istuda. Ilma astekivita on minu ratsasõidud läbi ja ma pean suure valu ja ähkimisega õnnetult ringi kõmpima.»
«Nüüd ma mõistan,» ütles Maxwell. «Te ütlesite õigesti, alguses ma tõesti ei saanud asjast aru.»
«Need alatud trollid,» ütles O'Toole meeletus vihas hambaid kiristades, «ei põrka millestki tagasi. Pärast astekivi oleks tulnud tükkhaaval, kivikaupa terve loss, kuni alles oleks jäänud ainult paljas kaljupind, millel see loss kunagi seisis. Säärases olukorras on vaja see asi juba eos suure otsustavusega -lämmatada.»
Maxwell noogutas mäejalami poole. «Kuidas teil seal läks?»
«Me tuhnime nad välja,» ütles härjapõlvlane üsna rahulolevalt. «Nad pagesid laiali nagu vutid. Me otsime nad kivide alt ja tihnikute sügavusest üles ja paneme nad siis rakkesse nagu muulakarja, millega nad ka tõesti rabavalt sarnanevad, ning nad tirivad astekivi suure valu ja vaevaga tagasi sinna, kust nad selle leidsid.»
«Nad maksavad teile kätte,» ütles Maxwell, «oma silla lammutamise eest.»
Mister O'Toole ärritus nii, et hakkas üles-alla karglema. «Te eksite! Suur ja äratenimata kaastunne ei lasknud meil seda lammutada. Me leppisime kõigest kahe väikese kiviga - kahe tillu-kese kivikesega ja vägeva möirgamisega. Ja siis-võtsid. nemad luuavarre ja ka magusa oktoobriõlle pealt nõiduse ära ning meie, nagu lihtsad ja heasüdamlikud hinged ikka, jätsimegi asja sellega.»
«Nad võtsid õllelt nõiduse ära? Mina mõtlesin, et see on võimatu, kui teatud keemilised muutused juba. . .»
Mister O'Toole peatas Maxwelli põlgliku pilguga. «Te patrate teaduslikus žargoonis, mis pajatab ainult mõttetust ekslemisest,» ütles ta. «Ma kohe mitte ei mõista, miks te ripute nõnda selle teaduse küljes, sest leiduks teil vaid *soovi* ja õpihimu, te saaksite meilt võlukunsti kohta kõik teada. Kuigi ma pean tunnistama, et pärast nõiduse äravõtmist jätab õlu natukene soovida. Sel on kergelt kopitanud maik man.»
«Ent ometi,» jätkas ta, «on see raasuke etem kui päris ilma

262
õlleta jäämine. Kui te vaid nõustuksite minu seltsi tulema, siis võiksime üheskoos seda mekkida:.»
«See on kõige meelepärasem jutt,» vastas Maxwell, «mida ma täna kuulnud olen.»

«Siis siirdugem nendesse tuulistesse saalidesse,» hüüdis mister O'Toole, «mille teie, hullud

inimeseloomad, kes te arvate, et me varemeid jumaldame, meile ehitasite, ja kasutagem ennast seal kannutäite vahutava pidujoogiga.»
Lossi suures saalis, kus oli tugev tuuletõmbus, laskis O'Toole kahele saepukile asetatud vägevast vaadist kannud vahutavat õlut täis ja kandis need rohmakale lauale suure kivikolde ees, milles vinduv tõrges tuli üsna hullusti suitsu sisse ajas.

«Kõige koledam pühaduseteotus seisab selles,» kurtis mister O'Toole kannu tõstes, «et seda koletut astekivi-röövi toimetati parasjagu siis, kui meie, härjapõlvlased, hakkasime peiesid pidama. »

«Seda on kurb kuulda,» lausus Maxwell. «Te ütlete, peiesid.

Ma ei teadnudki . . .»

«Oh ei, mitte keegi meist!» kostis mister O'Toole kähku. «Kui mind ennast võimalikuks erandiks lugeda, siis on kogu see härjapõlviaste sugu lausa vastikult hea tervise juures. Me pidasime marduse peiesid.»

«Aga mardus ei ole-ju surnud.»
«Veel mitte,» vastas mister O'Toole, «aga ta on suremas. Oh, küll see on kurb! Sellel kaitsealal on ta oma suure ja ülla soo viimane esindaja ning neid, kes veel mujale maailma alles on jäänud, võib vähema kui ühe käe sõrmedel kokku lugeda.»

Ta tõstis kannu üles ning, pistnud sellesse peaaegu terve näo, rüüpas pikalt ja mõnuga. Kui ta kannu jälle lauale asetas, olid ta vurrud vahused, aga ta ei hakanudki neid puhtaks pühkima.

«Me sureme täiesti silmanähtavalt välja,» ütles ta mornilt.

«See planeet pole enam see mis enne. Meie kõik - väike rahvas ja mõned, kes ei olegi nii väikesed - läheme alla orgu, kus lasub tihedalt varje, me kaome elavate mälust ja see ongi meie lõpp. Ja kui selle üle järele mõelda, siis hakkad meelekibedusest lausa värisema, sest paljudest puudustest hoolimata me olime üks tore rahvas. Isegi trollidel olid enne nende lõplikku allakäimist ikkagi alles mõned voorusenatukesed, kuigi ma pean valjusti kuulutama, et selsinatsel silmapilgul pole neis voorusekübetki. Sest eks ole astekivi varastamine üks väga nurjatu temp, mis näitab selgelt, et trollid on üllameelsusest sootumaks ilma jäetud.»

Ta tõstis kannu uuesti suu juurde ja jõi mõne ahne sõõmuga tühjaks. Ta lõi kannu kolksatusega lauale ja silmitses Maxwelli kannu, mis oli ikka veel täis.

«Jooge ära,» õhutas ta. «Jooge ära, siis täidan ma nad uuesti, et me saaksime kurgu kastmist jätkata.»
«Teie laske käia,» ütles Maxwell talle. «Teie kombel õlut juua on lausa patt. Õlut tuleb mekkida ja õigesti nautida.» .

Mister O'Toole kehitas õlgu. «üks siga ma muidugi olen, selles pole kahtlust. Aga see õlu on kord juba ära sõnatud ning mis tema juures ikka pikalt venitada.»

Sellegipoolest tõusis ta püsti ja läks jalgu lohistades vaadi juurde uut täit tooma. Maxwell tõstis kannu suu juurde ja võttis ühe sõõmu. Mister O'Toole oli õigust rääkinud, õllel oli tõesti kopitanud maik - mingi varjund, mis meenutas põlevate lehtede lõhna.
«Noh, kuidas on?» küsis härjapõlvlane.
«Õlu on imeliku maitsega, aga suupärane.»
«Ühel ilusal päeval ma selle trollisilla maatasa teen,» lubas mister O'Toole äkilises raevuhoos. «Võtan kivid ükshaaval ära, kraabin sambla väga hoolikalt maha, et sinna võlujõu haisugi ei jääks, ning taon vasaraga paljudeks pisikesteks tükkideks, mille ma siis omakorda kuhugi kõrgele kaljule tarin ja sealt kaugele laiali heidan, et neid ka igaviku vältel keegi kokku korjata ei saaks. Ainult et see oleks nii väga ränk töö,» lisas ta norgu vajudes. «Aga kiusatus on suur. See oli kõige mahedam ja magusam õlu, mis me kunagi pruulinud oleme, ja vaadake seda nüüd - ei sünni õieti sigadelegi! Aga hirmus patt oleks isegi säärast vastikut laga minema visata, kui seda kord juba õlleks

nimetatakse.» .

Ta kahmas kannu ja tõstis selle järsu liigutusega suu juurde. Tema kõrisõlm jõnksatas üles-alla ning ta ei langetanud kannu enne, kui see tühjaks sai.

«Ja kui ma sellele väga ilgele sillale liiga palju viga teen,» jätkas ta, «ja kui need argpüksidest trollid silmi vesistades võimude juurde lähevad, tõmbate teie, inimesed, mind liistule, et ma oma mõtteviisi seletaksin, aga nõnda see asi. küll käima ei peaks. Reeglite järgi elamises pole mingit väärikust ja rõõmu ka mitte ning see oli üldse üks räbal päev, kui inimsugu alguse sai.»

«Mu sõber,» ütles Maxwell rabatult, «niisugust juttu pole te mulle kunagi enne rääkinud.»

«Ega ühelegi teisele inimesele,» vastas härjapõlvlane, «ja kõikide maailma inimeste hulgast olete teie ainus, kellele ma võin oma tundeid välja näidata. Aga võib-olla ma olen suupruukimisega liiale läinud.»

«Te teate väga hästi,» ütles Maxwell, «et ma ei hinga sellest kellelegi. »

«Mõistagi mitte,» lausus mister O'Toole. «See mulle muret ei

valmistagi. Teie olete peaaegu üks meist. Te olete härjapõlvlasele nii lähedal, nagu üks inimene üldse olla saab.» .

«See on suur au,» ütles Maxwell talle. .

«Me oleme muistne rahvas,» sõnas mister O'Toole, «ma pean ütlema, et muistsem, kui inimestele pähe mahub. Kas te olete ikka kindel, et te ei taha sellele väga vastikule ja koledale joogile kiiret lõppu teha ning uue kannutäiega otsast alustada?»

Maxwell raputas pead. «Laske aga oma kann uuesti täis. Ma ei taha oma õlut ühekorraga alla kulistada, parem istun ja mõnulen selle juures.»

Mister O'Toole tegi veel ühe retke vaadi juurde, tuli tagasi pilgeni kannuga, lõi selle lauale ning seadis ennast põhjalikult ja mõnusasti istuma.

«Meie turjal on palju aastaid,» ütles ta kurvalt pead vangutades, «nii kohutavalt palju aastaid. Ja siis tuleb mingi vastik väike primaat ja rikub kõik ära.»

«Muistsed ajad,» ütles Maxwell. «Kas nii muistsed nagu juura ajastu?»

«Te räägite mõistatusi. Ma ei saa sellest mõistest aru. Aga meid oli palju ja väga mitmesugustest liikidest, ning tänapäeval on meid vähe ja kõiki liike polegi enam. Me sureme välja väga aeglaselt, kuid armutult. Ükskord koidab päev, mida meist kellegi silmad ei näe. Siis on kõik ainult teie, inimeste päralt.

«Te olete tujust ära,» manitses Maxwell teda. «Te teate küll, et me ei taha hoopiski seda. Me nägime nii palju vaeva. . .»

«Kas te tegite seda armastusega?» küsis härjapõlvlane.

«Jah, ma ütleksin isegi, et suure armastusega.»

Mõned pisarad veeresid üle härjapõlvlase põskede ning ta pühkis need oma karvase mõhnalise käega ära.

«Ärge pange mind tähele,» ütles ta Maxwellile. «Minu meel on vägg must. Ikka selle marduse pärast.»

«Kas mardus on teie sõber?» küsis Maxwell natuke imestades.

«Ei ole ta mulle mingi sõber,» vastas mister O'Toole. «Tema seisab ühel pool piiri ja mina teisel pool. Ta oli muistne vaenlane, aga siiski oma. Üks tõeliselt vanadest. Ta pidas kauem vastu kui teised. Ta sureb visamalt. Kõik teised on juba surnud. Ja sellistel aegadel kaotavad vanad lahkhelid kiiresti tähtsuse. Me ei saa tema juures surnuvalves istuda, nagu meie sisetunne nõuab, aga me saame talle vähemasti seda väikest au osutada, et peame tema peiesid. Ja siis tulevad need trollilontrused, kelles pole kübetki autunnet. . .»

«Kas te tahate öelda, et mitte keegi, mitte ainuski hing siin kaitsealaI ei saa marduse juures surnuvalves istuda?»

265

Mister O'Toole raputas väsinult pead. «Mitte ainuski meist. See on seadusega vastuolus, vana tava rikkumine. Ma ei oska seda teile selgeks teha, aga ta on teisel pool piiri.»

«Aga ta on ihuüksi!»

«Okaspõõsas,» ütles härjapõlvlane, «tema elupaigaks olnud onni lähedal.»

«Okaspõõsas? »

«Okastes,» seletas härjapõlvlane, «elab nõidus, puus endas. » Tal jäi hing kinni, ta kahmas rutakalt kannu ning tõstis selle suule. Tema kõrisõlm liikus üles-alla.

Maxwell pistis käe pintsakutaskusse ja tõmbas välja foto sellest Lamberti kadunud pildist, mis rippus Nancy Claytoni seinal.

«Mister O'Toole,» ütles ta, «ma pean teile midagi näitama.»

Härjapõlvlane asetas kannu lauale.

«Laske ma siis vaatan seda,» vastas ta. «Milleks kõik see ääri-veeri jutt, kui teil midagi küsida oli?» Ta võttis foto enda kätte ja kummardl,l.s seda uurima. «Muidugi trollid,» ütles ta. «Aga neid teisi ma ära ei tunne. Õigupoolest ma nagu peaksin tundma, aga ei suuda. On olemas pärimused, väga, väga vanad pärimused. . .»

«Oop nägi ka seda pilti. Te ju tunnete Oopi?»

«Seda suurt metslast, kes väidab, et ta on teie sõber?»

«Ta ongi minu sõber,» ütles Maxwell. «Ja Oop mäletab neid olendeid. Need on muistsete aegade ammused asukad.»

«Aga millise nõiatembu abil on saadud nende pilt?»

«Seda ma ei tea. See on foto maalist, mille on teinud üks mees palju aastaid tagasi.»

«Kuid mil kombel. . .» .

«Ei tea,» ütles Maxwell. «Mina arvan, et ta käis ise seal.» Mister O'Toole võttis kannu kätte ja nägi, et see on tühi. Ta vaarus vaadi juurde ja laskis kannu õlut täis. Ta tuli joogiga tagasi. võttis foto kätte ja uuris seda hoolikalt, kuigi pisut ähmase pilguga.

«Ei tea,» lausus ta lõpuks. «Meid oli mitmesuguseid. Paljusid neist erinevatest liikidest enam ei ole... Meie oleme ainult ühe ülla rahva sabaots.»

Ta lükkas foto üle laua tagasi.

«Vahest ehk mardus teab,» pani ta ette. «Mardusel on äraarvamatult palju aastaid turjal.»

«Aga mardus on suremas.»

«Seda jah,» kinnitas mister O'Toole, «ja must ja kibe on see päev tema jaoks, sest keegi ei pea surnuvalvet.»

Ta tõstis oma kannu. «Jooge põhjani,» ütles ta. «Jooge põhjani. Joomine teeb ehk meele natuke kergemaks.»

266

XVII

Maxwell pööras ümber lagunenud onni nurga ja nägi selle ees kasvavat viirpuud. Puu jättis imeliku mulje. Tundus, nagu oleks tükk pimedust tema püstteljele kogunenud, mistõttu paksust puutüvest näisid välja sirutuvat lühikesed ja peenikesed okkalised oksaraod. Ja kui mister O'Toole oli õigust rääkinud, ütles Maxwell endale, siis see puu otsa kogunenud tume pilv ilmselt oligi surev mardus.

Ta läbis aeglaselt teda puust lahutava vahemaa ja jäi sellest mõne jala kaugusele seisma. Must pilv hakkas rahutult liikuma nagu pikkamööda taevasse kerkiv suits.

«Kas teie olete mardus?» küsis Maxwell puult.
«Kui te minuga rääkida soovite,» vastas mardus, «siis olete hiljaks jäänud.»

«Ma ei tulnud rääkima,» ütles Maxwell. «Ma tulin teie juurde istuma.»

«Eks istuge siis,» kostis mardus. «See ei võta enam kaua aega.»

Maxwell istus ja tõmbas põlved lõua alla. Ta toetas käed maha, surus peopesad vastu kuiva ja juba koltuma hakkavat rohuvaipa. Tema ees laius sügisvärvides org kauge silmapiirini, kus põhjapool jõge kõrgusid mäed - hoopis teistsugused kui siin, lõunakaldal, pehmete piirjoontega lauged mäed, mis aeglaselt, trepina taevasse tõusid.

Tema selja tagant mäenõlvalt kostis äkiline tiivavihin ning mustpeadeparv lendas läbi sinise vine, mis kattis mäeseljakualust järsku kuristikku. Aga kui see lühiajaline tiivalöökide kahin välja arvata, siis valitses leebe ja mahe vaikus, milles polnud midagi vägivaldset ega ähvardavat; unelev vaikus rahulike mägede kohal.

«Teised ei tulnud,» ütles mardus. «Algul ma arvasin, et äkki nad tulevad. Üheainsa silmapilgu jooksul ma mõtlesin, et äkki nad unustavad möödunu ja tulevad siiski. Meie vahel pole nüüd enam-mingeid vahesid. Me oleme nüüd kõik ühesugused, kõik ühe pulga peal ja ühtviisi lüüa saanud. Aga vanad tavad ei ole veel päriselt kadunud. põlised kombed püsivad.»

«Ma rääkisin härjapõlvlastega,» lausus Maxwell. «Nad peavad teie auks peiesid. O'Toole kurvastab ja püüab joomisega oma kurbust leevendada.»

«Teie ei kuulu minu rahva hulka,» ütles mardus. «Teid pole keegi kutsunud. Ometi te ütlete, et tulete minu juurde istuma. Mispärast te seda teete?».

Maxwell valetas. Tal ei jäänud muud üle. Ta ei saa, ütles ta

endale, teatada sellele surevale olendile, et ta oli tulnud andmeid saama.

«Ma olen koos teie rahvaga töötanud,» ütles .ta, «ja nad on mulle südame külge kasvanud.»

«Teie olete see Maxwell,» lausus mardus. «Ma olen teist kuulnud. »

«Kuidas te ennast tunnete?» küsis Maxwell. «Kas ma saan teie heaks midagi teha? Kas te vajate midagi?»

«Ei,» ütles mardus. «Mul pole enam midagi tarvis. Ma ei tunne peaaegu midagi. Selles see häda ongi, et ma midagi ei tunne. Mina suren teistmoodi kui teie. See ei olegi õieti füsioloogiline protsess. Energia voolab minust välja ja lõpuks ei jää enam midagi järele. Nagu hubisev tuluke, mis lõpuks päriselt hääbub.»

«Mul on kahju,» ütles Maxwell. «Kui rääkimine kiirendab.. .»

«Rääkimine võib seda küll natuke kiirendada, aga ma ei hooli sellest enam. Ja mul pole millestki kahju.. Ma ei kahetse midagi. Ma olen peaaegu viimane meie soost. Meid on jäänud ainult kolm, kui mind ka lugeda, kuid mind ei tasu enam lugeda. Kunagi oli meid tuhandeid, nüüd on järel ainult kaks.»

«Aga on ju härjapõlvlased ja trollid ja haldjad. . .»

«Te ei saa aru,» vastas mardus. «Teile pole sellest kunagi räägitud. Ja teil endal pole tulnud pähe küsida. Need, keda teie nimetate, on hilisemad, nemad tulid pärast meid, kui planeet ei olnud enam nii noor. Meie olime kolonistid, kuid seda

te kindlasti teate.»

«Nii ma hakkasin arvama,» ütles Maxwell. «Mõne viimase tunni jooksul.»

«Te oleksite pidanud taipama,» lausus mardus. «Te ju käisite vanemal planeedil.»
Maxwell ahmis õhku. «Kuidas te seda teate?»

«Kuidas teie õhku hingate?» küsis mardus vastu. «Kuidas te näete? Minul on selle muistse planeediga ühenduse pidamine niisama loomulik kui teil hingamine ja silmanägemine. Mulle ei räägita, ma lihtsalt tean.»

Ah siis selles oli asi, mõtles Maxwell. Marduse käest veereja oma teadmised saigi, aga ilmselt oli see Churchill, kes aimas, et mardus teab asju, mida keegi teine ei kahtlustanudki, ning saatis veereja tema juurde.

«Aga teised - trollid. . .»

«Ei,» katkestas mardus' teda. «ühendustee oli valla ainult mardustele. See oli meie töö, meie olemasolu ainus mõte. Me olime ühenduslülid Maa ja vanema planeedi vahel. Me olime sidepidajad. Kui vanem planeet kolooniad välja saatis, oli vaja

mingi side sisse seada. Me kõik olime spetsialistid, kuigi neil eriomadustel on nüüd vähe mõtet ja peaaegu kõik spetsialistid on surnud. Esimestena jõudsid kohale spetsialistid. Need, kes tulid hiljem, olid lihtsalt asukad, kes pidid Maa peal elama hakkama. »

«Te mõtlete trolle ja härjapõlvIasi?»

«Trolle ja härjapõlvIasi ja kõiki ülejäänuid. Neil on muidugi omad võimed, aga mitte spetsialiseeritud. Meie olime insenerid, nemad olid töölised. Meid eraldas kuristik. Sellepärast nad ei tulegi minu juurde istuma. Vana kuristik on ikka veel alles.»

«Te väsitate ennast,» ütles Maxwell. «Te peaksite oma jõudu säästma. »

«Sellel ei ole tähtsust. Energia voolab minust välja ning kui energia on läinud, on läinud ka elu. Minu suremisel pole mingit pistmist ainega või kehaga, sest mul pole kunagi õiget keha olnudki. Ma koosnesin üleni energiast. Ja sellel ei ole enam tähtsust. Sest vanem planeet sureb samuti; te olete minu planeeti näinud ja teate.»

«Jah, ma tean,» vastas Maxwell.

«Kõik oleks läinud hoopis teisiti, kui poleks olnud inimesi. Kui me kõigepealt siia tulime, ei olnud siin veel õieti imetajaidki, primaatidest rääkimata. Me oleksime võinud seda takistada - seda primaatide tekkimist. Me oleksime võinud nad eos lämmatada. Seda küsimust arutati, kuna see planeet oli väga paljutõotav ning meil oli vastumeelt sellest loobuda. Aga on olemas põline seadus. Mõistust tuleb ette liiga harva, et keegi tohiks selle arengut takistada. Mõistus on kallihinnaline asi - kuigi me andsime talle väga vastumeelselt teed, pidime siiski tunnistama, et see on kallihinnaline asi.»

«Aga te jäite siia,» ütles Maxwell. «Te võisite küll teed anda, aga te jäite ikkagi siia.»

«Oli juba liiga hilja,» vastas talle mardus. «Meil polnud enam kuhugi minna. Vanem planeet oli juba siis suremas. Tagasipöördumisel polnud mingit mõtet. Ja see planeet, nii imelik kui see ka tunduda võib, oli meile koduks saanud.»

«Te vist vihkate meid, inimesi?»

«Kunagi vihkasime. Ma arvan, et midagi sellest on veel nüüdki alles. Aga vihkamine võib aja jooksul kustuda. Ta võib küll ainult nõrgalt hõõguda, aga päriselt ei kao ta kunagi. Kuigi võib-olla isegi teid vihates olime teie üle natuke uhked. Miks siis muidu vanem planeet teile oma teadmisi pakkus?»

«Aga te pakkusite neid ka veerejale.»

«Veerejale - oo jaa, ma tean, keda te mõtlete. Aga tegelikult me ei pakkunud neid talle. Veereja oli

vanemast planeedist kuulnud, küllap jõudis nendeni kusagil kaugel kosmoses mõni kuulu

269
jutt. Ja ta oli kuulnud ka seda, et sel planeedil leidus midagi, mida see müüa tahtis. Ta tuli minu juurde ja esitas ainult ühe küsimuse: mis on selle kauba hind. Ma ei tea, kas tal üldse oli selge, mida müüakse. Ta nimetas seda ainult kaubaks.»

«Ja teie ütlesite talle, et hinnaks on Artefakt?»

«Muidugi ütlesin. Sest teist ei teadnud ma siis veel midagi.

Alles hiljem öeldi mulle, et teatud aja möödudes pean teile hinna teatavaks tegema.»

«Ja teie muidugi kavatsesite seda teha?» küsis Maxwell.

«Jah,» kostis mardus, «kavatsesin küll. Ja nüüd ma olengi seda teinud ning lool lõpp.»

«Te saate öelda mulle veel midagi. Mis asi on Artefakt?» «Seda,» vastas mardus, «ma öelda ei saa.»

«Ei saa või ei taha?»

«Ei taha,» teatas mardus.

Reedetud, ütles Maxwell endale. Inimsoo reetis see surev olevus, kes ei kavatsenud oma kinnitusest hoolimata talle kunagi hinda teatada. Pikkade aastatunandete vältel oli mardus kandnud endas külma viha inimsoo vastu.

Ja nüüd, olematuse piiri peal rääkis ta seda irvitades Maxwellile, et too teaks, kuidas inimkond reedeti; et nüüd, kui on juba liiga hilja, saaksid inimesed täpselt teada, mismoodi asi oli.

«Ja te rääkisite veerejale minust ka,» ütles Maxwell. «Sellepärast sattuski Churchill jaama just siis, kui ma Maale tagasi pöördusin. Ta ütles, et käis reisil, aga ei käinud ta kuskil.»

Maxwell kargas vihaselt püsti. «Ja kuidas oli lugu. Selle minuga, kes surma sai?»

Ta pöördus puu poole, aga puu oli tühi. Enne - selle tüve ümber kobrutanud tume pilv oli kadunud. Oksaharud jgonistusid teravalt ja loomulikult läänetaeva taustale.

Läinud, mõtles Maxwell. Mitte surnud, vaid läinud. Elementaarse olendi aine on uuesti algelementideks lagunenud, kujuteldamatud seosed, mis teda mingi kummalise olendi kujul koos olid hoidnud, andsid lõpuks järele, nii et ta haihtus viimseni, kandus nagu näputäis tolmu õhku ja päikesevalgusesse.

Elusa mardusega oli raske läbi saada. Surnud mardusesse polnud sugugi lihtsam hästi suhtuda. Lühikest aega oli Maxwell talle kaasa tundnud, nagu tuntakse kaasa kõikidele surijatele. Aga ta teadis, et see oli raisatud kaastunne, sest küllap mardus suri hääletult inimsoo üle naerdes.

Nüüd oli ainus lootus, et Aeg nõustub Artefakti müümisega viivitama, nii et ta jõuaks Arnoldiga kokku saada, talle kõik ära rääkida ja veenda teda kuidagi oma loo tõepärasuses. Lugu ise, mõistis Maxwell, oli muutunud nüüd veel fantastilisemaks, kui oli enne olnud.

270
Ta pöördus ja hakkas jäärakust alla minema. Enne metsa jõudmist ta peatus ja heitis nõlvakule veel ühe pilgu. Taeva taustal seisis jässakas viirpuu, tubli ja tugev, juured kindlalt mullas.

Kui ta haldjate tantsurnurust möödus, askeldasid seal pahurad trollid - nad rehitsesid ja silusid maad ning panid kiviga välja rebitud mätaste asemele uusi. Kivist endast ei olnud jälgegi.

XVIII

Maxwell oli poole tee peal Wisconsini linnakusse, kui vaim välja ilmus ja tema kõrvale toolile istus.

«Oop saadab sõna,» ütles ta igasugusest sissejuhatavast vestlusest loobudes. «Sa ei tohi hurtsikusse tagasi minna. Paistab, et ajakirjanikud on sind välja nuuskinud. Kui nad asja uurima läksid, hakkas Oop minu arvates pikema mõtlemiseta või kaalumiseta tegutsema. Ta viskas nad välja, aga nad jäid kuhugi lähedusse tolknema ja sind valvama.»

«Aitäh,» tänas Maxwell. «Ma olen tänulik, et sa ütlema tulid. Kuigi tegelikult ma arvan, et ega see polegi enam tähtis.»

«Kas sündmused ei -arene kuigi hästi?» küsis vaim.
«Nad ei arene peaaegu üldse,» vastas Maxwell. Ta kõhkles, siis ütles: «Küllap vist Oop rääkis sulle, milles on asi.»

«Mina ja Oop oleme üks,» ütles vaim. «Jah, muidugi rääkis ta mulle. Ta pidas seda enesestmõistetavaks, et sul pole midagi selle vastu. Aga sa võid kindel olla. . .»

«Küsimus pole selles,» katkestas teda Maxwell. «Ma lihtsalt tahtsin teada, kas ma pean sulle kõik uuesti otsast peale ette kandma. Tähendab, sa tead, et ma läksin kaitsealale Lamberti maali kontrollima?»
«Jah,» ütles vaim. «Seda maali, mis on Nancy Claytonil.»
«Mul on tunne,» lausus Maxwell, «et ma sain vist rohkem teada, kui lootsin. Ma kuulsin üht asja, millest pole üldse abi. Mardus oli see, kes hoiatas veerejat kristallplaneedi hinna suhtes. Mardus pidi seda minule ütlema, aga ütles hoopis veerejale.
Ta väidab, et rääkis veerejaga enne, kui ta minust teada sai, aga
ma kahtlen selles. Mardus oli küll suremas, kui ta seda mulle ütles, kuid see ei tähenda veel, et ta tingimata tõtt oleks rääkinud. Temas ei võinud iialgi kindel olla.»

«Kas mardus on suremas?»
«Nüüd on ta juba surnud. Ma istusin tema juures, kuni ta suri. Maali fotot ma talle ei näidanud. Mul polnud südant nii pealetükkiv olla.»

271
«Kuid sellest hoolimata rääkis ta sulle veerejast?»
«Ta tahtis mulle ainult selgelt mõista anda, et vihkab inimsugu sellest ajast saadik, kui see oma arengut alustas. Et ma teaksin, et ta sai lõpuks meiega tasa. Ta oleks hea meelega öelnud, et härjapõlvlased ja ülejäänud väike rahvas vihkab meid niisamuti, aga niikaugele ta siiski ei jõudnud. Võib-olla ta teadis, et ma seda ei usu. Kuigi ma mõistsin juba enne, O'Toole'i juttu kuulates, et mingi esivanematelt päritud meelekibedus võib isegi olemas olla. Meelekibedus küll, aga õiget vihkamist arvatavasti mitte. Kuid mardus kinnitas, et Artefaktiga aetakse äri ja et Artefakt on tõesti kristallplaneedi hind. Ma muidugi arvasin seda algusest peale. Ja veereja eileõhtune jutt kinnitas seda. Kuigi absoluutselt kindel ma olla ei saanud, sest mulle tundub, et veereja ise pole ka olukorras päris kindel. Mis mõte oleks tal vastasel juhulolnud mind varitseda ja mulle tööd pakkuda? Mina sain sellest niiviisi aru, et ta püüdis mind ära osta; ta oleks nagu kartnud, et ma saan tema ostutehingu kuidagiviisi nurja ajada.»

«See lugu näib siis üsna lootusetu,» tähendas vaim. «Mu hea sõber, mul on sellest väga kahju. Kas me saame kuidagi aidata Oop ja mina ja vahest isegi see tüdruk, kes sinu ja Oopiga nii truult koos jõi? See, kellel on tiiger.»

«Lugu näib lootusetu jah,» nõustus Maxwell, «aga ma võin veel paari asja proovida - võin minna Aja Kolledžisse Harlow Sharpi juurde ja katsuda teda veenda, et ta müügiga venitaks; siis võin ma halduses mõned uksed sisse lüüa ja ArnoIdi nurka suruda. Kui ma suudan viia ArnoIdi niikaugele, et ta nÕ.ustub veereja pakkumist kompenseerima, andes Harlow'le nendeks projektideks vajalikud fondid, siis ma olen kindel, et Harlow lükkab veereja ettepaneku tagasi.» .

«Ma ei kahtlegi, et sa teed, mis sa vähegi suudad,». sõnas vaim, «aga ma kardan, mida see kaasa toob. Harlow Sharp mulle muret ei tee, sest ta on sinu sõber, kuid president Arnold pole kellegi sõber. Ja uste mahamurdmine talle juba .rõõmu ei tee.»

«Kas sa tead, mis ma mõtlen,» ütles Maxwell. «Ma mõtlen, et sul on õigus. Aga päris kindel saad olla alles siis, kui oled proovi teinud. Võib juhtuda, et Arnoldis ärkab midagi inimlikku ja ta jätab kas või korraks oma eelarvamused ja tähtsuse kõrvale.»

«Ma pean sind hoiatama,» teatas vaim. «Karta on, et Harlow Sharp ei leia ei sinu ega kellegi teise jaoks aega. Tal on endalgi muresid küll. Täna hommikul saabus Shakespeare...»

«Shakespeare!» karjatas Maxwell. «Jumal hojdku, tema tuleku olin ma sootuks unustanud. Aga mulle tuleb tõesti meelde, et tal on homme õhtul loeng. No on minul alles vedanud! Et ta ka just niisugusel ajal pidi tulema!»

«Tuleb välja, et William Shakespeare'iga pole kuigi lihtne hakkama saada,» jätkas vaim. «Ta tahtis otsekohe välja minna ja vaadata lähemalt seda uut ajastut, millest talle nii palju oli räägitud. Aeg nägi suurt vaeva tema veenmisega, et ta oma Elizabethi-aegse riietuse meie praeguste rõivaste vastu vahetaks, ning nad keeldusid kindla sõnaga teda välja laskmast, kuni ta lõpuks nõustus. Ja nüüd higistab kogu Aeg hirmust, et äkki juhtub temaga midagi. Nad peavad teda suunama, aga samal ajal ei tohi nad teda kuidagi ära pahandada. Saalis on välja müüdud iga viimane kui seisukoht ning nad ei saa endale mingeid ootamatusi lubada. »

«Kust sa seda kõike kuulsid?» küsis Maxwell. «Mulle näib, et sa oled linnaku kuulujuttudega paremini kursis kui keegi teine.»

Vaim lausus tagasihoidlikult: «Ma liigun palju ringi.»

«Nojah, midagi head selles pole,» ütles Maxwell, «aga ma pean õnne katsuma. Mul hakkab aeg otsa saama. Kui Harlow üldse kedagi vastu võtab, siis olen see mina.»

«Tundub lausa uskumatu,» ütles vaim kurvalt, «et sinu püüdlustele võib kriipsu peale tõmmata selline kohutav asjaolude kokkulangemine. Kas siis tõesti jäävad ülikool ja Maa lihtsalt lauslolluse tõttu ilma kahe universumi teadmistest?»

«See on veereja töö,» vastas Maxwell. «Tema pakkumine sunnib tagant, piirab ajaliselt. Oleks mul vaid rohkem aega, küllap ma mõtleksin midagi välja. Ma võiksin Harlow'ga rääkida, võiksin lõpuks isegi ArnoIdi jutule pääseda. Kui midagi' muud üle ei jääks, suudaksin ehk Harlow pehmeks rääkida, et selle planeedi raamatukogu ostaks ära Aja Kolledž, mitte ülikool. Aga mul ei ole aega. Vaim, mida sina veerejatest tead? Kas sa tead rohkem kui meie ülejäänud?»

«Kahtlane küll. Ma tean üksnes seda, et nad võivad olla need hüpoteetilised vaenlased, keda me oleme alati kartnud ükskord kosmoses kohata. Nende tegevuse järgi otsustades on nad vähemalt potentsiaalselt need vaenlased. Ja nende ajendid, kombed, eetika, kogu maailmavaade on ilmselt hoopis teistsugused kui meie omad. Tõenäoliselt on meil nendega vähem ühist kui inimesel ämbliku või herilasega. Ent nad on targad - ja see ongi asja juures kõige hullem. Nad on meie seisukohti ja tavasid küllalt põhjalikult tundma õppinud, et meie hulgas liikuda, meiega suhelda, äritehinguid sõlmida - mida näitavad ka nende püüdlused Artefakt ära osta. Mu sõber, seda nende tarkust, seda paindlikkust ma kõige rohkem kardangi. Ma kahtlen, kas inimene vastupidises olukorras seda kõike suudaks.»

«Jah, sul on õigus,» ütles Maxwell. «Ja sellepärast me ei võigi lubada, et nad saaksid endale kristallplaneedi teadmiste varud. Jumal teab, mis selles raamatukogus veel leidub. Mina

heitsin sellele küll pilgu, aga ma võtsin ju ainult pisteliselt proove, ma ei näinud sellest õieti tühistki

osa. Ja mõnede asjade mõistmisest lahutab mind üle kümne valgusaasta. See aga ei tähenda, et aja jooksul, mida minul ei olnud; ja oskuste juures, mida minul pole ja millest ma võib-olla kuulnudki ei ole, ei võiks inimene sellest aru saada. Ma arvan, et inimene tuleks sellega toime. Ma arvan, et ka veerejad tulevad sellega toime. Seal on tohutud uued teadusalad, millest meil pole aimugi. Need teadmised võivadki määrata meie ja veerejate vaheliste suhete iseloomu. Kui inimesed ja veerejad peaksid kunagi kokkupõrkeni jõudma, võib meie võit või kaotus sõltuda just kristallplaneedi teadmistest. Ja niisama hästi võib see tähendada, et kui veerejad teavad, et need teadmised on meie valduses, ei lase nad asjal kunagi kokkupõrkeni areneda. See võib otsustada sõja ja rahu küsimuse. »

Maxwell kössitas istmel ja tundis, kuidas läbi sügisõhtu soojuse jõudis temani külm, mis ei pärinenud siit värviküllaselt maalt ega seda katvast otsekui hiina siidist taevalaotusest, vaid kandus temani hoopis kusagilt mujalt.

«Sa rääkisid mardusega,» ütles vaim. «Just enne tema surma. Ta mainis Artefakti. Kas ta ei andnud sulle kuidagi mõista, mis asi see tegelikult on? Kui me teaksime, mis see tegelikult on. . .»

«Ei, vaim. Ta keeldus selge sõnaga. Aga mul on mulje - ei, nimeta seda parem aimuseks. Muljeks ei ole see piisavalt tugev. Ja see ei tekkinud mitte kohe, vaid hiljem. Naljakas tunne, mida on raske uskuda - kui ma seda üldse usun. Aga ma mõtlen, et Artefakt pärineb teisest universumist; sellest varasemast universumist, mis oli enne praegust ning milles moodustus kristallplaneet. Järsku on see mingi väärtuslik asi, mida tolle teise universumi aegadest peale lugematute ajastute vältel on säilitatud? Ja veel üks asi - mardus ja teised vanad olendid, keda Oop mäletab, on samuti tolle eelmise universumi asukad ja kuidagiviisi kristallplaneedi elanikega seotud. Eluvormid, mis selles kadunud universumis tekkisid, arenesid ja tälustusid ning tulid siis kolonistidena siia ja ka teistele planeetidele ning püüdsid luua uut, kristallplaneedi jälgedes käivat tsivilisatsiooni. Aga midagi juhtus. Kõik need koloniseerimiskatsed nurjusid. Siin Maa peal inimese arenemise tõttu, teistel planeetidelolid ehk muud põhjused. Jama arvan teadvat, miks osa neist katsetest nurjus. Võib-olla ka rassid vananevad ja surevad. Täiesti loomulikku surma ning ainult sel põhjusel, et nad peavad surema ja millelegi muule ruumi tegema. Mingisugune meile. arusaamatu loodusseadus. Võib-olla võib rass elada ainult teatud vanuseni? Võib-olla kannavad muistsed olendid endas oma surmaotsust? Äkki on olemas mingi printsiip, mille peale me pole tulnud, sest

oleme nii noored; võib-olla teeb mingi looduslik protsess evolutsioonile teed, nii et ükski rass ei saa igavesti elama jääda ja arengut takistada?»

«Üsna mõistlik mõte,» arvas vaim. «Ma pean silmas seda, et kõik kolooniad on välja surnud. Kui kusagil universumis oleks olnud kas või üks edukas koloonia, oleks igati tõenäoline, et kristallplaneet annaks oma pärandi neile, mitte aga ei pakuks seda meile või veerejatele - rassile, kellel pole kristallplaneediga midagi ühist.»

«Mind paneb pead murdma see,» ütles Maxwell, «milleks on vaja Artefakti kristallplaneedi elanikele, kes on surmale nii lähedal, et nad on muutunud pelkadeks varjudeks? Mis kasu neil sellest on? Milleks neile seda vaja on?»

«Me ehk mõistaksime seda, kui me teaksime, mis Artefakt on,» ütles vaim. «Kas sa oled ikka kindel, et sul pole aimugi? Et sa ei ole midagi kuulnud või näinud või. . .»

«Ei,» ütles Maxwell, «mul pole aimugi.»

XIX

Harlow Sharpil oli vaevatud ilme.

«Vabandust, et sa nii kaua ootama pidid,» ütles ta Maxwellile.

«Täna on pöörane päev.»

«Ma olen rõõmus, et ma üldse sisse sain,» vastas Maxwell.

«See sinu valvekoer seal laua taga ei kavatsenudki mind sisse

lasta. »

«Ma ootasin sind,» ütles Sharp. «Arvasin, et eks sa varem või hiljem ikka välja ilmud. Minu kõrvu on jõudnud veidrad jutud. »

«Ja enamik neist vastab tõele,» lausus Maxwell. «Aga ma ei tulnud selle pärast. Ma tulin asja pärast, mitte niisama külla. Ma ei raiska kuigi palju su aega.»

«Olgu süs peale,» ütles Sharp. «Mida ma sinu heaks teha saan ?»

«Sa müüd Artefakti maha,» ütles Maxwell.

Sharp noogutas. «Mul on sellest kahju, Pete. Ma tean, et sa tundsid selle vastu huvi ja eks mõned teisedki veel. Aga see oli juba aastaid muuseumis seisnud ja kasu oli sellest ainult niipalju, et ülikooli külalised ja turistid vahtisid seda kui haruldust. Ja Aja Kolledžil on raha vaja. Seda sa kindlasti tead. Ülikool on rahaga kitsi ja teised kolledžid söödavad meile ainult väikesi summasid eriprogrammide jaoks ja. ..»

«Harlow, seda kõike ma tean. Küllap sul on õigus seda müüa.

Ma mäletan, et kui sa Artefakti siia tõid, ei tahtnud ülikool sellest kuuldagi. Ülekandmise kulud jäid sinu kaela ja..»

«Me oleme pidanud kopikaid korjama, kerjama ja laenama,» kurtis Sharp. «Me oleme välja töötanud ühe projekti teise järel - kasulikud, kindlad ja soliidsed projektid, mis tasuksid ennast teadmiste ja uute andmete hankimisega ära - ja oleme nad välja pakkunud, kuid keegi ei tunne huvi. Kas sa suudad seda kujutleda? Võid tuhnida minevikus, palju tahad, aga see ei huvita kedagi! Võib-olla nad kardavad, et me lükkame ümber mõne nende lemmikteooria, mille nad nii kenasti valmis on nikerdanud. Aga me peame töö jätkamiseks kuidagiviisi raha muretsema. Kas sa arvad, et mulle meeldib kõik see, mida me raha saamiseks oleme pidanud tegema? Nagu see tsirkus Shakespeare'iga - ja terve rida teisi trikke. Ma ütlen sulle, kasuks pole see meile tulnud. Meist on hakatud halvemini arvama ning need sekeldused - sul pole ettekujutustki, kui palju meil on sekeldusi. Võtame näiteks Shakespeare'i. Tema käib ringi nagu turist ja uudistab kogu seda kremplit, aga mina jstun siin nagu tuliste süte peal ja kujutan ette, mida kõike võib temaga juhtuda. Kas sa oskad kujutleda, milline lärm tekib, kui niisugust meest nagu Shakespeare tema õigesse aega tagasi ei saadeta - meest, kes. . .»

Maxwell segas vahele, et Sharp liiga hoogu ei satuks. «Ma ei hakka sinuga vaidlema, Harlow. Ma ei tulnud selleks, et...»

«Ja siis äkki,» jätkas Sharp teda katkestades, «avanes võimalus Artefakt maha müüa. Pealegi säärase summa eest, mida me sellelt näruselt ülikoolilt ka saja aasta jooksul ei saa. Sa. pead mõistma, mida see tehing meile tähendab. Me saame võimaluse teha tööd, mida me siiani rahapuuduse tõttu teha ei saanud. Muidugi, ma tean, et ostjad on veerejad. Kui Churchill tuli siia pugema ja maad kuulama, siis ma taipasin kohe, et ta töötab kellegi teise heaks, aga mingi nähtamatu lavataguse kujuga ma asju ajama ei hakanud. Võtsin Churchilli kõvasti käsjile ja keeldusin igasugusest kauplemisest, kuni ma saan teada, keda ta esindab. Ja kui ta lõpuks ütles, läks mul süda pahaks, kuid ega ma asja katki ei jätnud, sest ma teadsin, et see oli meie ainus võimalus korraliku fondi loomiseks. Sellise raha eest, Pete, oleksin ma kas või kuradi endaga kauplema hakanud.»

«Harlow, ma tahan sult ainult paluda, et sa müügiga veidi viivitaksid ja ma natuke aega võidaksin...» ütles Maxwell. «Aega? Mille jaoks?»
«Ma vajan Artefakti.»
«Sina vajad Artefakti! Mistarvis?»
«Ma saan selle maha ärida,» seletas Maxwell, «ühe planeedi vastu - planeedi vastu, mis on teadmisi täis tuubitud - üleskirjutatud teadmisi mitte ühest, vaid kahest universumist,

teadmisi, mis võivad hõlmata umbes viiskümmend miljardit aastat. »
Sharp kummardus ettepoole, siis vajus tagasi toolile.
«Kas sa mõtled seda tõsiselt, Pete? Sa ei aja mulle kärbseid pähe? Ma olen kuulnud mingeid imelikke jutte. Et sind oli kaks ja üks sai surma. Ja sa hoiad ajakirjanikest kõrvale ning võib olla võmmidest ka. Sa oled haldusega pahuksis.»
«Harlow, ma võiksin sulle kõik ära rääkida, aga sest poleks kasu. Tõenäoliselt sa ei usuks mind. Aga ma kõnelen tõtt. Ma võin osta planeedi. . .»
«Sina? Sa mõtled, sina ise?»
«Ei, mitte mina ise. Ülikool. Selleks mul ongi aega vaja. Et ArnoIdi jutule pääseda. . .»
«Ja saada tema nõusolek? Sellest ei tule midagi välja, Pete.
Sul oli mingi arusaamatus Longfellow'ga ja Longfellow valitsebki seda kontorit. Isegi kui sul oleks seaduslik ettepanek...»
«See ongi seaduslik. Kinnitan sulle, et see on seaduslik. Ma rääkisin selle planeedi inimestega. Ma nägin osa salvestusi.»
Sharp raputas pead. «Me oleme väga vanad sõbrad,» ütles ta. «Ma teeksin sinu heaks peaaegu kõike. Aga seda ma teha ei saa. Ma ei saa sellist võimalust kasutamata jätta. Pealegi, ma kardan, et sa tulid liiga hilja.»
«Liiga hilja?»
«Täna õhtupoolikul maksti ostuhind ära. Veereja võtab Artefakti homme hommikul oma valdusse. Ta tahtis seda otsekohe teha, aga Transpordiga tekkis raskusi.»
Maxwell istus vaikides, kuuldust oimetu.
«Nii et ma arvan, et lool on lõpp,» ütles Sharp. «Ma ei saa enam suurt midagi ära teha.»
Maxwell hakkas püsti tõusma, kuid istus siis tagasi toolile.
«Harlow, aga kui ma täna õhtul Arnoldiga kokku saaksin. Kui ma suudaksin teda veenda, et ta hinda kahekordistaks...»
«Ära aja naerma,» ütles Sharp. «Ta minestab, kui sa hinda mainid. »
«Kas see oli nii kõrge?»
«See oli nii kõrge,» vastas Sharp.
Maxwell tõusis aeglaselt püsti.
«Ühte ma siiski ütlen,» lausus talle Sharp. «Sa olid veereja ilmselt mingil kombel ära hirmutanud. Churchill käis täna hommikul siin, närviline nagu põrguline, vahutas vihast ja nõudis, et me müügi otsekohe ära vormistaksime. Kahju, et sa mind varem kätte ei saanud. Me oleksime ehk midagi välja mõelnud, kuigi
ma ei kujuta ette, mis see oleks võinud olla.»
Minekule pöördudes lõi Maxwell kõhklema ja astus tagasi laua juurde, mille taga istus Sharp.

«Veel üks jutt. Ajas rändamisest. Nancy Claytonil on üks Lamberti pilt . . .»
«Ma kuulsin jah,» lausus Sharp.

«Sellel on tagaplaanil mägi ja mäe otsas kivi. Ma võiksin vanduda, et see on Artefakt. Oop ütleb, et pildil kujutatud olendeid mäletab ta neandertali ajast. Ja te leidsite Artefakti tõepoolest juura ajastu mäetipult. Kuidas võis Lambert teada, et Artefakt oli selle mäe otsas? Artefakt leitt alles mitu sajandit pärast tema surma. Minu arvates nägi Lambert oma silmaga Artefakti ja neid olendeid, keda ta maalis. Ma mõtlen, et ta rändas tagasi mesosoikumisse. Käisid ju mingid jutud kellegi Simonsoni-nimelise mehe ümber?»

«Ma saan aru küll, kuhu sa sihid,» vastas Sharp. «Selline väga napp võimalus on olemas. Simonson uuris kahekümne esimesel sajandil mingil määral aega ja väitis, et saavutas üht-teist, kuigi kontrolliga oli tal raskusi. On olemas legend, et ta kaotas paar inimest aega ära - saatis nad kuhugi varasemasse ajastusse ja ei osanud enam tagasi tuua. Aga kas tal mingeid tegelikke tulemusi üldse oli - see on alati küsimärgi all olnud. Tema need märkmed, mis on meie käes, ei selgita kuigi palju ja ta pole avaldanud ühtegi tööd. Ta töötas salaja, sest paistab, et ta kavatses ajas rändamisest kasu lõikama hakata, üürida seda: võimalust välja teaduslikele ekspeditsioonidele, viia jahimehi tagasi suurte jahiloomade aladele - eks sa ise tea, kogu seda sorti värk. Paistab et üks mõte seisnes varasema aja Lõuna-Aafrikasse minekus ja Kimberley teemandiväljade lagedakstegemises. Seega ta siis hoidiski oma tööd salajas; kellelgi pole õiget ettekujutust, mida ta õieti tegi.»

«Aga see võis olla võimalik,» käis Maxwell peale. «Aeg klapib. Simonson ja Lambert olid kaasaegsed ja Lamberti stiilis oli järsk murrang - nagu oleks midagi juhtunud. Ja juhtus võibolla see, et ta käis ajas rändamas.»

«Muidugi on see võimalik,» ütles Sharp. «Aga kihla ma selle peale vedama ei hakkaks.»

XX

Kui Maxwell kolledžihoonest väljus, hakkasid tähed taevasse ilmuma ja öötuul kandis endas külma hingust. Suured jalakad varjasid tihenenud pimeduse laikudena valgust, mis paistis majade akendest teisel pool puiesteed.

Maxwell võdises, tõstis pintsakukrae ümber kaela üles ja läks kärmesti trepist alla kõnniteele. Inimesi oli vähe liikumas.

Ta mõistis, et kõht on tühi. Ta polnud varahommikust saadik söönud. Ja tundus naljakas, et ta võib üldse praegu toidust mõelda, kui tema viimane lootus on purunenud. Ta mõtles, et ta pole mitte ainult näljane, vaid ka peavarjuta, sest kui ta ajakirjanikke vältida tahtis, ei saanud ta Oopi hurtsikusse minna. Kuigi, tuletas ta endale meelde, tal polnudki mingit põhjust neist eemale hoida. Nüüd ei olnud tal oma loo rääkimisega enam midagi võita ega kaotada. Aga see mõte oli talle ikkagi vastumeelt - ta kujutles nende uskumatu id ilmeid, kõiki neid küsimusi, millega nad välja tulevad ning iroonilist stiili, mida nad tõenäoliselt oma artiklites kasutavad.

Maxwell jõudis kõnniteele ja seisatas hetkeks, suutmata otsustada, kuhupoole oleks õigem minna. Ta püüdis tulemusteta meenutada, kus ta võiks leida mõne kohviku või restorani, milles poleks seda hirmu, et keegi ülikoolirahvast teda ära tunneb. Täna õhtul ei olnud tal üldse mingit tuju kõigile nende pärimistele vastata.

Tema selja taga kostis kahinat, ta pöördus kiiresti ringi ja sattus vastamisi vaimuga.

«Ah, see oled sina,» ütles ta.

«Ma ootasin sind,» teatas vaim. «Sul läks seal kaua.»

«Kõigepealt tuli mul oodata. Siis jäime natuke lobisema.»

«Oli sest ka kasu?»

«Mitte üks raas. Artefakt on maha müüdud ja raha on ära makstud. Veereja veab selle homme

minema. Ma kardan, et lool on lõpp. Ma võin ju muidugi minna ja katsuda täna õhtul Arnoldiga rääkida, aga sellel pole mõtet. Nüüd enam ei ole.»

« Oop hoiab meile lauda. Sa oled kindlasti näljane.»

«Ma olen nälga suremas,» ütles Maxwell.

«Siis ma näitan teed.»

Nad keerasid puiesteelt ära ning tiirutasid Maxwelli meelest tavatult kaua mööda kõrvaltänavaid ja alleesid.

«See on üks koht,» seletas vaim, «kus meid ei nähta. Aga toit on seal söödav ja viski odav. Oopi huvitas just see viimane asjaolu.»

Lõpuks jõudsid nad pärale ja läksid mööda raudtreppi alla keldrikorrusele. Maxwell lükkas ukse lahti. Sees oli hämar. Kusagilt tagantpoolt tulid köögilõhnad.

«Siin serveeritakse perekondlikus stiilis,» seletas vaim. «Kõik laotakse lauale ja igaüks võtab ise, mis tahab. Oopile meeldib see väga.»

Ühe tagumise laua äärest kerkis Oopi massiivne kogu. Ta lehvitas neile. Maxwell nägi, et saalis oli ühtekokku ainult poole tosina inimese ringis.

«Tulge siia!» karjus Oop. «Ma tahan teid kellegagi tuttavaks teha.»

Maxwell kõndis laudade vahelt läbi, vaim tema kannul. Laua tagant vaatas talle otsa Carol. Ja veel keegi, üks habemik nägu - nägu, mis tundus MaxwelIile kuidagi tuttav.

«Meie tänaõhtune külaline,» lausus Oop. «Isand William Shakespeare.» .

Shakespeare tõusis püsti ja sirutas Maxwellile käe. Ta naeratas ja habeme kohal välgatasid valged hambad. .

«Ma arvan, et mul on vedanud,» ütles ta, «kuna olen kokku sattunud säherduste lihtsate ja lõbusate sellidega.»

«Laulik mõtleb päriseks siia jääda,» teatas Oop. «Meie hulka elama asuda.»

«Ei, mitte laulik,» parandas Shakespeare. «Ma ei taha lasta end nõnda nimetada. Ma olen kõigest üks aus lihunik ja villa kaupmees.»

«Keel lihtsalt vääratas,» kinnitas talle Oop. «Me oleme nii harjunud. . .»

«Oo-jaa, oo-jaa, ma tean,» vastas Shakespeare. «üks eksimus käib ikka teise kannul.»

«Ah et siia jääda?» ütles Maxwell. Ta heitis Oopile kiire pilgu. «Kas Harlow teab, et ta siin on?»

«Ega vist,» vastas Oop. «Me nägime natuke vaeva, et ta seda teada ei saaks.»

«Ma pääsesin ketist lahti,» teatas Shakespeare rahulolevalt muheldes. «Aga mind aidati ja ma olen selle eest südamest tänulik.»

«Aidati,» kordas Maxwell. «Selles ma ei kahtlegi. Kas teie, tolad, siis kunagi ei õpi. . .» .

«Pete, ärge tänitage,» ütles Carol. «Minu meelest toimis Oop väga õilsalt. See vaene mees teisest ajastust tahtis ju ainult näha, kuidas inimesed elavad ja . . .»

«Istume õige,» ütles vaim Maxwellile. «Sinu näoilme järgi otsustades kuluks sulle praegu ära üks tubli ja kange klõmakas.»

Maxwell istus Shakespeare'i kõrvale. Vaim võttis istet tema teisel käel. Oop ulatas talle üle laua pudeli.

«Lase käia,» õhutas ta. «Ära tseremoonitse. Ära hakka klaasiga jändama. Me tunneme ennast siin vabalt.»

Maxwell kallutas pudeli suule ja jõi kulihal. Shakespeare jälgis teda imetlusega. Kui ta pudeli langetas, ütles Shakespeare:

«Mul jääb üle üksnes teie vastupidavust imetleda. Ma maitsesin seda jooki, aga see oleks peaaegu mu sisemuse ära kõrvetanud.»

«Küll te ajapikku harjute,» kostis Maxwell.

«Aga vaat see õlu,» ütles Shakespeare ja puudutas sõrmega

poolikut õllepudelit. «Vaat see on kraam, mis on maitselt mahe ja kõhule meeldiv.»

Sylvester trügis Shakespeare'i tooli tagant läbi, litsus ennast Maxwelli kõrvale ja pani pea temasülle. Maxwell sügas teda kõrva tagant.

«Kas see tiiger tüütab teid juba jälle?» küsis Carol.

«Sylvester ja mina oleme sõbrad,» vastas Maxwell talle. «Meie oleme koos võidelnud. Eile õhtul astusime seltsis veerejale vastu, mida te ilmselt mäletate, ja alistasime ta.»

«Teil on rõõmus nägu,» ütles Shakespeare Maxwellile. «Ma kalduksin arvama, et teid kinni pidanud tähtsad asjatoimetused on soodsalt edenenud.»

«Nad ei ole üldse edenenud,» vastas Maxwell. «Rõõmus nägu on mul ainult sellepärast, et ma viibin nii heas seltskonnas.»

«Kas see tähendab, et Harlow ütles sulle ära!» plahvatas Oop.

«Et ta ei taha anda sulle paar päeva aega?»

«Tal ei jäänud muud üle,» seletas Maxwell. «Raha on juba makstud. ja veereja veab Artefakti homme minema.»

«Meil on võimalik sundida teda meelt muutma,» kuulutas Oop ähvardavalt.

«Enam mitte,» ütles Maxwell. «Ta ei saa nüüd alt ära hüpata. Tehing on sõlmitud. Ta ei anna raha tagasi, ta ei murra oma sõna. Ja kui ma teie - kavatsustest õigesti aru saan, tul'eks tal ainult loeng ära muuta ja piletiraha tagasi maksta.»

«Küllap sul on õigus,» nõustus Oop. «Me ei teadnud, et asi on niikaugel. . Me mõtlesime, et mõned trumbid kuluksid tingi misel marjaks ära.»

«Te tegite kõik, mis oli teie võimuses,» ütles Maxwell, «ja ma tänan teid selle eest.»

«Me mõtlesime,» jätkas Oop, «et kui meil õnnestuks võita paar päeva, võiksime kogu kambaga mäest üles marssida, Arnoldi juurde sisse tormata ja asjad talle otse ära seletada.

Aga nüüd ma kardan, et kõik on läbi - nii et võta veel üks lonks ja saada pudel mulle tagasi.»

Maxwell võttis veel ühe lonksu ja saatis pudeli talle tagasi. Shakespeare tegi oma õllele lõpu peale ja pani pudeli kolksatusega lauale. Carol võttis Oopilt pudeli ja valas oma klaasi paari tolli jagu viskit.

«Teie tehke, nagu heaks arvate,» ütles ta, «aga mina päris metslaseks ei hakka. Ma joon klaasist ja kõik.»

«Õlut!» karjus Oop. «Veel õlut meie kõrgeaulisele külalisele!» «Ma tänan teid, armuline härra,» ütles Shakespeare. «Kuidas sa üldse selle urka leidsid?» küsis Maxwell.

«Ma tunnen paljusid selle. linnaku varjulisi nurgakesi,» vastas Oop

«Täpselt seda meile tarvis oligi,» ütles vaim. «Aja omad otsivad meie sõpra kõikjalt. Kas Harlow ütles sulle, et ta on kadunud.» .

«Ei, aga ta tundus pisut pire,» vastas Maxwell. «Ta mainis, et muretseb, aga ei lasknud seda välja paista. Ta on seda sorti mees, kes võib silmagi pilgutamata purskava vulkaani serva peal istuda. »

«Kuidas on lugu lehemeestega?» küsis, Maxwell. «Kas nad ikka veel hurtsikut piiravad?» .

Oop raputas pead. «Aga nad tulevad tagasi. Me peame sulle ühe teise öömaja otsima.»

«Ma vist võin nad nüüd juba ligi lasta,» arvas Maxwell. «üks kord tuleb see lugu nagunii ära rääkida.»

«Nad kisuvad teid lõhki,» hoiatas Carol. «Ja Oop ütles, et te olete ilma tööta ja Longfellow on teie peale pahane. Te ei saa endale praegu mingit skandaali lubada.»

«See kõik on tühiasi,» ütles Maxwell talle. «Küsimus on hoopis selles, kui palju ma neile rääkima peaksin.»

«Kõik,» teatas Oop. «Lao kogu lugu lagedale. Las Galaktika saab teada, millest ta ilma on jäänud.»

«Ei,» ütles Maxwell. «Harlow on mu sõber. Ma ei saa talle pahandusi kaela tõmmata.»

Kelner tõi pudeli õlut ja pani selie lauale.

«Üks pudel!» raevutses Oop. «Mida sa õige mõtled, sa tood ühe pudeli! Mine tagasi ja too terve sületäis. Meie sõbral on kurk kuiv.»

«Te ei öelnud,» õigustas ennast kelner. «Kuidas pidin ma teadma?»

Ta läks jalgu lohistades õlle järele.

«Teie külalislahkusele,» ütles Shakespeare, «ei saa midagi ette heita. Aga ma kardan, et teen teile ainult tüli, sest teie südameid vaevab mure.»

«Muresid on meil tõesti,» vastas vaim talle, «aga te ei ole tüliks. Meil on teie siinviibimise üle hea meel.»

«Mida see Oop teie siiajäämisest rääkis?» küsis Maxwell. «Et te kavatsete meile elama asuda?»

«Mul on hambad katki,» vastas Shakespeare. «Nad logisevad lõualuus ja põhjustavad äärmiselt suurt piina. Mulle räägiti, et siin ligidal leidub imepäraseid meistreid, kes mõistavad nad ilma valuta välja kaksata ja uued asemele valimistada.»

«See on tõesti võimalik,» ütles vaim.

«Minust jäi maha riiaka loomuga naine,» lausus Shakespeare, «ja ma ei tahaks põrmugi tema juurde tagasi pöörduda. Ka on teie õlu kõige imelisem märjuke, mida ma eales maitsnud olen, ja ma

kuulsin, et te olete härjapõlvIaste ja haldjatega kokku

282

leppele jõudnud, ning see on ju suurepärane. Ja mul käib täiesti üle mõistuse, et ma istun lauas koos vaimuga, kuigi mind valdab tunne, et just siin kusagil peitubki suur tõde.»

Kelner saabus sületäie õllepudelitega ja laskis need lauale prantsatada.

«Võtke!» ütles ta tüdinult. «Nüüd on teil natukeseks tegevust.

Kokk ütleb, et toit saab kohe valmis.»

«Te siis ei kavatse oma loengule ilmuda?» küsis Maxwell Shakespeare'lt.

«Tõesti mitte. Ja kui ma seda teeksin,» ütles Shakespeare, «saadaksid nad mind pärast loengut tuulekiirusel koju tagasi.»

«Jah, seda nad teeksid tingimata,» ütles Oop. «Kui ta neile kunagi jälle pihku satub, ei lase nad teda enam tulema.»

«Aga kuidas te elatist mõtiete teenida?» päris Maxwell. «Teil ei ole selle maailma jaoks sobilikke oskusi.»

«Küllap ma midagi välja mõtlen,» kostis Shakespeare. «Täbaras olukorras jagab inimese pea hästi.»

Kelner jõudis toitu täis laaditud käruga kohale. Ta hakkas praadi lauale panema.

«Sylvester!» karjatas Carol.

Sylvester oli kärmesti tagakäppadele tõusnud, esikäpad lauale toetanud ja haaranud kaks lõiku pooltoorest, suure loomaprae küljest lõigatud rostbiifi.

Sylvester kadus koos lihaga laua alla.

«Kiisul on kõht tühi,» ütles Shakespeare. «Ta võtab, mida leiab.» .

«Kui küsimus on toidus,» kurtis Carol, «siis pole tal üldse mingeid kombeid.»

Laua alt kostis purunevate kontide raginat.

«Isand Shakespeare,» lausus vaim, «teie tulete Inglismaalt. Linnast Avoni jõe ääres.»

«See on maakoht, mis rõõmustab silma,» ütles Shakespeare, «aga on rahvarämpsu täis. Seal on salakütte, vargaid, mõrtsukaid, teeröövleid ja igasuguseid jätiseid. . .»

«Aga mina mäletan,» sõnas vaim, «luikesid jõe peal ja kallastel kasvavaid pajusid ja . . .»

«Mida sa mäletad?» huilgas Oop. «Kuidas sa saad seda mäletada?» .

Vaim tõusis aeglaselt püsti ja selles oli midagi, mis sundis kõiki pilgud temale pöörama. Ta tõstis käe, kuigi see ei olnudki mingi käsi, üksnes tema rüü varrukas - kui see üldse rüü oli.

Kui ta rääkima hcikkas, kõlas tema hääl õõnsalt, otsekui oleks see kostnud kusagilt kaugelt eemalt, tühjast ruumist.

«Aga ma mäletan tõesti,» teatas ta neile. «Pärast kõiki neid

283

aastaid mäletan ma viimaks ometi. Ma olin kas unustanud või ei teadnudki. Aga nüüd ma tean. . .»

«Isand vaim,» ütles Shakespeare, «te käitute ülimalt kentsakalt. Mis pentsik meeltesegadus on teid vallanud?»

«Nüüd ma tean, kes ma olen,» kuulutas vaim võidukalt. «Ma tean, kelle vaim ma olen.»

«Noh, jumal tänatud,» ütles Oop. «Ometi kord lõpeb see esivanematest jampsimine.»

«Ja kas tohib küsida, kelle vaim te siis olete?» .päris Shakespeare.

«Teie vaim,» halas vaim. «Nüüd ma tean - nüüd ma tean - ma olen William Shakespeare'i vaim!»

Hetke jooksul istusid nad kõik sõnatult ja tummaks löödunа, siis kostis Shakespeare'i kõrist lämmatatud hirmuägamine. Ta sööstis äkitselt oma toolilt püsti, kargas üle laua ja tormas ukse poole. Laud läks kolinaI ümber. Maxwelli tool kaldus tahapoole ja ta lendas koos sellega pikali. Ümberkukkunud laua serv litsus teda vastu põrand at ning-laualt maha libisev kastmekauss tabas teda otse näkku.

Maxwell tõstis mõlemad käed ja püüdis kastet näo pealt ära pühkida. Kusagilt kõrgemalt kostsid

temani Oopi raevukad möirged.

Kui ta silmad jälle lahti sai, õnnestus tal kuidagi laua alt välja pugeda ja jalule vaaruda, kuigi tema nägu ja juuksed. Ikka veel kastmest tilkusid.

Carol istus maas keset toidunõusid. Õllepudelid veeresid mööda põrandat edasi-tagasi. Köögiuksel, otsekui raami sees, seisis, käed puusas, kokk - vägev, lihavate käsivarte ja sasssis juus-tega naisterahvas. Sylvester kummardus prae kohale, rebis sealt suuri lihasuutäisi ja kugistas neid kiiruga, enne kui keegi teda takistada suutis.
Oop lonkas ukse juurest tagasi.
«Neist pole haisugi,» ütles ta. «Mitte kummastki.»
Ta sirutas käe ja vinnas Caroli püsti.
«Igavene vastik vaim!» kirus ta mõrult. «Mispärast ei võinud ta suud pidada? Isegi kui ta teadis. . .»
«Aga ta ju ei teadnud,» vastas Carol. «Kuni praeguse silmapilguni. Alles. see kohtumine andis talle tõuke. Võib-olla ütles Shakespeare midagi sellist. Ta on kõik need aastad pead murdnud, ja kui see talle nüüd äkitselt selgeks sai. . .»
«See oli küll viimane piisk,» arvas Oop. «Shakespeare ei saa enam ealeski pidama. Kes teda enam leiab!»
«Võib-olla vaim just teda otsima läkski,» ütles Maxwell.

«Läks Shakespeare'ile järele, et ta kinni pidada ja tagasi meie juurde tuua.»
«Mismoodi ta teda kinni peab?» küsis Oop. «Kui Shakespeare näeb, et vaim teda taga ajab, püstitab ta jooksmises uued maailmarekordid. »

XXI

Nad istusid tujutult ümber Oopi rohmaka laua. Sylvester lamas seliti koldekivil, esimesed käpad korralikult rinnal, tagumised püsti. Tema näol oli rumal rahulolev irve.
Oop lükkas kompotipurgi mööda lauda Carolile. Carol võttis selle kätte ja krimpsutas nina. «See lõhnab nagu petrooleum,» märkis ta, «ja minu mäletamist mööda on sellel ka petrooleumi maitse.» Ta tõstis purgi kahe käega suu juurde ja jõi, siis lükkas selle edasi Maxwellile.
«Ma usun tõesti,» ütles ta, «et aja jooksul võib isegi petrooleumiga ära harjuda.»
«Pole sel kärakal häda midagi,» õigustas Oop ennast. «Kuigi ega see paha teeks, kui ta veel sutike seisaks,» tunnistas ta. «Mulle näib, et seda juuakse kiiremini, kui ma ajada jõuan.»
Maxwell tõstis purgi ja rüüpas tusaselt. Puskar läks läbi tema söögitoru nagu tulejuga ja plahvatas kõhus, aga sellest plahvatusest ei olnud mingit kasu. Ta jäi endiselt tusaseks ja kaineks. On hetki, ütles ta endale, mil pole võimalik purju jääda. Kalla endale sisse, palju tahad, ikka jääd sa kaineks. Ja just praegu, mõtles ta, oleks nii lõpmata hea maani täis jääda ning paar päeva oma mälust kustutada. Ja siis kaineks saades ei tundugi ehk elu enam nii hull.
«Mina ei saa ikka sellest aru,» ütles Oop, «miks vana Bill seda oma vaimu asja nii südamesse võttis. Ta läks hirmu pärast lillakirjuks. Ja huvitav on see, et enne ei häirinud vaim teda mitte üks raas. Oh, eks läinud ta alguses natuke närvi, nagu võibki ühelt kuueteistkümnenda sajandi inimeselt oodata. Aga kui me olime talle asja ära seletanud, paistis ta sellega täiesti rahule jäävat. Temal käis vaimuga leppimine palju hõlpsamini kui, ütleme, kahekümnenda sajandi inimesel. Kuueteistkümnendal sajandil inimesed uskusid vaimudesse ja seepärast ta saigi vaimu olemasoluga leppida. Ta ei löönud kordagi araks enne, kui ta kuulis, et vaim on tema vaim ja siis. . .» .
«Teda huvitasid väga meie suhted väikese rahvaga,» ütles Carol. «Ta võttis meilt kindla lubaduse, et me viime ta kaitse

285

alale ja teeme nendega tuttavaks. Ta uskus nendesse niisama vankumatult nagu vaimudessegi.»

Maxwell rüüpas purgist veel ühe sõõmu ja -lükkas purgi Oopile. Ta pühkis käeseljaga suud. «Tunda end mingi vaimu, mingi suvalise vaimu seltskonnas vabalt ja sundimatult – see on hoopis midagi muud kui kohtuda ühe kindla vaimuga, kes osutub sinu enda omaks,» lausus ta. «Inimesel on võimatu leppida, tõeliselt leppida oma surmaga ja sellesse uskuda. Isegi kui me teaksime, mis asi on vaim. . .»

«Oh, palun, ärge hakake jälle otsast peale,» ütles. Carol.

Oop irvitas. «Ta pani sealt tõesti välja nagu keravälk,» sõnas ta. «Nagu talle oleks paukpadrun sappa seotud. Ta läks läbi ukse nii, et ta õieti linki ei puutunudki. Ta lihtsalt tormas sealt läbi.»

«Mina ei näinud midagi,» ütles Maxwell. «Muloli kausitäis kastet silmnäos.»

«Tervest sellest segadusest lõikas kasu ainult see mõõkhammas seal,» ütles Oop. «Tema sai loomakintsu. Pooltoore, nagu talle meeldib.»

«See tiiger juba pead ei kaota,» märkis Carol. «Tema tuleb alati omadega puhtalt välja.»

Maxwell vahtis talle otsa. «Ma tahtsin teilt juba enne midagi küsida. Kuidas te üldse meie kampa sattusite? Ma arvasin, et pärast eileõhtust lugu veerejaga ei taha te meist enam kuuldagi.»

Oop kihistas: «Ta oli sinu pärast mures. Ja peale selle on ta uudishimulik. »

«Ning veel üks asi,» jätkas Maxwell. «Kuidas te sellesse üldse segatud saite? Hakkame päris algusest pihta. Teie olite see, kes meid Artefakti osas hoiatas - selle müügist rääkis.»

«Ma ei hoiatanud teid. Mul keel komistas. Ma lintsalt...»

«Te hoiatasite meid,» teatas Maxwell. «Ma arvan, et te tegite seda meelega. Mida te Artefaktist teate? Te pidite midagi teadma - miks te muidu ei tahtnud, et see ära müüakse.»

«Jah, täitsa õige,» ütles Oop. «Noh, õeke, laduge aga parem lagedale, milles asi.»

«Kaks jõhkardit. . .»

«Ei maksa seda naljaks pöörata,» lausus Maxwell. «Asi on tähtis. »

«Hüva, ma kuulsin, et seda hakatakse müüma, ja nagu ma teile ütlesin, ma poleks pidanud sellest teadma. Ja see tegi mulle muret ja jättis kahtlase mulje. Ega ma ei arva, et selles müügis on midagi ebaseaduslikku. Ma sain aru küll, et Aja Kolledžil on Artefakti peale õigus ja ta võis selle maha müüa, kui ta tahtis. Aga mulle tundus, et niisugust asja nagu Artefakt ei tohiks üldse müüa, isegi mitme miljardi dollari eest mitte. Sest ma tõesti teadsin temast midagi - midagi, mida keegi teine ei tead-

286

nud, ja ma ei julgenud sellest kellelegi rääkida. Aga kui ma teistele inimestele mainisin, kui tähtis Artefakt on, siis nägin ma, et neil oli täiesti ükspuha. Siis, tol õhtul, kui teie kahekesi sellest rääkisite ja nii huvitatud olite. . ;»

«Te mõtlesite, et ehk meie saame aidata.»

«Noh, ma ei tea, mida ma mõtlesin. Aga teie olite esimesed, kes selle vastu mingit huvi ilmutasid. Kuid ma ei võinud seda teile rääkida. Ma ei saanud ju otse välja öelda, sest vaadake, ma ei oleks pidanud sellest üldse teadma ja siis oli veel see lojaalsuse küsimus ning nii ma olingi täiesti segaduses.»

«Kas te töötasite Artefaktiga? Kas te sellepärast. . .»

«Oi ei,» vastas Carol, «ma ei töötanud temaga. Aga ühel päeval, kui ma teda vaatama jäin - saate aru, ma kõndisin nagu iga teinegi turist lihtsalt läbi muuseumi siseõue ja jäin Artefakti vaatama, sest see oli huvitav ja saladuslik ka veel - ja ma nägin midagi või vähemalt arvasin nägevat. Ma ei teagi praegu enam. Ma ei saa kindel olla. Kuigi ma mäletan, et siis olin ma küll kindel, olin absoluutselt veendunud, et nägin seda, mida keegi teine põle kunagi märganud, või kui ongi märganud...»

Ta jäi vait ja vaatas ühe otsast teise otsa. Kumbki ei öelnud midagi. Nad istusid vaikides ja ootasid, et ta jätkaks.

«Ma ei saa kindel olla. Praegu enam mitte. Praegu ei saa ma kindel olla. »
«Laske edasi,» sõnas Oop. «Rääkige nii nagu oskate.»
Carol noogutas tõsiselt. «See oli üksainus silmapilk. Nii kiire, nii põgus ja ometi ei kahelnud ma tookord, et ma seda tõesti nägin. Päike paistis akendest sisse ja valgus langes Artefaktile. Võib-olla polnud keegi enne Artefakti vaadanud just täpselt niisuguse nurga all langevas päikesevalguses. Ma ei tea, küllap on see üks võimalik seletus. Aga mulle tundus, et ma nägin midagi Artefakti sees. Noh, tegelikult mitte tema sees. Pigem jäi mulle mulje, et miski asi on pressitud või vormitud pikerguseks plokiks, Artefaktiks, aga see paistis välja ainult siis, kui päike otse tema peale langes. Mulle tundus, et ma nägin ühte silma, ning selsamal hetkel ma mõistsin, et Artefakt on elus ja jälgib mind ja. . .»
«Aga see on võimatu,» röögatas Oop. «Artefakt on nagu kivi. .Nagu metallitükk.»
«Naljakas metallitükk,» ütles Maxwell. «Metall, millesse sa oma nina ei saa toppida, mida. . .»
«Ma pean ausalt tunnistama,» tuletas Carol neile meelde, «et praegu ma enam nii kindel ei ole. See võis mulle ainult viirastuda.»
«Me ei saa kunagi tõtt teada,» lausus Maxwell. «Homme tassib veereja Artefakti minema.»
«Ja ostab sellega kristallplaneedi,» sõnas Oop. «Mulle tun

dub, et me ei tohiks siin niisama, käed rüpes; istuda. Kui me ei oleks Shakespeare'i käest lasknud. . .»
«Sellest poleks mingit kasu olnud,» ütles Maxwell talle. «See Shakespeare'i röövimine. . .» .
«Me ei röövinud teda,» kostis Oop haavunult. «Ta tuli meiega täiesti rahulikult kaasa. Ta isegi rõõmustas. Ta oli kõik see aeg mõelnud, kuidas kolledžist antud saatjast lahti saada. Tegelikult oli see tema enda mõte. Meie ainult aitasime natuke.»
«Näiteks saatjat uimaseks lüüa?»
«Ei, mitte sinnapoolegi,» teatas Oop. «Me olime väga viisakad. Selle kohta võiks öelda, et me juhtisime tema tähelepanu leebelt kõrvale.»
«Hüva, sellegipoolest ei kõlba see mõte kuhugi. Mangus on liiga suured summad. Sa oleksid võinud röövida kasvõi tosin Shakespeare'i, aga Harlow Sharp poleks ikkagi Artefakti müümisest loobunud.»
«Olgu sellega, kuidas on,» ütles Carol, «aga kas me siis tõesti midagi teha ei saa? Ajame näiteks Arnoldi voodist üles?»
«Arnold saaks meid aidata ainult sellega,» vastas Maxwell, «et ta annaks Ajale selle rahasumma, mille veereja Sharpile maksis. Mina seda ette ei kujuta. Aga teie?»
«Ei, ei kujuta,» ütles Oop.
Ta võttis purgi kätte, tõstis *suu* juurde ja jõi põhjani, tõusis siis püsti, läks peidupaiga juurde ja võttis uue purgi. Ta keeras aeglaselt kaane pealt ära ja ulatas purgi Carolile.
«Võtaks õige ja tõmbaks nina korralikult täis,» tegi ta. ettepaneku. «Hommikul on lehemehed jälle siin ja ma pean jõudu koguma, et neid kõiki välja visata.»
«Kuule, oota üks silmapilk,» ütles Maxwell. «Mul tuleb vist kohe üks mõte.»
Carol ja Oop istusid ning ootasid seda mõtet.
«Tõlkija,» ütles Maxwell. «See, millega ma kristallplaneedil salvestusi lugesin. Ma leidsin selle oma kotist.»
«Ja siis?» küsis Oop.
«Aga äkki on Artefakt lihtsalt veel üks salvestus?»
«Kuid Carol ütleb. . .»
«Ma tean, mida Carol ütleb.. Aga ta ei ole päris kindel. Ta üksnes arvab, et nägi talle vastu vaatavat silma. Ja see tundub kahtlane. »
«Tõsi küll;» nõustus Carol. «Absoluutselt kindel ma olla ei saa. Ja Pete'i jutul on oma mõte sees. Kui tal on õigus, siis see on küll vist üks väga tähtis salvestus - ja üsna kogukas. Võibolla terve uus

teadmiste valdkond. Äkki jättis kristallplaneet selle Maale, uskudes, et keegi ei hakka seda siit otsima. Äkki on see mingisugune salaarhiiv?»

288

«Ja kui see olekski nii,» lausus Oop, «mis see meile annaks? Muuseum on lukus ja Harlow Sharp seda meie jaoks juba lahti tegema ei hakka.»

«Mina saaksin teid sisse viia,» ütles Carol. «Ma võiksin valvurile helistada ja öelda, et ma pean muuseumis mingit tööd tegema. Või et ma unustasin midagi sinna ja tahan seda nüüd kätte saada. Mul on luba igal ajal sisse pääseda.»

«Ja teid lastakse lahti,» oletas Oop.

Carol kehitas õlgu. «Ega see ainus töö ole. Aga kui meil läheks korda. . .»

«Kuid mis mõte selon?» ajas Maxwell vastu. «See on ainult üks võimalus miljonist. Võib-olla isegi vähem. Ma pean muidugi tunnistama, et tahaksin katsetada, aga. . .»

«Aga järsku selgub, et seal on tõesti midagi väga tähtsat?»
küsis Carol. «Siis me võime Sharpi üles otsida, talle kõik ära seletada ja võib-olla. . .»

«Ei tea,» ütles Maxwell. «Ma kahtlen, kas me leiame midagi nii tähtsat, et Harlow müügi tühistaks.»

«Olgu peale,» lausus Oop. «Mis me siin ikka istume ja lobisemisega aega raiskame. Hakkame parem tegutsema.»

Maxwell vaatas Carolile otsa. «Mina arvan samuti, Pete,» ütles Carol. «Minu meelest tasub proovida.»

Oop sirutas käe, võttis Caroli eest puskaripurgi ja kruvis sellele kaane peale.

XXII

Neid ümbritses minevik - kappidesse, vitriinidesse ja pjedestaalidele paigutatud minevik; kadunud, unustatud ja tundmatu minevik, mille olid ajavoolust välja napsanud inimkonna ajaloo varjatud nurgakesi uurinud väliekspeditsioonid. Kunstnike ja käsitööliste tööd, millest keegi polnud undki näinud, enne kui inimesed pöördusid ajas tagasi ja avastasid nad; uued keraamilised esemed, millest seniajani heal juhul ainult üksikuid kilde oli leitud; Vana-Egiptuse pudelid, mis olid täis veel täiesti värskeid salve ja võideid; äsja sepikojast tulnud muistsed raudrelvad; Aleksandria raamatukogu kirjarullid, mis oleksid pidanud ära põlema, aga ei põlenud, sest ajas tagasi saadetud inimesed haarasid need leekidest hetk enne nende hävimist; kuulus Ely gobelään, mille inimesed juba ammu unustanud olid – kõik need ja paljud teisedki moodustasid aja sisemusest näpsatud aardeleiu, mille iga üksik ese küll eraldi võetuna aare ei olnudki.

Seda paika ei nimetata õige nimega, mõtles Maxwell. Mitte

289

Ajamuuseum, vaid pigem Ajatuse muuseum: koht, kus saavad kokku kõik ajastud, kus pole mingit ajavahet; kuhu võiks lõpuks koguda kõik inimkonna saavutused ja teostatud unistused - mitte ajahambast puretud eksponaadid, vaid uhiuued ja läikivad, nüüdsama valminud esemed. Ja siin ei tuleks mingite jäänuste põhjal mõistatada, kuidas vanasti elati, vaid siin saaks ise käes hoida ja kasutada tööriistu, instrumente ja seadmeid. mida inimkond terve oma arengu jooksul oli valmistanud ja tarvitanud.

Maxwell seisis Artefakti pjedestaali kõrval ja kuulatas valvuri kaugenevaid samme, kui too jälle oma tavalist ringkäiku tegema läks.

Carolil oligi õnnestunud nad sisse tuua, kuigi Maxwell oli alguses selles kahelnud. Aga kõik laabus hästi. Carololi valvurile helistanud ja öelnud, et tema ja paar sõpra tahavad heita Artefaktile veel viimse pilgu, enne kui see ära veetakse, ning valvur oli neid oodanud ja lasknud nad sisse ühest väikesest väravast tohutu suures ukses, mis tehti lahti siis, kui muuseum oli külastajatele avatud.

«Ärge väga kauaks jääge,» torises valvur. «Võib-olla ei tohiks ma teid üldse sisse lasta.»
«Kõik on korras,» oli. Carol talle öelnud. «Teil ei maksa muretseda. »
Valvur oli omaette pomisedes minema läinud.
Laelampide rida kallas ereda valgusega üle musta ploki, mis oligi Artefakt.

Maxwell puges pjedestaali piirava sametköie alt läbi, ronis üles Artefakti kõrvale ja kükitas maha, kobades ise taskus tõlkeaparaati. ..

See on jabur aimus, ütles ta endale. Ja mis aimus see üldse oligi. Lihtsalt üks meeleheitest sündinud mõte, ning ta raiskab siin ilmaasjata aega ning saab veel tagatipuks üldiseks naerualuseks. Ja isegi kui see pöörane seiklus ennast õigustab, on nüüd juba liiga hilja midagi ette võtta. Homme saab veereja Artefakti enda valdusse ning taHe hakkavad kuuluma ka kristallplaneedile kogutud teadmised. Inimsugu jääb aga igavesti ilma teadmistest, mida on viiekümne miljardi aasta jooksul hoolikalt ja andunult kahest universumist kogutud; teadmistest, mis oleksid pidanud, mis oleksidki võinud Maa ülikooli omaks saada, kuid mis lähevad nüüd möödapääsmatult sellele saladuslikule kultuurile, kes võibki osutuda potentsiaalseks kosmiliseks vaenlaseks, kellega kohtumist Maa on alati kartnud.
Ta teadis, et tal oli liiga vähe aega olnud. Oleks tal seda ainult natuke rohkem jätkunud, oleks ta saanud müüki takistada, oleks leidnud inimesi, kes oleksid teda kuulanud, oleks

muretsenud toetajaid. Aga asjaolud olid tema vastu ja nüüd oli juba liiga hilja.
Maxwell libistas tõlkija pähe ning kohendas seda, sest see ei läinud millegipärast paika.

«Las ma aitan,» ütles Carol. Maxwell tundis, kuidas tema osavad sõrmed rihmad kähku sirgu tõmbasid ja seadme õigesse asendisse sättisid.

Alla vaadates nägi Maxwell Sylvestrit, kes istus pjedestaali kõrval põrandal ja näitas Oopile hambaid.
Oop tabas Maxwelli pilgu. «Ma ei meeldi sellele tiigrile,» ütles neandertallane. «Ta tajub minus looduslikku vaenlast. Ühel ilusal päeval võtab ta südame rindu ja kargab mulle kallale.»
«Lollus!» nähvas Carol. «Ta on lihtsalt üks väike kassipoeg.»
«Minule jääb küll teistsugune mulje,» ütles Oop.
Maxwell sirutas käe ja tõmbas tõlkija silmade ette.
Ta vaatas alla Artefakti poole.

Seal mustas plokis oli midagi. Mingid imelikud jooned ja vormid. See polnud enam lihtsalt kujuteldamatult must moodustis, mis tõrjus eemale igasuguse välismõju, mis ei võtnud midagi vastu ega reetnud midagi; mis oleks nagu olnud asi iseeneses, universumiväline nähtus.

Ta pööras pead, otsides asendit, mis võimaldaks tal nähtus paremini selgusele jõuda. Kirjaread need nüüd küll ei olnud see oli sootuks midagi muud. Ta tõstis käe pea juurde ja keeras võimsust reguleerivat ra tast, puudutas hetkeks sensori kohanda misseadet.
«Milles on asi?» küsis Carol.
«Ma ei. ..» Siis äkki ta mõistis. Siis ta nägi. Ploki ühes nurgas paistis küütleva ihu või naha või soomusega kaetud käpp ja kiiskavad küüned, mis oleksid otsekui teemantidest nikerdatud.
Käpp liikus ja rabeles, nagu püüdes vabaks saada ja tema järele sirutuda.

Maxwell põrkas eemale, astus vaistlikult tahapoole ning kaotas tasakaalu. Ta tundis, et kukub, ja püüdis ennast pöörata, et ta ristseliti ei maanduks. Üks õlg puutus vastu sametköit ja seda paiga! hoidvad toed läksid kolinaI ümber. Ta langes põrandale ja sai haiget. Köis oli siiski hoogu pidurdanud, ning kuigi ta lõi õla valusasti ära, jäi pea vähemasti terveks. Maxwell rebis tõlkija laubal ühe külje peale, et silmi vabaks saada.

Ja üleval, tema kohal, muutus Artefakt. Mustast risttahukast tõusis miski, ajas ennast püsti, rebis vabaks. Midagi elusat, elujõust tuikavat ja säravalt kaunist.

Sale, elegantne pea, pikk koon ja laubalt seljani ulatuv terav sakiline hari. Kumer rind ja

poolavatud tiibadega kere ning nägusad, teemantküüntega esikäpad. Artefaktile või pigem Arte-

fakti endisele kohale suunatud lampide valguses hiilgas ta pimestavalt, iga kiiskav soomus säratas valget valgust ning pildus pronksikarva, kuldseid, kollaseid ja siniseid sädemeid.

Lohe, mõtles Maxwell. Artefakti pimedusest ilmuv lohe! Lohe, kelle terve igaviku kestnud vangipõlv selles mustas plokis on nüüd viimaks lõppenud!

Lohe! Pärast aastatepikkusi otsinguid ja oletusi on siin lõpuks üks lohe. Aga mitte niisugune, nagu ta seda mõttes ette oli kujutanud, mitte lihast ja soomustest proosaline olend, vaid uhke sümbol. Kristallplaneedi õitseaja sümbol, võib-olla ka selle universumi sümbol, mis .oli surnud, et praegune universum sündida saaks - nende kummaliste rasside igivana ja imetabane kaasaegne, kelle kidurad ja armetud jäänused olid trollid ja härjapõlvlased, haldjad ja mardused. Olend, kelle nime oli tuhandete põlvkondade vältel edasi antud, kuid keda senini ühegi inimese silm näinud polnud. .

Oop seisis põrandal ühe ümberkukkunud toe kõrval, rangjalad põlvedest kõverdunud, nagu ta oleks kükki laskumise peal tardunud, jämedad käsiv!irred külgedel rippu, sõrmed konksus, ning vahtis õuduse ja imetlusega üles pjedestaalile. Tema jalge ees lidutas Sylvester, karvaste käppade lihased pingul ja kihvad lahtistest lõugadest paistmas. Tiiger oli hüppevalmis.

Maxwell tundis õlal käepuudutust ja pöördus ümber.

«Kas see on lohe?» küsis Carol.

Tema hääloli võõras, ta oleks just nagu kartnud seda sõna lausuda, oleks selle nagu suure vaevaga välja öelda saanud. Ta ei vaadanud mitte Maxwellile otsa, vaid üles, lohe poole, kes näis nüüd olevat oma muundumise lõpetanud.

Lohe liigutas oma pikka ja painduvat saba ning Oop prantsatas selle eest kõrvale tõmbudes kohmakalt põrandale.

Sylvester kräunatas vihaseit ja roomas paar sammu edasi. «Sylvester, jäta järele!» käratas Maxwell tiigri.le teravalt. Oop ronis kiiresti neljakäpakil lähemale ja kahmas Sylvestril tagakäpast kinni.

«Rääkige temaga,» ütles Maxwell Carolile. «Kui see rumal tiiger talle kallale läheb, siis on alles kurat lahti.»

«Oopile või? Ta ei lähe Oopile kallale.»

«Mitte Oopile,» ütles Maxwell. «Lohele. Kui ta lohet ründab...» .

Pimedusest kostis raevukat möirgamist ja jooksumüdinat.

«Mis siin toimub?» ulgus valvur varjust valguse kätte torma tes.

Lohe pöördus pjedestaaliI ringi ning astus sealt kärmesti maha, tema poole jooksvale valvurile vastu.

«Vaadake ette!» röökis Oop Sylvestri käppa endiselt tugevas haardes hoides.

Lohe liikus ettevaatlikult, peaaegu tippival sammul, pea küsivalt viltu. Ta vibutas saba ja see pühkis laua pealt maha pool tosinat kaussi ja kannu. .Kostis klirin ja läikivad killud paiskusid põrandal laiali..

«Hei, jätke kohe järele!» kisendas valvur ning nägi ilmselt alles siis lohet. Pragamine muutus hirmuhuilgamiseks. Valvur pööras ringi ja põgenes. Lohe hakkas talle kiirustamata, kuid suure huviga järele traavima. Tema teed tähistasid kolksatused ja kildude kõlin.

«Kui me teda siit välja ei saa,» ütles Maxwell, «ei jää siia enam üldse midagi. Tema tegutsemiskiirust arvestades pole siin vähem kui viieteistkümne minuti pärast ühtegi tervet eksponaati.

Ta teeb platsi puhtaks. Ja Oop, hoia sa jumala eest sellest tiigrist kimii. See meil veel puudub, et siin korralikuks löömínguks läheks. »

Maxwell tõusis püsti, tõmbas tõlkija peast ja pistis taskusse.

«Uksed võib lahti teha,» pakkus Carol, «ja me võime ta siit välja peletada. Ma mõtlen, suured uksed. Ma vist tean, kuidas neid avada.»

«Oop, kas sa lohesid karjatada oskad?» küsis Maxwell.

Lohe oli vahepeal saaliderea lõppu jõudnud, seal ümber pöör dunud ja tuli nüüd tagasi.

«Oop,» ütles Carol, «aidake neid uksi lahti teha. Mul läheb tarvis üht jõulist meesterahvast.»

«Mis selle tiigriga saab?»

«Jäta ta minu hooleks,» lausus Maxwell. «Võib-olla peab ta ennast korralikult üleval. Äkki ta arvestab minuga.»

Lohe lähenemisest andsid tunnistust peaaegu lakkamatud prahvatused. Maxwell hakkas neid kuuldes ägama. Sharp võtab tal selle eest skalbi maha. Sõber küll, aga marru läheb ta kindlasti. Terve muuseum on ära lõhutud ja Artefakt on muudetud mitmetonniseks märatsevaks elukaks.

Ta astus paar ettevaatlikku sammu sinnapoole, kust kostsid prahvatused. Sylvester hiilis otse tema kannul. Hämaruses suutis Maxwell suurivaevu lohe piirjooni eraldada.

«Oh sa tubli lohekene!» ütles Maxwell. «Tasemini, tasemini, poisu! »

See kõlas üsna tobedalt ja polnud kuigi veenev. Kuidas, taevas halasta, tuleks ühe lohega rääkida, murdis ta pead. Sylvester laskis kuuldavale järsu urina.

«Sina hoia eemale,» käsutas Maxwell teravalt. «Asjad on niigi halvad; see veel puudub, et sina ka oma nina siia topiksid.»

Ta mõtles, mis valvurist on saanud. Küllap see läks politseisse helistama, ja otsekohe võib tulla märul.

Ta kuulis, kuidas uksed tema taga kriuksudes .avanesid. Kui lohe ainult ootaks, kuni need uksed lahti lähevad, siis saaks ta õue ajada. Ja kui lohe kord juba väljas on, mis siis peale hakata? Maxwell judises, mõeldes, kuidas see tohutu suur elukas mööda tänavaid ja puiesteid hulgub. Võib-olla oleks siiski parem teda siin kinni hoida.

Ta seisis silmapilgu kõheldes ja kaalus puuris lohe puudusi lahtise lohe omadega võrreldes. Muus'eum oli nüüd juba enamvähem hävitatud ning võib-olla oleks selle lõplik häving siiski parem kui võimalus, et lohe läheb mööda linnakut vabalt ringi uitama.

Aegamööda avanevad uksed kriuksusid ikka veel. Lohe oli siiamaani kerget sörki lasknud, aga nüüd kihutas ta kapates ukseava poole.

Maxwell pöördus kiiresti ümber. «Pange uksed kinnii» karjus ta ning põikas siis kiiresti otse tema poole kappava lohe teelt kõrvale.

Uksed olid poolavatud ja poolavatuks nad jäidki. Oop ja Carol lidusid eri suundadesse laiali, et mitmetonnisele. vabadusse pürgivale olendile jääks palju vaba ruumi.

Sylvester kihutas jooksvat lohet taga ajama ning muuseum kõmises ja kajas tema kõuehäälsetest möiretest.

Ukse kõrvalt seina äärest kriiskas Carol: «Jäta, Sylvester! Ei tohi, Sylvester, ei tohi!»

Lohe looklev saba nähvas jooksu peal närviliselt küljelt küljele. Vitriinid ja lauad kukkusid ümber, kujud lõid vaaruma häving ja kaos tähistasid vabadusse põgeneva lohe teelt

Maxwell jooksis oiates Sylvestri ja lohe järel, kuigi ta ei teadnudki õieti, miks ta seda teeb. Vähemasti seda teadis ta kindlalt, et lohet ta kinni püüda ei taha.

Lohe jõudis ukseavasse ja tegi hüppe - ta hüppas kõrgele õhku, tema tiivad avanesid ja tiivalöögid kõlasid nagu trummipõrin.

Lävel Maxwell pidurdas järsult. Sylvester oli ka kuidagi välistrepil pidama saanud ja küünitas end nüüd lendava lohe peale valjusti lõrisedes ülespoole.

See oli vaatepilt, mis pani hinge kinni. Kuuvalgus mängles vihisevatel tiibadel, peegeldus punastelt, kuldseteIt ja sinistelt läikivatelt soomusteIt ning moodustas öises taevas väreleva ja särahtava vikerkaare. .

Oop ja Carol tormasid uksest välja ning jäid taevasse vahtima.
«Kui ilus,» ütles Carol.

294
«Jah, on küll,» vastas Maxwell.
Ja alles nüüd jõudis temani juhtunu kogu mõte. Artefakti ei olnud enam olemas ja veereja ostuleping kaotas kehtivuse. Ja ka tema ise ei saanud enam kristallplaneedi nimel tehingut sõlmida. Sündmusteahel, mis oli alanud tema laineskeemi kopeerimisega, kui ta Pesukarunahale saadeti, oli katkenud. Kui poleks olnud seda taevas särahtavat vikerkaart, oleks võinud arvata, et midagi polegi juhtunud.
Lohe tõusis nüüd kõrgemale, ta tegi taevas ringe ja temast paistsid veel ainult värvisähvatused.
«See oli küll viimane piisk karikas,» teatas Oop. «Mis me nüüd teeme?»
«See oli minu süü,» ütles Carol.
«See ei olnud kellegi süü,» lausus Oop. «Asi lihtsalt kukkus niiviisi välja.»
«Noh, Harlow' tehingu oleme nüüd igatahes kihva keeranud,»
nentis Maxwell.
«Seda ma ütleksin kül\,.» lausus hääl nende selja taga. «Palun,
kas keegi oleks nii lahke ja seletaks mulle, mis siin toimub?»
Nad pöördusid ringi.
Lävel seisis Harlow Sharp. Keegi oli muuseumis kõik tuled põlema pannud ja tema kogu oli ukse valgusnelinurga taustal selgesti näha.
«Muuseum on laostatud,» ütles ta, «Artefakt on kadunud ja teie kahekesi olete siin ning ma oleksin pidanud kohe 'selle peale tulema. Miss Hampton, ma olen imestunud. Ma arvasin, et. teil on rohkem aru peas ja te ei seo ennast nii labase seltskonnaga. Kuigi see teie jabur tiiger . . .»
«Jätke Sylvester asjast välja,» ütles Carol. «Temal pole sellega mingit pistmist.»
«Noh, Pete?» küsis Sharp.
Maxwell raputas pead. «Mul on üsna raske seletada.»
«Nii ma arvasingi,» ütles Sharp. «Kas sul oli see kõik juba mõttes, kui sa täna õhtul minuga rääkisid?»
«Ei,» vastas Maxwell. «See oli rohkem nagu juhus.»
«Kulukas juhus,» lausus Sharp. «Teil on ehk huvitav teada, et te olete Aja Kolledži tööd umbes sajandi võrra või rohkemgi pidurdanud. Kui te muidugi just Artefakti ära ei viinud ja kuhugi ei peitnud. Sellisel juhul, mu sõber, annan ma teile täpselt viis sekundit selle tagasitoimetamiseks.»
Maxwell neelatas. «Ma ei viinud seda ära, Harlow. Ma peaaegu ei puudutanudki seda. Ma ei tea ise ka õieti, tilis juhtus. Artefakt muutus loheks.»
«Milleks see muutus?»
«Loheks. Ma ütlen sulle, Harlow. ..»

296
«Nüüd tuleb mulle meelde,» ütles Sharp. «Sa latrasid alalõpmata mingist lohest. Sa läksid Pesukarunahale lohet otsima. Ja paistis, et nüüd sa ta leidsidki. Ma loodan, et see on ka hea lohe.»
«Ta on nii ilus,» lausus Carol. «Üleni kuldne ja heikiv.» «Oh kui kena,» ütles Sharp. «Eks ole tore! Me võime seda näidates ilmselt terve varanduse kokku lüüa. Paneme tsirkuse püsti ja teeme lohest tõmbenumbri. Ma näen juba vaimusilma ees suuri rasvaseid tähti: MAAILMA AINUS LOHE.»
«Aga teda ei ole siin,» sõnas Carol. «Ta tõusis õhku ja lendas minema. »
«Oop,» lausus Sharp, «sina pole veel sõnagi öelnud. Mis siin toimub? Tavaliselt sa just suu peale

kukkunud pole. Mis siin toimub?»
«Ma olen täiesti löödud,» kostis Oop.
Sharp pöördus kõrvale ja vaatas Maxwellile otsa.
«Pete,» ütles ta, «küllap sa saad isegi aru, mida sa teinud oled. Valvur helistas mulle ja tahtis politseid kutsuda. Aga mina käskisin tal sellega natuke viivitada ja ütlesin, et tulen kohe siia. Mul polnud aimugi, et siin avaneb nii kole pilt. Artefakt on kadunud ja ma ei saa seda üle anda ning see tähendab, et ma pean kogu selle raha tagastama ja hulk eksponaate on pihuks ja põrmuks tehtud. . .» .
«Seda tegi lohe,» seletas Maxwell,' «enne kui me ta välja lasksime. »
«Ah teie siis lasksite ta välja? Nii et ta ei pääsenudki ise minema? Te lihtsalt lasksite ta välja.»
«Noh, ta lõhkus siin kõik ära. Küllap me sattusime segadusse ja tegutsesime mõtlematult.»
«Ütle mulle ausalt, Pete. Kas siin tõesti oli lohe?»
«Jah, oli küll. Ta oli Artefakti sees kinni. Võib-olla ta ise oligi Artefakt. Ära küsi mult, kuidas ta sinna sai. Minu meelest võlukunsti abil.»
«Võlukunsti?»
«Võlukunst on tõesti olemas, Harlow. Ma ei tea, kuidas see käib. Olen juba hulga aastaid seda uurinud, aga pole praegu sugugi targem kui alustades.»
«Mulle tundub,» ütles Sharp, «et keegi on veel puudu. Kui mingi mürgel lahti läheb, on sellesse harilikult veel keegi segatud. Kas sa oskad mulle öelda, Oop, kuskohas võiks viibida vaim, see sinu suur ja kallis sõber?»
Oop raputas pead. «Temal on raske silma peal hoida. Ta lipsab alalõpmata kuhugi.»
«See pole veel, kõik,» jätkas Sharp. «Me peaksime pöörama tähelepanu veel ühele küsimusele. Shakespeare on kadunud.

Huvitav, kas keegi siinviibijatest võiks tema kadumisele valgust heita?»
«Ta oli veidi aega meiega koos,» seletas Oop. «Me kavatsesime just sööma hakata, kui ta hirmsasti kohkus ja sealt vehkat tegi. See juhtus siis, kui vaimule tuli meelde, et ta on Shakespeare'i vaim. Tead küll, ta on ju kõik need aastad pead murdnud, kelle vaim ta on.»
Harlow Sharp vajus aeglaselt, jõnkshaaval ülemisele trepiastmele istuma ja vaatas aeglaselt ühe otsast teise otsa.
«Mitte ainsatki asja,» ütles ta. «Te ei jätnud mitte ainsatki asja kahe silma vahele, kui te kord juba Harlow Sharpi hukutama asusite. Te tegite põhjaliku töö.»
«Me ei asunud sind hukutama,» ütles Oop. «Meil pole kunagi sinu vastu midagi olnud. Asi lihtsalt hakkas kuidagi kiiva kiskuma ja siis polnud enam mingit pidamist.»
«Õigust mööda,» lausus Harlow Sharp, «peaksin ma teilt kohtu teel välja nõudma iga viimase kui sendi, mis teil hinge taga on. Ma võiksin nõuda otsust- ja ärge mitte mõtelgegi, ma saaksin selle -, mille kohaselt te kõik oma ülejäänud elupäevad Aja heaks peaksite töötama. Aga teie kolme eludest kokku ei piisaks, et hüvitada kas või osakestki sellest, mis teie tänane temp Aja Kolledžile maksma läks. Nii et sel asjal pole mõtet. Kuigi ma oletan, et politsei peab loosse sekkuma. Neid pole kuidagi võimalik siit eemal hoida. Ma kardan, et teil kolmel tuleb paljudele küsimustele vastata.»
«Kui keegi mihd ainult ära kuulaks,» kurtis Maxwell, «ma võiksin kõik ära seletada. Just seda ma olengi püüdnud tagasitulekust saadik teha - olen püüdnud leida kedagi, kes mind ära kuulaks. Täna õhtupoolikul katsusin ma sinuga rääkida...»
«Kuidas oleks, kui sa sellisel juhul jalamaid seletama hakkaksid?» küsis Sharp. «Ei saa salata, et see asi mind natukene huvitab. Lähme üle tänava minu kabinetti, seame end mõnusasti istuma ja ajame juttu. Või äkki teeb see teile tüli? Teil on ehk veel paar asja korda ajada, mis Aja Kolledži laostamisele punkti paneksid?»

«Ei, ega vist ei ole,» ütles Oop. «Esimesel pilgul tundub, et me oleme teinud peaaegu kõik, mis on meie võimuses.»

XXIII

Inspektor Drayton tõusis aegamisi toolilt, millel ta Sharpi kabineti eesruumis oli istunud.
«Ma olen rõõmus, et te lõpuks ikka tulite, doktor Sharp,» ütles ta. «On toimunud midagi. . .»

Maxwelli märgates peatus inspektor poolelt sõnalt. «Ah see olete teie,» ütles ta. «Mul on rõõm teid näha. Te olete mind tublisti ringi jooksutanud.»

Maxwell krimpsutas nägu. «Ma kardan, inspektor, et ma ei saa teie rõõmu jagada.»

Inspektor Drayton oli küll viimane inimene, keda ta praegu kohata tahtis, ütles ta endale.

«Aga kes te üldse olete?» küsis Sharp järsult. «Mis õigusega te siia sisse trügite? »

«Ma olen inspektor Drayton julgeolekust. Muloli paari päeva eest professor Maxwelliga lühike jutuajamine, siis, kui ta Maale tagasi jõudis - aga ma kardan, et on veel mõned küsimused.. .»

«Sellisel juhul,» ütles Sharp, «asuge, palun, järjekorda. Mul on doktor Maxwelliga asjaajamist ning ma arvan, et mul on eelisõigus. »

«Te ei saanud minust aru,» seletas Drayton. «Ma ei tulnud siia teie sõbraga vestlema. See, et ta teiega koos välja ilmus, on lihtsalt ootamatu vedamine. Ma vajan teie abi hoopis ühes teises asjas, mis kerkis esile üsna ootamatult. Vaadake, ma kuulsin, et professor Maxwell oli viibinud külalisena miss Claytoni viimasel peoõhtul ja ma läksin tema poole. . .»

«Kuulge, rääkige ometi selgemalt,» ütles Sharp. «Mis on Nancy Claytonil selle kõigega pistmist?»

«Ma ei tea, Harlow,» ütles Nancy Clayton kabineti uksele ilmudes. «Ma ei taha kunagi millessegi sekkuda. Ma olen alati püüdnud ainult oma sõpru lõbustada ja ei saa aru, mis selles paha on.»

«Nancy, oota, palun,» anus Sharp. «Seleta mulle kõigepealt, mis siin toimub. Miks sa oled siin ja miks on siin inspektor Drayton ja . . .»

«Lamberti pärast,» vastas Nancy.

«Kas sa mõtled seda meest, kes selle sinu pildi maalis?»

«Mul on kolm tema pilti!» teatas Nancy uhkelt.

«Aga Lambert suri rohkem kui viiesaja aasta eest!»

«Mina arvasin ka nii,» ütles Nancy, «aga ta ilmus täna õhtul välja. Ta ütles, et ta eksis ära.»

Kabinetist astus välja üks mees ning Nancy nihkus pisut kõr-

vale - see oli pikk ja jõuline, liivakarva juustega mees; kelle näos paistsid sügavad kortsud.

«Härrased,» ütles ta, «mulle tundub, et jutt käib minust.

Vahest pole teil midagi selle vastu, kui ma ise ka sõnakese sekka ütleksin?»

Ta rääkis imeliku ninahäälega, aga seisis ja naeratas nii säravalt ja heasüdamlikult, et ta hakkas kohe kõigile meeldima.

«Kas teie olete Albert Lambert?» küsis Maxwell.

«Olen tõesti,» vastas Lambert, «ja ma loodan, et ma teid ei sega, aga mul on tekkinud raskusi.»

«Ja kas ainult teil?» päris Sharp.

«Seda ma küll ei tea,» vastas Lambert. «Aga arvatavasti on siin veel teistelgi raskusi. Niisugusel puhul aga tekib alati küsimus - kust leida abi.»

«Härra,» ütles Sharp, «just täpselt selle küsimusega ma praegu tegelengi.»

«Kas sa siis aru ei saa,» pöördus Maxwell Sharpi poole, «et see on Lambertil igati õige mõte. Ta

on tulnud ainsasse kohta, kus teda aidata saadakse.»

«Mina teie asemel, noormees,» ütles Drayton, «nii palju sõna ei võtaks. Eelmisel korral te libisesite mul käest, aga nüüd ma seda asja enam nii ei jäta. On hulk küsimusi. . .»

«Inspektor, palun ärge teie ennast sellesse segage,» lausus Sharp. «Siin on isegi kõik segi, ärge teie seda enam keerulisemaks ajage. Artefakti ei ole enam ja muuseum on hävitatud ja Shakespeare on kadunud.»

«Aga mina tahan üksnes tagasi koju saada,» ütles Lambert tasakaalukaIt. «Aastasse 2023.»

«Oodake nüüd üks hetk,» käsutas Sharp. «Te trügite ette. Ma ei. . .»

«Harlow,» sõnas Maxwell, «ma ju seletasin sulle kõik ära. Alles täna õhtupoolikul. Ja ma küsisin Simonsoni kohta. Kindlasti sa mäletad.»

«Simonson? Jah, nüüd mäletan.» Sharp vaatas Lambertile otsa. «Teie olete see mees, kes maalis Artefaktiga pildi?»

«Artefaktiga? »

«Jah, suur must kiviplokk mäetipul.»

Lambert raputas pead. «Ei, ma ei ole seda maalinud. Kuigi arvatavasti maalin. Paistab, et tegelikult ma peangi seda tegema, sest miss Clayton näitas mulle seda pilti ja see on vaieldamatult minu käega tehtud. Ja kuigi nii pole viisakas, pean ma ometi ütlema, et see polegi nii pahasti välja kukkunud.»

«Te siis tegelikult ikka nägite Artefakti juura ajastul?»

«Juura ajastul?»

«Kakssada miljonit aastat tagasi.»

Lambert tegi imestunud näo. «Ah see oli siis nii ammu. Midagi niisugust ma arvasingi. Seal olid dinosaurused.»

«Aga te oleksite pidanud teadma. Te ju rändasite ajas.»

«Häda on selles,» ütles Lambert, «et ajamõõtur on nässu läinud. Paistab, et ma ei saa mitte kuidagi sinna, kuhu ma tahan.»

Sharp haaras peast kinni. Siis ta langetas käed ja lausUs: «Hakkame nüüd otsast peale. Ühekaupa. Sammhaaval, kuni me ükskord lõppu jõuame.»

«Ma seletasin teile,» ütles Lambert, «et ma tahan ainult üht. See on tegelikult väga lihtne asi - ma tahan koju tagasi pääseda.»

«Aga kus on teie ajamasin?» küsis Sharp. «Kuhu te selle jätsite? Me võime vaadata, mis seal lahti on.»

«Ma ei jätnud seda kuhugi. Ma ei saagi seda kuhugi jätta. See käib minuga kõikjal kaasas. See on minu peas.»

«Teie peas?» röögatas Sharp. «Ajamõõtur on teie peas! Aga see on ju võimatu!»

Maxwell vaatas Sharpile muiates otsa. «Kui me täna juttu ajasime,» ütles ta, «siis sa rääkisid mulle, et Simonson ei avaldanud oma ajamasina kohta peaaegu üldse andmeid. Nüüd ilmneb.. .»

«Ma ütlesin sulle seda tõesti,» nõustus Sharp, «aga milline täie mõistusega inimene tuleks selle peale, et ajamõõtur võidaks inimese ajju paigutada. See on ilmselt mingi uus printsiip. M-eil on see täiesti märkamata jäänud.» Ta küsis Lambertilt: «Kas teil on mingit ettekujutust, kuidas see töötab?»

«Mitte kõige vähematki,» vastas Lambert. «Tean üksnes seda, et kui see mulle pähe pandi - võin teile kinnitada, et see oli üsna raske kirurgiline operatsioon -, sain ma võime ajas rännata. Mul tuleb lihtsalt mõelda, kuhu ma tahan minna, kasutades teatud küllalt lihtsaid koordinaate, ja ma olen seal. Aga midagi on rikki läinud. Ma võin mõelda, mida tahes, ikka käin edasi-tagasi ühest ajast teise nagu vurrkann, ja sinna, kuhu ma minna tahan, ei satu ma ealeski.»

«Sellel oleksid oma eelised,» ütles Sharp mõtlikult, kellegi poole pöördumata. «See võimaldaks

sõltumatult tegutseda ja oleks väike, palju väiksem kui meil praegu kasutuselolevad seadmed. Ajusse mahtumiseks peab ta väike olema ja... Lambert, äkki te siiski teate sellest midagi?»

«Ma juba ütlesin teile,» vastas Lambert, «et ma ei tea. Mind ei huvitanud eriti, kuidas see töötas. Simonson oli lihtsalt minu sõber. . .»

«Aga mispärast siia? Miks te just siia tulite? Sellesse kohta ja sellesse aega?» .

«Kogemata, muud midagi. Ja kui ma kord juba kohal olin,

tundus siinne elu mulle hulga tsiviliseeritum kui paljud teised paigad, kus ma käinud olen, ning et olukorrast õiget ülevaadet saada, hakkasin ma küsimusi esitama, Ilmselt polnud ma kunagi enne nii kaugele tulevikku sattunud, sest ma sain kohe alguses teada, et te rändate ajas ja teil on olemas Aja Kolledž. Siis ma kuulsin oma maalist, mis pidi asuma miss Claytoni majas, ning mõtlesin, et minu maalitud pildi omanikuna on miss Clayton ehk minu enda suhtes ka soodsalt häälestatud. ‚Ma ot.sisin ta üles. Vaadake, ma lootsin, et ta viib mind kokku inimestega, kes oleksid äkki nii lahked ja saadaksid minq koju. Ja sel 'ajal, kui ma tema majas viibisin, saabus sinna inspektor Drayton.»

«Kuulge, mister Lambert,» ütles Nancy, «enne kui te edasi räägite, tahaksin ma teilt midagi küsida. Miks te siis sellel juura ajastul - või ütles Harlow midagi muud? - kui te oma pildi maalisite. . .»

«Te unustate,» seletas Lambert talle, «et ma ei ole seda veel maalinud. Mul on mõned visandid ja ma loodan kunagi.. .»

«Heakene küll, kui te seda pilti ükskord maalima hakkate, mispärast te sinna dinosaurusi ei tee. Seal ei ole dinosaurusi, kuid te ütlesite just äsja, et dinosaurusi nähes te mõistsite, kui kaugel minevikus te olete.»

«Ma ei maalinud pildi peale dinosaurusi välja lihtsal põhjusel,» vastas Lambert. «Dinosaurusi ei olnud.» .

«Aga te ise ütlesite . . .»

«Te peate mõistma,» selgitas Lambert kannatlikult, «et ma maalin ainult seda, mida ise näen. Ma ei jäta kunagi midagi välja. Ma ei lisa kunagi midagi omalt poolt juurde. Ja dinosaurusi ei olnud sellepärast, et pildi peal kujutatud olendid olid nad minema ajanud. Ja ma ei maalinudki ei dinosaurusi ega ka neid teisi.»

«Neid teisi?» küsis Maxwell. «Millest te nüüd räägite? Mis teised need veel olid?»

«Noh, need ratastega,» vastas Lambert.

Ta jäi vait ja vaatas rabatud nägusid enda ümber.

«Kas ma ütlesin midagi valesti?» küsis ta.

«Ei, mis te nüüd,» lausus Carol armsasti. «Jätkake, mister Lambert, ja rääkige meile lähemalt nendest ratastega olenditest.»

«Küllap te ei usu mind,» ütles Lambert, «ja ma ei oska teile seletada, mis nad olid. Võib-olla orjad. Tööhobused. Kandamite kandjad. Pärisorjad. Nad olid ilmselt elusolendid - nad olid elus, aga jalgade asemel liikusid nad ratastel, ning igaüks oli tegelikult mingi putukate sülem. Noh, nagu sipelgad või mesilased. Arvatavasti kollektiivsed putukad. Vaadake, ega ma ei ootagi, et te ühtki mu sõna usuksite, aga ma vannun. . .»

Kusagilt eemalt kostis kolin, kauge, kiiresti lähenevate rataste põrin ja kolin. Nad seisid nagu paigale naelutatud ning mõistsid, et rattad veerevad mööda koridori. Kolin jõudis lähemale ja läks valjemaks. Järsku kostis see päris ukse juurest, vaibus pisut pöördel ning juba ilmuski tuppa veereja.

«See on üks nendest!» karjus Lambert. «Mida ta siin teeb?» «Mister Marmaduke,» ütles Maxwell, «mul on rõõm teiega uuesti kohtuda.»

«Ei, mitte mister Marmaduke,» teatas veereja talle. «Seda niinimetatud mister Marmaduke'i te enam näha ei saa. Ta on väga suures ebasoosingus. Ta tegi ränga vea.»
Sylvester oli ettepoole sööstnud, kuid Oop sirutas käe, haaras tal turjanahast kinni ning hoidis teda tugevas haardes, kuigi tiiger püüdis lahti rabelda.
«Me sõlmisime lepingu ühe humanoidiga, kes esines Harlow Sharpi nime all,» ütles veereja. «Kes teist on Harlow Sharp?»
«Mina see olen,» vastas Sharp.
«Sellisel juhul, armuline härra, pean ma teilt küsima, kuidas te kavatsete selle lepingu tingimusi täita?»
«Ma ei saa midagi teha,» ütles Sharp. «Artefakt on kadunud ja ma ei saa seda üle anda. Teie sissemaks saab muidugi jalamaid tagastatud.»
«See ei ole piisav, mister Sharp,» lausus veereja. «See ei rahulda meid sugugi. Me kaebame teid kohtusse. Teate, härra, me purustame teid kõigi meie käsutuses olevate vahenditega. Me teeme, mis suudame, et teid laostada ja . . .»
«Ah nii, sina igavene kärulogu,» röögatas Sharp. «Sinul pole mingile seadusele toetuda. Galaktilised seadused sinusuguse olendi puhul ei kehti. Kui sa mõtled, et sa võid siia tulla ja mind ähvardada. . .»
Ukseavasse tekkis eikusagilt vaim.
«Lõpuks ikka tulid,» hüüdis Oop vihaselt. «Kus sa terve õhtu kolasid? ,Mida sa Shakespeare'iga tegid?»
«Laulik on elus ja terve,» yastas vaim, «aga mul on teisi uudiseid.» Tema varrukas tõusis ja osutas veerejale. «Teised temataolised tunglevad parves HärjapõlvIaste kaitsealal ning katsuvad lohet kinni püüda.»
Niisiis, mõtles Maxwell mõnevõrra ebaloogiliselt, nad tahtsid algusest peale lohet. Kas on võimalik, et veerejad teadsid kogu aeg, et Artefakt on lohe? Ja ta vastas endale, et muidugi nad teadsid, sest nemad ise või nende kauged esivanemad tegid siin juura ajastul tööd.
Juura ajastul Maa peal, aga kui paljudel teistel aegadel, kui paljudel teistel planeetidel? Pärisorjad, oli Lambert öelnud, ,hobused, koormakandjad. Kas nad on või olid olnud siis tolle muistse

hõimu alamad esindajad või olid nad äkki hoopis kodustatud loomad, keda geneetilise töötluse abil teatud otstarbeks rakendati?
Ja nüüd, olles kehtestanud oma impeeriumi, sirutasid need endised orjad käed millegi järele, mida nad teatud põhjusel oma pärusosaks peavad. Nad loevad seda enda omaks, sest .mitte kusagil mujal universumis - mõned üksikud hääbuvad riismed ehk välja arvatud - ei ole enam mingit jälge sellest suurejoonelisest koloniseerimisprojektist, millest unistas kristallplaneet.
Ja võib-olla, mõtles Maxwell, võib-olla peakski see neile kuuluma. Sest nemad oma tööga seda projekti ju ellu viisid. Ja kas surev mardus oli seda muistset süükoormat kandes püüdnud ülekohut heastada, kui ta nende endiste orjade aitamiseks kristallplaneeti tüssas? Või ta oli ehk uskunud, et pärand ei peaks minema mitte võõrastele, vaid pigem olenditele, kes olid mänginud mingit rolli - ükskõik kui mehaanilist, ükskõik kui tillukest - selles suurejoonelises projektis, mis oli lõpuks ikkagi luhtunud.
«Kas te tahate öelda,» küsis Sharp verejalt, «et sel ajal, kui teie siin seisate ja mind ähvardate, on teie röövlid väljas. . .»
«Tal on mitu rauda korraga tules,» ütles Oop.
«Lohe läks koju,» seletas vaim, «ainsasse paika, mis talle sel planeedil kodusena tundus. - Ta suundus väikese ranva juurde, lootes oma suguvendi jälle heledas kuuvalguses jõeoru kohal lendamas näha. Ja üleval õhus ründasid teda veerejad ning katsusid maanduma sundida, et siis kinni

võtta. Lohe tõrjub nende rünnakuid küll väga toredasti, aga. . .»

«Veerejad ei oska lennata,» vaidles Sharp. «Ja sa ütled, et neid on palju. Või õigemini, sa andsid mõista, et neid *on* palju. See pole võimalik. Mister Marmaduke oli ainus. . .»

«Võib-olla arvatakse, et nad ei oska lennata,» kostis vaim, «kuid nad lendavad tõesti. Aga kuidas neid nii palju on, see on mulle mõistatuseks. Võib-olla nad on kogu aeg siin olnud ja ennast varjanud. Võib-olla tuleb neid transpordijaamadest aina juurde.»

«Sellele me saame lõpu teha,» kuulutas Maxwell. «Me võime Transpordikeskusesse sõna saata. Võime. . .»

Sharp raputas pead. «Ei, me ei saa seda teha. Ülekandesüsteem pole ainult Maa oma, see on galaktikatevaheline; Meil pole õigust sekkuda:»

«Mister Marmaduke,» ütles inspektor Drayton oma kõige ametlikuma häälega, «või kes te seal olete, ma arvan, et ma pean teid vahistama.»

«Jätke see loba!» hüüdis vaim. «Väike rahvas vajab abi.»

304

Maxwell haaras ühe tooli. «On aeg see lolli mängimine lõpetada,» teatas ta. Ta tõstis tooli üles ja ütles veerejale:

«Teil on aeg hakata rääkima, sõber. Ja kui te seda ei tee löön ma teid laiaks.»

Veereja rinnale tekkis äkitselt purskeavade sõõr ja kostis sisin. Neile lõi näkku hirmus vina, lehk, mis rabas neid nagu toores rusikahoop kõhtu, tekitas pööritust ja ajas öökima.

Maxwell tundis, et kukub; ta ei valitsenud enam oma keha, mis näis veerejast tuleva hirmsa haisu mõjulotsekui sõlme minevat. Ta veeres mööda põrandat edasi ning haaras kätega kõrist, just nagu püüdes seda õhu saamiseks lõhki rebida – kuigi tundus, et õhku ei olegi, on ainult veereja jõle hais.

Tema pea kohalt kostis metsik kisa ning ennast ülesvaatamiseks sobivasse asendisse veeretades nägi ta Sylvestrit, kes oli esimeste käppadega veereja ülemise kehapoole külge haakunud ning kraapis ja rebis -tagakäppadega seda ümarat läbipaistvat kõhtu, milles vingerdasid ja rappus id need vastikud putukad.

Veereja rattad pöörlesid meeleheitlikult, aga nendega oli midagi lahti. Üks ratas liikus ühes ja teine teises suunas, nii et veereja - pöörles paiga peal nagu mingis veidras tantsus ja Sylvester klammerdus kõigest jõust tema külge, jalad nagu kolvid vetruvat kõhtu sõtkumas. Jumala eest, mõtles Maxwell, nad nagu tantsiksid kahekesi mingisugust kiiret ja kohmakat valssi.

Nähtamatu käsi haaras Maxwellil Käsivarrest ja lohistas teda jõhkralt mööda põrandat. Ta prantsatas üle uksepaku, jõle hais jäi pisut nõrgemaks ning ta sai jälle hingata.

Maxwell keeras ennast kõhuli, tõusis neljakäpakile ja ajas end vaevaliselt püsti. Ta hõõrus rusikatega oma vett jooksvaid silmi. Õhk oli ikka veel lehast paks, aga see ei pannud enam hinge kinni.

Sharp istus, selg vastu s,eina, ahmis õhku ja hõõrus silmi.

Carol oli põrandale vajunud. Oop kükitas lävel ja sikutas Nancyt välja sellest haisvast toast, kust veel ikka kostis võitleva tiigri metsikut kisa.

Maxwell tuigerdas edasi, kummardus, tõstis Caroli üles ja viskas ta nagu koti üle õla. Ümber pöördunud, taandus ta vaarudes mööda koridori.

Umbes kolmekümne sammu järel ta peatus ja vaatas tagasi ning just sel hetkel paiskus uksest välja veereja, kes oli lõpuks Sylvestrist vabanenud, ning tema mõlemad rattad pöörlesid nüüd ühes suunas. Ta kihutas vänderdades ja loperdades mööda koridori, tuikus pimesi - kui mingi ratastega olendi puhul seda väljendit üldse kasutada saab -, põrkas prantsatades kord ühe, kord teise seina vastu. Suurest rebendist tema kõhus pudenes üle tervepõranda väikesi valkjaid asju.

305

Umbes kümne sammu kaugusel Maxwellist vajus veereja lõpuks ümber, sest üks ratas põrkas

vastu seina ja kooldus kõveraks. Aeglaselt, mingi veidra väärikusega kukkus veereja ümber ning tema lõhkirebitud kõhust purskus välja umbes vakatäis putukaid, mis jäid põrandale hunnikusse.

Sylvester hiilis piki koridori lähemale, surus ennast maadligi ja, sirutanud nina uudishimulikult välja, lähenes aeglaselt, ettevaatlike sammudega oma ohvrile. Oopi ja Sylvestri järel tulid ülejäänud.

«Te võite mind nüüd maha panna,» ütles Carol.

Maxwell laskis ta lahti ja aitas püsti. Carol nõjatus vastu seina.

«Ma pole kunagi näinud vähem väärikat kandmisviisi,» teatas ta. «Kui te võite tütarlast niiviisi ringi tassida, pole teis küll kübetki rüütellikkust.»

«See oli üldse üks suur viga,» vastas Maxwell. «Ma oleksin pidanud teid sinna põrandale siruli jätma.»

Sylvester oli nüüd seisma jäänud ja nuuskis, kael õieli, veerejat, koon imestusest ja vastikusest krimpsus. Veereja ei ilmutanud mingeid elumärke. Sylvester taganes rahulolevalt, laskus tagakäppadele ja hakkas nägu pesema. Põrandal, ümberkukkunud veereja kõrval, kihas putukate kuhi. Mõned neist hakkasid väljapääsu poole roomama.

Sharp kiirustas veerejast mööda.

«Tulge,» ütles ta, «laseme siit jalga.»

Koridori õhk oli ikka veel hirmsast lehast kibe.

«Aga milles on üldse asi?» halises Nancy. «Miks mister Marmaduke ...»

«Kõigest haisusatikad ja ei miskit muud,» ütles talle Oop. «Kas te suudate seda ette kujutada? Galaktiline haisusatikate rass! Ja nad ajasid meile kõigile hirmu nahka.»

Inspektor Drayton rühkis tähtsalt ettepoole. «Ma kardan, et te kõik peate minuga kaasa tulema,» ütles ta. «Mul on vaja teie seletusi. »

«Seletusi,» kordas Sharp õelalt. «Te olete vist arust ära. Mis seletustest te räägite, kui lohe on lahti ja. . .»

«Aga tulnukas tapeti,» ajas Drayton vastu. «Ja mitte mõni harilik tulnukas. Meie võimalike vaenlaste esindaja. Sellel võivad olla ootathatud tagajärjed.»

«Kirjutage lihtsalt,» soovitas Oop, «tapeti metsiku elaja poolt.».. .

«Oop,» nähvas Carol, «te peaksite teadma, et niisugust asja ei tohi öelda. Sylvester ei ole metsik. Ta on leebe nagu kassipoeg. Ja ta ei ole üldsegi elajas!»

Maxwell vaatas ringi. «Kus on vaim?» küsis ta.

«Vaim laskis jalga,» vastas Oop. «Ta teeb alati nii, kui löömaks läheb. Ta pole muud kui üks suur argpüks.»

«Aga ta ütles. . .»

«Ütles küll,» vastas Oop. «Ja meie raiskame asjatult aega. O'Toole'ile kulub abi ära.»

XXIV

Mister O'Toole ootas neid sõidutee kõrval.

«Ma teadsin, et te tulete,» tervitas ta neid kohe, kui nad sõiduteelt maha astusid. «See vaim ütles, et leiab teid veel kätte ja annab teada. Ja hädasti vajame me kedagi, kes paneks aru pähe nendele trollidele, kes on silla sisse peitu pugenud, latravad seal ja ei lase ennast veenda.»

«Kuidas need trollid jälle asjasse puutuvad?» küsis Maxwell.

«Kas te ei või kordki elus trolle rahule jätta?»

«Trollid,» seletas mister O'Toole, «nii alatud nagu nad on, võivad olla meie ainus pääsemine. Ainult

nemad, kes nad pole maitsenud tsivilisatsiooni vilju ega õppinud mingeid kombeid, on hoidnud alal muistse võlukunsti ning spetsialiseerunud kõige jõledamatele tempudele, kõige õelamale nõidusele. Haldjad on loomulikult ka vanad oskused säilitanud, aga kõik nende nõiatükid on head ja headust meil praegusel silmapilgul vaja ei lähe.»

«Kas te võite meile seletada,» küsis Sharp, «mis siin õieti toimub? Vaim ei mallanud sellel pikemalt peatuda.»

«Rõõmuga,» vastas härjapõlvlane, «aga hakakem nüüd aga muudkui astuma. Ma pajatan teile kogu. juhtumisest. Meil pole palju aega raisata, ja trollid on jonnakad hinged ja läheb vaja üüratut veenmist, et nemad meid abistaksid. Nad kükitavad oma jabura silla sammaldunud kivide vahel ja itsitavad, nagu oleksid nad aru kaotanud. Kuigi, kui kõnelda kibedat tõtt, siis polegi neil haisvatel trollidel õiget aru, mida kaotada.» .

Nad kõndisid hanereas mägedevahelist kivist jäärakut pidi üles ning idas hakkas juba paistma koidukurna, kuid puudealuste põõsaste vahel lookleval rajaloli alles pime. Siin-seal kostis ärkavate lindude vidistamist ning kusagil kõrgemal mäenõlval häälitses pesukaru.

«Lohe tuli meie. juurde koju,» rääkis neile O'Toole käigu pealt, «ainsasse kohta maakeral, kus ta veel omasid võis leida, ja veerejad, keda muiste hoopis teise nimega kutsuti, ründasid teda nagu rivikorras lendavad luuavarred. Ei tohi lubada, et nad ta maanduma sunnivad, sest siis püüavad nad ta kinni ja toimetavad

siit välgukiirusel minema. Ja tõepoolest, lohe võitleb uhkesti ja tõrjub neid tagasi, aga väsimus hakkab end tunda andma ning me peame kärmesti ja suure rutuga tegutsema, kui me teda hädas aidata kavatseme.»

«Ja te loodate,» ütles Maxwell, «et trollid võivad veerejad niisamuti alla tuua nagu tolle õhusõiduki?»

«Te olete kiire taibuga, mu sõber. Just see mul meeles mõlgubki. Aga need roojased trollid tikuvad tingima.»

«Ma ei teadnudki,» ütles Sharp, «et veerejad .oskavad lennata. Ma olen näinud neid ainult maad mööda veeremas.»

«Oh, võimeid on neil küllaga,» kostis O'Toole. «Oma kehadest võivad nad kasvatada lugematult palju ja kujuteldamatult mitmekesiseid seadmeid. Pihustid vastiku gaasi pritsimiseks, püstolid, mis jagavad surmatoovaid lööke; reaktiivmootorid, mis teevad neist hämmastava kiirusega liikuvad luuavarred. Ja midagi head ei maksa neilt parem lootagi. Palju aastasadasid on mööda läinud, aga nemad on ikka viha ja vimma täis, kükitavad kusagil galaktika sügavustes, salaviha nagu vähk nende roiskunud aju närimasj ning ootavad võimalust saada selleks, kelleks nad iialgi ei saa - sest teenrid nad olid ja nendeks jäävadki.»

«Aga milleks trollidega jännata?» küsis ähmi täis Drayton. «Ma võiksin muretseda püssid ja lennukid. . .» .

«Ärge tehke ennast enam lollimaks, kui te juba niigi olete;» kähvas Sharp. «Me ei saa neid näpuotsagagi puutuda. Me ei saa seda endale lubada. Inimesed ei tohi sekkuda. See on väikese rahva ja nende endiste orjade vaheline asi.»

«Aga tiiger juba tappis. . .» .

«Tiiger. Mitte inimene. Me võime. . .»

«Sylvester püüdis meid ainult kaitsta!» ütles Carol.

«Kas me peame nii kiiresti käima?» kaebles Nancy.- «Ma ei ole sellega harjunud.»

«Palun,» ütles Lambert, «toetuge minu käsivarrele. See rada on tõesti pisut konarlik.»

«Kas sa tead, Pete,» teatas Nancy rõõmsalt kihistades, «et mister Lambert nõustus umbes aastaks minu külaliseks jääma ja mulle mõned pildid maalima? Eks ole see temast armas?»

«Jah,» kostis Maxwell, «seda muidugi.»

Rada oli viimase saja sammu ringis mäkke tõusnud ja sukeldus nüüd alla jäärakusse, milles laiali pillatud suured kivirünkad varahommikuses nõrgas valguses hüppevalmis küürutavate loomadena paistsid. Ja üle jääraku ulatus vana sild, mis jättis mulje, nagu ta oleks toodud siia mõne keskaegse vana tee pealt. Seda vaadates oli Maxwellil raske uskuda, et sild oli ehitatud kõigest mõne aastakümne eest, kui kaitseala loodi.
Kaks päeva, mõtles ta - kas see oli tõesti ainult kaks päeva

308
tagasi, kui ta Maale naasis ja inspektor Draytoni ootamas leidis. Selle aja jooksul oli juhtunud nii palju uskumatuid asju ja neid juhtus aina edasi, kuid Maxwell teadis, et nende sündmuste tulemusest võib sõltuda see, mis saab inimkonnast ja inimese loodud tähtedevahelisest liidust.

Ta püüdis endas veerejate vastu viha õhutada, aga leidis, et viha ei ole. Nad olid inimestele liiga võõrad, liiga kauged, et vihkamist esile kutsuda. Nad kujutasid endast pigem asbtraktset kurjust kui tegelikke kurje olevusi, kuigi ta mõistis, et see ei muutnud neid vähem ohtlikeks. Tolle teise Peter Maxwelli tapsid ilmselt veerejad, sest kohas, kus laip leiti, hõljus imelik vastik hais ning nüüd, pärast seda, mis toimus Sharpi kabinetis, teadis Maxwell täpselt, mis hais see oli. Ta mõrvati arvatavasti sellepärast, et veerejate meelest oli kristallplaneedil käinud Maxwell esimesena tagasi jõudnud ning mõrv pidi takistama teda sekkumast Artefakti ostutehingusse. Aga kui ilmus lagedale teine Maxwell, siis veerejad ilmselt ei söandanud enam teise mõrva peale välja minna. Sellepärast oligi mister Marmaduke püüdnud teda ära osta, ütles Maxwell endale.

Ja kellelgi Monty Churchillil oli selles oma osa, tuletas MaxweIl endale meelde. Kui siin on kõik lõppenud, olgu siis tulemus milline tahes, otsib ta Churchilli üles ja hoolitseb selle eest, et arved temaga põhjalikult klaariks saavad.
Nad jõudsid sillani, laskusid selle alla ja peatusid.
«Kuulge teie, tühipaljad trollid,» lõugas mister O'Toole vaikivatele kividele, «meid on siin palju ja me tahame teiega vestelda. »
«Teie olge parem vait,» ütles Maxwell härjapõlvlasele. «Teie ärge oma nina sellesse toppige. Teie ei saa ju trollidega läbi.»
«Kes üldse võib nendega läbi saada?» nõudis O'Toole. «Nad on igavesed põikpead ja pole neil uitugi au ega arunatukest. . .»
«Pidage juba kord suu,» soovitas Maxwell. «Ärge öelge enam sõnagi. »
Nad kõik seisid ja ootasid kesk saabuva koidu vaikust ning lõpuks kõnetas neid silla kaugeirna otsa alt üks piiksuv hääl.

«Kes sealon?» küsis hääl. «Kui te meid ähvardama hakkate, siis ei tule sellest midagi välja. See lärmilööja O'Toole on kõik need aastad meid ähvardanud ja meie kallal tänitanud ja meil on sellest kõrini.» .
«Minu nimi on Maxwell,» ütles Maxwell kõnelejale. «Ma ei tule teid ähvardama. Ma tulen abi paluma.»
«Maxwell? O'Toole'i hea sõber?»
«Teie kõigi hea sõber. Teist igaühe hea sõber. Ma istusin sureva marduse juures nende asemel, kes tema viimastel eluhetkedel talle seltsiks ei tahtnud tulla.»

309
«Aga te ju joote koos O'Toole'iga, seda küll. Ja räägite temaga ka! Ja võtate tõena tema valesid!» .

Kõnealune O'Toole sööstis hirmsast vihast kareldes ettepoole. «Ma sunnin teid neid sõnu sööma!» kisendas ta. «Las ma ainult saan oma käpad kas või korraks nende räpaste kõride,ümber. . .»

Tema jutt katkes järsult, sest Sharp sirutas käe ja tõstis ta püksitagumikku pidi õhku, kuhu ta raevust kurisedes ja läkastades kõIkuma jäi.

«Sina lase edasi,» ütles Sharp Maxwellile. «Kui see pisike pupujuku veel kordki oma suud paotab, otsin ma ühe lombi ja pistan ta -sinna sisse.»

Sylvester hiilis vargsi Sharpi juurde, ajas kaela õieli ja nuhutas õrnalt õhus kõlkuvat O'Toole'i. Härjapõlvlase käed käisid nagu veskitiivad. «Koristage ta siit!» kriiskas ta.

«Ta peab teid hiireks,» lausus Oop. «Ja. ta kaalub praegu, kas teie nahka panemine on üldse vaeva väärt.»

Sharp võttis hoogu ja tonksas Sylvestrit ribidesse. Sylvester kargas urisedes eemale.

«Harlow Sharp!» hüü'dis Carol tema poole sööstes. «Olgu see viimane kord. Kui te veel midagi niisugust tegema peaksite. . .»

«Pidage suu!» kisendas Maxwell kannatust kaotades. Pidage suu, kõik viimseni! Lohe võitleb seal üleval elu eest ja teie seisate ja nääklete siin.»,   .

Kõik jäid vait. Mõned astusid tagasi. Maxwell ootas' silmapilgu, ja kõnetas siis trolle. «Ma ei tea, mis on varem juhtunud,»ütles ta. «Ma ei tea, milles seisneb teie tüli. Aga me vajame teie abi ja kavatseme seda ka saada. Luban, et teid koheldakse ausalt ja õiglaselt, aga kui te ennast mõistlikult üleval ei pea, siis me

veel vaatame, kuidas mõjuvad teie sillale paar tugeva lõhkeaine laengut.»

Silla seest kostis nõrk piuksuv hääl. «Aga me .polegi kunagi miskit muud tahtnud, me polegi ju miskit muud küsind, kui et too käratseja O'Toole pruuliks meile ühe vaaditäie magusat oktoobriõlut. »

Maxwel1 pöördus ringi. «Kas see on tõsi?» küsis ta.

Sharp asetas O'Toole'i uuesti jalgadele, et ta vastata saaks. «See on pretsedendi rikkumine,» ulus O'Toole.«Just seda see on. Iidsetest aegadest peale, oleme ainult meie, härjapõlvlased, seda rõõmutoovat märjukest pruulinud. Ja me joome seda isekeskis. Me jõuame teha parajasti nii palju, kui me ära joome. Ja kui me seda trollidele pruulirna hakkame, tahavad haldjad ka . . .»

«Te teate ju küll,» ütles Oop, «et haldjad õlut ei joo. Nemad joovad ainult piima ja koduhaldjad niisamuti.»

«Janusse te meid kõiki jätate,» kisendas härjapõlvlane. «Ränk

töö on juba meile endalegi tarviliku õlle tegemine ja nõuab meilt palju aega ja mõtlemist ja pingutust.»

«Kui asi on lihtsalt tootlikkuses,» tegi Sharp ettepaneku, «siis saame teid kindlasti aidata.»

Mister O'Toole kargles hirmsas vihas üles-alla. «Aga sitikad?» hüüdis ta. «Mis saab sitikatest? Te ei lase neid käärimise ajal õlle sisse! Kõik need vastikud hügieeninõuded! Et oktoobriõlu hästi õnnestuks, peab sinna käärimise ajal sisse kukkuma sitikaid ja kõiksugu muid väga räpaseid asju, ei muidu seda õiget maiku kätte saa.»

«Me paneme sitikad sisse,» lubas Oop. «Läheme välja, korjame terve ämbritäie ja viskame õlle sisse.»

O'Toole'i nägu lõi lõkendama, ta oli viha pärast täiesti endast väljas. «Te ei saa aru,» kriiskas ta neile. «Sitikaid ei visata sisse. Sitikad kukuvad ise sinna sisse imeliselt juhuslikult ja. ..»

Tema sõnad katkesid kuriseva karjatusega ning Carol käratas teravalt: «Sylvester, jäta kohe järele!»

O:Toole tilpnes halades ja kätega vehkides Sylvestri lõugade vahel. Sylvester tõstis pea üles, nii et mister O'Toole'i jalad ei ulatunud maha.

Oop veerles suurest naermisest rohul ja tagus rusikatega vastu maad. «Ta arvab, et O'Toole on hiir!» röökis Oop. «Te ainult vaadake seda kiisukest! Ta püüdis hiire .kinni!»

Sylvester hoidis härjapõlvlast üsna õrnalt. O'Toole'il polnud muidu häda midagi, ainult tema väärikus sai kannatada. Sylvester ei pigistanudki hambaid päris kokku, üksnes ülemised kihvad olid kenasti ümber härjapõlvIase keskkoha.

Sharp võttis hoogu, et tiigrile üks vops anda.
«Ei,» kisendas Carol, «katsuge te ainult seda teha!»
Sharp lõi kõhklema.

«Kõik on kombes, Harlow,» ütles Maxwell. «Las ta hoiab pealegi O'Toole'i. Selle eest, mida ta sinu kabinetis meie heaks tegi, on ta ometi mingi tasu ära teeninud.»
«Me oleme nõus!» röökis O'Toole meeleheitlikuit. «Me pruulime neile selle vaaditäie. Pruulime kaks vaaditäit.»
«Kolm,». piuksus hääl silla seest.
«Olgu peale, kolm,» nõustus härjapõlvlane.
«Ja mitte mingit kõrvalehiilimist?» küsis Maxwell.
«Meie, härjapõlvlased, ei hiili kunagi millestki kõrvale.»
«Hea küll, Harlow,» ütles Maxwell, «viruta talle üks täis.»
Sharp valmistus lööma. Sylvester pillas O'Toole'i lõugade vahelt ja nihkus paari sammu võrra kaugemale.
Trollid valgusid silla alt välja ja sibasid erutusest klähvides mööda mäekülge üles.
Inimesed hakkasid trollide järel nõlvakust üles ronirna,

Maxwelli ees kõndiv Carol komistas ja kukkus. Maxwell peatus ja aitas ta üles. Carol rebis käe lahti ja pöördus vihast lõkendades tema poole. «Te ei tohi mind enam kunagi puutuda!» kähvas ta. «Te ei tohi isegi minuga rääkida. Te käskisite Harlow'l Sylvestrit lüüa. Te röögatasite minu peale. Ütlesite, et ma suu peaksin. »
Siis pöördus ta ringi, ronis kärmesti mäest üles ja kadus peagi silmist.
Maxwell seisis hetke jahmunult ja hakkas siis kivide ümber ringe tehes ja põõsastest kinni haarates mäkke tõusma.

Ülevalt jõudsid temani metsikud rõõmuhõisked ning ta nägi, kuidas temast paremal langes üks suur must kera pööraselt pöörlevate ratastega püstlaadis taevast alla ja kukkus raginal metsa. Maxwell jäi seisma, vaatas üles ja nägi puulatvade vahelt, kuidas kaks kera üle taeva otse teineteise poole liikusid. Nad ei põiganud kõrvale ega vähendanud kiirust. Nad said kokku ja plahvatasid kokkupõrkel. Maxwell seisis ja silmitses õhus lendavaid tükke. Mõne sekundi pärast sadasid rusud rabinal metsa.

Üleval käis hõiskamine edasi ja kaugel eemal, teisel pool jäärakut kõrguva mäetipu lähedal prantsatas miski, mida ta ei näinud, vastu maad.
Kui ta uuesti ronima hakkas, polnud kusagil hingelistki näha. Nüüd on kõik möödas, ütles ta endale. Trollid on oma töö teinud ja lohe võib alla laskuda. Ta muigas kõveralt. Ta oli palju aastaid lohe jälgi ajanud ja lõpuks ongi lohe siin, aga asi on võib-olla keerulisem, kui ta oli kujutlenud. Mis asi see lohe üldse on, imestas ta, ja miks oli ta Artefakti sisse suletud või Artefaktiks muudetud või pagan teab, mis temaga seal tehtud oli. Naljakas lugu selle Artefaktiga, mõtles ta - ei lasknud ennast millestki mõjutada, tõrjus kõik eemale, kuni selle hetkeni, kui tema tõlkeseadme pähe pani ja seda vaatama hakkas. Mis siis õieti lohe Artefaktist vabastas? Selge, et tõlkeseadmel oli loos oma osa, aga mis tegelikult juhtus, see jäi mõistatuseks. Kuigi kristallplaneedi inimesed muidugi teavad; see oli üks nende paljudest oskustest, mis olid seni veel teistele galaktika elanikele kättesaamatud. Kas tõlkija sattus tema kotti kogemata või oli see meelega nii seatud? Kas see oli sinna selleks pandud, et ta seda just niiviisi kasutaks? Kas see oli üldse tõlkija või hoopis mõni muu aparaat, millele oli antud tõlkija väliskuju?

Talle meenus, et ta oli kunagi pead murdnud, kas Artefakt oli väikese rahva või Maa varases ajaloos nendega seotud tundmatute olevuste jumal. Ja kas tal oli järsku õigus, mõtles ta. Kas lohe oli mingi ennemuistsest ajast pärinev jumalus?

Maxwell hakkas uuesti ronirna, aga liikus nüüd aeglasemalt, sest kiirustada polnud enam kuhugi.

Esimest korda pärast kris-

312
tallplaneedilt tagasipöördumist polnud tal midagi pakilist teha. Ta oli juba pisut kõrgemal kui poole mäe peal ning kuulis äkki muusikat, mis oli esialgu nii nõrk, nii summutatud, et ta polnud kindel, kas see talle mitte ei viirastunud.
Ta peatus, et kuulatada ning see oli kahtlemata muusika.
Päikeseketta ülemine poololi parajasti üle silmapiiri kerkinud ja pimestav kiirtevihk langes puulatvadele temast kõrgemal mäeküljel, nii et need lõid sügisvärvides lõkendama. Aga seal, kus tema ronis, püsisid ikka veel hommikused varjud.
Maxwell kuulas ja see muusika oli nagu hõbedase vee sulin õnnelikel kividel. Ebamaine muusika. Haldjamuusika. Ja see ta just oligi. Temast vasakul, tantsumurul, mängis haldjaorkester.
Haldjamuusika ja murul tantsivad haldjad! Ta ei olnud seda kordagi näinud ning nüüd lõpuks avanes võimalus! Ta pööras vasakule ja hakkas võimalikult käratult tantsumuru poole minema.
Palun, sosistas ta endamisi, palun, ärge minge ära. Mind ei maksa peljata. Palun jääge ja laske mul ennast vaadata!
Ta oli päris lähedal. Sealsamas rahnu taga. Ja muusika kostis edasi.
Hiirvaikselt roomas ta tollhaaval ümber rahnu.
Ja siis ta nägi. .
Orkester istus muruplatsi serval palgi peal reas ja muudkui mängis, hömmikupäike sädelemas nende küütlevatel tiibadel ja läikivatel muusikariistadel.
Aga murul ei tantsinud ühtegi haldjat. Nende asemel tantsis seal üks paar, keda Maxwell küll ei osanud oodata. Kaks säärast lihtsat hinge, kellele oli antud tantsida haldjamuusika saatel.
Näoga teineteise poole, tantsisid haldjaorkestri muusika saatel vaim ja William Shakespeare.

XXV

Lohe istus lossimüüri peal, tema mitmevärviline keha sätendas päikese käes. Kaugel all orus voolas Wisconsini jõgi, sinine nagu juba unustatud suvetaevas, läbi värvidest leekivate metsade. Lossiõuest kostis pillerkaaritamist - härjapõlvlased ja trollid, kes olid vaenu selleks korraks unustanud, jõid suurte kannutäite kaupa oktoobriõlut, tagusid kannudega vastu suurest saalist välja kantud laudu ning laulsid muistseid laule, mis olid loodud ammu enne seda, kui ilmus selline olevus nagu inimene.
Maxwell istus sügavalt maasse vajunud kivimürakal ja vahtis orgu. Tosin sammu edasi langes kaljusein järsult umbes sada

313
jalga allapoole ning päris kalju serval kasvas üks jändrik seedripuu, mida olid loendamatu arvaastaid räsinud sellest orust üle tuhisevad tuuled - tema koor oli nagu hõbedase .puudriga kaetud, akkad aga helerohelised ja lõhnavad. Okaste terav lõhn ulatus isegi sinna, kus Maxwell istus.
Kõik oli tegelikult hästi lõppenud, ütles ta endale.. Artefakti ei olnud enam ja seda ei saanud siis ka kristallplaneedi teadmiste vastu vahetada, kuid see-eest oli lohe ning küllap tolle planeedi inimesed just lohet tahtsidki. Aga kui *see* oletus. ka õigeks ei osutu, on veerejad ikkagi kaotajaks jäänud ning see võib lõppkokkuvõttes tähtsam olla.
Kõik kukkus tegelikult suurepäraselt välja. Paremini, kui ta oleks võinud loota. Välja arvatud *see*, et nüüd olid kõik tema peale pahased. Carol oli vihane, sest ta oli öelnud, et Harlow virutaks Sylvestrile ühe täie ja et ta oli käskinud tal suu pidada. O'Toole oli tema peale tige, sest ta oli jätnud härjapõlvIase Sylvestri lõugade vahele ja sundinud seega trollidele järeleandma. Küllap oli ka

Harlow veel üsna turrisArtefakti müügi kihvakeeramise ja muuseumi lõhutud eksponaatide pärast. Aga võibolla lohutas teda natuke see, et ta sai Shakespeare'i tagasi. Ja siis muidugi Drayton, kes vist ikka veel temalt tunnistusi tahab, ja Longfellow haldusest, kelle arvamust temast mingid asjaolud ei paranda.

Mõnikord, ütles ta endale, ei tasu midagi südamesse võtta või millegi eest võidelda. Võib-olla olid tõelise tarkuseni jõudnud. just sellised inimesed nagu Nancy Clayton - tuulepäine Nancy Clayton oma kuulsate külaliste ja muinasjutuliste pidudega.

Miski riivas teda ja ta pöördus vaatama, mis see on. Sylvester sirutas välja oma karmi ja kareda keele ning hakkas tema nägu lakkuma.

«Jäta järele,» ütles Maxwell. «Sinu keel tõmbab nahamaha.»

Sylvester nurrus rahulolevalt ja seadis end Maxwelli kõrval sisse, surudes ennast vastu teda. Nad istusid kahekesi ja vahtisid üheskoos alla orgu.

«Mis sul viga!» ütles Maxwell tiigrile. «Sul pole mingeid muresid. Sina ei pea oma pead vaevama.»

Kellegi jala all krigisesid kivid. Üks hääl ütles: «Te olete mu tiigri sisse vehkinud. Kas ma võin istuda ja teda teiega jagada?»

«Muidugi, istuge,» vastas Maxwell. «Ma teen teile kohe ruumi.

Mina. arvasin, et te ei taha enam kunagi minuga rääkida.»

«Seal all te olite väga vastik,» ütles Carol. «Ja te ei meeldinud mulle sugugi. Aga küllap teil ei jäänud muud üle.»

Seedripuule laskus must pilv.

Carol ahhetas ja nõjatus vastu Maxwelli. Maxwell sirutas käe ja tõmbas ta tugevasti enda ligi.

«Kõik on korras,» rahustas ta Carolit. «See on lihtsalt mardus. »

«Aga tal ei ole keha! Tal ei ole nägu! Ta on kõigest pilv!»

«Selles pole midagi erilist,» ütles mardus talle. «Niisugused me kord juba oleme, meie, kaks ellujäänut. Taevas lipendavad suured räpased nõudepesunartsud. Ja teil pole vaja karta, sest see teine inimene on meie sõber.»

«Ma ei olnud kolmanda marduse sõber,» ütles Maxwell. «Nagu polnud ka terve inimsugu. Ta müüs meid veerejatele maha.»

«Ja ometi te istusite tema juures, kui ükski teine seda teha ei tahtnud.»

«Jah, seda küll. Sellest ei -saa keelduda isegi kõige õelama vaenlase puhul.»

«Ma arvan,» ütles mardus, «et siis te ehk suudate midagi mõista. Veerejad kuulusid lõpuks ikkagi meie hulka ja võib-olla kuuluvad praegu ka. Ja muistseid sidemeid on raske katki rebida. »

«Mulle tundub, et ma saan tõesti aru,» kostis Maxwell. «Mida ma teie heaks teha saan?»

«Ma tulin ainult selleks,» ütles talle mardus, «et teile teatada sõnasaatmisest paika, mida teie kristallplaneediks nimetate.»

«Ja nad tahavad lohet?» küsis Maxwell. «Te peate meile koordinaadid andma.»

«Koordinaadid,» lausus mardus, «antakse Transpordikeskusele. Te tahate kindlasti sinna minna - teie ja paljud teised et kõiki andmeid üle kanda. Aga lohe jääb Maa peale, siia, HärjapõlvIaste kaitsealale.»

«Ma ei mõista,» sõnas Maxwel1. «Nad tahtsid ju. . .»

«Artefakti,» lõpetas mardus, «et lohe vabadusse lasta. Ta oli liiga kaua puuris olnud.»

«Juura ajastust saadik,» ütles Maxwel1. «Olen nõus. See on tõesti liiga kaua.»

«Aga me ei kavatsenud teda sinna nii kauaks jätta,» seletas mardus. «Te viisite Artefakti ära enne, kui me jõudsime ta lahti lasta, ning me arvasime juba, et oleme ta igaveseks kaotanud. Artefakt oli mõeldud ainult tema hoidmiseks ja varjamiseks, kuni koloonia Maal asutatud oleks saanud, kuni see teda kaitsta oleks suutnud.»

«Teda kaitsta? Mispärast teda kaitsta oli vaja?»

«Sellepärast,» ütles mardus, «et ta on oma soo viimane esindaja ning seetõttu väga väärtuslik. Ta on viimane - ma ei tea, kuidas seda öelda - teil on ju olendid, keda te nimetate koerteks ja kassideks?»
«Jah,» vastas Carol. «üks neist on praegu siin.»
«Lemmikud,» ütles mardus. «Ja ometi palju rohkem kui

lemmikud. Olendid, kes on olnud teie kaaslased väga ammustest aegadest peale. Lohe on kristallplaneedi elanike lemmikloom, viimane lemmikloom. Nad jäävad vanaks, kaovad varsti. Nad ei saa oma lemmikut saatuse hooleks jätta, ta tuleb üle anda armastavatesse kätesse.»

«Küll härjapõlvlased tema eest hoolitsevad,» lausus Garol. «Ja trollid ja haldjad ja kõik teised. Nad on tema üle uhked. Nad hellitavad ta täiesti ära.»
«Aga kas inimesed ka?»
«Inimesed ka,» vastas Carol.
Nad ei märganudki, kuidas ta ära läks. Aga teda ei olnud enam seal. Taevas ei lipendanud isegi räpast nõudepesunartsu. Puu oli tühi.

Lemmikloom, mõtles Maxwell. Mitte jumal, vaid lihtsalt lemmikloom. *Ja* ometi ei olnud asi ilmselt nii lihtne, nagu ta pealt paistis. Kui inimesed biomehhe tegema hakkasid, siis keda nad kõigepealt lõid? Mitte teisi inimesi, vähemalt mitte alguses, mitte kariloomi, mitte eriotstarbelisi väärvorme. Nad olid loonud lemmikloomad.

Carol hõõrus ennast vastu tema õlga. «Millest te mõtlete, Pete? »

«Kohtamisest,» vastas Ma:x:well. «Jah, ma arvan, et kavatsesin teid lõunale kutsuda. Me käisime küll korra koos õhtustamas, aga sellest ei tulnud õieti midagi välja. Kuidas oleks, kui prooviksime veel kord?»
««Seas ja Viles»?»
«Kui te seda tahate.»
«Ilma Oopi ja vaimuta. Ilma ühegi riiukuketa.»
«Aga muidugi koos Sylvestriga.»
«Ei,» teatas Carol. «Ainult kahekesi. Sylvester jääb Koju. Tal on aeg harjuda.»
Nad tõusid kivi pealt püsti ja hakkasid lassi poole minema. Sylvester vaatas lossimüüril istuvat lohet ja urises.
Lohe langetas pea painduva kaela otsas ja vaatas talle silma. sisse. Ta näitas Sylvestrile pikka ja kaheharulist keelt.

SAATEKS

Käesoleva raamatu kaante vahel on kaks romaani ameerika ulmekirjanduse vanameistrilt Clifford Donald Simakilt, kes sündis 3. augustil, 1904. a. Wisconsini osariigis tšehhi emigrandi ja ameerika farmeri tütre pojana.

Clifford Simaki lapsepõlv mööduski vanemate farmis, pärast kooli lõpetamist ei - õnnestunud tal ülikooli sisse astuda ning ta asus tööle ühe provintsiajalehe juurde. Ajakirjanikutööst ei loobunud ta isegi siis, kui oli saavutanud juba tunnustuse kirjanikuna. Simaki, nagu ka mitmete teiste tuntud ameerika ulmekirjanike kujunemisel, oli tähtis osa teadusliku fantastika ajakirjadel, millest ühes trükiti 1931. a. ära ka Simaki teine kirjanduslik katsetus, lühijutt «Punase päikese maailm». 1939. a. hakkas ajakirjas «Astounding» järjejutuna ilmuma Simaki esimene romaan «Kosmose insenerid» (The Cosmic Engineers), kuid kuulsuse toovad talle 1944. a. avaldatud kaks esimest juttu Websterite ja robot Jenkinsi seeriast, mis koos hilisemate juttudega moodustavad 1952. a. ilmunud romaani «Linn» (City). Samal aastal anti sellele romaanile ka rahvusvaheline fantastikaauhind.

Sellest ajast alates on Clifford Simak kirjutanud romaane, lühijutte ja jutustusi, korduvalt on ta saanud ameerika tuntumad teaduslik-fantastilisele kirjandusele antavad auhinnad «Nebula» ja

«Hugo». Peale eespool nimetatud «Linna» kuuluvad tema kuulsamate romaanide hulka veel «Libahundi printsiip» (The Werewolf Principle), «Nõiduslik palverännak» (The Enchanted Pilgrimage), «Aeg - see on imelihtne» (Time Is the Simplest
Thing), «Jumala valik» (The Choice of God), «Nagu õieke väljal» (All Grass is Flesh, e. k. 1975), «Vahejaam» (The Way Station). Kogumikus «Lilled Algernonile» (Tln: 1976) on ilmunud ka kaks Clifford Simaki lühijuttu - «Suur eesõu» ja «Lõplik ravi».

317

Oma ligikaudu neljakümnes romaanis ja arvukates lühijuttudes puudutab Clifford Simak väga mitmesuguseid teemasid. Tema raamatutes võib kohata tulnukaid supertsivilisatsioonidest kõrvuti ükssarvikute, libahuntide, härjapõlvIaste ja nõidadega, retki kaugetele planeetidele ja teistesse dimensioonidesse, tulevikulinnasid, bioloogiliselt konstrueeritud üliinimesi, aja ja ruurni alistanud ning surematuse saavutanud tsivilisatsioone. Ühesõnaga, Simak on tegelenud kõigi teemadega, mida on käsitlenud nüüdisaja ulmekirjanikud. Nagu nii mahuka loomingu puhul tihti ette tuleb, pole ka Clifford Simaki kõik raamatud võrdselt heal tasemel. Parimais neist on aga mejuvalt edasi antud autori mure inimkonna saatuse pärast ning kartus, et tehnilist tsivilisatsiooni arutult edasi arendades ütleb inimene endale õnnetuseks lahti teistest arengusuundadest, mis tooksid kaasa mitte loodusest eraldumise, vaid oma looduslike eelduste maksimaalse tundma õppimise ja ära kasutamise. Simaki kangelane pole üliinimene, pigem on ta ameerika ullikene, nutikas ja aus inimene, kes igapäevases elus alati kõige paremini,.läbi ei löö. Siis- aga paisatakse ta ootamatult sündmuste keerisesse, kus temast sõltub kogu maailma saatus. Ja olukorras, kus osutuvad võimetuks kõige täiuslikurnad teaduse imed, otsustavadki Simaki romaanides tihti asja südameheadus, taiplikkus ja isegi inimlikud nõrkused. .

Nagu teisedki tõsised ulmekirjanikud näitab ka Simak oma raamatutes inimkonna ees seisvaid võimalikke ohte, valikuvõimalusi ja arenguteid. Kas inimesed kirjanike hoiatusi ka kuulda. võtavad, on juba hoopis iseküsimus.

Tõlkija